

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก
ในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

The Capacity Improvement and Cooperation of Chilies Agriculturalists
in Kham Sakaesaeng District, Nakhon Ratchasima Province

โดย

นายภูติศ นอขุนทด

นายธนเดช เอื้อศรี

พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ ชันติธรรม

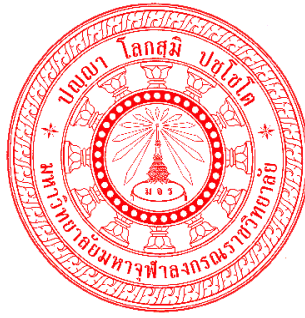
พระอินทร์นุช บุญต้อง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761038

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก
ในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

The Capacity Improvement and Cooperation of Chilies Agriculturalists
in Kham Sakaesaeng District, Nakhon Ratchasima Province

โดย

นายภูติศ นอขุนทด

นายธนเดช เอื้อศรี

พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ ชันติธรรม

พระอินทร์นุช บุญต้อง

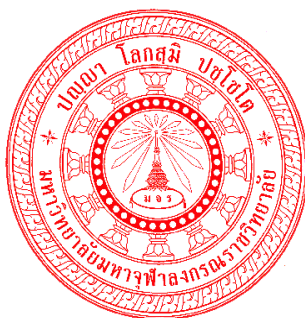
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

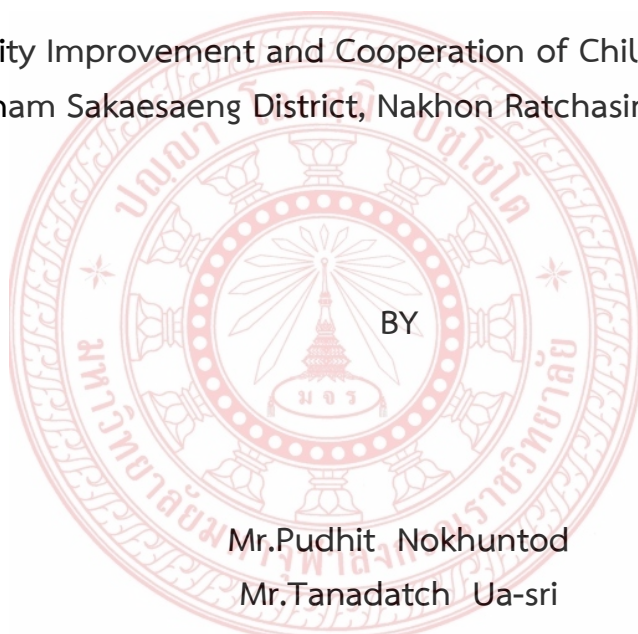
MCU RS 610761038

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Capacity Improvement and Cooperation of Chilies Agriculturalists
in Kham Sakaesaeng District, Nakhon Ratchasima Province

Mr.Pudhit Nokhuntod

Mr.Tanadatch Ua-sri

PhrakhrusangkharakSawat Kuntitham

Phralnnuch Boontong

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761038

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
ผู้วิจัย:	นายภูติศ นอขุนทด นายธนเดช เอื้อศรี พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ ชันติธรรม และพระอินทร์นุช บุญต้อง
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวิธีการศึกษาแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ กลุ่มแปรรูปพริก อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน และการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน ๔ คน

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก คือ ปัญหาโรคกุ้งแห้ง ซึ่งจะทำให้ไม่มีเมล็ด ลำต้นพริกจะตายแห้ง และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรต้องประกอบอาชีพหลักในการปลูกข้าว ทำไร่ จึงทำให้มีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกน้อย ส่วนด้านศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง พบว่า มีศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลาย เช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อน น้ำพริกเผา แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ และด้านการตลาด เนื่องจากจะทำการผลิตน้ำพริกตามยอดการสั่งซื้อทางโทรศัพท์เท่านั้น และการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการ ด้านการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการเรียนรู้ การเพิ่มช่องทางการตลาด การขายสินค้าออนไลน์ การจัดทำเว็บเพจ รวมทั้งมีการสร้างข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก สำนักงานพัฒนาชุมชน และเครือข่ายผู้ขายสินค้าผลิตภัณฑ์โอท็อป

Research Title: The Capacity Improvement and Cooperation of Chillies Agriculturalists in Kham Sakaesaeng District, Nakhon Ratchasima Province

Researcher: Mr.Pudhit Nokhuntod, Mr.Tanadatch Ua-sri
PhrakhrusangkharakSawat Kuntitham, Phralnnuch Boontong

Department: Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

Fiscal Year: 2561 / 2018

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkomrajavidyalaya University

ABSTRACT

This study aims to study the problems and obstacles of the group of chilli growers and to process chili products in Kham Sakaesaeng district. Nakhon Ratchasima To study the potential of chilli cultivation and processing of chilli products from chilli growers in Kham Sakaesaeng District Nakhon Ratchasima And for the development of the potential and network of chilli growers in Kham Sakaesaeng District Nakhon Ratchasima With a mixed method of studying both documentary research And qualitative research With in-depth interviews And group discussions The key informants are members of the group of pepper processing housewives at Ban Nong Pho. (Chilli Processing Group) Kham Sakaesaeng District ๒๐ people in Nakhon Ratchasima Province and ๔ small group meetings.

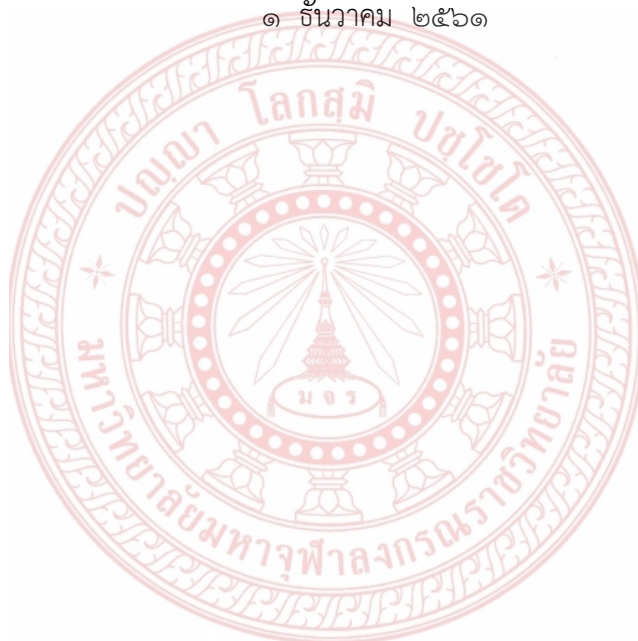
The study indicated that Problems and obstacles of the group of chilli growers and processed chilli products are problems with dried shrimp. Which will make no seeds Chili stems will die dry. And members of the group of mostly processed chilli housewives are farmers whose main occupation is in rice farming, thus contributing to the grouping process for processing products from little chili. As for the potential for chilli production and processing of chilli products from agriculture, pepper growers in Kham Sakaesaeng district have the potential to grow chilli and process various chili products such as hell chilli paste, snakehead fish, chilli paste, but still lack knowledge and understanding in development. Product Packaging And marketing Because it will produce chilli according to the order amount by phone only And the potential development and network of chilli growers found that the development of potential in education, study, training and learning to increase marketing channels Selling products online Web page preparation Including the creation of a network of agricultural peppers growers Community Development Office And the network of OTOP products suppliers.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา” ฉบับนี้ ผู้วิจัยและคณะขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณผู้บริหารของสถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนบุคลากร ทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ รวมทั้งขั้นตอนในการจัดทำและการแก้ไขรูปเล่มการวิจัยในครั้งนี้

ญาติ นอขุนทด และคณะ

๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๖
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ.....	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	๑๔
๒.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก.....	๒๖
๒.๔ การถ่ายทอดความรู้.....	๕๘
๒.๕ ความหมายความรู้และภูมิปัญญา.....	๖๒
๒.๖ ทฤษฎีเชิงระบบ.....	๖๙
๒.๗ สภาพทั่วไปและการผลิตพริกของอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา.....	๘๕
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐๔
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๑๐๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๘
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๑๑๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๑๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๑๒
๓.๖ สรุปลักษณะการวิจัย.....	๑๑๒

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๑๑๔
๔.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ : ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริก และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา..	๑๑๔
๔.๒ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ : ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูป ผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา.....	๑๑๕
๔.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ : การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของ เกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา.....	๑๑๘
๔.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัย.....	๑๒๗
บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๓๐
๕.๑ สรุปผลการศึกษา.....	๑๓๐
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๓๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๖
บรรณานุกรม.....	๑๔๗
ภาคผนวก.....	๑๕๒
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๕๓
ภาคผนวก ข เครื่องมือวิจัยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมสนทนากลุ่มย่อย.....	๑๖๖
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย.....	๑๗๐
ภาคผนวก ง การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายการจัดทำ Webpage.....	๑๗๓
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	๑๗๗
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๘๑
ภาคผนวก ช ประวัติผู้วิจัยและคณะ.....	๑๘๗

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๒.๑	ผลผลิตพริกแต่ละชนิดรายภาคปี ๒๕๕๖.....	๔๘
ตารางที่ ๒.๒	ราคาผลิตเฉลี่ยรายเดือนของพริกพันธุ์ต่าง ๆ ปี ๒๕๕๙ (บาท/กิโลกรัม).....	๕๑
ตารางที่ ๒.๓	รายชื่อกลุ่มโอท็อปในพื้นที่อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา.....	๘๗

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๒.๑	การปลูกพริก.....	๓๑
ภาพที่ ๒.๒	พริกใหญ่.....	๓๔
ภาพที่ ๒.๓	พริกขี้หนู.....	๓๕
ภาพที่ ๒.๔	การเพาะเมล็ดพริก.....	๓๗
ภาพที่ ๒.๕	การเตรียมดินปลูกพริก.....	๓๘
ภาพที่ ๒.๖	วิธีการปลูกพริก.....	๓๙
ภาพที่ ๒.๗	การให้น้ำพริก.....	๔๐
ภาพที่ ๒.๘	การให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์.....	๔๐
ภาพที่ ๒.๙	การกำจัดวัชพืช.....	๔๑
ภาพที่ ๒.๑๐	การเก็บเกี่ยว.....	๔๒
ภาพที่ ๒.๑๑	ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพริก.....	๕๗
ภาพที่ ๒.๑๒	ความสัมพันธ์ของระบบต่าง ๆ.....	๗๐
ภาพที่ ๒.๑๓	ทฤษฎีระบบ.....	๗๔
ภาพที่ ๒.๑๔	ระบบการบริหารโดยรวมและความสัมพันธ์ของกระบวนการบริหารจัดการ.....	๗๕
ภาพที่ ๒.๑๕	องค์การในฐานะเป็นระบบ.....	๗๖
ภาพที่ ๒.๑๖	แผนที่อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา.....	๘๖
ภาพที่ ๔.๑	องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๒๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม มีแนวทางการพัฒนา คือ เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงิน ฐานราก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการ ทุน ที่ดิน และทรัพยากรภายในชุมชนโดย ๑. สร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนให้มีขีดความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด มีธรรมาภิบาล ในการบริหารและพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง ๒. ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่และการต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ รวมทั้งส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างการจัดการความรู้ในชุมชน ๓. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยส่งเสริม การประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน การส่งเสริมการ เชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายอุตสาหกรรม (Cluster) ในพื้นที่กับเศรษฐกิจชุมชน การสร้างความร่วมมือ กับภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อสร้างศักยภาพให้กับชุมชนในการประกอบ ธุรกิจการสนับสนุน การประกอบธุรกิจแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นและการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว ๔. สนับสนุนการให้ความรู้ในการบริหารจัดการทางการเงิน แก่ชุมชนและครัวเรือน การปรับองค์กรการเงินของชุมชนให้ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเงินในระดับ หมู่บ้านตำบลที่ทำหน้าที่ทั้งการให้กู้ยืมและการออม และจัดตั้งโครงข่ายการเงินฐานรากโดยมีธนาคาร ออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เป็นแม่ข่าย ๕. สนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัด สวัสดิการ บริการ และการจัดการทรัพยากรในชุมชนในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกับหน่วยงานภาครัฐ อปท. ในการดูแลคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเปิดรับสมาชิกทุกคนในท้องถิ่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ ผลักดัน พ.ร.บ. โฉนดชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากร ในพื้นที่ร่วมกัน^๑ ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ ได้มีแผนพัฒนา ประเทศที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับชีวิตคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔. (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๕๙), หน้า ๗๘-๗๙.

ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการ กระบวนการผลิต บนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อบริโภคอย่างพอเพียงในชุมชน ควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้าการจัดการ เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาทักษะอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพและความหลากหลายของชุมชน^๒

พริกเป็นพืชที่มีแนวโน้มในการส่งออกสูง โดยได้รับความสนใจจากต่างประเทศมาก ซึ่งตลาดที่สำคัญในการส่งออกพริกของไทย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ใต้หวัน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย อิสราเอล และซาอุดีอาระเบีย โดยพริกสดส่วนใหญ่ส่งออกไปยังประเทศ สิงคโปร์ และมาเลเซีย พริกแห้งเม็ด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และใต้หวัน พริกแห้งป่น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ และออสเตรเลีย นอกจากนี้ยังมีการส่งออกในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมีคู่ทางอนาคตที่สดใส ทั้งในแง่การผลิต การจำหน่าย การส่งออก ปัญหาสำคัญอยู่ที่การควบคุมคุณภาพของพริก ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขเพื่อผลักดันให้พริกเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง^๓

พริกยอดสนเป็นพริกพันธุ์ท้องถิ่นของไทยที่ได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคในไทยอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากผลพริกแห้งมีสีแดงสด มีขั้วผลสีเขียวเหลืองทอง เมื่อนำไปทำพริกป่นมีสีส้มแดงและกลิ่นหอม ที่ผ่านมามีการนำพริกพันธุ์นี้ไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งได้มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ของพริกพันธุ์นี้ในรูปพริกแห้ง พริกป่น และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไปจำหน่ายยังต่างประเทศในปริมาณและมูลค่าสูงเป็นประจำทุกปี พื้นที่ผลิตพริกยอดสนเป็นการค้าอยู่ในเขตภาคใต้ ภาคกลาง แต่ส่วนใหญ่อยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแหล่งผลิตใหญ่ของพริกพันธุ์นี้อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และชัยภูมิ (สุชีลา เตชะวงศ์เสถียร, ๒๕๕๗, หน้า ๑๔๗)^๔ พริก เป็นเครื่องเทศที่มีเป็นที่รู้จักทั่วไปของคนไทย มีความสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในทางเศรษฐกิจ พริกเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ทั่วไป ในทุกภาคของประเทศไทย เป็นได้ทั้งพืชหลัก และพืชเสริมรายได้ สำหรับเกษตรกร เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ที่ดีให้กับผู้รวบรวมผลผลิต เป็นวัตถุดิบสำคัญในอุตสาหกรรมแปรรูปทั้งอาหาร และยา สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่นำรายได้จากการส่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่งออกไปยังต่างประเทศ ในทางสังคม ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อประกอบธุรกิจขนาดเล็กในครอบครัว และขนาดกลางในระดับหมู่บ้านจนถึงระดับจังหวัด ในแง่วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา เนื่องจากอาหารไทยแทบทุกชนิดจะต้องมีพริกเป็นส่วนประกอบ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงพริกเชื่อได้ว่าคนไทยทุกคนจะต้องรู้จัก พริกใน

^๒ กรมส่งเสริมการเกษตร. คู่มือโครงการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^๓ ขบา บานใบ. โครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานด้านการตลาดของพริกชี้หนูในจังหวัดเชียงใหม่. (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^๔ สุชีลา เตชะวงศ์เสถียร. พริกยอดสนเข้ม ๘๐: พริกพันธุ์พื้นบ้านสู่การใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมยา. (แก่นเกษตร ๔๒, ๒๕๕๗), หน้า ๑๔๗.

ประเทศไทย หากมองในแง่ของพืชผัก พริกมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดเมื่อเทียบกับพืชผักชนิดอื่น ๆ และหากมองในแง่ของเครื่องเทศที่สามารถปลูกเป็นการค้ายังมีปริมาณพื้นที่ปลูกมากกว่าหลายเท่า เมื่อเปรียบเทียบกัน พื้นที่ปลูกพริกทั่วประเทศไทยมีประมาณ ๒๕,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ ไร่ ในแต่ละปี จากพื้นที่ปลูกพืชทั้งหมด ๑๕๐ ล้าน ไร่ และพื้นที่ปลูกผักทั้งหมด ๑.๓ ล้านไร่ ปี ๒๕๕๖ ประเทศไทย มีพื้นที่ปลูกพริก ๓๔๘,๔๕๓ ไร่ ลดลงจากปี ๒๕๕๕ รวบรวม ๗๖,๖๐๐ ไร่ หรือประมาณ ๑๘ เปอร์เซ็นต์ จุดเด่นที่สำคัญของพริกในประเทศไทยที่นอกเหนือจากความหลากหลายของชนิดและสายพันธุ์แล้ว พริกของไทยยังมีคุณลักษณะที่ดีเด่นกว่าพริกของแหล่งอื่น ๆ ที่มีคุณภาพที่ดี สีสดใส รสชาติที่กลมกล่อม กลิ่นหอมที่ไม่ปรากฏในพริกของชาติใด ๆ ในโลก พริกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย พริกหวาน สามารถนำไปใช้ในรูปของผักสด พริก พริกขี้หนูผลใหญ่ พริกขี้หนูผลเล็ก สามารถนำไปใช้ ตั้งแต่กินผลสด นำไปตากแห้งเป็นพริกแห้ง นำพริกแห้งไปบดเป็นพริกป่น เป็นส่วนผสมในพริกแกง น้ำจิ้ม ฯลฯ แปรรูป เป็นซอสพริก อาหารเสริม ใช้พริกผลสด ผลแห้งไปสกัดเป็นส่วนผสมทางยา อาหารเสริม ตลอดจนนำต้นที่มีรูปลักษณะที่สวยงามไปปลูกเป็นไม้ประดับ ในการกำหนดนโยบาย ด้านการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพืช มักจะมีพริกรวมอยู่ด้วยแทบทุกครั้งเนื่องจากความสำคัญหลายด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามในแง่การพัฒนาส่งเสริมการผลิตพริก เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการที่หลากหลายของผู้เกี่ยวข้อง สำหรับพืชสำคัญนี้มีความซับซ้อนในหลายแง่มุม และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา โดยเป้าหมายหลักที่ต้องการในการผลิตพริกในประเทศไทย คือ ทำอย่างไร พริกของประเทศไทยจึงจะเป็นพริกที่มีตรงกับความต้องการของตลาดที่มีความหลากหลายของการนำไปใช้ ประโยชน์ ทั้งลักษณะของพริก และปริมาณ พริกที่ผลิตได้มีความปลอดภัย โดยมีมาตรฐานสากลเป็นเกณฑ์สำหรับเปรียบเทียบ และเนื่องจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ทั้งช่วงเวลา ความเปลี่ยนแปลงของความนิยม พฤติกรรมการกินที่เปลี่ยนไป และเงื่อนไขทางการค้า ที่มีข้อจำกัดมากขึ้นเมื่อเทียบกับช่วง ๕ ปี ที่ผ่านมา จึงต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นแนวทางในการดำเนินงานสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้^๕

สืบเนื่องดังที่กล่าวมา จึงมีการกำหนดพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีเจตนารมณ์ ให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป^๖ โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบที่ครอบคลุมกิจกรรม การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร องค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไม้ผลไม้อ

^๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓. (ออนไลน์), แหล่งที่มา: www.doa.go.th/hortold/images/stories/strategyplanthort/strategychili.doc, ๒๕๕๙, (๕ มกราคม ๒๕๖๑).

^๖ กรมส่งเสริมการเกษตร. วิสาหกิจชุมชน. (กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติ และอื่น ๆ

อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา มีคำขวัญประจำว่า "แหล่งพริกพันธุ์ดี หมี่เส้นสวย กล้วยลูกใหญ่ แดงไทยหวาน สืบสานวัฒนธรรม" แสดงถึงเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน และสร้างความภาคภูมิใจให้คนในท้องถิ่น เดิมขามสะแกแสงเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอโนนสูง ก่อนจะยกฐานะเป็นอำเภอขามสะแกแสง เมื่อปี ๒๕๑๖ นับเป็นอำเภอที่ ๑๙ ของจังหวัดนครราชสีมา อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือ ๕๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๒๙๘.๐ ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ได้แก่ ทิศเหนือติดกับอำเภอกอง, ทิศตะวันออกติดกับอำเภอกอง และอำเภอโนนสูง, ทิศใต้ติดกับอำเภอโนนสูง และอำเภอโนนไทย และทิศตะวันตกติดกับอำเภอพระทองคำ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น ๗ ตำบล ๗๒ หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรประมาณ ๔๓,๑๗๗ คน (ข้อมูลปี ๒๕๕๑) ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเดิมนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่จะประกอบอาชีพทำนา เป็นหลัก รองลงมาคือ ทำไร่ ทำสวน งานจักสาน และหัตถกรรม แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่แห้งแล้ง มีปริมาณน้ำฝนน้อย ไม่มีแหล่งน้ำสายหลักหล่อเลี้ยงการทำเกษตรกรรมเพียงพอ เกิดภาวะขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคทุกปี ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องเปลี่ยนจากการทำนา หันมาปลูกพันธุ์พืชที่ทนต่อสภาพอากาศแห้งแล้งได้ดี และ "พริก" ก็คือพืช ที่เกษตรกรเลือกปลูก ทำให้พริกกลายเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร และชุมชนสืบมาถึงปัจจุบัน อำเภอขามสะแกแสง จึงเป็นแหล่งปลูกพริกที่สำคัญ และมีพื้นที่เพาะปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๖,๙๔๔ ไร่ มีเกษตรกรในพื้นที่ปลูกพริกกว่า ๒,๔๙๑ ครัวเรือน และมีผลผลิตต่อปีประมาณ ๗,๗๐๘ ตัน สำหรับพริกขึ้นชื่อของอำเภอขามสะแกแสง ที่เกษตรกรนิยมปลูกมี ๒ สายพันธุ์คือ "พริกจินดา" มีทรงพุ่มกว้างประมาณ ๕๐-๖๐ เซนติเมตร ลำต้นสูงประมาณ ๔๕-๖๐ เซนติเมตร ผลมีสีเขียว และสีแดง มีรสชาติเผ็ดจัดจ้าน ให้ผลผลิตต่อต้นผลสดประมาณ ๑.๕-๒ กิโลกรัม ผลแห้งประมาณ ๐.๗ กิโลกรัม อายุเก็บเกี่ยวหลังการย้ายกล้าประมาณ ๙๐ วัน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ประมาณ ๖๐-๙๐ วัน เจริญเติบโตดี ในทุกสภาพดิน สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี และ "พริกยอดสน" เป็น พริกชี้หูชนิดหนึ่ง ซึ่งแต่ละสายพันธุ์มีความยาวผลระหว่าง ๕-๗ เซนติเมตร ลำต้นสูงปานกลาง ผลเรียวยาว สุกสีแดง เนื้อผลแน่น ผลแห้ง ผิวไม่มัน เมล็ดมาก เผ็ดหอม เหมาะสำหรับทำพริกแห้ง ตลาดพริกชนิดนี้อยู่ทาง ภาคใต้ นิยมใช้ทำเครื่องแกง พริกป่น ซึ่งราคาพริกแห้งจะสูงกว่าพริกชนิดอื่นนิยมปลูกในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ หนองคาย นครพนม และศรีสะเกษ^๗

อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ในปริมาณจำกัด เนื่องจากปริมาณและคุณภาพของน้ำไม่เพียงพอและเหมาะสม บางส่วนใช้ประโยชน์ในการเพาะกล้าพริกของเกษตรกร สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดปี มีสินค้าเกษตรที่ขึ้นชื่อ คือ พริก เป็นแหล่งปลูกพริกที่มีคุณภาพดี แต่มีประเด็นด้านการพัฒนาการเกษตรกรรม เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันสินค้าเกษตรราคาตกต่ำ แต่ว่าต้นทุนการผลิตสูง

^๗ สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง. พริก. (ออนไลน์), แหล่งที่มา:http://khamsakaesaeng.khorat.doae.go.th/Links_Data/Data_Left/prig2.html, (๑ มกราคม ๒๕๖๑).

ปัญหาดินเสื่อมสภาพ และภัยแล้ง ทำให้ต้องมีการพัฒนาและเตรียมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสมลงทุนน้อยได้ปริมาณผลผลิตสูง และมีคุณภาพสูงด้วยประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสม ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกของอำเภอขามสะแกแสงควรมีการทำเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนครบวงจรให้มีความร่วมมือเกื้อกูลเชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร มีภาครัฐร่วมกำกับดูแลราคาที่เป็นธรรมส่งเสริมให้แต่ละชุมชนร่วมกันผลิตโดยใช้ตลาดนำ การผลิตจะทำให้แต่ละชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นมีการกำหนดกลไกการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเกิดเครือข่ายประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผลผลิตและผลิตภัณฑ์รวมทั้งการสร้างเครือข่ายตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน นอกจากนี้กลุ่มแปรรูปพริกยังขาดการบูรณาการและมีส่วนร่วมเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและดำเนินกิจกรรมปัจจัยพื้นฐานของชุมชนการแปรรูปและผลิตพริกที่มีในท้องถิ่น การจำหน่ายก็เน้นการจำหน่ายในชุมชน แต่ยังไม่เป็นรูปแบบเครือข่ายที่เป็นระบบ บางกลุ่มมีความสามารถในการทำการตลาดแต่เมื่อจำหน่ายหมดก็หยุดทำการผลิต ทำให้การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ซึ่งขณะนี้กลุ่มแปรรูปพริกจะมีเพียงแต่การส่งสินค้าเข้า และไม่มีกลยุทธ์หรือกลวิธีในการหาช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทันสมัยมากขึ้น อาทิ นำผลิตภัณฑ์ไว้วางขายในร้านสะดวกซื้อ การสร้างเว็บไซต์ หรือตามร้านขายของฝากของจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร ไม่ดึงดูดความสนใจจากผู้ซื้อมากนัก อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จัดงานวันพริก เป็นประจำทุกปีสืบสวน ขบวนพาเหรดพริกสวยงามตระการตา ทุกวันที่ ๑๐ ธันวาคม ของทุกปี ที่บริเวณสนามหน้าที่ว่าการอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา เป็นประธานเปิดงานวันพริก ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๑ ธันวาคม ของทุกปี เพื่อประชาสัมพันธ์ผลผลิตพริก ซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพของอำเภอขามสะแกแสงให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย อีกทั้งเป็นการสร้างความสามัคคีในการสืบสานวัฒนธรรมเพณีท้องถิ่นของชาวอำเภอขามสะแกแสง โดยภายในงานได้มีการประกวดขบวนพาเหรดพริก ที่มีการประดับขบวนรถด้วยพริกหลากหลายชนิด และพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ เช่น ข้าว ถั่ว และข้าวโพดอย่างสวยงามตระการตา นอกจากนี้ภายในงานยังมีการประกวดธิดาพริก และการแข่งขันพื้นบ้านอีกมากมาย ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชน และนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

จากปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากพริกเป็นพืชเศรษฐกิจของอำเภอขามสะแกแสง และเป็นแหล่งปลูกพริกที่สำคัญ และมีพื้นที่เพาะปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา สำหรับพริกขึ้นชื่อของอำเภอขามสะแกแสงที่เกษตรกรนิยมปลูก คือ พริกจินดา และพริกยอดสน และปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงทำให้ต้องมีการพัฒนาและเตรียมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสมให้ได้ปริมาณผลผลิตสูง มีคุณภาพ และมีกลยุทธ์หรือกลวิธีในการหาช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทันสมัยมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกของอำเภอขามสะแกแสง อันจะนำมาเพื่อสร้างเครือข่ายหรือสร้างตลาดให้ขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับของตลาด เพื่อนำมาต่อยอด

พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ท้องถิ่น อย่างเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
๒. เพื่อศึกษาศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
๓. เพื่อการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

ปัญหาหลักของงานวิจัย คือ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก รวมถึงเพื่อหาแนวทางและพัฒนากระบวนการศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและกลุ่มแปรรูปพริก โดยผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวอันจะนำมาเพื่อสร้างเครือข่ายหรือสร้างตลาดให้ขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับของตลาด เพื่อนำมาต่อยอดการผลิต การจัดทำหน่วยผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ไปพัฒนาให้เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีการศึกษาวิจัยเพื่อที่จะทำให้เกษตรกรและกลุ่มแปรรูปพริกในชุมชนได้มีความรู้และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน และท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง และมั่นคงต่อไป

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัย คือ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก การถ่ายทอดความรู้ และแนวคิด ทฤษฎีเชิงระบบ

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๖๔ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก โดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย ๑. ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง ๒. รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง ๓. นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง ๔. สมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔ คน

ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๐ - ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง วิธีการและกระบวนการวางแผนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การนำเอาความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคลนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีวิธีการและกระบวนการวางแผนต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

เครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มบุคคล องค์กร และหน่วยงาน ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือ

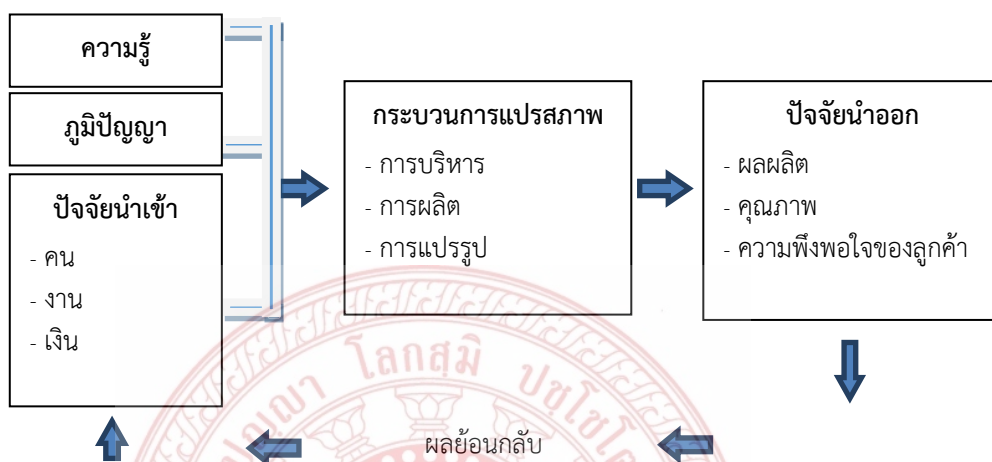
เกษตรกรผู้ปลูกพริก หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกพริกและกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

พริก หมายถึง พืชผักที่มีความเผ็ดร้อน พริกนำมาใช้ประโยชน์และเป็นส่วนประกอบอาหารในรูปของพริกสด พริกแห้ง รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่มีการแปรรูปพริก

การแปรรูปพริก หมายถึง การนำพริกสดที่ปลูกมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หรือการนำพริกสดมาตากแดดแล้วนำมาปั่นให้ละเอียดและแปรรูปเป็นพริกป่น และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกเป็นน้ำพริกต่าง ๆ เช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกเผา น้ำพริกปลาร้าสุก

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาตำราและเอกสาร งานวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อทราบข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๒. เพื่อทราบข้อมูลศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๓. เพื่อทราบแนวทางและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๔. เกิดองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกษตรกร ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอ
ขามสะแกแสงจังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผลงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย
- ๒.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก
- ๒.๔ การถ่ายทอดความรู้
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และภูมิปัญญา
- ๒.๖ แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ
- ๒.๗ สภาพทั่วไป และการผลิตพริกของอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔^๑ ให้ความหมาย ศักยภาพ (ปรัชญา) น.
หมายถึง ภาวะแฝง, อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็น
สิ่งที่ประจักษ์ได้ เช่น เขามีศักยภาพในการทำงานสูง น้ำตกขนาดใหญ่มีศักยภาพในการให้พลังงาน
ได้มาก

คำว่า “พัฒนา” เกิดขึ้นและนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักเศรษฐศาสตร์
ได้นำมาใช้เรียกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลง
จากการใช้แรงงานคนและสัตว์มาเป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ อาชีพ
ของคนในสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิต
เปลี่ยนจากการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้าที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง
สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หลังจากนั้น คำว่า
พัฒนา ก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก โดยความหมายกว้าง ๆ ทั่วไปแล้ว หมายถึง การกระทำให้เกิด

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑,
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๓๙.

การเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีอยู่สามส่วน คือ ผู้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตนาธรรมณ์ อุดมการณ์ วิธีการรวมทั้งกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป้าหมายของกระทำที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความเข้าใจชัดเจนในแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาวិชาการที่ว่าด้วยการพัฒนา คำถามที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในศาสตร์ที่ว่าด้วยการพัฒนา ก็คือ การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของสังคมนั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของใคร เกิดขึ้นจากการกระทำของใคร และมีจุดมุ่งหมายรวมทั้งเจตนาธรรมณ์ที่แท้จริงอย่างไร จึงต้องการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นวิรัช

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ^๒ สรุปว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าและการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีสองส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งจะต้องมีทิศทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

สรุปได้ว่าการพัฒนา คือ วิธีการและกระบวนการวางแผนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

ความหมายศักยภาพการทำงาน

คำว่าศักยภาพการทำงาน (performance potential) เป็นคำที่ประกอบกันขึ้นมาจากคำว่า ศักยภาพ (potential) และพฤติกรรมการความสามารถ (performance) คำทั้งสองมีความหมายซึ่งรวบรวม และสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

สมาชิกองค์กรใดจะสามารถทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งความหวังไว้ได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ และความพยายามมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ ความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในของบุคคล มีชื่อเรียกว่า “ศักยภาพ” ศักยภาพเป็นความสามารถ ภาวะแฝง อำนาจ หรือ คุณสมบัติที่แฝงหรือซ่อนเร้นอยู่ภายในบุคคลที่ยังไม่ได้นำออกมาใช้^๓

มนุษย์เราทุกคนมีความสามารถที่จะทำงานทุกสิ่งให้ลุล่วงสำเร็จได้ดังที่ตั้งความหวังไว้ แต่ว่าใครจะประสบความสำเร็จดังที่มุ่งหวังไว้ก็ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด มีความพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำสิ่งนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด และมีการนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกายออกมาใช้ประโยชน์ได้มากเพียงใด ความสามารถที่ซ่อนเร้นนี้ เราเรียกว่า “ศักยภาพ” “การพัฒนา” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมาย “การพัฒนาศักยภาพ” หมายถึง การนำเอาความสามารถที่ซ่อนเร้นภายในร่างกายนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการการพัฒนาศักยภาพของตนเองมีความสำคัญมากกับความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การทำงาน คนที่ต้องการประสบความสำเร็จควรจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งคงต้องมีการพัฒนากันหลายๆ ด้าน เช่น ๑. การอ่านหนังสือ คนที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ต้องเป็นคนที่ชอบการอ่าน รักการอ่าน การสร้างนิสัยรักการอ่าน

^๒ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, *หลักการพัฒนารวมชนการพัฒนาชุมชนประยุกต์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๕๗.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์), ๒๕๕๖, หน้า ๑๐๙๕.

เราควรฝึกอ่านหนังสือในแนวที่เราชอบหรือรักก่อน แล้วจึงขยายไปอ่านหนังสือในแนวต่างๆ สำหรับการอ่านเพื่ออาชีพ เราควรรหาหนังสือที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของเรา อ่านให้มากที่สุด อย่างน้อยเดือนละ ๓-๕ เล่ม ต่อเดือน และควรรหาวารสารนิตยสารเกี่ยวกับอาชีพที่เราทำ อ่านเพื่อหาความก้าวหน้า ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแวดวงอาชีพนั้น ๒. การเข้าฟังสัมมนาดี ๆ การอบรมดี ๆ ถือเป็นทางลัดในการเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ เพราะวิทยากรหรืออาจารย์มักมีประสบการณ์หรือมีเทคนิคต่าง ๆ ในการสัมมนาหรือการอบรม ทำให้เราสามารถนำเทคนิคต่าง ๆ เหล่านั้น มาปรับใช้ ประยุกต์ใช้ได้ด้วย ๓. การฟังเทปหรือ CD วิชาการในรถ เมื่อมีความจำเป็นต้องเดินทางไปในที่ต่าง ๆ หรือไปยังสถานที่ต่าง ๆ เท่าที่มีเวลาว่างหรือโอกาส เราควรใช้เวลาว่างนั้น ๆ ในขณะที่ขับรถโดยการเปิดฟังเทปหรือ CD วิชาการฟัง ๔. หาทางเข้าสังคมหรือการสร้างเครือข่ายในอาชีพ หรือในงานอดิเรกที่เราสนใจ เช่น สมาคม สโมสร ชมรม (สมาคมฝึกพูด สโมสรนักเขียน ชมรมกีฬาต่าง ๆ) เพื่อหาเพื่อนหรือเครือข่ายในการช่วยเหลือกัน ๕. การดูแลแบบอย่าง การหาแบบอย่าง การดูต้นแบบ จะทำให้เราเกิดการลอกเลียนแบบ คนที่ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว มักมีต้นแบบเสมอ เราจะสังเกตเห็นว่า บางคนตอนเด็กๆ อย่างเป็นนักร้องแบบนักร้องคนโน้นคนนี้ จึงเริ่มต้นฝึกร้องเพลงหรือบางคนอย่างชกมวย เก่งแบบเขาทราย เขาจึงเอาหนังสือประวัติของเขาทรายมาอ่าน แล้วเขาก็จะมีกำลังใจในการฝึกฝนอดทนในการซ้อมชกมวย ฯลฯ ๖. หาเวลาว่างให้กับตนเอง การใช้ชีวิตของคนเราในภาวะปัจจุบันเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ทำให้ทุกคนต้องแข่งขันกันเกือบทุกๆด้าน บางคนยุ่งุ่นวายมากจนไม่มีเวลาให้ ครอบครัว หรือแม้กระทั่งตนเอง คนที่ประสบความสำเร็จมักจะต้องจัดเวลาให้แก่ตนเอง เพื่อใช้ในการคิดหรือเพื่อใช้เวลาสำหรับการพักผ่อน ๗. ฝึกจดบันทึกส่วนตัว เกี่ยวกับความสำเร็จ ใฝ่ดีใหม่ๆ การใช้ชีวิตประจำวัน การจดสิ่งเหล่านี้จะทำให้เราไม่ลืม หรือ สามารถนำเอาใฝ่ดีเหล่านี้มาใช้เพื่อสร้างเป็นธุรกิจหรือการทำงานของเราได้ อีกทั้งท่านสามารถรวบรวมเป็นหนังสือโดยการรวมเล่มขายได้อีกด้วย ๘. ต้องฝึกปฏิบัติหรือพัฒนาตนเองตลอดเวลา จะมีประโยชน์อันใด หากว่าเราอ่านหนังสือ เรียนรู้เทคนิคต่างๆ ในการสัมมนา ฟังเทปหรือ CD วิชาการ ถ้าเราฟังแบบสนุกหรือผ่านไปๆ แต่ไม่นำมาปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้ก็จะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงกับตัวเราเอง และไม่เกิดการพัฒนาชีวิตของเราก็จะคงเดิม ไม่ก้าวหน้า^๔

การพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อสามารถทำงานให้ตัวเองและสังคม มีประโยชน์และคุณค่ามากขึ้น^๕

ความหมายของการพัฒนาตน การพัฒนาตน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า self-development หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเองหรือเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมคาดหวังการพัฒนาศักยภาพตนเอง เป็นเรื่องที่มีคุณค่าและความจำเป็น และที่สำคัญ “เราทำได้”

๑. ตามหลักพุทธศาสนา มนุษย์ เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และเป็นสิ่งที่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์
๒. ตามหลักธรรมชาติ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

^๔ ระบบพัฒนาศักยภาพมนุษย์. (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://theicon.global/posts/vRn8Dw>. (๕ มกราคม ๒๕๖๑).

^๕ ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. การพัฒนาศักยภาพตนเอง. (สยามรัฐออนไลน์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๗.

๓. ตามหลักวิทยาศาสตร์ของชีวิต มนุษย์มีกลไกของการรับรู้ พัฒนาได้มากกว่าที่ตัวเองคิด **ความหมายของการเป็นมนุษย์ คือ การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง อยู่ตลอดเวลา เพราะ**

๑. มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนเรียนรู้ได้ (เป็นข้อแตกต่างที่สำคัญกับสัตว์)
๒. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ที่จะต้องมีการปรับปรุงตนเองให้สอดคล้องกับคนอื่นและสังคม
๓. ความก้าวหน้าการพัฒนาของสังคม ทั้งการเมือง เศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป

๔. ตัวมนุษย์ จะมีการเติบโตขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป (มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย) มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเริ่มจากช่วงของการเรียนรู้พัฒนาได้รวดเร็วในวัยเริ่มต้น จนไปถึงช่วงที่เริ่มถดถอย ในยามชรา

การพัฒนาศักยภาพของตนเองมีความสำคัญมากต่อมนุษย์

๑. ทำให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถ มีสติปัญญา แสวงหาความจริงได้
๒. ทำให้มนุษย์ มีความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จบรรลุเป้าหมายในชีวิตและหน้าที่การทำงาน และสังคม

๓. ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองและอยู่ร่วมกับสังคมที่มีความเหมือนและความแตกต่างกันได้

๔. ทำให้มนุษย์เป็นคนดี มีประโยชน์และคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น ชุมชน สังคมและบ้านเมือง แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนบุคคลที่จะพัฒนาตนเองได้ จะต้องเป็นผู้มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตัวเอง โดยมีความเชื่อหรือแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาตนที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาตนเองประสบความสำเร็จ แนวคิดที่สำคัญมีดังนี้

๑. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ทำให้สามารถฝึกหัดและพัฒนาตนได้ในเกือบทุกเรื่อง

๒. ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใด ๆ อีก

๓. แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่อง ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง มีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก

๔. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิดติดยึด ไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด และการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่ หรือฝึกทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง

๕. การปรับปรุงและพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการได้ตลอดเวลาและอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเองความสำคัญของการพัฒนาตน

ก. ความสำคัญต่อตนเอง

ข. ความสำคัญต่อบุคคลอื่น เนื่องจากบุคคลย่อมต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน

ค. ความสำคัญต่อสังคมโดยรวม เมื่อเราแต่ละคนพัฒนา ก็จะทำให้สังคมพัฒนาไปได้ดีขึ้น

การพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในหลายทาง

๑. การเรียนรู้ ทางตรง ด้วยตนเอง การอ่าน การเขียน การพูด

๒. การเรียนรู้ทางอ้อม จากคนอื่น

๓. การปฏิบัติ การทำงาน

๔. การเรียนรู้จากการแก้ปัญหา จากการผิดพลาดการผิดพลาด เป็นมารดาแห่งความสำเร็จ

๕. การสรุป ทำให้เรารู้จุดอ่อน จุดแข็ง นำมาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

แต่ละเรื่อง ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และการจัดให้สอดคล้อง จะทำให้เกิดการพัฒนา การอ่าน เป็นจุดเริ่มต้นการเขียน จะเป็นขั้นต่อมา เพราะการเขียนที่ดี ต้องมาจากการอ่านมากพอ แล้วจึงมายกระดับเป็นการเขียนการพูด จะเป็นขั้นต่อไป เพราะการพูดได้ดี จะเป็นการสรุปจากการเขียนที่ดี การได้มาซึ่งความรู้ และการพัฒนาตนเอง

๑. การอ่านหนังสือ คนที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ต้องเป็นคนที่ชอบการอ่าน รักการอ่าน การสร้างนิสัยรักการอ่าน เริ่มจากหนังสือในแนวที่เราชอบหรือรักก่อน แล้วจึงขยายไปในแนวต่าง ๆ

๑.๑ การอ่านเพื่อศึกษาเรียนรู้ ในการเรียนในระบบการศึกษา

๑.๒ การอ่านเพื่ออาชีพ เราควรรหาหนังสือที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของเรา อ่านให้มากที่สุด อย่างน้อยเดือนละ ๓-๕ เล่ม ต่อเดือน และควรหาวารสารนิตยสารเกี่ยวกับอาชีพที่เราทำอ่านเพื่อหาความก้าวหน้า ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแวดวงอาชีพนั้น

๑.๓ การอ่านเพื่อการแก้ปัญหา หรือเพื่อบรรลุเป้าหมายในการงาน หรืออุดมการณ์

๒. การเข้าฟังสัมมนาดี ๆ การอบรมดี ๆ ถือว่าเป็นทางเลือกในการเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ (จากวิทยากรหรืออาจารย์) ทำให้เราสามารถนำเทคนิคต่าง ๆ เหล่านั้น มาปรับใช้ ประยุกต์ใช้ได้ด้วย

๓. การฟังเทปหรือ CD วิชาการในรถ และมีเวลาว่างหรือมีโอกา

๔. หาทางเข้าสังคมหรือการสร้างเครือข่ายในอาชีพ หรือในงานอดิเรกที่เราสนใจ เช่น สมาคม สโมสร ชมรม (สมาคมฝึกพูด สโมสรนักเขียน ชมรมกีฬาต่าง ๆ) เพื่อหาเพื่อนหรือเครือข่ายในการช่วยเหลือกัน

๕. การดูแบบอย่าง การหาแบบอย่าง การดูต้นแบบ จะทำให้เราเกิดการลอกเลียนแบบ คนที่ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว มักมีต้นแบบเสมอ

๖. หาเวลาว่างให้กับตนเอง (คนที่ประสบความสำเร็จ) เพื่อใช้ในการคิด

๗. ฝึกจดบันทึกส่วนตัว เกี่ยวกับความสำเร็จ ใฝ่ฝันใหม่ ๆ การใช้ชีวิตประจำวัน การจดสิ่งเหล่านี้จะทำให้เราไม่ลืม หรือสามารถนำเอาไอเดียเหล่านั้นมาใช้เพื่อสร้างเป็นธุรกิจหรือการทำงานของเราได้

๘. ต้องฝึกปฏิบัติหรือพัฒนาตนเองตลอดเวลา จะทำให้ตนเองเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง คนเรามักไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แต่คนเราจะเจริญก้าวหน้าหรือพัฒนาได้ก็เพราะการเปลี่ยนแปลง แนวทางการพัฒนาศักยภาพของคน โดยการกำจัดจุดอ่อน และเสริมจุดแข็ง มีขั้นตอนดังนี้

๑. สำรวจค้นหาจุดอ่อนและจุดเด่น สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาตนเอง คือ การค้นหาตัวเองให้เจอว่าตัวเองมีจุดอ่อนและจุดเด่นตรงไหนบ้าง สำหรับวิธีการในการวิเคราะห์สามารถทำได้หลายวิธี

๒. จัดลำดับความสำคัญเมื่อเราทราบจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเองแล้ว ให้ลองนำมาจัดลำดับว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องที่สำคัญและต้องกำจัดหรือพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยพิจารณาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

๓. ลงมือกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่น โดยการปฏิบัติให้ได้จริง แนะนำให้ทำทีละอย่าง เช่น ช่วงแรกอาจจะพัฒนาในเรื่องทัศนคติก่อน เมื่อทำได้สำเร็จแล้ว ค่อย ๆ พัฒนาในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป จุดหักเหที่สำคัญในการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาตัวเองอยู่ที่ "อย่าลืมนึกถึงความตั้งใจ" คนบางคนท้อ คนบางคนขาดความอดทนอดกลั้น พ่ายแพ้ภัยตัวเอง แน่ใจว่าการทำอะไรก็ตามย่อมมี พยายามหาแรงบันดาลใจหรือ จูงใจเข้ามาเสริมทัพอยู่ตลอดเวลา บางคนได้แรงใจจากลูก บางคนได้แรงใจจากใจจากเพื่อนสนิท และที่สำคัญ คือ จากเป้าหมายในชีวิต

๔. ประเมินผลและแก้ไขปรับปรุง เมื่อเราได้กำจัดจุดอ่อนหรือเสริมจุดแข็งอะไรให้กับชีวิตแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องทำคือการประเมินผลดูว่าได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพราะอะไรก็ตามที่เราสามารถวัดได้ ประเมินผลได้ เราสามารถจัดการกับมันได้ และการประเมินผล จะช่วยให้เราสามารถตั้งเป้าหมายที่ท้าทายเพิ่มขึ้นไปอีก ประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่เราหาจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเองเจอหรือไม่ เรายอมรับมันหรือไม่ "ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ เริ่มต้นที่การชนะใจตนเอง"

โดยสรุป : การพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นให้มีความก้าวหน้าในอาชีพและงานส่วนรวม สามารถทำได้ แต่ ความยากที่สุด คือ “ตัวเราเอง” ที่เกิดจากการขาดความรู้ที่ไม่เข้าใจ และความคิด “ว่าเป็นไปไม่ได้” และการขาดเป้าหมายของชีวิต และที่สำคัญกว่า คือ การทำเพื่อส่วนรวมและตอบแทนคุณแผ่นดิน

สรุปได้ว่าศักยภาพ คือ ความรู้ ความสามารถ ของบุคคลหนึ่งที่สามารถทำได้

ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การนำเอาความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคลนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

คำว่า "เครือข่าย" มีความสำคัญมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ผู้คนพูดถึงเครือข่ายของหน่วยงานการพัฒนา วิจัย ธุรกิจ และในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ คนบางกลุ่มมอง "เครือข่าย" ว่าเป็นเพียงคำที่รู้จักกันเฉพาะในวงการหนึ่ง ปัจจุบันมีองค์กรจำนวนมากตระหนักว่า "เครือข่าย" เป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าในการพัฒนา แต่เครือข่ายคืออะไร เครือข่ายทำงานอย่างไร ทำไมบางเครือข่ายประสบความสำเร็จ บางเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ คนในชุมชน และองค์กรชุมชน จะร่วมกันสร้างและพัฒนาเครือข่ายได้อย่างไร การจัดการภายในของเครือข่ายองค์กรชุมชนควรเป็นอย่างไร เครือข่ายเมื่อสร้างขึ้นมาแล้วจะทำหน้าที่อย่างไร ชุมชนจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง ล้วนแต่เป็นคำถามที่ยังต้องการกระบวนการศึกษาวิจัยอีกมากนัก เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

"เครือข่าย" ในปัจจุบันมีความหมายประการหนึ่ง คือ ขบวนการทางสังคม อันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกันอีกประการหนึ่ง หมายถึงวัฒนธรรมองค์กร เป็นกระบวนการที่ใหม่ที่ทำให้มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรหนึ่ง ระหว่างคนในองค์กร และระหว่างองค์กรนั้นกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการเปลี่ยนจากการจัดการแบบลำดับชั้น (hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (networking) กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงาน อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการรณรงค์เรื่องต่างๆ ถ้าทำเป็นเครือข่ายจะได้ผลมากกว่า เงื่อนไขสำคัญของเครือข่าย คือ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์สื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก อาจมีผู้ประสาน ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มประสาน ซึ่งดำเนินกิจกรรมการประสาน แต่ไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการแทนสมาชิกเครือข่ายในทุกเรื่อง เครือข่ายอาจเป็นเครือข่ายแบบผสมผสานระหว่างสมาชิกที่แตกต่างกันในสถานภาพ เช่น เป็นผู้นำชุมชน ข้าราชการ นักธุรกิจ นักวิชาการ แต่เมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกันก็สามารถเป็นเครือข่ายได้ อีกแบบหนึ่ง คือ เครือข่ายขององค์กรหรือคนที่มีสถานภาพเดียวกัน อาชีพเดียวกัน ระดับเดียวกัน เช่น เกษตรกร นักวิจัย องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิจัย เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔^๖ ให้ความหมาย เครือข่าย น. หมายถึง ระบบ เส้นทาง หรือการปฏิบัติงานที่ติดต่อประสานกันเป็นโยงใย เช่น เครือข่ายโทรคมนาคม เครือข่ายวิทยุชุมชน, กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีความเห็นใกล้เคียงกัน มีการติดต่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น เครือข่ายนักวิจัย

สนธยา พลศรี^๗ ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง สายใยของความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างบุคคลคนหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ อีกหลายคนหรือความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน และกันของบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในเครือข่านั้น เป็นความสัมพันธ์ในทุก ๆ ด้านที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายได้ติดต่อกัน โดยมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ คือ การไปหา มาสู่ เยี่ยมเยียนกัน การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน เป็นต้น

สนธยา พลศรี^๘ ให้ความหมายของเครือข่ายว่าหมายถึง แนวคิดกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลองค์กร ตลอดจนชุมชนให้เกื้อกูลเชื่อมโยงกัน โดยที่แต่ละฝ่ายต้องมีความเท่าเทียมกันมีอิสระต่อกัน สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะปฏิบัติงานร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน การมีความสัมพันธ์จะเป็นแบบเพื่อนร่วมงาน ประสานความช่วยเหลือกันและเป็นความสัมพันธ์เชิงแนวราบมากกว่าที่จะเป็น

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๒๖๙.

^๗ สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๖.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๖-๒๐๗.

แนวคิด ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นสัมพันธภาพของมนุษย์ กับมนุษย์ ที่ครอบคลุมทั้งการให้ และการรับการยอมรับศักดิ์ศรี และเอื้ออาหารต่อกันมากกว่าการออกคำสั่งบังคับบัญชา

สนธยา พลศรี^๙ ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้ เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้ เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์ เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน

สนธยา พลศรี^{๑๐} ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง รูปแบบการประสานงานของกลุ่มคน หรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันช่วยเหลือกัน โดยการติดต่อสื่อสารนั้นอาจทำได้ทั้งการผ่านศูนย์ กลาง หรือแม่ข่าย และการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่มซึ่งมีการจัดรูปแบบหรือจัดระบบที่ยังคงความเป็นอิสระโดยมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวม ๆ ตามความจำเป็น หรือโครงสร้างที่มีความชัดเจน

เสรี พงศ์พิศ^{๑๑} ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มองค์กรสถาบัน โดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น)^{๑๒} กล่าวถึง เครือข่ายว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใดๆ ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น)^{๑๓} ได้ให้ความหมายของ เครือข่ายว่า หมายถึง ความร่วมมือ และการเปิดรับของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะมีส่วนร่วมร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามที่จะระดม

^๙ สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, หน้า ๒๐๗.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘-๒๐๙.

^{๑๑} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘), หน้า ๘

^{๑๒} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น), เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

ทรัพยากร กระบวนการ ความรู้ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือและการเปิดรับในสิ่งใหม่นั้นเสมอ

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน)^{๑๔} ได้กล่าวว่าเครือข่าย คือ สายใยของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง และการสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน ทำนองเดียวกันกับเทคโนโลยี ก็คือ สายใย ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ ในสังคม โดยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และระบบการสื่อสารผ่านวิทยุ โทรศัพท์ โทรทัศน์ จะมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ ที่สมาชิกในเครือข่ายมารวมตัวกันโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศวัย ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ

วีระ ภาคอุทัย และคณะ^{๑๕} ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการขยายและพัฒนาเครือข่ายแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้หลัก โดยโครงการเอง การจัดอบรมร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการนำเกษตรกรไปเยี่ยมชมเพื่อศึกษาดูงานโรงงานแปรรูปพริกในพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเน้นกิจกรรมการพัฒนาทางด้านการตลาดโดยการจัดให้ผู้ผลิตพบผู้ซื้อเพื่อให้ผู้ผลิตทราบถึงมาตรฐานผลผลิตที่ตลาดต้องการ

ในทางสังคมวิทยา เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่แตกต่างไปจากกลุ่ม โดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่าใครเป็นสมาชิก ใครไม่ใช่สมาชิก มีความเป็นรูปธรรมมองเห็นได้มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขตการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นและมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ สาระของการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะช่วยให้มองเห็นรูปธรรมของเครือข่ายมี ๓ ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน เครือข่ายไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน/กลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายไม่มีใครบังคับให้ใครทำอะไรได้ แต่ละคน/กลุ่มองค์กรต่างก็เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้พอ ๆ กัน ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่ม/องค์กรมากนัก^{๑๖}

Paul Starkey^{๑๗} ให้ความหมายของ "เครือข่าย" ว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตน การสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ

^{๑๔} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๕} วีระ ภาคอุทัย และคณะ, โครงการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกปลอดภัยเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการปลูกพริกปลอดภัยในจังหวัดชัยภูมิ, เอกสารวิจัยเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓, หน้า ๓๙.

^{๑๖} Boissevain, Jeremy and (J. Clyde Mitchell, 1973). *Network Analysis : Studies in Human Interaction*. Netherlands: Mouton & Co.

^{๑๗} Starkey, Paul, *Networking for Development*, IFRTD The International Forum for Rural Transport and Development, (1997), p. 116.

อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง

การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่าย หมายถึง การทำให้มีการติดต่อและการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ ในทัศนะของ Paul Starkey^{๑๘} การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าทำให้เกิดการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่น การถ่ายทอดข่าวสารทางสื่อสารมวลชน การส่งนิตยสารจดหมายข่าวให้กับสมาชิก เหล่านี้ไม่ใช่เครือข่าย เครื่องมือของการสื่อสารมวลชนอาจนำมาใช้ในเครือข่ายได้ แต่การใช้เครื่องมือเหล่านี้เพียงอย่างเดียวไม่สามารถเรียกว่าเป็นการสร้างเครือข่าย ดังนั้น เครือข่ายจึงไม่ใช่การส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อเท่านั้น แต่ต้องมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน

ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย

เครือข่ายในการพัฒนาจะไม่จำเป็น ถ้าคนหรือองค์กรมีการติดต่อสัมพันธ์กันกับคนหรือองค์กรในสาขาเดียวกันทั้งแนวตั้งและแนวนอนอยู่แล้วเป็นอย่างดี (เช่น มีการติดต่อกันระหว่างหน่วยงานวิจัย หน่วยงานพัฒนา หน่วยงานฝึกอบรม หน่วยงานส่งเสริมและหน่วยงานสนับสนุนโครงการพัฒนาชนบท) หรือองค์กรต่าง ๆ ทราบถึงสิ่งที่เป็นจริงเกี่ยวกับนโยบาย ผลการวิจัยและการดำเนินงานในที่ต่าง ๆ ทราบถึงแหล่งวิชาการ แนวทางการพัฒนาทางการบริหาร สังคมเศรษฐกิจต่าง ๆ ของประเทศ รวมทั้งข้อดีข้อเสียของแต่ละแหล่งและแต่ละแนวทางการพัฒนา มีทรัพยากรที่จะดำเนินงานของตนเอง สามารถร่วมมือกับเพื่อนในวงการเดียวกันในหนทางที่องค์กรของตนจะได้รับประโยชน์ หรือทำให้รัฐบาล องค์กรและชุมชนรับฟังข้อเสนอแนะขององค์กรของตนได้อยู่แล้ว แต่ในความเป็นจริงไม่ใช่เช่นนั้น หน่วยงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานพัฒนาของรัฐ ต่างหน่วยงานต่างทำงานกันไปไม่เคยเกี่ยวข้องหรือทำงานที่ทำงานคล้ายคลึงกัน ยุ่งอยู่กับการแก้ปัญหาวันต่อวัน เพื่อให้หน่วยงานของตนอยู่รอด มีการทำงานซ้ำซ้อนกันในพื้นที่เดียวกัน แต่ละหน่วยงานก็มีการส่งข่าวสารข้อมูลไหลเวียนกันอยู่ภายในหน่วยงานของตน และข้อมูลข่าวสารมีค่อนข้างจำกัด การทำงานใช้กรอบความคิดหรือหลักการเฉพาะที่เคยใช้อย่างใดอย่างหนึ่ง พัฒนาในสาขาแคบ ๆ และเป็นไปตามนโยบายขององค์กร หรือแม้แต่องค์กรชุมชนในหมู่บ้านเดียวกันก็ต่างกลุ่มต่างทำงานของตนไปไม่เคยติดต่อช่วยเหลือกิจการของกันและกัน ไม่เคยให้คำปรึกษาหารือซึ่งกันและกันก็มิอยู่มากมาย เมื่อเป็นเช่นนี้ ในยามที่ต้องการเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นปัจจัยนำเข้า เทคโนโลยี การฝึกอบรม แนวความคิดในการวิจัย ข้อเสนอโครงการ หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา บุคคลหรือองค์กรก็จะใช้สิ่งต่าง ๆ ที่พอจะหาได้ใกล้มือ และอาจมีการออกแบบใหม่หรือสร้างขึ้นมาใหม่ถ้าจำเป็น ซึ่งต้องเสียเวลาค้นหายาวนาน เครือข่ายสามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่ในนอกหน่วยงานหรือองค์กรของตน และให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

^{๑๘} Starkey, Paul, *Networking for Development*, p. 117.

ประเภทและรูปแบบของเครือข่าย

๑. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area)
๒. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue)
๓. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่

๑. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area network) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ที่อาศัยพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัย กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเป้าหมายนำทางและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการที่ไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยยึดเอาพื้นที่เป็นที่ตั้งแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายลักษณะและ โครงสร้างของเครือข่ายเชิงพื้นที่ สามารถจัดได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น อาทิ

- ๑) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการปกครองของภาครัฐ เช่น
 - เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ เช่น เครือข่ายประชาคม อ.แม่สอด จ.ตาก
 - เครือข่ายระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายประชาคม จ.น่าน
 - เครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ
 - เครือข่ายระดับประเทศ เช่น เครือข่ายสมาพันธ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย
 - เครือข่ายองค์กรระหว่างประเทศ เช่น เครือข่ายการพัฒนาของ UNDP เป็นต้น
- ๒) การแบ่งพื้นที่ตามความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น
 - เครือข่ายลุ่มน้ำปิง
 - เครือข่ายอ่าวปัตตานี ฯลฯ

๒. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) หมายถึง เครือข่ายที่ใช้ประเด็น กิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิง พื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคี อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้อย่าง มากมายตามประเด็นกิจกรรม และความสนใจที่เกิดขึ้นของฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และภาค ประชาชน โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ดำเนินการ แต่ใช้หลักของกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดความเป็น เครือข่าย เช่น

- เครือข่ายป่าชุมชน
- เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน
- เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน
- เครือข่ายผู้สูงอายุ
- เครือข่ายด้านคุ้มครองผู้บริโภค
- เครือข่ายสิ่งแวดล้อม
- เครือข่ายปฏิรูปการศึกษา
- เครือข่ายสิทธิมนุษยชน
- เครือข่ายสุขภาพ ฯลฯ

๓. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/ กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจ

แบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชนโดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้น การดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์ นั้น ๆ ลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายประเภทนี้ สำหรับสังคมไทยอาจแบ่งกลุ่มผลประโยชน์ได้ ๔ ภาคส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

๑) เครือข่ายภาครัฐ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เครือข่ายองค์กรอิสระของภาครัฐ เช่น สถาบันพระปกเกล้า สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น

๒) เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน เช่น สภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สมาคมผู้ส่งออก เครือข่าย SME ฯลฯ

๓) เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายเพื่อนตะวันออก เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนภาคเหนือ เครือข่ายด้านแรงงานสวัสดิการสังคม เครือข่ายมูลนิธิ YMCA ฯลฯ

๔) เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายปราชญ์อีสาน เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

รูปแบบของเครือข่าย

เครือข่ายมีรูปแบบมากมาย และมีบางคนพยายามจำแนกโดยใช้คุณลักษณะของสมาชิก พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ กิจกรรมหลัก วัตถุประสงค์ และโครงสร้างของเครือข่าย เป็นเกณฑ์

- คุณลักษณะของสมาชิก

เครือข่ายอาจจำแนกตามประเภทของสมาชิก เช่น ชาวนา นักวิจัย หรือวิศวกร บางคนรวมคนที่ทำงานในระดับเดียวกันเป็นประเภทเดียวกันหรือนั้นเครือข่ายแนวราบ เช่น เครือข่ายชาวนา (ประกอบด้วยคนที่เป็ชาวนาเท่านั้น) บางคนก็รวมคนที่ทำงานสาขาเดียวกันแต่ต่างระดับกันเข้าด้วยกัน หรือนั้นเครือข่ายแนวตั้ง เช่น ชาวนา นักวิจัยด้านการเกษตร หน่วยงานกำหนดนโยบายการเกษตร และหน่วยงานระหว่างประเทศที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการเกษตร เป็นต้น บางเครือข่ายมีสมาชิกแบบบุคคล แต่บางแห่งก็มีสมาชิกเป็นองค์กรหรือสถาบัน และบางแห่งมีปะปนกัน

- พื้นที่ทางภูมิศาสตร์

เป็นการจำแนกเป็นเครือข่ายที่ดำเนินงานในพื้นที่หนึ่ง บางแห่งก็เป็นเครือข่ายระดับประเทศ บางแห่งเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค บางเครือข่ายก็เป็นเครือข่ายระดับชุมชนลุ่มน้ำ เช่น เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ เป็นต้น หรืออาจแบ่งตามเขตที่มีระบบนิเวศทางการเกษตรเหมือนกัน เช่น เครือข่ายข้อมูล ข่าวสารในพื้นที่แห้งแล้ง (Arid Lands Information Network)

- วัตถุประสงค์ของเครือข่าย

เครือข่ายจำนวนมากตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิก และการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารเป็นวัตถุประสงค์หลักของเครือข่าย บางเครือข่ายตั้งขึ้นเพื่อความร่วมมือในการวิจัยศึกษา ฝึกอบรม หรือตลาด บางเครือข่ายมุ่งเพื่อแลกเปลี่ยนเครื่องมือในการประกอบอาชีพ (เช่น เครือข่ายเครื่องจักรกลทางการเกษตร) บางเครือข่ายมุ่งเป็นกลุ่มพลังกระตุ้นความตระหนักของสังคม และเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิก เครือข่ายหลายแห่งมีวัตถุประสงค์หลายด้าน ทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทั้งร่วมมือกันในการจัดการฝึกอบรมและวิจัย รวมทั้งผลักดันนโยบาย

องค์ประกอบของเครือข่าย

องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

๑. **หน่วยชีวิตหรือสมาชิก** เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่าย ที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยแต่ละหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วม ในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกันตามหลักธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่องเพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้นหน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒. **จุดมุ่งหมาย** เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่ม องค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมาย ร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓. **การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก** การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมาร่วมกันนั้น สิ่งที่ยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น และการที่คนจะมารวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายได้นั้น นอกจากจะมีความสนใจหรืออุปนิสัยใจคอที่คล้ายคลึงกันแล้ว บุคคลยังต้องมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อพวกเขาเห็นปัญหาหรือต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จิตใจที่มุ่งมั่นซึ่งเป็นปัจจัย ภายในของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นแรงขับเคลื่อนที่นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และการค้นหาวิธี เพื่อแก้ไขปัญหา นั้น ๆ รวมทั้งแสวงหาแนวร่วมจากเพื่อนร่วมอุดมการณ์ เพื่อสร้างพลังอำนาจในการต่อรองหรือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันจนกลายเป็น องค์กรเครือข่ายที่ทุกฝ่ายต่างก็มีความไว้วางใจต่อกัน ทั้งนี้ เพราะความเป็นเครือข่ายนั้น สามารถที่จะตอบสนององกระบวนการแก้ไขปัญหาได้มากกว่า

๔. **การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน** ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ก็คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้ ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้าๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

๕. **ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร** ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสาร

ระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องเช่นนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย ถ้าระบบความสัมพันธ์ไม่ได้รับการตอบสนองหรือขาดการติดต่อแล้ว ความเป็นเครือข่ายก็อยู่ในภาวะที่เสื่อมถอย ดังนั้น การพัฒนาระบบเครือข่ายจะต้องยึดหลักการของความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีกิจกรรมและข้อมูลเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของเครือข่ายนั้น ๆ

ปัญหาของเครือข่าย ที่ Starkey พบ มีหลายประการดังนี้

๑. เครือข่ายที่ไม่มีทิศทางวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ยากที่จะพัฒนากิจกรรมของเครือข่ายให้ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง

๒. เครือข่ายที่มีสมาชิกหลากหลายประเภท หรือมีความแตกต่างมากระหว่างฐานะ ขนาด ความเข้มแข็งและสถานภาพอื่น ๆ ของสมาชิก หน่วยงานใหญ่ มีทรัพยากรมาก และสถาบันที่เจ้าหน้าที่มีการศึกษาสูง เชื่อมั่นในตัวเอง มีแนวโน้มที่จะครอบงำองค์กรที่มีขนาดเล็กกว่า

๓. การรวมศูนย์เกิดขึ้นเมื่อผู้ประสานงานของเครือข่าย เลขาธิการ คณะทำงาน และคณะกรรมการ เริ่มควบคุมและดำเนินการเครือข่ายในนามของตนเอง มากกว่าการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับกิจกรรมของสมาชิก การตัดสินใจรวมศูนย์และการติดต่อ สื่อสารภายในเครือข่ายดำเนินการโดยเลขาธิการ

๔. บ่อยครั้งที่เครือข่ายประสบปัญหาอันเนื่องจากการขาดเงินทุนสำหรับกิจกรรมและการประสานงานภายในเครือข่าย โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพื่อให้สมาชิกมาร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ส่วนเครือข่ายที่มีทุนก็มักเกิดความเครียดเนื่องจากปัญหาในการจัดการและจัดสรรค่าใช้จ่ายกับสมาชิกให้ทั่วถึง

๕. เนื่องจากภายในเครือข่ายข้อมูลข่าวสารจะแพร่กระจายไประหว่างคนหนึ่งไปให้กับคนอื่น ๆ ได้อย่างเสรี ทำให้อาจมีการส่งข่าวสารข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง เครือข่ายต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้คนซักถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารภายในเครือข่ายได้

๖. เครือข่ายสามารถถูกกระทบจากการแข่งขันของเครือข่าย หรือองค์กรอื่นที่มีงานคาบเกี่ยวกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การร่วมมือกัน แต่ก็อาจนำไปสู่การแข่งขันเพื่อให้ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนทรัพยากร และการเพิ่มจำนวนสมาชิกได้เช่นกัน แหล่งทุนสามารถใช้จำนวนเครือข่ายที่มีให้เลือกเป็นข้ออ้างที่จะไม่ให้ทุนสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายที่คล้ายคลึงกัน

๗. การแข่งขันระหว่างเครือข่ายที่มีขอบเขตการดำเนินงานเหลื่อมซ้อนกัน อาจนำไปสู่ความร่วมมือกัน และการชั่งชั่งเพื่อให้ได้รับการยอมรับ การสนับสนุน และการเข้าเป็นสมาชิกได้ในขณะเดียวกัน ทั้งนี้พบว่า การแข่งขันเป็นตัวการสำคัญในการทำลายเครือข่ายที่อยู่ลำดับท้าย ๆ และมีทรัพยากรน้อยอีกด้วย

๘. การติดตามและประเมินผลเครือข่ายมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากธรรมชาติของเครือข่ายคือ ความเป็นระบบ และมีโครงสร้างหลวมที่มุ่งเน้นความก้าวหน้าในอนาคต ไม่ใช่ประสพการณ์ใน

อดีต นอกจากนี้ ยังพบว่าเป็นการยากที่จะนิยามตัวชี้วัดความสำเร็จของเครือข่ายและคุณลักษณะของผลและประโยชน์ของการสร้างเครือข่ายให้มีความเที่ยง

๙. เครือข่ายระดับชาติและเครือข่ายระหว่างประเทศหลายแห่งพบกับปัญหาอุปสรรคทางการเมือง ทำให้มีสภาพที่ไม่มั่นคงและถูกควบคุมอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข่าวสารและการวิจารณ์รัฐบาล

Starkey เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่าย ว่าควรดำเนินการดังนี้

๑. เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียมาร่วมประชุม โดยมีหัวข้อการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม หรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้องกัน มอบหน้าที่ในการบริหารจัดการการประชุมให้กับบรรดาผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันรับผิดชอบ การหาข้อตกลงร่วมในกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ร่วมดังกล่าว

๒. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลัก และคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย เพื่อป้องกันการครอบงำจากกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคม และความต้องการของสมาชิก

๓. จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่ปวารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน จัดการ และส่งกำลังบำรุงให้กับสมาชิก ซึ่งต้องไม่ติดอยู่กับกิจกรรมประจำวันขององค์กรตัวเอง และกลุ่มแกนต้องดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกลุ่มผู้นำเครือข่าย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของสมาชิก และป้องกันการผูกขาดอำนาจ

๔. ความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น มีส่วนอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกกิจกรรมและวิธีการทำงานของเครือข่ายในลักษณะประชาธิปไตย

๕. เครือข่ายต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจการของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้ไม่ได้หมายถึงเงินทุนเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงคุณภาพของสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

๖. ทำให้เครือข่ายมีสถานภาพถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้เครือข่ายและผู้นำเครือข่ายได้รับการสนับสนุน และความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังได้สามารถดำเนินงานได้กว้างขวาง อาจมีชื่อและสัญลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และอาจส่งข่าวสารไปให้กับบุคคลเป้าหมายที่สามารถให้การรับรองเครือข่ายได้

๗. ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งมีได้ทั้งทางแนวนราบ แนวตั้ง หรือในภูมิภาคต่างระดับกัน การเชื่อมเครือข่ายทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือเป็นตัวแทนร่วมกันในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง และการร่วมกันประสานงานการประชุม

๘. ควรมีการติดตามผลและประเมินผลเป็นประจำสม่ำเสมอและถี่ถ้วน โดยดูความสอดคล้องของแผนการทำงานกับวัตถุประสงค์ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพของกิจกรรมเครือข่ายและร่วมเรียนรู้ตลอดกระบวนการติดตามและประเมินผล

๙. ควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการจัดการเครือข่ายให้กับองค์กรแกน และผู้นำเครือข่ายสม่ำเสมอ

๑๐. ถ้าวัตถุประสงค์ของเครือข่ายดี การเชื่อมโยงภายในเครือข่ายเหมาะสม เอื้อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกิจกรรมและความแข็งขันของสมาชิก โครงการหรือกิจกรรมมีลักษณะกระจายอำนาจไปให้กับมวลสมาชิกที่ได้รับประโยชน์ การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

ประโยชน์ของเครือข่าย

ประโยชน์เฉพาะหน้าของเครือข่ายเห็นได้จากผลงานที่สมาชิกดำเนินการ ส่วนประโยชน์ระยะยาวจะบังเกิดในรูปของควมมีประสิทธิภาพของการวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดวิธีการทำงาน และระบบที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เครือข่ายในการพัฒนามีประโยชน์หลายประการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์สมาชิกและกิจกรรมของเครือข่าย ซึ่งพอจะรวบรวมได้ดังนี้

- เครือข่ายช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ เครื่องมือ และสื่อ ผ่านการประชุม การทดลองปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ และการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินโครงการ การแบ่งปันทักษะและประสบการณ์ให้เก้กันเป็นการเสริมความสมบูรณ์ให้กับสมาชิกเครือข่ายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็บุคคลหรือองค์กร

- การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการประสานงานในเครือข่ายช่วยลดการทำงานและการใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน ทำให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปด้ก้าวหน้า รวดเร็ว และส่งผลต่อสังคมในวงกว้างยิ่งขึ้น

- เครือข่ายสามารถเชื่อมโยงคนที่อยู่ในระดับต่างกัน มีวิธีการทำงาน การจัดองค์กร และมีภูมิหลังต่างกัันที่ไม่มีโอกาสติดต่อกัน เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น นำไปสู่การทำงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย

- เครือข่ายสามารถทำให้คนและองค์กรที่ไม่มีความสัมพันธ์กันได้ทราบว่ายังมีบุคคลหรือหน่วยงานอื่นอีกมากที่สนใจทำงานในเรื่องเดียวกัน และเผชิญปัญหาเหมือนกัน

- เครือข่ายสามารถทำให้ความต้องการของประชาชนได้รับการสนองตอบจากรัฐ

- เครือข่ายช่วยชี้ให้เห็นปัญหาและประเด็นการพัฒนาที่ซับซ้อนและท่วมท้นในหมู่บ้าน

- เครือข่ายทำให้คนและองค์กรได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ได้รับกำลังใจ การจูงใจ และการยอมรับ ซึ่งมีความสำคัญต่อหน่วยเล็ก ๆ ที่อยู่นอกระบบราชการ

- สามารถตั้งศึยภาพความเชี่ยวชาญของนักวิชาการ/นักวิจัยที่มีความรู้ความสามารถซึ่งกระจายอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา หน่วยวิจัยต่างๆของภาครัฐและภาคเอกชนภายในประเทศ รวมทั้งหน่วยวิจัยในมหาวิทยาลัย/สถาบันชั้นนำต่างประเทศ เพื่อผนึกพลังในการพัฒนาวิชาการ พัฒนา/สร้างหลักสูตร ร่วมผลิตบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะปริญญาเอกที่เน้นงานวิจัยพัฒนาและสร้างผลงานวิจัยที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาไทย พัฒนาประเทศ แก้ไขปัญหาของประเทศ และเสริมสร้างสมรรถนะการแข่งขันของประเทศได้

- สามารถระดมทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งทรัพยากรบุคคล และอุปกรณ์เพื่อการศึกษาและวิจัยที่มีราคาแพง

- สามารถผลิตบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะระดับปริญญาเอกที่มีคุณภาพเทียบเท่าสากล และมีศักยภาพการทำวิจัยในจำนวนที่มีมากขึ้นได้โดยเร็ว

- เครือข่ายที่เข้มแข็งจะสามารถสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องระยะยาวตอบสนองความต้องการของประเทศ รวมทั้งภาคอุตสาหกรรม สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก

แนวคิดการพัฒนาเครือข่ายภาคการเกษตร

สำนักพัฒนาเกษตรกรจังหวัดชุมพร^{๑๙} ได้กล่าวถึง กลุ่ม/เครือข่าย คือ

- ปัญหา/กิจการใด ไม่สามารถทำคนเดียวได้ให้รวมกลุ่มกันทำ “กลุ่ม”

- ปัญหา/กิจการใด ไม่สามารถทำกลุ่มเดียวได้ให้รวมกลุ่มกันหลายกลุ่ม “เครือข่าย”

การส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการเกษตรเป็นภารกิจหนึ่งของงานส่งเสริมการเกษตร

โดยมีเป้าหมาย ๒ มิติ

๑. มิติด้านองค์กร เป็นเครื่องมือส่งผ่านและสร้างองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและการจัดการการเกษตรแก่เกษตรกร

๒. มิติด้านเกษตรกร มุ่งเน้นให้เกษตรกรใช้กลไกความร่วมมือเพื่อสร้างความสามารถในการจัดการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้

ลักษณะเครือข่ายการเกษตรที่กรมดำเนินการอยู่

- เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้/กิจกรรมของเกษตรกร

- เครือข่ายเชื่อมโยงการตลาดระหว่างเกษตรกรกับคู่ค้า

- เครือข่ายบูรณาการภาคการผลิตการเกษตร

จัดกระบวนการสร้างและการจัดกระบวนการเครือข่ายที่มีเป้าหมายเพื่อการสร้างองค์ความรู้สินค้าเกษตรปลอดภัยของชุมชน เริ่มจาก สร้างองค์ความรู้ของกลุ่ม จากสภาวะปัญหาการผลิตมากำหนดเป็นประเด็นร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างช่องทางการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านเครือข่าย

แนวคิดการสร้างเครือข่ายบูรณาการภาคการผลิตทางการเกษตร

สร้างโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการระดมทั้งความคิดและทรัพยากรในการสนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรปลอดภัยและได้มาตรฐาน โดยมุ่งที่เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยมีการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กิจกรรม ที่เอื้อกันอย่างชัดเจน และก่อประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

ประโยชน์ของเครือข่ายบูรณาการภาคการผลิตทางการเกษตร

- ความเข้าใจและความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่ในการพัฒนาสินค้าเกษตรหนึ่ง ๆ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและการวางเป้าหมายการพัฒนาร่วมกัน

- เกิดการบูรณาการทางความคิด และการกำหนดยุทธศาสตร์แผนงานกิจกรรมที่เพื่อการบรรลุเป้าหมายที่มีเจ้าภาพในแต่ละกิจกรรมชัดเจน

- เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อปฏิบัติและขับเคลื่อนกิจกรรม

^{๑๙} สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพังงา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ความเป็นมาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, ๒๕๖๑, หน้า ๔๐.

- เกิดการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถสร้างให้กลุ่มสินค้าการเกษตรมีความแตกต่างและได้เปรียบในการแข่งขัน

- เกิดการวางรากฐานของผลประโยชน์ร่วมกันที่นำมาสู่การร่วมมือเชิงแข่งขัน (win win position) ในกลุ่มผู้ผลิตตลอด supply chain

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง ความร่วมมือของกลุ่มบุคคล องค์กร และหน่วยงาน ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการร่วมมือ

๒.๓ ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก

พริก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕^{๒๐} ให้ความหมาย พริก หมายถึง พริก ๑ น. ชื่อไม้ล้มลุกในสกุล Capsicum วงศ์ Solanaceae ผลมีรสเผ็ด มีหลายชนิด เช่น พริกชี้หู (C.frutescens L.), พริกหยวก พริกชี้ฟ้า (C. annuum L.)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕^{๒๑} ให้ความหมาย แปร (แปร) ก. เปลี่ยนกลายเป็นจากลักษณะหรือภาวะเดิม

ถิ่นกำเนิดของพริก พริกเป็นพืชที่มีศูนย์กลางแหล่งกำเนิดในบริเวณทวีปอเมริกากลาง บริเวณประเทศเอกวาดอร์และเปรู^{๒๒} โดยหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่า ชาวอินเดียนในเม็กซิโก รู้จักบริโภคพริกเป็นอาหารมานานร่วม ๙,๐๐๐ ปีแล้ว เพราะอุจจาระที่เป็นก้อนแข็งที่พบที่เมืองฮัวกา เปร็ดตา (Huaca Prieta) มีซากเมล็ดพริกที่มีอายุประมาณ ๙,๐๐๐ ปี^{๒๓} นอกจากนี้ชาวโอลเมคส์ (Olmec), โทลเทค (Toltec) และแอซเท็ค (Aztec) ต่างก็แสดงให้เห็นรู้ว่า ชาวอินเดียนที่อาศัยอยู่ในเม็กซิโกเหล่านี้รู้จักปลูกและบริโภคพริกมาอย่างกว้างขวาง^{๒๔} นอกจากนี้ยังสันนิษฐานว่า มนุษย์เริ่มเพาะปลูกพริกเป็นครั้งแรก ในระหว่าง ๕,๐๐๐-๓,๔๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช โซฟี โคล (Sophic Coe) นักประวัติศาสตร์อาหารค้นพบว่า ชนเผ่ามายาเป็นชนเผ่าแรกที่น่าจะนำพริกมาทำซอสพริกแบบง่ายๆ คือ ใช้พริกปั่นผสมน้ำ สำหรับเป็นเครื่องจิ้มอาหารที่เรียกว่า ตอร์ติยา (Tortilla) ซึ่ง

^{๒๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕, หน้า ๘๑๕.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖๓.

^{๒๒} วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ, น้ำพริก : น้ำพริกสู่โลกาภิวัตน์ มูลนิธิชีววิถี (Bio Thai), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๒๓} Pickersgill, B.P. Heiser, C.B. *Origins and distribution of plants domesticated in the New World Tropics.* In *Origins of Agriculture*; Reed, C.A., Ed.; Mouton: (The Netherlands, 1997), pp. 803-835.

^{๒๔} Victor, (R. Boswell), *The Original publication of Our Vegetable Travelers.* *National Geographic Magazine.* (1996), Volume 96(2): 20.

เป็นแผ่นแป้งธัญพืชทรงกลมคล้ายโรตีสายไหมหรือวางไว้บนพื้นผิวที่มีความร้อนสูงนักประวัติศาสตร์ยังได้ขุดพบซากของต้นพริกที่มีอายุกว่า ๒,๐๐๐ ปี ในเทวสถานของเปรูแม้แต่ลายปักเสื้อผ้าของชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในเปรู เมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๐ ปีก่อน ก็มีลวดลายปักเป็นต้นพริก และจากการสำรวจพันธุ์พริกในเขตร้อนทวีปเอเชีย ไม่มีหลักฐานว่าพริกซี่ฟ้ามีแหล่งกำเนิดในแถบนี้^{๒๕}

ในปี พ.ศ. ๒๐๓๖ นักประวัติศาสตร์ชื่อ มาเรียส ปีเตอร์ มาร์ทิล (Marius Peter Mathyl) ได้รายงานว่ พริกแดงที่โคลัมบัสนำมาจากอเมริกามีรสเผ็ด และในปีพ.ศ. ๒๐๓๗ แพทย์ที่ติดตามโคลัมบัสไปอเมริกาได้กล่าวถึงชาวอินเดียนว่า นิยมปรุงอาหารด้วยพริก และเมื่อกองทัพสเปนบุกอาณาจักรแอซเท็ค (Aztec) นายพล คอร์ตีซ (Hernan Cortes) ผู้พิชิตอาณาจักรแอซเท็คกลายเป็นผู้ปกครองของสเปนได้เขียนจดหมายเล่าว่า กษัตริย์แอซเท็คทรงโปรดเสวยพระสุคนธ์รสที่มีพริกปน

ต่อมา นักประวัติศาสตร์ชื่อ ฟรานซิสโก เฮอร์นันเดส (Francisco Hernandez) ซึ่งเป็นแพทย์ในกษัตริย์ฟิลิปปินส์ที่ ๒ แห่งสเปน เคยถูกส่งตัวไปศึกษาธรรมชาติของพืชและสัตว์ในดินแดนใหม่ ผู้ใช้เวลาสำรวจอเมริกาจนถึง ๕๐ ปี ในศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ ก็ได้รายงานทำนองเดียวกันว่าชาติ (อเมริกา) ได้รายงานกลับมาว่า ชาวอินเดียนิยมปลูกพริกมาก ส่วนบาเตรเบอร์นาเบ โคโด (P. Bernabe Codo) อินเดียในเม็กซิโกนิยมปลูกพริก โดยได้เขียนลงในหนังสือ Historia del Nuevo mundo ว่า ชาวอินเดียนถือว่าพริกเป็นพืชที่สำคัญรองจากข้าวโพดเพราะชอบบริโภคพริกสด และใช้พริกในพิธีสักการบูชาเทพเจ้า

การเดินทางของพริก การศึกษาประวัติการเดินทางของพริกจากทวีปอเมริกาสู่โลกภายนอก ทำให้ทราบว่าในปี พ.ศ.๒๐๓๖ อัลวาเรซ ชานกา (Alvarez Chanca) ชาวสเปนคนแรกที่นำพริกเข้าสู่ประเทศสเปน และชาวสเปนเรียกพริกว่า ซิลลี (Chili) ซึ่งเป็นคำที่แปลงมาจากคำว่า ซิลี (Chile) อันเป็นชื่อของประเทศที่ให้กำเนิดพริกในอเมริกาใต้ หลังจากนั้นได้แพร่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และประเทศสหราชอาณาจักร ต่อมาชาวสเปนและชาวโปรตุเกสได้นำพริกเข้าไปเผยแพร่ในทวีปเอเชีย แถบประเทศอินเดีย และสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่า การแพร่กระจายของพริก นอกจากมนุษย์โดยตรงแล้ว นกอาจเป็นพาหนะสำคัญในการแพร่พันธุ์พริกได้อีกด้วย สำหรับประเทศไทยเข้าใจว่า พริกถูกนำเข้ามาประเทศโดยชาวโปรตุเกส เป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว^{๒๖} ซึ่งปัจจุบันมีการปลูกพริกโดยทั่วไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก ทำให้เกิดความหลากหลายแล้วแต่ความเหมาะสมของภูมิประเทศ และความนิยมในรสชาติของพริกแต่ละสายพันธุ์ เริ่มต้นด้วยการเดินทางของ คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus) ปี พ.ศ.๒๐๓๘ (สายสีเขียว) แต่ในความเป็นจริงการแพร่กระจายของพริกที่เกิดขึ้นพร้อมกันกับการเดินทางของโปรตุเกส (สายสีแดง) จากปี พ.ศ.๒๐๔๑-๒๐๕๒ ขณะที่พวกเขาเดินทางข้ามโลกจากแอฟริกาผ่านอาระเบีย, อินเดีย, หมู่เกาะเครื่องเทศ ประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น ยังแสดงให้เห็นเส้นสีน้ำเงิน ซึ่งเป็นเส้นทางการเดินทางโบราณจากอินเดียไปยังประเทศจีน เส้นทางการผลิตเครื่องเทศจากอาระเบียไปยังประเทศจีนและเส้นทางการค้าจากอาระเบียไปสู่ยุโรปตอนกลาง

^{๒๕} De, Candolle. A. *Origin of cultivated plant*. 2nd Edition. New York: Hafner. (Publishing co., 1967).

^{๒๖} มณีฉัตร นิกรพันธุ์, พริก, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๒.

พันธุ์พริกที่ปลูกในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยการเรียกพริกแตกต่างกันไปบ้างตามแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาคกลางเรียกว่า พริกชี้หนู ภาคใต้ เรียกว่า ตีปลี ภาคเหนือ เรียกว่า พริกนก และภาคอีสานเรียกว่า หมักเผ็ด จำแนกตามขนาดผล แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม^{๒๗}

๑. กลุ่มพริกผลใหญ่

เป็นพริกที่มีผลใหญ่ ผลยาวตั้งแต่ ๔-๒๐ เซนติเมตร มีหลากหลายสี รวมถึงรูปร่างที่ต่างกัน และลักษณะเด่นของพริกกลุ่มนี้ คือ มีสีส้มที่สวยงามเมื่อนำไปประกอบอาหารโดยการนำไปทำเป็นเครื่องแกง และมีรสที่ไม่เผ็ด ได้แก่

๑.๑ พริกชี้ฟ้า พริกมัน พริกหนุ่ม และพริกเหลือง รูปร่างมีหลายแบบส่วนมากเรียวยาว ปลายผลแหลมผลอ่อนมีทั้งสีเขียวอ่อนและสีเขียวเข้ม ผลสุกแก่มีสีเหลือง ส้ม หรือแดง

พริกชี้ฟ้า

พริกมัน

พริกเหลือง

๑.๒ พริกหยวก ผลยาวตั้งแต่ ๔-๒๐ เซนติเมตร ผลยาวรูปทรงกรวย ปลายผลแหลมตรง ผิวมันเรียบ เนื้อหนา ผลอ่อนมีตั้งแต่สีเหลืองอ่อน สีเหลือง และสีเขียวอ่อน ผลสุกแก่มีสีแสด รสชาติเผ็ดน้อย

๑.๓ พริกหวานหรือพริกยักษ์ ผลยาวตั้งแต่ ๕-๒๐ เซนติเมตร รูปร่างผลทรงกระบอก ผิวมัน ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกแก่มีทั้งสีเหลือง สีส้ม สีแดง สีส้มน้ำตาล และสีม่วง เนื้อหนา รสชาติไม่เผ็ด

๒. กลุ่มพริกผลเล็ก

^{๒๗} กรุง สีตะธณี, คู่มือปลูกพริก, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๕๖), หน้า ๑-๓.

เป็นพริกที่มีผลเล็ก ผลยาวตั้งแต่ ๓ เซนติเมตรลงไป มีหลากหลายสี รูปร่างเล็ก และลักษณะเด่นของพริกกลุ่มนี้คือ มีรสที่เผ็ดมากกว่าพริกผลใหญ่ พริกในกลุ่มนี้ ได้แก่

๒.๑ พริกขี้หนูผลใหญ่ รสชาติเผ็ด ใช้เป็นเครื่องปรุงอาหารประเภทน้ำพริก เครื่องแกง พันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่เกษตรกรเก็บเมล็ดพันธุ์เอง เช่น พันธุ์ยอดสน หัวเรือ จินดา หัวยี่สิบ แต่พันธุ์ลูกผสมจากบริษัทต่าง ๆ ได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากผลผลิตสูง สีผลมีสีเข้มกว่าพันธุ์พื้นบ้าน ก้านผลใหญ่ เช่น พริกพันธุ์ซูปเปอร์ฮอท

๒.๒ พริกขี้หนูผลเล็ก รสชาติเผ็ดจัด มีกลิ่นหอมเฉพาะ ใช้เป็นเครื่องปรุงอาหารประเภทน้ำพริก ต้มยำ เครื่องแกง เป็นต้น เช่น พริกกะเหรียง และพริกขี้หนูสวน

สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง^{๒๘} ได้กล่าวว่า พริก (chilli) เป็นพืชผักที่สำคัญอยู่ในตระกูล Solanaceae สำหรับพริกที่นิยมปลูกในประเทศไทยมี ๒ กลุ่ม ได้แก่

- พริกหวาน พริกหยวก พริกขี้ฟ้า ที่อยู่ในกลุ่ม *C. annuum*
- พริกเผ็ดได้แก่ พริกขี้หนูสวน พริกขี้หนูใหญ่ ที่อยู่ในกลุ่ม *C. furtescens*

พริกเป็นส่วนประกอบอาหารประจำของคนไทยมาช้านาน คนหลาย ๆ ชาติใช้พริกเป็นส่วนประกอบอาหารซึ่งแสดงให้เห็นว่า พริกเป็นส่วนประกอบอาหารของคนเกือบทุกชนิด มีรายงาน ว่า

- คนอินเดียบริโภคพริก ๒.๕ กรัม/คน/วัน
- คนไทยบริโภคพริก ๕ กรัม/คน/วัน
- คนเม็กซิโกบริโภคพริก ๒๐ กรัม/คน/วัน
- คนอเมริกันบริโภคพริก ๑.๕ มิลลิกรัม/คน/วัน

^{๒๘} สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง, พริก, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: http://khamksaesaeng.khorat.doae.go.th/Links_Data/Data_Left/prig2.html, (๑ มกราคม ๒๕๖๑).

๑) พันธุ์พริกชี้หนูห้วยสีทน ศก. ๑

ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้นำพันธุ์ห้วยสีทนมาทำการคัดเลือกใหม่ ตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ ถึง ๒๕๓๑ ได้พันธุ์ ที่คัด เลือกได้ ๗ สายพันธุ์ และได้้นำพันธุ์คัดเลือกได้ทั้ง ๗ สายพันธุ์ ไปปลูกในแปลงการเปรียบเทียบพันธุ์ และทดสอบพันธุ์ พบว่ามีสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ๓ สายพันธุ์ ระหว่างปี ๒๕๓๑-๒๕๓๒ ได้นำพันธุ์ที่ให้ ผลผลิตสูงทั้ง ๓ สาย พันธุ์ ไปปลูกในแปลงทดสอบพันธุ์ ๓ แห่ง คือ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ สถานี ทดลองพืชสวนนครพนม และศูนย์วิจัยพืชสวนพิจิตร ผลการ ทดสอบพันธุ์พบว่า สายพันธุ์ ๕/๑ ให้ผลผลิต เฉลี่ยสูงสุด จึงได้เสนอเป็น พันธุ์แนะนำกรมวิชาการ เกษตร ชื่อพันธุ์พริกชี้หนูห้วยสีทน ศก. ๑ ลักษณะ ดีเด่นของพันธุ์ห้วยสีทน คือ ให้ผลผลิต ๑,๐๐๐-๒,๕๐๐ กก./ไร่ (สูงกว่าพันธุ์ห้วยสีทน ๑ เดิม ๒๐%) ผลสุกสี แดงเข้ม เรียบเป็นมันเมื่อแห้ง (ซึ่งเป็น ลักษณะด้านคุณภาพตามที่ต้องการ มีการแตกกิ่งกระโดง ที่โคนต้นมาก

๒) พริกชี้หนูพันธุ์หัวเรือ

ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษได้ทำการเปรียบเทียบพันธุ์พริกชี้หนูพันธุ์หัวเรือ ระหว่างปี ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓ โดยได้ทำการเปรียบเทียบพันธุ์พริกชี้หนูพันธุ์หัวเรือที่ผ่านการคัดเลือกพันธุ์มาแล้ว จำนวน ๗ สายพันธุ์ โดยมีพริกหัวเรือจากแปลงเกษตรกรเป็นสายพันธุ์เปรียบเทียบ ผลการทดลอง พบว่า พริกหัวเรือสาย พันธุ์เบอร์ ๒๕ ให้ผลผลิตสดสูงสุด ๖๘๒.๒ กรัมต่อต้น รองลงมาได้แก่ สายพันธุ์เบอร์ ๒๖ เบอร์ ๑๓ เบอร์ ๑ และเบอร์ ๔ โดยให้ผลผลิตน้ำหนักสดเฉลี่ย ๖๗๖.๒, ๖๒๒.๘, ๕๘๗.๙ และ ๕๕๖.๔ กรัมต่อต้นตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าพันธุ์เปรียบเทียบของเกษตรกร ๘.๓๒% สำหรับปริมาณ สารเผ็ด (Capsaicin) พบว่า สายพันธุ์ เบอร์ ๑ มีปริมาณสารเผ็ดสูงสุด ๖๓๘.๓ มิลลิกรัม/๑๐๐ กรัม (น้ำหนักแห้ง) รองลงมาได้แก่สายพันธุ์ เบอร์ ๒๕ และ เบอร์ ๒๖ ซึ่งมีปริมาณสารเผ็ด ๖๒๗.๘ และ ๖๐๔.๓ มิลลิกรัม/๑๐๐ กรัม (น้ำหนักแห้ง) ตามลำดับ ได้นำสายพันธุ์พริกชี้หนู จำนวน ๕ สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์เบอร์ ๒๕, เบอร์ ๒๖, เบอร์ ๑๓, เบอร์ ๑, และ เบอร์ ๔ ที่ผ่านการคัดเลือกที่ศูนย์วิจัยพืชสวน ศรีสะเกษ ในปี ๒๕๔๓ มาทำการทดสอบพันธุ์ในแหล่งต่าง ๆ จำนวน ๕ แห่ง คือ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ สถานีทดลองพืชสวนบุรีรัมย์ สถานีทดลองพืชสวนขอนแก่น สถานี ทดลองพืชสวนนครพนม และศูนย์วิจัยพืชสวนหนองคาย ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล

๓) พริกชี้หนูพันธุ์ใหม่

ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ ได้ทำการปลูกทดสอบพริกชี้หนูสายพันธุ์ใหม่ จำนวน ๔ สายพันธุ์ เปรียบ เทียบ กับพริกชี้หนูห้วยสีทน ศก. เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ และ ๒๕๔๔ ๔ สถานที่ได้แก่ ศูนย์วิจัยพืชสวนศรีสะเกษ สถานีทดลองพืชสวนหนองคาย สถานีทดลองพืชสวนนครพนม สถานี

ทดลองพืชสวนบุรีรัมย์ พบว่า พันธุ์ที่ให้ ผลผลิตสูงสุด คือ พริกชี้หนุบอล x ชี้หนุเลย เบอร์ ๑ ให้ผลผลิตเฉลี่ย ๖๒๖.๕ กรัม/ต้น จำนวนผล ๔๒๕ ผล/ต้น รองลงมาได้แก่ พริกชี้หนุเบอร์ ๒ x หัวเรือ ให้ผลผลิตเฉลี่ย ๖๐๐.๕ กรัม/ต้น จำนวนผล ๓๗๓ ผล/ต้น ซึ่งทั้ง ๒ พันธุ์ให้น้ำหนักผลเฉลี่ย ๑.๔๘ กรัม และ ๑.๖๑ กรัมตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๒ พันธุ์มีปริมาณผลผลิต จำนวนผล น้ำหนักผล มากกว่าพันธุ์ห้วยสีทน

๔) พันธุ์พริกชี้ฟ้าเพื่อการบริโภคสด

ศูนย์วิจัยพืชสวนพิจิตรได้นำพริกชี้ฟ้าผลสีเขียว ๑๐ พันธุ์ ผลสีเขียว ๕ พันธุ์ ทดสอบ ๓ แห่ง พบว่า ที่สถานีทดลองพืชสวนฝาง และกาญจนบุรี พริกชี้ฟ้าผลเขียว พจ. ๕-๓-๑-๑ และผลสีเขียวสายพันธุ์ พจ. ๒๘-๑-๒-๑ ให้ผลผลิตสูง ขณะที่ศูนย์วิจัยพืชสวนพิจิตร สายพันธุ์ พจ. ๐๗ (ผลสีเขียว) และสายพันธุ์ พจ. ๒๙-๑-๑ (ผลสีเขียว) ให้ผลผลิตสูงสุด

๕) พันธุ์พริกชี้ฟ้าเพื่อทำพริกแห้ง

ศูนย์วิจัยพืชสวนพิจิตรได้นำพริกชี้ฟ้าที่ผ่านการปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสำหรับ ทำพริกแห้ง จำนวน ๑๐ สายพันธุ์ ไปทดสอบ ๓ แห่ง พบว่าสายพันธุ์ พจ. ๑๒-๑-๑-๑ ให้ผลผลิตสูงสุดที่สถานีทดลองพืชสวนท่าชัย และศูนย์วิจัยพืชสวนหนองคาย แต่ที่ศูนย์วิจัยพืชสวนพิจิตร สายพันธุ์ พจ. ๑๖-๑-๑-๑ ให้ผลผลิตสูงสุด

แหล่งปลูกที่เหมาะสม

- ดินที่เหมาะสมเป็นดินร่วน
- มีการระบายน้ำดี
- มีอินทรีย์วัตถุปานกลางถึงสูง
- ความเป็นกรดเป็นด่างของดิน (pH) ประมาณ ๖.๐-๖.๘

ภาพที่ ๒.๑ การปลูกพริก

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอลำทะเมนชัย

การเตรียมดินปลูก

- ไถดินลึก ๓๐-๔๐ เซนติเมตร ๒-๓ ครั้ง แต่ครั้งตากดินทิ้งไว้ ๒-๓ สัปดาห์
- เก็บวัชพืชออก
- ถ้าดินมี pH ทำให้ปรับสภาพของดินโดยใช้ปูนขาว ตามคำแนะนำของการวิเคราะห์ดิน โดยทั่ว ๆ ไปไม่เกินครั้งละ ๓๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ ทิ้งไว้ ๑-๒ สัปดาห์

การเพาะกล้า

- เพาะกล้าตั้งแต่ต้นเดือนตุลาคม
- ใช้แปลงเพาะกว้าง ๑ เมตร ยาว ๕-๑๐ เมตร
- ขุดพลิกดินตากดินไว้ ๒-๓ สัปดาห์ ย่อยดิน
- ใส่ปุ๋ยคอกและแกลบเผาอย่างละ ๑๐-๒๐ กิโลกรัมต่อแปลง คลุกเคล้าให้เข้ากันจนร่วนซุย
- เกี่ยดินให้เรียบแล้วเพาะเมล็ดในอัตรา ๕๐ กรัม ต่อพื้นที่ปลูกพริก ๑ ไร่ โดยโรยเมล็ด

เป็นแถวตามความกว้างของแปลงลึก ๐.๕ เซนติเมตร แต่ละแถวห่างกัน ๑๐ เซนติเมตร

- กลบดินบาง ๆ เสมอพื้นดินผิวดินเดิมแล้วใช้ฟางข้าวคลุมแปลงบาง ๆ รดน้ำ
- ราวตามด้วยสารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง เช่น คาร์บาริล เพื่อป้องกันมดมากัดกินเมล็ด
- เมื่อกำลังออกขึ้นมาเหนือพื้นดินแล้ว ค่อย ๆ ดึงฟางออกให้บางลง เพื่อกล้าจะเจริญเติบโตดี
- การโรยเมล็ดถ้าเป็นการปลูกโดยการย้ายกล้าจากแปลงเพาะไปปลูกในแปลงโดยตรง

โดยไม่ย้ายกล้าลงถุง พลาสติก ควรโรยเมล็ดให้มีระยะห่างเพิ่มขึ้น แต่ละเมล็ดควรห่างกัน ๐.๕๐ เซนติเมตร เมื่อกำลังโตมีใบจริง ๔-๕ ใบ ควรพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง

ระยะปลูก

ถ้าเป็นการปลูกแถวเดี่ยว ระยะห่างระหว่างต้น ๕๐ เซนติเมตร ระหว่างแถว ๑๐๐ เซนติเมตร

ถ้าปลูกเป็นแถวคู่ ใช้ระยะระหว่างต้น ๕๐ เซนติเมตร ระยะระหว่างแถวคู่ ๑๒๐ เซนติเมตร ระยะระหว่างแถว ๘๐ เซนติเมตร

วิธีการปลูก

- ยกแปลงให้สูงขึ้น ๑๐ เซนติเมตร
- ขุดหลุมตามระยะปลูกลึก ๒๐ เซนติเมตร
- ใส่ปุ๋ยคอกที่แห้งแล้วประมาณ ๕๐๐ กรัม ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๑๕ กิโลกรัมต่อไร่

(๑ ช้อนชาต่อหลุม) ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากับดิน

- นำกล้าที่มีอายุประมาณ ๑ เดือน มาปลูก รดน้ำให้ชุ่มทันทีหลังจากปลูก
- ควรทำร่องระบายน้ำทุก ๑๕ แถว แถวพริกไม่ควรยาวเกิน ๑๕ เมตร เพื่อสะดวกในการดูแล

รักษา

- กล้าที่ใช้ปลูกควรเลือกต้นกล้าที่มีลักษณะดี ปราศจากโรคและแมลง

การใส่ปุ๋ย

- ใส่ปุ๋ยคอกในอัตรา ๓-๔ ตันต่อไร่ หรือประมาณ ๕๐๐ กรัมต่อหลุม
- ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๒-๒๔-๑๒ รองกันหลุมอัตรา ๒๐ กิโลกรัมต่อไร่
- หลังจากปลูกกำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ยเคมี ๑๒-๒๔-๑๒ อัตรา ๒๕ กิโลกรัมต่อไร่
- หลังปลูกแล้ว อายุ ๑๕-๒๐ วัน ใส่ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๒-๒๔-๑๒ อัตรา ๒๕ กิโลกรัมต่อไร่

ทุก ๆ ๓ สัปดาห์ ประมาณ ๔-๕ ครั้ง

การให้น้ำ

- ในระยะแรกเมื่อปลูกลงแปลงควรให้น้ำทุกวัน เมื่อโตขึ้นให้สังเกตความชื้นของดิน
- ถ้าดินมีความอึมน้ำดีอาจเว้นระยะการให้น้ำได้หลายวัน

การคลุมดิน

- ควรคลุมดินด้วยฟางข้าว เพื่อรักษาความชื้นของดินและลดการระเหยของน้ำ
- ไม่ควรใช้แกลบคลุมเพราะถ้าเกิดการพรวนดินกลบโคน แกลบจะเกิดการสลายตัว พริกจะชะงักการเจริญเติบโต ทำให้ ผลผลิตลดลงได้

เริ่มเก็บเกี่ยวครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ ๑๐๐-๑๒๐ วัน

- โดยเก็บเกี่ยวผลที่ห้ามไปถึงสุก
- ผลผลิตที่เก็บได้ควรเอาไว้ในที่ร่มและไม่ควรกองสุ่มกันเพราะจะทำให้เกิดการเน่าเสียได้

สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๒๙} ได้กล่าวถึง การเก็บพริกทำพริกแห้งควรเลือกเก็บพริกที่แก่จัดสีแดงสดตลอดทั้งผล ปราศจากโรคแมลง เข้าทำลายแล้วรีบนำไปทำให้แห้งโดยเร็วจะทำให้ได้พริกแห้งที่มีสีสวยและคุณภาพดีการทำพริกแห้งให้มีสีสวยคุณภาพดี มีหลายวิธีดังนี้

๑. การตากแดด คือ การนำพริกที่คัดเลือกแล้ว มาตากแดดโดยตรง แผ่พริกบาง ๆ บนเสื่อ หรือพื้นบานซีเมนต์ที่สะอาด โดยตากแดดทิ้งไว้ ๕ - ๗ แดด

๒. การอบด้วยไอร้อน คือการนำพริกเข้าอบด้วยไอร้อนในเตาอบโดยวางพริกบนตระแกรง แล้ววางตระแกรงเรียงซ้อนกันเป็นชั้น ๆ วิธีนี้เหมาะสำหรับเกษตรกรที่ปลูกพริกเป็นจำนวนมาก และการทำพริกแห้งในช่วงฤดูฝน

๓. การลวกน้ำร้อน คือ การนำพริกไปลวกน้ำร้อนก่อน โดยลวกนาน ๑๕ นาที แล้วนำไปตากแดดประมาณ ๕ แดด วิธีนี้จะทำให้สีของพริกแห้งสวย และไม่ขาวต่าง

๔. การอบพริกด้วยโรงอบพลังแสงอาทิตย์ เป็นวิธีที่ทำให้ได้พริกที่มีคุณภาพดี สีสวย ก้านพริกแห้งสีทองไม่ดำ สะอาดไม่มีฝุ่นจับอบได้ครั้งละ ๔๐๐กก. ใช้เวลาอบประมาณ ๓ วัน

๕. ในกรณีที่เก็บพริกแก่จัด แต่ไม่แดงตลอดทั้งผลให้นำพริกใส่รวมกันในเชิงหรือกระสอบ ปูยบ่มไว้ในที่ร่มประมาณ ๒ คืน เพื่อให้พริกสุกสม่ำเสมอ หลังจากนั้นทำให้แห้งได้ตามกรรมวิธีข้อ ๑ - ๔

สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๐} ได้กล่าวถึง การปลูกพริก “พริก” เป็นพืชผักที่มีความสำคัญในการประกอบอาหารประจำวันสำหรับคนไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนไทยนิยมรับประทานอาหารที่มีรสชาติค่อนข้างเผ็ดจึงนิยมปลูกพริกเพื่อบริโภคในครัวเรือนและมีการปลูกพริกเพื่อการค้า อีกทั้งเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเครื่องปรุงแต่งรส เช่น พริกแห้ง พริกป่น น้ำพริกเผา น้ำพริกแกงและซอสมพริก เป็นต้น

^{๒๙} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, (ออนไลน์), แหล่งที่มา:

<http://www.kasetkawna.com/article/234/>. (๑๙ มกราคม ๒๕๖๑), หน้า ๒๘.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

พริกที่ปลูกกันมากในปัจจุบันสามารถแบ่งตามขนาดของผลพริกได้ ๒ ชนิดดังนี้

๑. พริกใหญ่ ได้แก่ พริกชี้ฟ้า พริกมัน พริกเหลือง พริกหยวก พริกยักษ์บางซอ
 ๒. พริกเล็กหรือพริกชี้หนู ได้แก่ พริกจินดา พริกหัวเรือ พริกห้วยสีทน พริกจินดายอดสน พริกจินดาลาดหญ้า พริกชี้หนูสวน พริกหอม พริกเตี้ยไก่ พริกปากปวน พริกลูกผสมซูบเปอร์ฮอท

การจำแนกพริกตามความเผ็ด สารแคปไซซิน เป็นสารที่ให้ความเผ็ดในพริก มีหน่วยเป็นสโควิลล์ (Scoville) โดยพริกที่มีความเผ็ดร้อยละ ๑ จัดเป็นพริกที่มีความเผ็ดมากที่สุดที่ ๑๐๐% หรือมีค่าเท่ากับ ๑๗๕๐๐๐ สโควิลล์ ซึ่งจำแนกออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑. พริกเผ็ดมาก เป็นพริกที่มีความเผ็ดในช่วง ๗๐๐๐๐-๑๗๕๐๐๐ สโควิลล์ พบได้ในพริกขนาดเล็ก มักนำมาสกัดเป็นน้ำมันหอมระเหย เช่น พันธุ์ตาบาสโก

๒. พริกเผ็ดปานกลาง เป็นพริกที่มีความเผ็ดในช่วง ๓๕๐๐๐-๗๐๐๐๐ สโควิลล์ พริกชนิดนี้มักนำมาประกอบอาหาร เช่น พริกชี้หนู พริกชี้ฟ้า พริกจินดา พริกหัวเรือ พริกสีทน พริกช่อ มข. เป็นต้น

๓. พริกเผ็ดน้อยหรือไม่เผ็ด เป็นพริกที่มีความเผ็ดในช่วง ๐-๓๕๐๐๐ สโควิลล์ มักเป็นพริกที่มีขนาดใหญ่ เนื้อหนา ผลมีลักษณะกลม สั้น มักนำมาสกัดเป็นน้ำมันหอมระเหย เช่น พริกหยวก พริกหวาน เป็นต้น

การจำแนกพริกตามขนาดผล

๑. พริกใหญ่

ภาพที่ ๒.๒ พริกใหญ่

ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๑}

เป็นพริกที่มีความยาวของผลมากกว่า ๕ เซนติเมตร ขึ้นไป แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ

– ผลยาวขนาดมากกว่า ๕-๑๐ เซนติเมตร ได้แก่ พริกมัน พริกชี้ฟ้า พริกเหลือง พริกบางช้าง ปลูกมากในจังหวัดเชียงใหม่ นครปฐม ราชบุรี และพื้นที่ภาคกลาง

– ผลยาวมากกว่า ๑๐ เซนติเมตร ได้แก่ พริกหนุ่ม พริกสิงคโปร์ ปลูกมากในจังหวัด นครปฐม ราชบุรี และพื้นที่ภาคกลาง

^{๓๑} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๒๖.

๒. พริกชี้หนู

ภาพที่ ๒.๓ พริกชี้หนู

ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๒}

เป็นพริกที่มีความยาวของผลไม่เกิน ๕ เซนติเมตร พริกชี้หนูแบ่งตามความยาวของผล เป็น ๒ ชนิด คือ

– พริกที่มีขนาดผลยาวมากกว่า ๒-๕ เซนติเมตร ลักษณะผลมีทั้งชี้ขึ้นและลง ได้แก่ พริกหัวสี่ทนต์ พริกจินดา พริกหัวเรือ พริกชลบุรี เป็นต้น

– พริกที่มีขนาดผลยาวไม่เกิน ๒ เซนติเมตร ได้แก่ พริกชี้หนูสวน พริกกะเหรียง พริกชี้หนูหอม พริกชี้หนู

พริกชี้หนูแบ่งตามลักษณะการปลูกเป็น ๒ ชนิด คือ

– พริกชี้หนูสวน เป็นพริกที่พบปลูกตามสวน ปลูกในปริมาณน้อย มีอายุมากกว่า ๑ ปี มีขนาดทรงพุ่มเล็ก ลำต้นแข็งเป็นเหลี่ยม สูงประมาณ ๑ ฟุต กิ่งแตกออกมาก ใบกว้าง ๒-๓ นิ้ว ยาว ๔-๕ นิ้ว ดอกจะออก ๑-๓ ดอก ตรงจุดรวมของใบที่สาม ผลมีลักษณะชูตั้งตรง เส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๒-๐.๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๑-๑.๕ เซนติเมตร ก้านผลยาว ประมาณ ๒ เซนติเมตร

– พริกชี้หนูไร่ เป็นพริกที่มากในพื้นที่ไร่ในปริมาณมาก มีอายุมากกว่า ๑ ปี สามารถเก็บผลได้หลายครั้ง มีลักษณะลำต้นใหญ่ และสูงกว่าพริกชี้หนูสวนที่ประมาณ ๑-๑.๕ เมตร ลำต้นมีลักษณะแข็ง ใบมีขนาดเล็กกว่าพริกชี้หนูสวน ยาว ๓-๔ เซนติเมตร มีลักษณะเรียวยาวแหลม แผ่นและขอบใบเรียบ ออกดอก ๑-๓ ดอก ก้านดอกยาวประมาณ ๑.๕ เซนติเมตร ผลมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๐.๕ เซนติเมตร ยาวประมาณ ๒ เซนติเมตร ซึ่งใหญ่ และยาวกว่าพริกชี้หนูสวน เล็กน้อย

พริกเป็นพืชในเขตร้อนหรือกึ่งร้อนที่ทนความแห้งแล้งได้ดีพอสมควร และสามารถปลูกได้ในดินแทบทุกชนิด แต่ดินที่เหมาะสมที่สุดคือ ดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ไม่มีน้ำท่วมขังหรือชื้นแฉะ เพราะจะทำให้รากเน่าและตายได้อายุการปลูก ตั้งแต่ย้ายกล้าจนถึงเก็บเกี่ยว

- พริกชี้ฟ้า พริกมัน พริกเหลือง อายุประมาณ ๗๐ -๙๐ วัน
- พริกเล็กหรือพริกชี้หนู อายุประมาณ ๖๐ -๙๐ วัน
- พริกยักษ์ อายุประมาณ ๖๐ - ๘๐ วัน

^{๓๒} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๒๗.

ฤดูปลูกปลูกได้ตลอดปี แต่ปลูกได้ผลดีที่สุดระหว่างเดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ เป็นช่วงที่เก็บผลผลิตในฤดูแล้งทำให้สะดวกในการตากแห้ง สำหรับการปลูกให้ได้ราคาสูงจะต้องปลูกในเดือน เมษายน-พฤษภาคม และสิงหาคม-กันยายนเป็นช่วงที่ปลูกพริกยากที่สุดการเตรียมเมล็ดพันธุ์ควรเลือกใช้พันธุ์พริกที่ตลาดมีความต้องการมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ปัจจุบันนิยมใช้พันธุ์ลูกผสมซูเปอร์ฮอท

สภาพที่เหมาะสมต่อการปลูก

๑. อุณหภูมิ โดยพริกถือเป็นพืชที่ทนต่ออากาศร้อนได้ดี แต่ไม่ทนต่อสภาพอากาศหนาว อุณหภูมิที่ทำให้พริกเจริญเติบโต และติดดอก ติดผลได้ดีที่ตั้งแต่ ๓๕ องศาเซลเซียส

๒. ความชื้นดิน โดยพริกเป็นพืชที่ต้องการน้ำปานกลาง เจริญเติบโตได้ดีในดินชุ่มชื้น และระบายน้ำดี เทียวตายได้ง่ายในสภาพน้ำขัง ต้องรดน้ำ ๑-๒ ครั้ง เข้าบายในช่วง ๑-๒ เดือน จากนั้นรดน้ำทุกเช้า

๓. แสง เป็นส่วนที่มีผลน้อยต่อพริกในประเทศไทย เนื่องจากช่วงแสงในบ้านเรามีมากกว่า ๑๒ ชั่วโมง จึงเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของพริก พริกต้องการแสงแดดส่องทั่วถึงทั้งต้น ไม่มีร่มเงาซึ่งจะให้ผลผลิตสูงสุด

๔. ความเป็นกรด-ด่างของดิน ซึ่งสภาพความเป็นกรด-ด่างของดินที่เหมาะสมต่อพริกจะอยู่ช่วงประมาณ ๖-๗ มีลักษณะเป็นกรดเล็กน้อย แต่สามารถทนต่อสภาพดินเค็มได้ดี แต่หากสภาพดินเป็นกรดจัดอาจปรับสภาพดินด้วยปูนขาวทุกครั้งก่อนปลูกแต่ทั้งนี้ขอแนะนำปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ขี้วัว ขุนขี้หมูเนื้อ ขี้ไก่เนื้อและน้ำหมักชีวภาพเพื่อปรับสภาพดิน

๕. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งพริกมักเจริญเติบโตได้ดีในสภาพดินที่มีความร่วนซุย มีอินทรีย์วัตถุ และระบายน้ำได้ดี รวมถึงแร่ธาตุอาหารไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมที่เป็นธาตุอาหารหลักและสารฉีดพ่นทางใบที่เป็นธาตุอาหารรองที่เพียงพอต้นพริกได้รับสารอาหารที่ครบถ้วนก็จะสมบูรณ์แข็งแรงติดดอกออกผลและต้านทานโรคได้ดี

วิธีการเพาะเมล็ดพริก

การเพาะเมล็ดพริกในแปลงเพาะชำ

๑. ก่อนนำเมล็ดพันธุ์ไปเพาะ คัดเมล็ดพันธุ์ที่ไม่สมบูรณ์ออกโดยนำเมล็ดพันธุ์แช่น้ำสะอาด เมล็ดพันธุ์ที่เสียจะลอยน้ำแล้วคัดออก

๒. นำไปแช่น้ำอุ่นที่อุณหภูมิประมาณ ๕๐ องศาเซลเซียส เป็นเวลานานประมาณ ๓๐ นาที

๓. ใช้สำหรับผงในอัตราส่วน ๑๐ กรัม/น้ำ ๒๐ ลิตร เชื้อราไตรโคเดอร์มา ๒๐๐ ซีซี/น้ำ ๒๐ ลิตร สารจับใบสำหรับชีวภัณฑ์ ๒ ซีซี/น้ำ ๒๐ ลิตร ผสมเข้าด้วยกันนำเมล็ดพริกลงแช่นาน ๑๘ ชั่วโมง ก่อนนำไปเพาะกล้า

๔. การเพาะเมล็ดพันธุ์ในแปลงนำเมล็ดพันธุ์หว่านให้กระจายทั่วทั้งแปลงเพาะ หรือโรยเมล็ดเป็นแถวลงในร่องลึก ๐.๖-๑ ซม. ห่างกันแถวละประมาณ ๑๐ ซม. กลบด้วยปุ๋ยหมักที่สลายตัวดีแล้วหรือดินผสมละเอียดรดน้ำให้ชุ่มเสมอ คลุมด้วยฟางแห้งหรือหญ้าแห้งบาง ๆ รดด้วยน้ำเชื้อราไตรโคเดอร์มาที่ผสมตอนแช่เมล็ดพริก

๕. เมื่อกกล้าเริ่มงอกมีใบจริงอายุประมาณ ๑๒-๑๕ วัน ถอนแยกต้นที่ไม่สมบูรณ์หรือต้นที่ขึ้นเบียดกันแน่นเกินไปทิ้งให้มีระยะห่างกันพอสมควรและควรให้ใช้สารสกัดขยายเซลล์พืชเสริมทางใบ

เพื่อให้ต้นกล้าเจริญเติบโตและแข็งแรง เมื่อต้นกล้าอายุ ๓๐-๔๐ วัน จึงย้ายลงปลูกในแปลงใหญ่ได้ การเพาะเมล็ดพันธุ์ในกระบะเพาะการเพาะในถาดหลุมมีวัสดุเพาะเมล็ดเป็นส่วนผสมสำเร็จรูปที่อุ้มน้ำได้พอเหมาะ แต่ละถาดมี ๑๐๔ หลุม วัสดุเพาะ

ภาพที่ ๒.๔ การเพาะเมล็ดพริก
ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๓}

เมล็ดพริก ๑ กรัมมีประมาณ ๒๐๐-๒๕๐ เม็ด ใส่ถาดเพาะได้ ๒ ถาด เทคนิคการเพาะที่ทำให้ต้นกล้าแข็งแรงสมบูรณ์ก่อนย้ายปลูกจะต้องเพาะเมล็ดในวัสดุเพาะอย่างอื่น เช่น ทรายผสมแกลบดำ พีทมอส และขุยมะพร้าวเมล็ดจะงอกใช้เวลาประมาณ ๑๐-๑๒ วัน หลังจากนั้นจึงย้ายไปปลูกในวัสดุเพาะสำเร็จรูปที่อยู่ในถาดเพาะใช้เวลาอีก ๑๔-๑๘ วัน จึงนำต้นกล้าย้ายปลูกได้ การเตรียมดินปลูกการเตรียมดินปลูกพริกนั้น ควรพิจารณาความแตกต่างตามสภาพของดินและระดับน้ำ ดังนี้ คือ

๑. การเตรียมดิน ควรขุดหรือไถดินให้ลึกประมาณ ๑๕ ซม. ตากดิน ๕-๗ วัน ใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกที่สลายตัวแล้วประมาณ ๒๐ กก. ต่อเนื้อที่ ๕ ตารางเมตร ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาและสารสกัดฮิวมิคผสมน้ำฉีดพ่นให้ทั่วแปลงปลูกเพื่อป้องกันเชื้อราโรคพืชที่อยู่ในดินจากนั้น พรวนย่อยผิวหน้าดินให้ละเอียด

๒. การเตรียมดินปลูกในเขตอาศัยน้ำฝน ต้องพิจารณาเลือกที่ซึ่งระบายน้ำได้ดี การกำหนดแถวปลูกให้กำหนดแถวคู่ห่างกัน ๑.๒๐ ม. และให้ระยะระหว่างแถวห่างกัน ๐.๕๐ ม. ระยะระหว่างต้น ๐.๕๐ X ๐.๕๐ ม. เมื่อเตรียมแปลงปลูกแล้วให้ใส่ปุ๋ยหมักหรือขี้วัวขุนหรือขี้หมูเนื้อในอัตราไร่ละ ๑,๒๐๐ - ๓,๐๐๐ กก. ทำการคลุกปุ๋ยคอกให้เข้ากับดินแล้วใส่ปุ๋ยเคมีสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ ในอัตรา ๕๐ กก. ต่อไร่ ในการปลูกพืชที่ต้องการปริมาณน้ำหรือพืชชอบน้ำนั้นเกษตรกรต้องทำการยกร่องแปลงเสมอเพื่อป้องกันน้ำขังบริเวณโคนต้น และการปลูกพริกก็เช่นเดียวกัน

^{๓๓} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๒๙.

การยกแปลงปลูกพริก

ภาพที่ ๒.๕ การเตรียมดินปลูกพริก

ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๔}

แปลงที่ใช้ปลูกควรไม่เสี่ยงต่อน้ำท่วม และสามารถระบายน้ำได้ดีหากฝนตก ซึ่งให้เตรียมแปลง
ดังนี้

๑. หากเป็นแปลงใหม่ ควรไถตากดินพร้อมกำจัดวัชพืช นาน ๑ สัปดาห์
๒. ทำการหว่านปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยหมักในอัตรา ๒-๓ ตัน/ไร่ หากดินเป็นกรดควรใส่ปูนขาว ๑๐๐-๒๐๐ กิโลกรัม/ไร่ พร้อมไถกลบยกร่องแปลงสูง ๒๐-๓๐ เซนติเมตร กว้าง ๔๐-๖๐ เซนติเมตร
๓. แปลงกว้างขนาด ๓๐-๕๐ สำหรับปลูกแถวเดี่ยว แปลงกว้าง ๘๐-๑๐๐ สำหรับปลูกแถวคู่ ขึ้นอยู่กับทรงพุ่มของแต่ละพันธุ์
๔. ปรับระดับแปลง พร้อมกำจัดวัชพืช และตากดินพร้อม ๒-๓ วัน

^{๓๔} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๓๑.

วิธีการปลูก

ภาพที่ ๒.๖ วิธีการปลูกพริก
ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๕}

เมื่อต้นกล้ามีอายุ ๓๐-๔๐ วัน สูงประมาณ ๑๕-๒๐ เซนติเมตร มีใบจริง ๕-๗ ใบ และให้รดน้ำต้นกล้า ๒-๓ วันก่อนย้ายปลูก โดยมีขั้นตอนปลูก ดังนี้

๑. ขุดหลุมในระยะห่างระหว่างหลุม ๕๐-๘๐ เซนติเมตร ขึ้นอยู่กับทรงพุ่มของแต่ละพันธุ์
๒. นำกล้าที่ถอนเตรียมไว้ลงหลุมปลูก ปลูกให้ลึกพร้อมพรวนกลบดินให้แน่นพอประมาณ เพื่อกันต้นกล้าโยกเอียง

๓. รดน้ำให้ชุ่ม และรดทุกวัน วันละ ๑-๒ ครั้ง

การปฏิบัติดูแลรักษา

๑. การให้น้ำพริกเป็นพืชที่ต้องการน้ำอย่างเพียงพอ และสม่ำเสมอในช่วงแรกของการเจริญเติบโตดินควรมีความชุ่มชื้นพอดีอย่าให้เปียกแฉะเกินไปจะทำให้ต้นพริกเหี่ยวตายได้ ในช่วงเก็บผลผลิตควรลดการให้น้ำเพื่อจะทำให้คุณภาพผลผลิตดี สีของผลสวยงามควรเป็นน้ำสะอาดหรือผ่านบ่อบำบัดน้ำเสียแล้วเกษตรกรมักจะใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองซึ่งมีการปนเปื้อนของสารเคมีหรือเชื้อโรคพืชต่าง ๆ เข้ามาใช้ในแปลงผักในสมัย ๑๐ หรือ ๒๐ ปีที่ผ่านมาเป็นเรื่องที่ทำได้แต่ในปัจจุบันระบบต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปน้ำมีการปนเปื้อนทั้งสารเคมีและเชื้อโรคพืช ลักษณะน้ำที่มีกลิ่นเหม็น เป็นต้น

^{๓๕} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๓๑.

การให้น้ำทำให้ ๒ วิธี

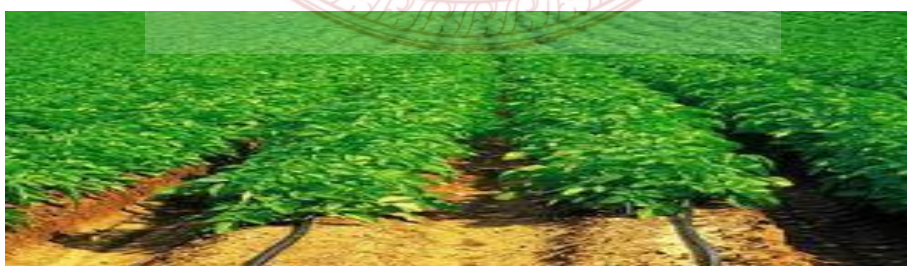
ภาพที่ ๒.๗ การให้น้ำพริก

ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๖}

๑.๑ การให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ เป็นวิธีที่เกษตรกรใช้กันมาช้านาน เป็นสปริงเกอร์แบบใบพัดหมุนวน

ข้อดีคือน้ำกระจายตัวไปทั่วแปลงจ่ายปริมาณน้ำได้สูงใช้เวลาสั้นในการให้น้ำสร้างความชุ่มชื้นให้ต้นพริกและแปลงปลูกและยังช่วยไล่แมลงศัตรูพืชได้อีกด้วย ข้อเสียคือ เกิดเชื้อโรคพืชได้ง่ายเนื่องจากความชื้นหลีกเลี่ยงการรดน้ำต้นพริกตอนเย็น และในกรณีที่แหล่งน้ำไม่สะอาดมีการปนเปื้อนของสารเคมีจากแหล่งน้ำก็จะมีผลต่อต้นพริก

๑.๒ มินิสปริงเกอร์แบบหัวฉีดฝอย ระบบนี้เหมาะกับการปลูกพริกต้นคู่ในแปลงปลูกเดินท่อ pe ตรงกลางแถวคู่และเปิดจ่ายน้ำผ่านหัวมินิสปริงเกอร์แบบฉีดฝอยรัศมีกว้างของน้ำสามารถควบคุมได้โดยแรงดันจากปั้มน้ำระบบนี้สามารถปล่อยปุ๋ยไปพร้อมกับระบบน้ำได้

ภาพที่ ๒.๘ การให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์

ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๗}

^{๓๖} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๓๒.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

ระบบนี้ค่อนข้างจะเป็นที่นิยมเนื่องจากเป็นการสร้างความชื้นให้ทั่วหน้าดินและรดใต้ทรงพุ่มเท่านั้น ข้อเสียคือต้องใช้เวลาในการให้น้ำนานการระบบสปริงเกอร์แบบใบพัดและหัวฉีดดูดต้นได้ง่ายกว่าดังนั้นน้ำที่ใช้ต้องผ่านระบบกรองที่ดีพอสมควรไม่มีเศษใด ๆ หรือลูกปลาถูกุ้งเข้ามาในระบบการให้น้ำในที่นี้ไม่แนะนำระบบน้ำหยดในการปลูกพริก

๒. การกำจัดวัชพืช ในระยะที่ต้นพริกยังเล็กควรมีการกำจัดวัชพืชให้บ่อยครั้ง หากวัชพืชคลุมต้นพริกช่วงระยะการเจริญเติบโต จะทำให้แคระแกร็นคุณภาพผลผลิตไม่ดี การกำจัดวัชพืชอาจใช้สารเคมีเท่าที่จำเป็นขอแนะนำกรัมน็อกโซนิยาฆ่าหญ้าฉีดกดหัวต่ำ ๆ หน้าดินที่มีวัชพืชหรือใช้แรงงานคนถอนหรือหาวัสดุคลุมหน้าดินเช่นฟางหรือหญ้าแห้งหรือแกลบเป็นต้น

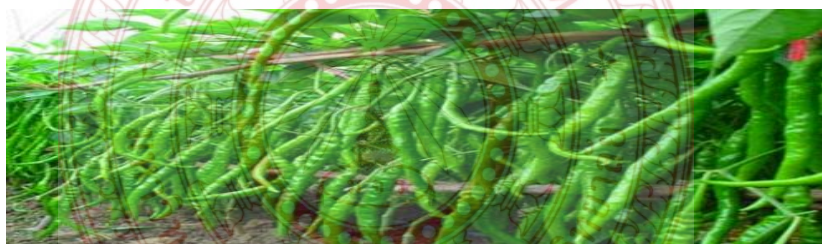
ภาพที่ ๒.๙ การกำจัดวัชพืช
ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๘}

๓. การใส่ปุ๋ย พริกเป็นพืชที่มีอายุการเก็บผลค่อนข้างยาวนาน ปุ๋ยที่ใช้ควรเป็นปุ๋ยที่มีธาตุอาหารครบ เช่น ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ หรือ ๑๓-๑๓-๒๑ ในอัตรา ๒๕-๕๐ กก. ต่อไร่ ขึ้นกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน เพื่อเป็นการช่วยเสริมการเจริญเติบโตนอกจากนี้ควรใส่ปุ๋ยน้ำทางใบบ้างโดยทำการฉีดพ่นทุกครั้งหลังการเก็บเกี่ยว การใช้ปุ๋ยเคมีจะได้ผลต่อพืชสูงสุดขึ้นอยู่กับสภาพและคุณสมบัติของดินโดยเฉพาะ pH ความชื้นและระยะการเจริญเติบโตของพืชอีกทั้งปริมาณอินทรีย์วัตถุที่อยู่ในดินซึ่งจะต้องมีอย่างเหมาะสมอย่างเช่นถ้าดินเป็นกรดต้องใช้ปูนขาวช่วยปรับสภาพดินให้มี pH ค่อนข้างเป็นกลาง การใส่ปุ๋ยมีลงในดินจำเป็นต้องมีความชื้นอย่างเพียงพอถ้าไม่เช่นนั้นปุ๋ยเคมีไม่ละลายจะไม่เป็นประโยชน์ต่อพืชเลยบางครั้งอาจใช้วิธีละลายปุ๋ยเคมีด้วยน้ำให้มีความเข้มข้นพอดีปกติจะใช้ปุ๋ยเคมีประมาณ ๑๐๐ กรัมต่อน้ำ ๒๐ ลิตรแล้วนำไปรดซึ่งจะเป็นการประหยัดปุ๋ยอย่างมากการใส่ปุ๋ยควรแบ่งใส่ ๒ ครั้ง ใส่ครั้งแรกปริมาณครึ่งหนึ่งก่อนปลูกเป็นปุ๋ยรองพื้นพรวนกลบลงในดินโรยปุ๋ยไนโตรเจนใส่ข้างต้นพริกห่างจากโคนพริกประมาณ ๒ นิ้ว เมื่ออายุ ๑๐ - ๑๔ วัน หลังจากย้ายกล้าใส่ครั้งที่สองปริมาณอีกครั้งหนึ่งที่เหลือใส่โรยข้างแล้วแต่งหน้าด้วยปุ๋ยไนโตรเจนพรวนกลบลงในดินหรืออีก ๑ สูตร คือ การให้ปุ๋ย ระยะ ๑ เดือนแรก ก็ให้ปุ๋ยทางดินร่วมกับทางใบเป็นหลัก โดยการให้

^{๓๘} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๓๓.

ทางดินก็ให้สูตร ๔๖-๐-๐ สลับกับ ๑๕-๐-๐ หรือ ๑๕-๑๕-๑๕ ในเดือนแรกในอัตรา ๕ กิโลกรัมต่อ/ไร่/ครั้งแต่ไม่เกิน ๑๐ กิโลกรัมต่อ/ไร่/ครั้งห่างกัน ๗ วัน ส่วนทางใบใช้สูตร ๒๐-๒๐-๒๐ สลับ ๓๐-๒๐-๑๐ เพื่อเร่งการเจริญเติบโต ในอัตรา ๑๐ กรัม/น้ำ ๒๐ ลิตร ระยะเดือนที่ ๒-๓ ระยะนี้พริกมีอายุ ๓๐-๔๐ วันซึ่งมีการติดผลของพริกในชุดแรกธาตุอาหารทางดินและทางใบยังจำเป็นเหมือนเดิม ทางดินใช้สูตร ๑๕-๑๕-๑๕ สลับ ๑๓-๑๓-๒๑ ส่วนทางใบใช้สารสกัดขยายเซลล์พืชเพื่อเพิ่มธาตุแคลเซียมในช่วงติดผลเล็กและช่วยในการเร่งดอกติดผล ในอัตรา ๓๐กรัม/ น้ำ ๒๐ ลิตรระยะเดือนที่ ๔-๖ ระยะนี้พริกมีอายุ ๑๒๐-๑๘๐ วันซึ่งมีการเก็บผลผลิตของพริกในชุดแรกเก็บได้มากธาตุอาหารทางดินและทางใบยังจำเป็นเหมือนเดิมทางดินใช้สูตร ๑๕-๑๕-๑๕ สลับ ๑๓-๑๓-๒๑ ร่วมกับปุ๋ยหมักแห้งผสมเชื้อไตรโคเดอร์มาสด อัตรา ๑ : ๒๕ ส่วนทางใบใช้สูตร ๒๐-๒๐-๒๐ สลับ ๑๐-๒๐-๓๐ ในอัตรา ๓๐ กรัม/น้ำ ๒๐ ลิตร ให้ปุ๋ยทุกครั้งหลังเก็บผลผลิตจำหน่าย แต่ทั้งนี้ขอแนะนำให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีเท่าที่จำเป็นเนื่องจากปุ๋ยเคมีจะสร้างความเป็นกรดให้กับดินและมีผลเสียในระยะยาว ปุ๋ยที่ดีและมีธาตุอาหารหลักและอาหารรองครบคือปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ขี้วัวขุน ขี้หมูขุน ขี้ไก่เนื้อ ปุ๋ยหมัก เป็นต้นซึ่งจะปลดปล่อยสารอาหารได้แบบต่อเนื่องที่สำคัญรสชาติของพืชผักจะให้คุณภาพที่ดีมากกว่าใช้ปุ๋ยเคมี

๔. การเก็บเกี่ยว

ภาพที่ ๒.๑๐ การเก็บเกี่ยว

ที่มา: สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^{๓๔}

- เก็บเกี่ยว ๑๕-๑๘ วันครั้ง (๑๐-๑๒ ครั้ง /รุ่น)
- ก่อนเก็บเกี่ยว ๗ วัน ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๑ ช้อนโต๊ะ ต่อดัน ทำให้ต้นสมบูรณ์ แตกกอด ออกดอก

- หลังจากเก็บเกี่ยว ๔-๕ ครั้ง ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๓-๑๓-๒๑ อัตรา ๑ ช้อนโต๊ะ/ตัน เพื่อเพิ่มผลผลิต
- ฉีดฮอร์โมนหลังการเก็บเกี่ยว แต่ละครั้ง เพื่อให้การแตกกอด ออกดอก ติดผลดี
- ค่าเก็บเกี่ยว กิโลกรัมละ ๘ -๑๐ บาท ขึ้นอยู่กับราคาพริก

๕. ผลผลิต เฉลี่ย ไร่ละ ๒๒๐๐-๒๕๐๐ ก.ก/ไร่

๖. ต้นทุนการผลิต เฉลี่ย ๑๒,๐๐๐ - ๑๓,๐๐๐ บาท ต่อไร่

^{๓๔} สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, หน้า ๓๔.

โรคที่สำคัญและการป้องกัน

การป้องกันกำจัดศัตรูพริกนอกจากการให้น้ำ การใส่ปุ๋ย หรือการกำจัดวัชพืชแล้ว ยังมีศัตรูพริกต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตการปลูกพริกเป็นอย่างมาก ซึ่งศัตรูพริกที่สำคัญที่พบได้โดยทั่วไปมีดังนี้

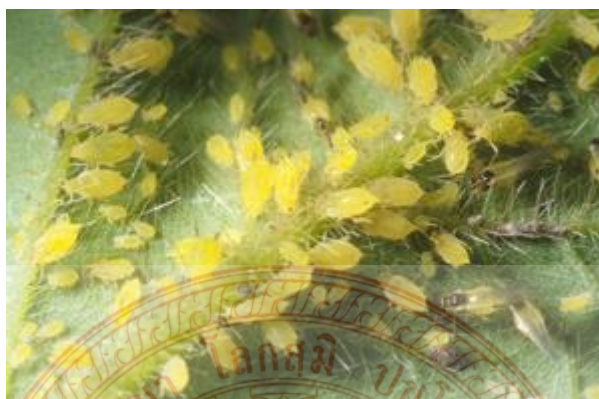
๑. แมลงพบบาดในพริกบ่อย ๆ คือ

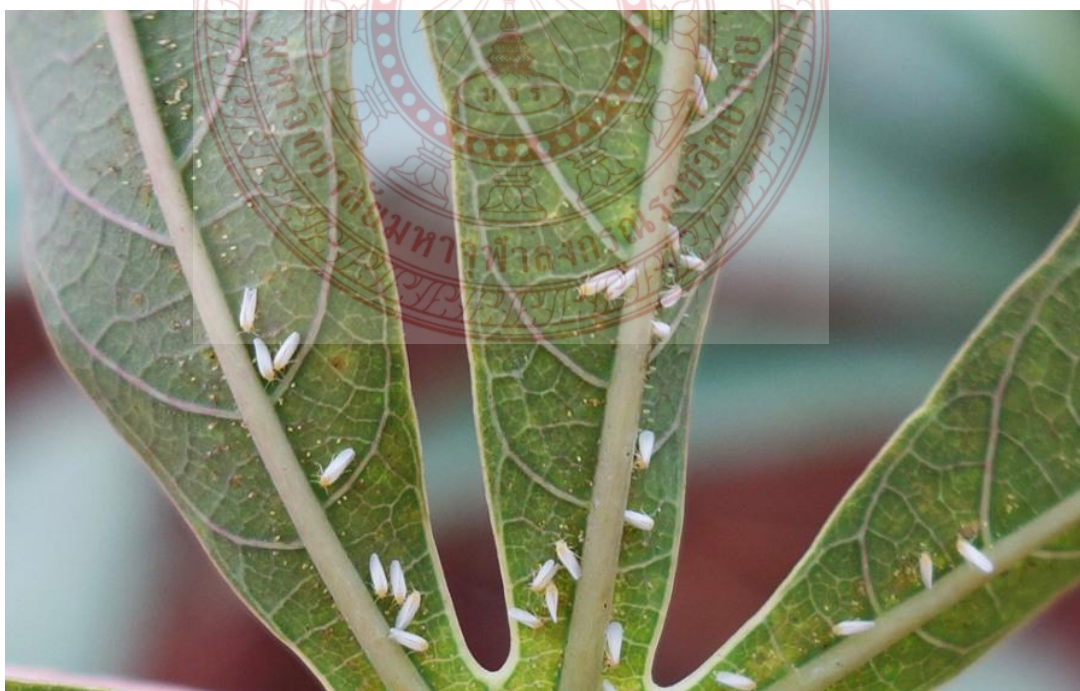
๑.๑ เพลี้ยไฟ ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scirtothrips dosalis* Hood รูปร่างลักษณะและชีวประวัติเป็นแมลงขนาดเล็ก ลำตัวแคบยาว มีความยาวประมาณ ๑-๒ มม. ตัวเต็มวัยมีสีน้ำตาลปนเหลือง ขอบปีกมีขนเป็นแผง เพลี้ยไฟมักพบอยู่บนใบและยอดอ่อน อีกทั้งพบบริเวณฐานดอก และขั้วผลอ่อน ขณะที่หากินไม่ชอบเคลื่อนย้ายตัว และเมื่อมีการกระทบกระเทือนจะเคลื่อนไหวรวดเร็ว มีการขยายพันธุ์ทั้งแบบผสมพันธุ์และไม่ต้องผสมพันธุ์ ตัวเมียมีอายุประมาณ ๑๕ วัน และได้รับการผสมจะออกไข่ได้ประมาณ ๔๐ ฟอง ตัวเมียที่ไม่ผสมพันธุ์ออกไข่ได้ประมาณ ๓๐ ฟอง วงจรชีวิตจากไข่ถึงตัวเต็มวัยประมาณ ๑๕ วัน ระยะไข่ ๔-๗ วัน ตัวอ่อนวัยที่ ๑-๒ วัน วันที่ ๒-๔ วัน วัยที่ ๓ ฟักตัว ๓ วัน จึงเป็นตัวเต็มวัยสมบูรณ์การทำลาย เพลี้ยไฟจะระบาดมากในฤดูแล้ง หรือเมื่อมีฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานาน โดยจะทำลายใบอ่อนและตาดอก ลักษณะการทำลายใบจะห่อปิด ขอบใบม้วนขึ้นข้างบน ลำต้นแคระแกร็น ไม่เจริญเติบโตและจะทำลายผลพริกให้หงิกงอไม่ได้คุณภาพรูปร่างลักษณะ เพลี้ยไฟเป็นแมลงขนาดเล็ก สีน้ำตาลอ่อน ลำตัวผอมยาว มีขนาด ๑.๐ มิลลิเมตร หากดูด้วยตาเปล่าจะต้องใช้ความสังเกตเป็นพิเศษจึงจะมองเห็นได้ ตัวแก่มีปีก ก ๒ คู่เรียวยาวประกอบด้วยขนสั้นเล็ก ตัวอ่อนจะยังไม่มีปีกและมีขนาดเล็กกว่าตัวแก่ ตัวแก่เคลื่อนไหวได้เร็วกว่าการป้องกันกำจัด เพลี้ยไฟชอบหลบอยู่ตามใต้ใบ ตามซอกยอดอ่อนในดอก เวลาพ่นควรใช้เครื่องมือที่สามารถพ่นได้อย่างทั่วถึงการเลือกยาที่เหมาะสมควรทำดังนี้คือ ถ้าปลูกพริกในแหล่งที่มีการระบาดมานาน ควรเลือกใช้ยาที่ทำลายได้เฉพาะ เช่น อิมิดาโคลพริด (โปร) ซึ่งควรใช้ในช่วงที่แมลงระบาดรุนแรงในสวนเกษตรอินทรีย์สามารถใช้สารชีวภัณฑ์ บิวเวอร์เรีย บาเซียนาจัดการกับเพลี้ยไฟได้ดี หรือใช้ระบบให้น้ำแบบสปริงเกอร์ช่วยในการไล่แมลงหรือไข่แมลง

๑.๒ แมลงวันพริก (*Dacus latifon*) เป็นแมลงศัตรูพริกที่มีความสำคัญมากถ้ามีการระบาดสามารถทำลายผลผลิตให้เกิดความเสียหายได้มากถึง ๖๐-๑๐๐% เพศเมียวางไข่ที่ผลพริกเมื่อไข่ฟักออกมาจะทำให้ผลพริกเน่าเสียและร่วงหล่น การป้องกันกำจัดเก็บผลพริกที่ร่วงหล่นทำลายโดยการแช่น้ำไว้ ๑-๒ คืนแล้วนำไปทำปุ๋ยหมัก ใช้เชื้อรา เมทาโรเซียม+พาซิโลมัยซิส+บิวเวอร์เรีย ฟ่นเป็นประจำ ถ้าจำเป็นจริงจึงควรใช้สารเคมี เช่น อิมิดาโคพิด (โปร) ผสมน้ำพ่นในแปลงพริกช่วง พริกติดผล

๑.๓ เพลี้ยอ่อนพริกเป็นแมลงปากดูดชนิดหนึ่งที่ขยายพันธุ์ได้รวดเร็วป้องกันกำจัดพ่นด้วยปิโตรเลียมออย หรือเชื้อราบิวเวอร์เรียกำจัดได้

๑.๔ แมลงหิวข้าวพริก เป็นแมลงปากแทงดูดเป็นพาหะนำโรคไวรัสมาสู่ต้นพริกควรรีบป้องกันกำจัดเช่นเดียวกับเพลี้ยอ่อนพ่นด้วยปิโตรเลียมออย ใช้เชื้อรา เมทาโรเซียม+พาซิโลมัยซิส+บิวเวอร์เรีย ฟ่นเป็นประจำ ลักษณะการทำลายของแมลงวันพริกตัวเต็มวัยใช้อวัยวะวางไข่แทงเข้าไป

ในผลพริกและวางไข่หลังจากนั้นหนอนจะฟักออกจากไข่และกัดกินอยู่ภายในผลพริกทำให้ผลพริกเน่าเสีย

๑.๕ ไรขาว การทำลาย ไรขาวจะพบว่ามีการระบาดในช่วงฤดูที่มีการปลูกพริกกันมาก โดยไรขาวจะเข้าทำลายที่ยอดก่อน เมื่อเป็นหลาย ๆ ยอดจะดูเป็นพุ่มใบพริกจะหงิกงอ ใบอ่อนหยายนหรือเป็นคลื่นขอบใบม้วนลงทางด้านล่าง ใบจะค่อย ๆ ร่วง และยอดจะตายไปในที่สุดรูปร่างสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่ถ้าจะดูให้ชัดเจนมีรายละเอียดมากขึ้นต้องใช้แว่นขยายมักจะชอบอาศัยอยู่ตามใบอ่อนหรือตาดอกการป้องกันกำจัด หมั่นตรวจดูแปลงพริกเสมอ ๆ เมื่อพบไรขาวในปริมาณมากให้รีบกำจัดด้วยสารเคมี เคลเทนหรือไดฟอกอล และเลบโดฟอส หรือฟอสเวล เป็นต้น แต่ถ้าตรวจพบว่ามี การระบาดของเพลี้ยไฟ และไรขาวพร้อมกัน ควรใช้สารเคมีกำจัดของทั้งสองชนิดฉีดพ่นพร้อมกันเลย จะได้ผลสมบูรณ์ขึ้นหรือใช้กัมมะถันที่อยู่ในรูปผงผสมน้ำพ่น ๒-๓ ครั้ง ห่างกัน ๗ วัน ถ้ายอดอ่อนปกติหยุดพ่นหรือใช้เชื้อรา เมทาโรเซียม+พาซีโลมัยซิส+บิวเวอร์เรีย พ่นเป็นประจำ โรค โรคที่เกิดจากเชื้อรา แล้วมีผลเสียหายต่อการปลูกพริกที่พบได้ในขณะนี้ มีดังนี้

๑. โรคกุ้งแห้งหรือแอนแทรคโนสในพริก มีสาเหตุมาจากเชื้อรา พบระบาดมากในระยะที่ผลผลิตพริกกำลังเจริญเติบโตการทำลาย โรคกุ้งแห้งจะเห็นได้ชัดเจนบนผลพริกที่แก่จัดหรือสุก อาการเริ่มแรกจะเห็นเป็นจุดสีน้ำตาล ข้ำเนื้อเยื่อบวมไปจากเดิมเล็กน้อยและจุดสีน้ำตาลจะค่อย ๆ ขยายวงกว้างออกเป็นแผลวงกลมหรือวงรีโดยมีขนาดแผลไม่จำกัด จะทำให้ผลพริกเน่า และจะระบาดติดต่อกันอย่างรวดเร็วการป้องกันกำจัดก่อนปลูกนำเมล็ดพันธุ์มาล้างน้ำให้สะอาด แล้วแช่ในน้ำผสมเชื้อราไตรโคเดอร์มา ๑ ชั่วโมง

๒. โรคเหี่ยวเหี่ยวของพริกจากเชื้อราหรือโรคหัวโกร่นการทำลาย โรคนี้จะแตกต่างจากอาการเหี่ยวที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย โดยอาการเหี่ยวจากเชื้อราจะเริ่มจากใบล่างก่อน แล้วจึงค่อยแสดงอาการที่ใบบน ต่อมาใบที่เหลืองจะเหี่ยวลู่ลงดินและร่วง ต้นพริกจะแสดงอาการในระยะผลิดอกออกผล ฉะนั้น อาจทำความเสียหายต่อดอกและลูกอ่อนด้วย เมื่อตัดดูลำต้นจะพบว่าเนื้อเยื่อท่อน้ำเลี้ยงอาหารเป็นสีน้ำตาล หรือน้ำตาลไหม้ แสดงว่าต้นจะเหี่ยวตายในที่สุด

การป้องกันกำจัด

๑. ฉีดพ่นเชื้อราไตรโคเดอร์มาทุก ๑๐ วัน โดยฉีดพ่นทั้งต้นและเน้นที่บริเวณดินรอบ ๆ โคนต้นพริก

๒. ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์เช่น ขี้วัว ขี้หมู ขี้ไก่ ให้มากกว่าปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เพื่อป้องกันดินเป็นกรด และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน

๓. ปรับปรุงดินให้ร่วนซุย มีการระบายน้ำดี

๔. ในกรณีที่มีบ้างต้นเริ่มเป็นให้ใช้ แมกมา แบคทีเรียกำจัดโรคพืชที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ฉีดพ่น๓ครั้งติดต่อกันห่างกัน๓วันให้ทั่วแปลงพริก แต่โดยปกติในกรณีที่เกษตรกรใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาควบคุมป้องกันโรคพืชเป็นประจำอยู่แล้วโรคเหี่ยวเหี่ยวในพริกจะไม่เกิดขึ้น

๓. โรคโคนเน่าหรือต้นเน่าการทำลาย ใบจะเหลืองและร่วง โคนต้นและรากจะเน่าเปื่อยเป็นสีน้ำตาล ต้นพริกจะเหี่ยวตาย แต่จะระบาดมากในระหว่างที่มีการผลิดอกออกผล อาการของโรคโคนเน่าหรือต้นเน่านี้จะแตกต่างกับโรคพริกหัวโกร่นคือ ยอดจะไม่หลุ่ร่วงไป

การป้องกันกำจัด

๑. ฉีดพ่นเชื้อราไตรโคเดอร์มาทุก ๑๐ วัน โดยฉีดพ่นทั้งต้นและเน้นที่บริเวณดินรอบ ๆ โคนต้นพริก

๒. ควรใช้ปุ๋ยอินทรีย์เช่น ขี้วัว ขี้หมู ขี้ไก่ ให้มากกว่าปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เพื่อป้องกันดินเป็นกรด และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน

๓. ปรับปรุงดินให้ร่วนซุย มีการระบายน้ำดี

๔. ในกรณีที่มีบ้างต้นเริ่มเป็นให้ใช้ บีเอส บอมบ์ แบทที่เรียกกำจัดโรคพืชที่เกิดจากเชื้อรา ฉีดพ่น ๓ ครั้งติดต่อกันห่างกัน ๓ วันให้ทั่วแปลงพริก แต่โดยปกติในกรณีที่เกิดโรคราใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาควบคุมป้องกันโรคพืชเป็นประจำอยู่แล้วโรคเหี่ยวเหี่ยวในพริกจะไม่เกิดขึ้น

สถานการณ์พริกของไทย

สถานการณ์การผลิต

ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓^{๕๐} ได้กล่าวถึงปี ๒๕๕๖ ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกพริก ๓๔๘,๔๕๓ ไร่ ผลผลิต ๓๓๒,๘๘๘ ตัน พื้นที่ปลูกมากที่สุดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๒๘,๙๓๒ ไร่ (๓๗%) ผลผลิต ๑๑๗,๑๕๐ ตัน ภาคเหนือ ๑๒๔,๐๑๑ ไร่ (๓๕.๖%) ผลผลิต ๘๔,๓๗๐ ตัน ภาคกลาง ๔๗,๙๖๙ ไร่ (๑๓.๗๗%) ผลผลิต ๙๕,๒๓๘ ตัน ภาคใต้ ๔๗,๕๔๑ ไร่ ผลผลิต ๓๕,๖๕๒ ตัน พริกที่ปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบทั้งหมดเป็นพริกชี้หนูผลใหญ่ ได้แก่ พริกหัวเรือ ยอดสน ตุ่ม ห้วยสีทัน ซอไสว มีทั้งแบบที่ปลูกเป็นพืชหลัก และพืชที่ปลูกหลังเก็บเกี่ยวข้าว ขณะที่พริกที่ปลูกในภาคเหนือมักเป็นพริกใหญ่ พริกหวาน พริกหยวก พริกหนุ่ม และพริกทำซอสพริก ซึ่งมักจะปลูกในช่วงฤดูหนาว ที่เหมาะกับการเจริญเติบโตของพริกกลุ่มนี้ และเป็นช่วงหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ส่วนภาคกลางและภาคตะวันตก ที่ส่วนใหญ่มีระบบชลประทานรองรับ จะปลูกทั้งพริกชี้หนูผลใหญ่ พริกใหญ่ และพริกชี้หนูผลเล็ก เช่น พริกจินดา พริกเหลือง พริกชี้หนูหอม และพริกกะเหรียง พริกที่ประเทศไทยผลิตได้ส่วนใหญ่จะใช้บริโภคภายในประเทศ ในบางฤดูกาลหรือบางปีผลผลิตขาดแคลน ต้องมีการนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน

เนื่องจากพริกเป็นพืชผักที่มีอายุสั้นประมาณ ๓-๕ เดือน ทำให้เกษตรกร พื้นที่ปลูกพริกในอดีตจนถึงปัจจุบันมีทั้งพื้นที่ที่อาศัยน้ำฝนเป็นแหล่งน้ำหลัก (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้) และพื้นที่ในเขตชลประทาน (ภาคกลาง) สำหรับพื้นที่ปลูกในเขตชลประทานมักปลูกพริกเป็นพืชหลัก ปริมาณผลผลิตจึงสามารถคาดเดาได้ในแต่ละปี พื้นที่ที่เป็นตัวแปรสำคัญในการผลิตพริก คือ พื้นที่ในเขตที่ต้องพึ่งน้ำฝนธรรมชาติ ทำให้การตัดสินใจในการปลูกพริกหรือปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ทำได้ง่าย ขึ้นกับหลายปัจจัย เช่นราคาผลผลิตในปีที่ผ่านมา สภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย

^{๕๐} ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร, ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: www.doa.go.th/hortold/images/stories/gyplanthort/. (5 มกราคม 2561).

ต่อการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตในปีนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากนายทุน การประกันราคาผลผลิต แนวโน้มของราคาผลผลิตของพืชผลชนิดอื่น ๆ ในช่วงเดียวกันรวมถึง ความยาก ง่ายในการผลิตพืชเหล่านั้นเมื่อเทียบกับการปลูกพริก

ตารางที่ ๒.๑ ผลผลิตพริกแต่ละชนิดรายภาคปี ๒๕๕๖

ภาค	พริกชี้หนุผลเล็ก	พริกชี้หนุผลใหญ่	พริกใหญ่	พริกหยวก	พริกยักษ์
ภาคกลาง	๕๗,๔๑๕.๖๓	๓๒,๗๖๒.๐๕	๓,๘๒๘.๘๙	๑,๒๓๓.๐๓	-
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๗,๖๕๒.๖๓	๑๐๑,๙๓๔.๐๗	๒,๙๓๑.๒๕	๔,๖๒๕.๔๖	๒.๐๐
ภาคเหนือ	๓๖,๘๒๔.๒๒	๒๔,๑๘๐.๑๖	๒๐,๖๑๓.๗๑	๒,๗๕๓.๘๔	๔๗๕.๘๒
ภาคใต้	๒๐,๒๔๗.๖๘	๑๔,๖๗๙.๖๒	๒๒.๔๐	๗๐๔.๘๑	๒.๖๒

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร (๒๕๕๙)^{๔๑}

การวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ของการผลิตพริกของประเทศไทย

จุดแข็ง

๑. เป็นเครื่องเทศหลักที่มีความต้องการสูงภายในประเทศ และสำหรับต่างประเทศพริก และผลิตภัณฑ์พริกของไทยจัดเป็นสินค้าที่มีคุณภาพในระดับพรีเมียม ทั้งรูปลักษณ์ และรสชาติ มักถูกเลือกเป็นอันดับต้น ๆ
๒. มีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการปลูกและการเจริญเติบโต รวมถึงพริก
๓. มีชนิด พันธุ์ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของการใช้ประโยชน์ในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงเอื้อต่อการสร้างพันธุ์ใหม่ ๆ ที่หลากหลาย และพันธุ์ส่วนใหญ่มีรสชาติที่เป็นที่ต้องการของตลาด
๔. มีแหล่งรองรับวัตถุดิบ ทั้งวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และโรงงานแปรรูปภายในประเทศ ที่มีความต้องการผลผลิตจำนวนมาก
๕. ผลผลิตสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายรูปแบบ ทั้งเพื่อการบริโภคสด เป็นเครื่องปรุงรสหลากหลายชนิด แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เวชภัณฑ์ และอาหารเสริม
๖. ประเทศไทยมีมาตรฐานพืช (รวมถึงพริก) ได้แก่ GAP GMP HACCP ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

จุดอ่อน

๑. ความนิยมที่หลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้การผลิตเป็นปริมาณน้อย ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละท้องถิ่น ไม่มีการผลิตเป็น mass ใหญ่
๒. แรงงานในการเก็บเกี่ยวสูงเมื่อเทียบกับต้นทุนทั้งหมด และแรงงานที่มีทักษะหายากขึ้น และไม่มีแรงงานรุ่นใหม่เข้ามาทดแทน

^{๔๑} ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร, ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓, หน้า ๑๓.

๓. ประเทศไทยมีสภาพอากาศร้อนชื้น ทำให้เหมาะกับการเจริญเติบโตและแพร่พันธุ์ของศัตรูพริก เช่น เชื้อรา เชื้อแบคทีเรีย แมลง เพลี้ย และไร ทั้งนี้รวมถึงสภาพอากาศที่เปลี่ยนไปเนื่องจากภาวะโลกร้อน

๔. ผลผลิตที่มีคุณภาพมีน้อย ผลผลิตทั่วไปพบการตกค้างของสารเคมีเกินค่ามาตรฐาน การส่งออก หรือการปนเปื้อนของศัตรูพืช และ/หรือ เศษชิ้นส่วน

๕. เกษตรกรยังไม่ได้นำเทคโนโลยีการผลิตที่ปลอดภัยและได้มาตรฐานไปใช้ เท่าที่ควร

๖. ขาดการบูรณาการภายในและระหว่างหน่วยงานที่ดำเนินงานเรื่องพริก ทำให้ไม่มีฐานข้อมูลพริกที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในแต่ละพื้นที่และสถานการณ์

๗. ผู้ผลิตและผู้ประกอบการ ยังขาดจิตสำนึกในการผลิตอาหารที่ปลอดภัย ขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับราคาสินค้าที่ถูกกว่ามากกว่าสินค้าที่มีคุณภาพแต่มีจำเป็นจะต้องมีราคาสูงขึ้น

โอกาส

๑. โรงงานแปรรูปผลผลิตพริกที่มีอยู่มากมาย และวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่ทั่วประเทศยังมีความต้องการผลผลิตคุณภาพอยู่มาก

๒. กระแสความนิยมอาหารที่ปลอดภัย และการรักษาสุขภาพแวดล้อม โดยไม่จำกัดด้านราคา มีส่วนส่งเสริมให้เกิดการผลิตที่ปลอดภัย

๓. อาหารไทยเริ่มเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติมากขึ้น ๆ ทำให้มีความต้องการผลผลิตมากขึ้น

อุปสรรค

๑. สารเคมี และ ปุ๋ยเคมีที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ มีราคาแพง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง

๒. เกษตรกรยังไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญของการรวมกลุ่ม รวมถึงหน่วยงานภาครัฐยังไม่สร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรตระหนักในเรื่องดังกล่าวที่ส่งผลไปยังอำนาจในการต่อรองราคา

๓. การเปิดเสรีทางการค้าทำให้ผลผลิตจากประเทศที่มีค่าแรงงานต่ำ เข้ามาแข่งขันและมักได้เปรียบสินค้าจากประเทศไทยที่มีราคาสูงกว่า รวมถึงโอกาสที่จะสูญเสียเชื้อพันธุกรรมที่มีอยู่ได้ง่าย

๔. สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงโดยไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ ก่อให้เกิดความเสียหาย และก่อให้เกิดศัตรูพืชใหม่ ๆ

ประเด็นปัญหาของพริก

พริกแม้จะเป็นพืชผักแต่มีความซับซ้อนมากกว่าพืชผักอื่น และมีผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิต ผู้รวบรวม โรงงานอุตสาหกรรม ผู้ส่งออก ไปจนถึงผู้บริโภค โดยปัญหาหลักสำคัญที่ควรแก้ไขเป็นลำดับแรก ๆ คือ ปัญหาคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตพริก พริกที่มีลักษณะตรงตามความต้องการของตลาดในปริมาณที่เพียงพอ โดยไม่ต้องมีการนำเข้าพริกจากต่างประเทศที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคพริกและผลิตภัณฑ์ ซึ่งปัญหาหลักนี้มีที่มาจากปัญหาย่อย ๆ ต่อไปนี้

๑. พันธุ์พริกที่มีอยู่เป็นพันธุ์พริกที่ที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความหลากหลาย แต่พันธุ์ที่ต้องการของพริกในตลาดส่งออกจะมี ๒ - ๓ พันธุ์ ซึ่งคุณลักษณะส่วนใหญ่ที่

ตลาดต้องการมีอยู่ในพันธุ์พริกพื้นเมืองของไทย แต่จากการเก็บพันธุ์ไว้ใช้เองเป็นทอด ๆ ทำให้ลักษณะที่ดีเสื่อมลงตามกาลเวลา ผลผลิตจึงน้อยลง อ่อนแอต่อโรค

๒. เกษตรกรยังขาดการนำเทคโนโลยีการผลิตที่ได้พริกที่มีคุณภาพดี และปลอดภัยที่มีอยู่ไปใช้ในการปฏิบัติจริง ทำให้ผลผลิตส่วนใหญ่ที่ออกสู่ตลาดยังเป็นผลผลิตที่มีปัญหาสารพิษตกค้างเกินค่ามาตรฐาน การปนเปื้อนของเชื้อโรค หรือชิ้นส่วนของแมลง

๓. ปริมาณผลผลิตพริกไม่สม่ำเสมอ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เนื่องจากพริกจะให้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพมากที่สุดในฤดูหนาว ทำให้ผลผลิตล้นตลาด แต่ผลผลิตน้อยในช่วงฤดูฝน เนื่องจากการเข้าทำลายของโรคในฤดูดังกล่าว นอกจากนั้นอาจเกิดจากปัญหาการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ผลิตและตลาดที่ทำให้ไม่ทราบว่า ณ เวลาใดมีผลผลิตพริกที่ต้องการอยู่ที่ใด มีปริมาณเท่าไร หรือในทางกลับกัน ผู้ผลิตไม่ทราบว่าตลาดมีความต้องการพริกชนิดใด เวลาใด และเท่าใด

๔. ปริมาณผลผลิตพริกลดลง และคุณภาพพริกด้อยลงสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศอย่างกะทันหัน ซึ่งไม่สามารถป้องกันหรือควบคุมได้ในสภาพแปลงปลูกเดิมทำให้เกษตรกรต้องใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น ใช้สารเคมีมากขึ้นเนื่องจากเกิดศัตรูใหม่เพิ่มขึ้น ศัตรูเดิมต้านทานยาขึ้น

๕. ผลผลิตในฤดูกาลปกติของพริกที่มีคุณภาพดีมีมากเกินความต้องการของตลาด แต่ในปัจจุบันยังมีผลิตภัณฑ์ที่ใช้พริกเป็นวัตถุดิบค่อนข้างน้อยชนิด ทำให้เกษตรกรไม่สามารถกระจายผลผลิตสู่ตลาดได้ ประกอบกับค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยวมีราคาแพง หากราคาไม่คุ้มทุน เกษตรกรจะเลือกการปล่อยผลพริกคั่วทิ้ง ทำให้ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน และยังอาจเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับศัตรูพืชให้มีอาหารเพื่อการดำรงชีพ หรือเกษตรกรเลือกที่จะเก็บเกี่ยวแต่ยังขาดวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลรักษาผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสม ผลผลิตที่ดีจากแปลงปลูกอาจจะมีคุณภาพด้อยลงได้

๖. แม้ผลผลิตพริกของไทยเป็นที่ต้องการของตลาด แต่ในบางฤดูหากพริกที่ตลาดต้องการมีไม่เพียงพอ จะมีการนำเข้าพริกจากต่างประเทศทั้งที่ถูกต้อง และการลักลอบนำเข้า ซึ่งมักมีราคาถูกกว่า แต่ไม่มีหลักประกันด้านคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิต

๗. กระบวนการในการตรวจสอบคุณภาพย้อนกลับเพื่อให้สินค้าที่วางตลาดมีคุณภาพและความปลอดภัยยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ขาดกระบวนการและขั้นตอนที่ปฏิบัติได้สะดวก ทำให้สินค้าปกติ กับสินค้าคุณภาพได้ค่าตอบแทนเท่ากัน

เป้าประสงค์

พริกของประเทศไทยเป็นพริกที่ได้มาตรฐานทั้งคุณภาพและความปลอดภัย ในปริมาณเพียงพอสำหรับบริโภคภายในประเทศและสามารถเพิ่มศักยภาพเพื่อการแข่งขันสู่ตลาดใหม่ได้

กลยุทธ์

- การเพิ่มปริมาณผลผลิตพริกให้เพียงพอกับความต้องการในประเทศและเพิ่มศักยภาพในการส่งออก

- การสร้างจุดเด่น/สัญลักษณ์ของพริกจากประเทศไทยโดยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อผลิตพริกคุณภาพและปลอดภัยเหนือมาตรฐานสากล

- การบูรณาการการสร้างฐานข้อมูลพริกครบวงจร

โครงการ/กิจกรรม

๑. แผนงานการปรับปรุงพันธุ์พริก
๒. แผนการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพริกคุณภาพและปลอดภัย
๓. แผนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าพริกและผลิตภัณฑ์พริก
๔. แผนงานการรวบรวมและจัดการองค์ความรู้เรื่องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

ตารางที่ ๒.๒ ราคาผลผลิตเฉลี่ยรายเดือนของพริกพันธุ์ต่าง ๆ ปี ๒๕๕๙ (บาท/กิโลกรัม)

พันธุ์พริก	ราคาผลผลิตเฉลี่ยรายเดือนของพริกพันธุ์ต่าง ๆ ปี ๒๕๕๙ (บาท/กิโลกรัม) ^๑												
	พริกแสด	พริกขี้หนูสวน	พริกขี้หนู	พริกขี้หนูแดง	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ	พริกขี้หนูดำ
พริกขี้หนู	50.33	61.00	25.8	43.87	21.90	22.07	29.63	20.10	41.50	44.33	92.05	29.40	23.20
พริกขี้หนูดำ	43.75	67.50	27.86	44.88	19.11	18.93	33.96	20.39	37.15	37.39	93.21	34.18	29.66
พริกขี้หนูดำ	59.33	73.67	23.00	36.17	26.93	27.18	33.83	19.17	30.93	37.83	124.00	27.00	21.72
พริกขี้หนูดำ	79.67	141.00	40.10	45.73	46.00	45.50	64.83	31.33	57.68	81.53	194.33	37.70	43.03
พริกขี้หนูดำ	166.45	181.00	89.81	80.30	101.01	109.90	109.80	36.39	102.29	73.55	286.39	43.29	90.00
พริกขี้หนูดำ	198.90	120.5	38.08	48.00	41.83	45.33	42.67	50.08	140.17	197.87	270.83	45.33	48.00
พริกขี้หนูดำ	84.04	50.97	23.87	36.63	32.1	32.58	35.29	23.55	46.81	137.42	113.55	43.95	27.00
พริกขี้หนูดำ	55.65	61.45	29.10	38.35	18.71	18.87	36.06	19.81	33.9	62.58	106.19	40.32	35.97
พริกขี้หนูดำ	56.33	68.33	25.00	42.17	20.03	20.3	34.17	21.13	45.47	68.67	96.17	28.17	27.87
พริกขี้หนูดำ	51.13	53.87	28.48	44.68	21.61	21.74	33.23	20.81	44.52	73.48	81.94	27.10	25.42
พริกขี้หนูดำ	47.24	42.07	38.45	72.24	36.10	36.10	37.76	27.90	55.52	61.72	71.03	33.62	29.17
พริกขี้หนูดำ	75.81	68.87	40.03	90.10	36.19	34.19	46.39	23.92	72.06	77.10	100.00	32.77	22.44
พริกขี้หนูดำ	80.29	62.57	35.47	55.76	38.34	38.89	48.09	28.22	56.00	79.59	135.61	41.90	34.44

ที่มา: รุ่งนภา โบวิเชียร^๒

การแปรรูป

กมล เลิศรัตน์^๓ พริก เป็นพืชที่มีความสด เมื่อเก็บไว้นานทำให้เน่าเสีย จึงได้มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการเก็บรักษาพริกโดยการนำไปแปรรูป ดังนี้

๑. กลุ่มพริกผลใหญ่หรือพริกขี้ฟ้า

ปัจจุบันตลาดขายพริกเข้าได้ทั้งตลาดพริกสด และตลาดโรงงานซอสพริก ในอดีตพริกผลใหญ่ เช่น พริกบางช้าง พริกวัดโบสถ์ พริกมันวิชัย พริกตากฟ้า เนื้อพริกจะบางเกษตรกรขายได้ทั้งตลาดพริกสดและนำไปตากแห้ง โดยวิธีการตากแดด การย่าง การอบ แต่พริกพันธุ์พื้นเมืองพันธุ์นี้ไม่ทนต่อโรค และแมลงทำให้พันธุ์พริกดังกล่าวมีการปลูกน้อยลง ส่งผลให้ปัจจุบันประเทศไทยผลิตได้ไม่พอกับความต้องการในประเทศ ต้องมีการนำเข้าจากประเทศจีนเป็นส่วนใหญ่ เพราะพริกแห้งผลใหญ่จะถูกนำไปทำพริกแกงหรือเครื่องแกงปรุงสำเร็จ และเมื่อโรงงานซอสพริกมีความต้องการพริกผลใหญ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งพริกพันธุ์ลูกผสมจะเหมาะสมกับการเพาะปลูกเกษตรกรที่ปลูกพริกใหญ่พันธุ์พื้นเมืองก็จะทำการคัดพันธุ์เอง แต่เลือกผลที่เนื้อหนาเก็บไว้ทำพันธุ์ ทำให้พริกพันธุ์พื้นเมืองเนื้อพริกบางเหมาะสมที่จะตากทำเป็นพริกแห้งได้เหลือน้อยหรือหาได้ยากในปัจจุบัน เมื่อให้พริกใหญ่มีราคา

^๒ รุ่งนภา โบวิเชียร, ราคาผลผลิตเฉลี่ยรายเดือนของพริกพันธุ์ต่าง ๆ ปี ๒๕๕๙ (บาท/กิโลกรัม), (ออนไลน์), แหล่งที่มา: http://www.agriman.doe.go.th/home/news/year%6202017/022_chilli.pdf, (๓ มกราคม ๒๕๖๑).

^๓ กมล เลิศรัตน์, การผลิต การปลูก การแปรรูป และการตลาดของพริกในประเทศไทย, จดหมายข่าวประชาคมวิจัย. ๑๓(๗๙):, ๒๕๕๐, หน้า ๑๐-๑๔.

ตกต่ำเกษตรกรจึงมีทางเลือกในการลดปัญหาได้น้อย เพราะถ้านำพริกแดงที่เกษตรกรปลูกเพื่อเข้าโรงงานซอสพริกไปตาก คุณภาพที่ได้จะไม่ดี เพราะต้องใช้พริกสดประมาณ ๖.๗-๗.๐ กิโลกรัมและพริกแห้งที่ได้เป็นพริกต่าง (มีสีชาวนแดง) เป็นส่วนมากและกลิ่นไม่หอมไม่ตรงกับความต้องการของตลาด แต่ก็มีพริกผลใหญ่พันธุ์ลูกผสมอีกบางสายพันธุ์ที่จะเหมาะสมในการเข้าสู่โรงงานอบพริกเพื่อทำพริกแห้งได้ และให้คุณภาพสูง แต่ตลาดรับซื้อพริกสดไม่กว้าง ต้องเป็นตลาดแบบมีพันธสัญญาหรือตลาดแบบข้อตกลง (contact farming)

๒. พริกหนุ่มเขียว

พริกชนิดนี้มี ๒ สี ได้แก่ พริกหนุ่มเขียวอ่อน ตลาดส่วนมากเป็นตลาดภายในประเทศ และพริกหนุ่มเขียวเข้ม ตลาดภาคใต้มีความต้องการมากเพราะสามารถส่งออกไปประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ได้ง่าย ดังนั้นเกษตรกรจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตว่าจะผลิอย่างไร เช่น เดือนหนึ่งเกิน ๒๐๐ มิลลิเมตร การเพาะกล้าบนแปลงดินจะไม่เหมาะสมเพราะโอกาสเกิดโรคและน้ำท่วมขังแปลงกล้าพริกจะมีมาก ควรเพาะกล้าในถาดเพาะกล้าและอยู่ในโรงเรือนที่ป้องกันหรือลดการโดนน้ำฝน และมีแสงสว่างพอเหมาะ เช่น ใช้มุ้งไนลอนคลุมโรงเรือนหรือผ้าพลาสติกใสมุงหลังคา

การปลูกพริกปลายเดือนสิงหาคม ช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่ฝนตกหนัก เกษตรกรควรทำการไถเตรียมดินปลูกพริก และคลุมแปลงด้วยพลาสติกดำเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมและการบ่มดินเพื่อลดเชื้อราที่อยู่ในดิน ก่อนปลูกพริกประมาณ ๗ วัน จึงเจาะรูพลาสติกดำที่เกษตรกรนิยมใช้กว้างประมาณ ๑.๐๐ เมตร ปลูก ๒ แถว แต่ละแถวห่างกันประมาณ ๕๐ เซนติเมตร แปลงสูงประมาณ ๒๐-๓๐ เซนติเมตร และแต่ละส่วนห่างกันประมาณ ๘๐-๑๐๐ เซนติเมตร แต่ถ้าพลาสติกดำหน้ากว้าง ๑.๒๐ เซนติเมตร ก็ควรปลูก ๓ แถว แต่ละแถวห่างกันประมาณ ๔๐ เซนติเมตร สาเหตุที่ต้องคลุมแปลงพลาสติกดำพร้อมกันฝนซึ่มหรือไม่ให้ทำแปลงพริกที่ขึ้นแปลงไว้ทรุดตัวหรือยุบได้ แต่ถ้าจะไม่สามารถไถเตรียมแปลงปลูก ๗ วัน (ปลูกพริกปลายเดือนสิงหาคม) เพราะพื้นดินชุ่มน้ำมาก รถไถเข้าไปไถไม่ได้ และต้องเตรียมระบายน้ำออกจากแปลงให้รวดเร็วเพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง ซึ่งทำให้ต้นพริกตายหรือเกิดโรครากเน่าโคนเน่า ใบเหลืองและโรคจุดตากบ เป็นต้น

การปลูกพริกเดือนตุลาคม หรือช่วงที่มีฝนตกน้อยจะใช้ฟาง เปลือกข้าวโพด หรือไม่คลุมแปลงก็ได้ แต่ช่วงเก็บเกี่ยวจะประมาณปลายเดือนธันวาคมเกษตรกรจะเก็บพริกเขียวหนุ่มหรือพริกก้ามปูได้ประมาณ ๑ รุ่น ประมาณวันที่ ๒๙ ธันวาคม - ๕ มกราคม เป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ โรงงานอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่หยุดหลายวันราคาพริกช่วงปลายเดือนธันวาคมเริ่มมีราคาลงโดยเฉพาะพริกชี้ฟ้าหรือพริกผลใหญ่ หลังจากปีใหม่ พ่อค้าเริ่มรับซื้อพริกแดงเด็ดก้านเพื่อส่งโรงงานซอสพริก ราคาที่เกษตรกรขายได้ราคาประมาณกิโลกรัมละ ๑๐-๒๐ บาท และราคามีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เพราะช่วงหยุดปีใหม่หลายวัน พริกในสวนสุกพร้อมกันเป็นจำนวนมาก และราคาจะเริ่มลดอีกครั้งจากเทศกาลตรุษจีน ซึ่งเป็นที่โรงงานซอสพริกบางโรงงานและพ่อค้ารับซื้อพริกรายใหญ่บางรายหยุดซื้อ ช่วงเดือนกุมภาพันธ์พริกชี้ฟ้าแดงเด็ดก้านเข้าสู่ตลาดมากทำให้ช่วงเดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงที่ราคาพริกมีราคาตกต่ำมาก ก่อนถึงเดือนเมษายนช่วงเทศกาลสงกรานต์ ถ้าปีใดพริกแดงเด็ดก้านมีปริมาณมากพ่อค้ารวบรวมรายใหญ่ในแหล่งผลิตสามารถส่งพริกเข้าโรงงานซอสพริกได้ตามโควตาที่กำหนด พ่อค้าก็จะหยุดรับซื้อ แต่ถ้าปีใดปริมาณพริกแดงเด็ดก้านมีปริมาณน้อย พ่อค้าก็จะขยายช่วงรับซื้อจนถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม หลังจากนั้นจะมีบางโรงงานเท่านั้นที่จะรับซื้อพริกชี้ฟ้าแดงเด็ดก้าน เพราะมี

พริกเข้าสู่ตลาดไม่มาก ราคาพริกแดงเด็ดก้าน จึงมีราคาสูงโดยปกติโรงงานซอสพริกจะซื้อพริกเข้าสู่โรงงานตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคมเป็นส่วนใหญ่ ราคาที่รับซื้อจะมีการทำสัญญาล่วงหน้ากับพ่อค้ารวบรวมรายใหญ่ในแหล่งผลิตพริกชี้ฟ้าแดงเด็ดก้านเพื่อเข้าสู่โรงงานซอสล่วงหน้าตั้งแต่เดือนกรกฎาคมของทุก ๆ ปี โดยโรงงานซอสพริกจะกำหนดมาตรฐานเช่น ได้มาตรฐานความปลอดภัย พริกแดงสดผลพริกสวยงามผลสมบูรณ์ไม่มีร่องรอยการถูกทำลายของโรคและแมลง เป็นต้น การที่ราคาซื้อพริกของโรงงานซอสพริกนั้นจะเปลี่ยนแปลงตามปริมาณและมูลค่าการขายซอสพริกได้มากน้อยเพียงใด ถ้าสามารถส่งออกจากประเทศได้มากความต้องการพริกแดงเด็ดก้านเข้าโรงงานซอสพริกก็มีมาก ราคารับซื้อพริกแดงเด็ดก้านมีโอกาสขายได้ในราคาสูงได้

มณีนีตร นิกรพันธุ์^{๔๔} ได้กล่าวถึง การแปรรูป และวิธีการแปรรูป คือ พริกสดถูกแปรรูปเพื่อทำซอส และอาหารรูปต่าง ๆ โดยโรงงานทำซอส โรงงาน น้ำพริกแกง โรงงานดอง และโรงงานทำพริกแห้ง พ่อค้ารอซื้อพริกพวกนี้เมื่อมีราคาถูก ตอนกลางฤดูหรือเข้าโรงงานต่าง ๆ โดยเฉพาะการซื้อเพื่อทำพริกแห้ง ต้องซื้อในช่วงที่ฝนตกน้อย ทำให้เปอร์เซ็นต์ของน้ำในผลต่ำและสะดวกในการทำพริกแห้ง พริกสดประมาณ ๓-๕ กิโลกรัม ทำพริกแห้งได้ ๑ กิโลกรัม กรณีการแปรรูปเป็นพริกแห้งนี้เกษตรกรหลายแห่งนิยมแปรรูปเอง และขายให้พ่อค้าในรูปที่แปรรูปแล้ว พริกใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่บางส่วนถูกแปรรูปเป็นพริกแห้งโดยเกษตรกร การแปรรูปทำในแหล่งปลูกพริก โดยมีวิธีการง่าย ๆ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ใช้ไม้ไผ่สานยกพื้น เรียงพริกบนยกพื้น
 ๒. สุมไฟใต้ยกพื้น ประมาณ ๒ คืบ ๒ วันติดต่อกัน และพลิกกลับผลพริกให้ให้ได้รับความร้อนโดยทั่วถึง
 ๓. นำไปตากแดดอีก ๓ วัน ต้องพลิกกลับผลพริกเป็นบางครั้งเพื่อให้แห้งสนิท
 ๔. บรรจุกระสอบป่านรอพ่อค้ามาซื้อ
- พริกเล็กแปรรูปเป็นพริกแห้งโดยไม่ใช้ไฟ แต่ตากแดดและพลิกกลับผลพริก ประมาณ ๔-๕ แดด บางจังหวัดเช่น จังหวัดน่าน นิยมตากพริกบนหลังคาสังกะสี มองเห็นเป็นสีแดง ทั่ว พ่อค้าท้องถิ่นทำการแปรรูปพริกแห้ง โดยวิธีการอบในเตาที่ใช้เชื้อเพลิง เช่น ถ่าน ลิกไนท์ ซึ่งจะแปรรูปในครั้งละมาก ๆ พริกที่แปรรูปส่วนใหญ่เป็นพริกสีแดงที่มีตำหนิส่งขายตลาดสดไม่ได้ หรือพริก ล้นตลาดสด ส่วนพริกสีเขียวที่แปรรูปเป็นพริกแห้งมีน้อยมาก เมื่อแปรรูปแล้วมีสีขาว มีบางกรณี ใช้ปนผสมกับพริกไทยปนเพื่อให้ราคาพริกไทยถูกลง วิธีการแปรรูปพริกแห้งที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งกระทำโดยเกษตรกรและพ่อค้าได้ขาด ขั้นตอนการแปรรูปที่ถูกต้องตามกรรมวิธี วิธีที่ถูกต้องนั้นควรคัดเลือกพริกที่ไม่มีตำหนิ สีแดงจัดทั้ง ผลล้างน้ำให้สะอาด แช่น้ำยาคลอรีนเข้มข้น ๑๐๐ ส่วนในล้านเพื่อฆ่าเชื้อโรคเป็นเวลา ๓๐ นาที แล้วลวกหรือต้มในน้ำเดือด ๑๐ นาที จึงนำไปอบที่อุณหภูมิ ๕๐-๗๐ องศาหนึ่งวันแล้วตากแดดให้แห้ง หรือใช้ตู้อบแห้งแสงอาทิตย์ เกษตรกรไม่อาจทำตามขั้นตอนที่ถูกต้องได้ เพราะต้นทุนพริกแห้งจะมีราคาสูง

^{๔๔} มณีนีตร นิกรพันธุ์, พริก, หน้า ๓๘-๓๙.

น้ำพริกเมนูเด็ดเผ็ดอย่างไทย

โครงการความร่วมมือทางวิชาการ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)^{๕๕} น้ำพริกเป็นอาหารเมนูเด็ดที่อยู่กับครัวเรือนของไทยมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา ด้วยคุณสมบัติที่สามารถตอบโจทย์ความเป็นอยู่ของคนไทยทั้งในแง่ของรสชาติความอร่อยและการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ “น้ำพริก” มีความหมายมาจากการปรุงอาหารด้วยการนำเอาสมุนไพร พริก กระเทียม หัวหอม และเครื่องเทศที่มีกลิ่นแรงมาโขลกบดรวมกันแล้วนำไปรับประทานร่วมกับเครื่องเคียงและข้าวเพื่อเพิ่มรสชาติ สำหรับที่มาของ การทำน้ำพริกนั้นมีการสันนิษฐานว่ามาจากการที่คนสมัยก่อนนิยมการรับประทานสัตว์น้ำมากกว่าสัตว์บก แต่ด้วยลักษณะเฉพาะตัวของสัตว์น้ำที่มีกลิ่นคาวแล้วจึงมีวิธีการที่จะดับกลิ่นคาวนั้นให้จางลงโดยการรับประทานร่วมกับอาหารที่มีรสชาติร้อนแรงและมีกลิ่นหอมเฉพาะตัว การรับประทานน้ำพริกของคนไทยสามารถเชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรอาหารของคนไทยได้เป็นอย่างดี จากวลีเด็ดที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของคนไทยคือ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” การรับประทานน้ำพริกจึงเป็นการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ในครัวเรือนมารับประทานได้อย่างเกิดประโยชน์ น้ำพริกในแต่ละท้องถิ่นจึงมีกรรมวิธีการปรุงแต่งที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับแหล่งทรัพยากร ความสอดคล้องกับภูมิสภาพ และความนิยมโดยมีตัวอย่างดังนี้

ภาคเหนือ ด้วยความที่เป็นเมืองหนาว น้ำพริกจึงเน้นให้มีไขมัน หรือรับประทานกับของมัน เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น เช่น น้ำพริกอ่อน น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกตาแดง เป็นต้น

น้ำพริกอ่อน

ภาคอีสาน อาหารภาคอีสานเน้นต้องเผ็ดและเค็ม อีกทั้งภาคอีสานที่มีคลองมากจึงนิยมจับปลามาทำเป็นน้ำพริก ซึ่งรสชาติเค็มจะทำให้เหงื่อออกง่าย เช่น น้ำพริกปลาตุ๋นย่าง น้ำพริกปลาไร่ น้ำพริกกุ้งจ่อม เป็นต้น

^{๕๕} โครงการความร่วมมือทางวิชาการ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). **ต้นฉบับคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ต้นแบบนิทรรศการ: เรื่องเผ็ด ๆ ของพริก**, ๒๕๖๑.

น้ำพริกกุ้งจ่อม

ภาคกลาง การมีทรัพยากรที่หลากหลายในพื้นที่ รสชาติของน้ำพริกจึงออกมาต่างกันไป แต่จะเน้นให้ ๓ รส เปรี้ยว หวาน เค็ม นั้นเด่นใกล้เคียงกัน จุดเด่นอีกอย่างคือ ผักเคียงจะราดด้วยน้ำกะทิเพิ่มความหอม มัน ให้แก่อาหารเป็นอย่างดี เช่น น้ำพริกกะปิ น้ำพริกลงเรือ น้ำพริกหลน น้ำพริกปลาทุ เป็นต้น

น้ำพริกกะปิ

ภาคใต้ ด้วยภูมิประเทศที่ติดทะเล ส่วนผสมที่นำมาทำน้ำพริกส่วนมากจึงเป็นสัตว์ทะเล โดยเฉพาะกุ้งและปลา โดยเน้นรสชาติเผ็ดจัดจ้าน เช่น น้ำพริกกุ้งเสียบ น้ำพริกปักซีใต้ น้ำพริกแมงดา น้ำพริก มะม่วง เป็นต้น

น้ำพริกกุ้งเสียบ

ผลิตภัณฑ์ที่จากพริกแปรรูป

พริกرائสไปซ์ สตอรี่ ที่ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน

ที่มา: พริกرائสไปซ์ สตอรี่ ที่ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน (<https://maejo.wordpress.com/tag/>)^{๔๖}

^{๔๖} พริกرائสไปซ์ สตอรี่ ที่ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <https://maejo.wordpress.com/tag/>, (๑๐ มกราคม ๒๕๖๑).

น้ำพริกหลากหลายรส จากภูมิปัญญาไทยสร้างรายได้สร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน

ภาพที่ ๒.๑๑ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพริก
ที่มา: วิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ จังหวัดนครราชสีมา

สรุปได้ว่า การแปรรูป หมายถึง การนำพริกสดที่ปลูกมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หรือการนำพริกสดมาตากแดดแล้วนำมาบดให้ละเอียดและแปรรูปเป็นพริกป่น และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกเป็นน้ำพริกต่าง ๆ เช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกเผา น้ำพริกปลาร้าบอง

๒.๔ การถ่ายทอดความรู้

เรื่องการถ่ายทอดความรู้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้านของสังคมและเป็นตัวแปรที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนในกระบวนการพัฒนา แต่การที่จะให้ประชาชนมีการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะคิดค้นวิธีการและประยุกต์ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการถ่ายทอด เพื่อผู้ปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้ นั้น มีความรู้และความสามารถตลอดจนความพร้อมที่จะทำงานด้วยความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์และมีระเบียบวินัย^{๔๗}

บทบาทที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการให้การศึกษาแก่ประชาชน คือ การให้ประชาชนรู้จักคิดตัดสินใจ และปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้ โดยใช้หลักการพัฒนาชุมชน คือ การให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากลุ่ม การสรรหาและพัฒนาผู้นำทางชุมชน การส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐออกไปปฏิบัติงานร่วมกับประชาชน การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน การวางแผนและวางโครงการ และการประสานงานในทำนองเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้วิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการศึกษาเพื่อปวงชน กรณีศึกษาชุมชนภาคกลาง: จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีรูปแบบ ๔ ประการ คือ

๑) การถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นวิธีการการถ่ายทอดโดยการบอกกล่าวกับบุคคลใกล้ชิดตัวเท่านั้น อาทิ ญาติสนิท เพื่อนสนิท ลูกหลานในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดไปนั้นชาวบ้านถือว่าเป็นความลับ

๒) การถ่ายทอดโดยการรวมกลุ่มกันเป็นวิธีการถ่ายทอดที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้

๓) การทดลองปฏิบัติโดยการซักถามคนอื่นเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ใช้การลองผิดลองถูกทำตามผู้อื่น ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ลักษณะเช่นนี้อาจทำให้ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก

๔) การทดลองปฏิบัติโดยการพูดคุยแลกเปลี่ยน ค้นคว้าจากเอกสาร เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้จากการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งพบว่าวิธีเช่นนี้ทำให้เกิดผลสำเร็จมากกว่าการทดลองทำตามผู้อื่นโดยขาดความรู้และประสบการณ์

^{๔๗} สายสอางค์ แก้วเกษตรกรรม, พลวัตชุมชนบ้านเป็ดในภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง, วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาลัทธิธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕). หน้า ๕๑.

พสุ เดชรินทร์^{๔๘} กล่าวถึง แนวทางในการถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาความรู้มี ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นที่หนึ่ง คือ การถ่ายทอดโดยการบรรยายหรือชี้แนะ ขั้นที่สอง คือ การถ่ายทอดผ่านสูตรสำเร็จภายใต้แนวทางนี้ตัวผู้สอนจะรวบรวมประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้มาแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นแนวทาง ประโยค หรือข้อคิดสั้น ๆ ที่ถ่ายทอดต่อไปยังคนอื่นอีกรุ่นหนึ่ง ขั้นที่สาม คือ การถ่ายทอดผ่านทางเรื่องราวหรือนิทาน ซึ่งถือเป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการถ่ายทอด หรือบอกเล่าประสบการณ์จากอีกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง และทำให้เรื่องราวเหล่านั้นได้ถูกจดจำได้ง่ายขึ้นขั้นที่สี่คือการถ่ายทอดผ่านทางคำถามซึ่งเป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ที่มีมานานตั้งแต่สมัยปราชญ์โบราณ โดยผู้สอนจะใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดและจากการที่ได้คิดนั้น จะทำให้สามารถได้คำตอบนั้นมาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยการบอกเล่าจากผู้สอน ขั้นที่ห้า คือ การถ่ายทอดความรู้โดยผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีผู้ที่มีประสบการณ์คอยให้คำแนะนำ เป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ ที่ทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดจะมาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยผู้รับการถ่ายทอดได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างใกล้ชิดถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า โดยสรุปการถ่ายทอดความรู้เป็นวิธีการหนึ่งเพื่อการพัฒนาประชาชนและชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในการถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการทางความรู้ นั้น จะต้องประกอบไปด้วยหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ วิทยากรฝึกอบรม และผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องสามารถติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลซึ่งกันและกันได้มีโอกาสตรวจสอบ ซักถามและพึ่งพาอาศัยกันได้

เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ (๒๕๕๖, หน้า ๕๓)^{๔๙} กล่าวว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยี คือ การส่งเทคโนโลยี ไม่ว่าจะป็นรูปของความรู้ ข่าวสาร ข้อมูล แนวคิด แนวปฏิบัติ ไปยังผู้รับเป้าหมายปลายทาง เพื่อต้องการให้เกิดผล ๒ ประการคือ

- ๑) ตอบสนองความต้องการและความจำเป็นเฉพาะของบุคคลเป้าหมาย
- ๒) บุคคลเป้าหมายสามารถนำ เทคโนโลยี หรือความรู้ นั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การถ่ายทอดเทคโนโลยีในระยะแรก ๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี เช่นการลงทุนเพื่อการใช้เทคโนโลยีทางด้านของผู้รับเทคโนโลยี ความต้องการในการใช้แรงงานสำหรับการใช้เทคโนโลยี รวมถึงความพร้อมของผู้รับเทคโนโลยีในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ต่อมามีแนวคิดว่าการถ่ายทอดเทคโนโลยีต้องมีความสอดคล้อง และเหมาะสมต่อสถานการณ์เงื่อนไขตลอดจนสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ของผู้รับด้วย จึงเรียกการถ่ายทอดเทคโนโลยีลักษณะหลังว่าเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) ซึ่งเมื่อได้รับการถ่ายทอดไปแล้ว ผู้รับก็สามารถจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการทำการเกษตรได้อย่างแท้จริง กระบวนการของการถ่ายทอดเทคโนโลยี อันที่จริงแล้วการถ่ายทอดเทคโนโลยีน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานส่งเสริมเพราะหากกล่าวถึงงานส่งเสริมแล้ว มิใช่เป็นเพียงการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่

^{๔๘} พสุ เดชรินทร์, การยอมรับของเกษตรกรในการปลูกผักปลอดสารพิษ, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาธารณสุขศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘). หน้า ๔๖.

^{๔๙} เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ, การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของผักปลอดสารพิษกรณีศึกษา : เกษตรกร ตำบลบ้านร่น และตำบลอนตาล, ภาคนิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, พัฒนาการสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖). หน้า ๕๓.

บุคคลเป้าหมายเท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้นในด้านการเรียนรู้ (learning) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายด้านต่าง ๆ ได้แก่

- ๑) ความรู้ (knowledge) จากที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจเป็นรู้อยู่และเข้าใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องหนึ่งเรื่องใด
- ๒) ทักษะ (skill) หรือการปฏิบัติ (practice) เปลี่ยนแปลงจากที่ทำไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้เป็นทำได้ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง
- ๓) ทศนคติ (attitude) เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเป็นเห็นดี เห็นชอบในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องหนึ่งเรื่องใดการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือการส่งเสริม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการทำงานวิจัย เพื่อการพัฒนาทั้งระบบให้ครบทุกองค์ประกอบ โดยมุ่งเน้นที่การนำความรู้ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารไปสนับสนุนการพัฒนาโดยตรง

จุฬา พิธีพัชระ^{๕๐} การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนมีขั้นตอนและเทคนิค ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ๑) สำรวจความต้องการรับถ่ายทอดเทคโนโลยี
- ๒) จัดทำข้อเสนอโครงการ/อนุมัติโครงการ
- ๓) ประสานงานชุมชนเกี่ยวกับการรับสมัครและสถานที่สำหรับการถ่ายทอด
- ๔) สำรวจพื้นที่ของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อม
- ๕) เตรียมรายการที่เกี่ยวข้อง (วิทยากร เอกสาร สถานที่ วัสดุ เครื่องมืออุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก)
- ๖) ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยี (ทดสอบความรู้ก่อนรับการถ่ายทอด ดำเนินการถ่ายทอดทดสอบความรู้หลังการถ่ายทอด ประเมินความพึงพอใจต่อโครงการ)
- ๗) ติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์
- ๘) ประเมินผลด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ของโครงการ
- ๙) จัดทำเอกสารและรายงานผล (ระบบออนไลน์และระบบเอกสาร)

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ความหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชน (สำนักงานพัฒนาชุมชนขามสะแกแสง, ๒๕๖๐ หน้า ๓๒)^{๕๑} ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่ง เรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ฯ ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนในความคาดหวังของกรมการพัฒนา

^{๕๐} จุฬา พิธีพัชระ, การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, พัฒนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑). หน้า ๔๗.

^{๕๑} สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน, (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://district.cdd.go.th/khamsakaesaeng/services/>. (๑๙ มกราคม ๒๕๖๑).

ชุมชน ไม่ใช่ศูนย์ฝึกอบรมประจำหมู่บ้านที่รอรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของเขาเองเป็นสำคัญ

หลักการสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้าน ทุกรูปแบบไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะ สังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

ภารกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนเป็นศูนย์รวมของข้อมูล รวมทั้งข่าวสาร สารความรู้ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เท้าทันสถานการณ์โลกรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชน และจัดการให้เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ที่ประชาชนสามารถเข้าไปสืบค้นศึกษาและ เรียนรู้ได้ทุกเวลา เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน เป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาภาครัฐเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน เป็นสถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้ สามารถเข้าถึงได้

องค์ประกอบ/รูปแบบองค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ชุมชน

๑) วิธีการก่อเกิด

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชน เพราะจะเป็นสมบัติของชุมชน จึงควรนำแนวคิดเข้าเวที ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน เผยแพร่ความคิด โน้มน้าวสร้างการยอมรับ และชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การจัดเก็บองค์ความรู้ ประวัตินชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างเป็นระบบ การแสดงข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้ได้เรียนรู้กันอย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สม่ำเสมอ โดยเริ่มจากการจัดระเบียบแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และให้เป็นไปตามกำลังที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการได้ อีกทั้งให้มีขอบเขต และลักษณะตามความเห็นของชุมชน

๒) โครงสร้าง ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายองค์กรชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเอง และชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์

สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจอยู่ในห้องของอาคาร อบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำ บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่

การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

งบประมาณ เพื่อพัฒนาคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็น ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน โครงสร้างทั้งหมดนี้ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นมาครบถ้วนในระยะเริ่มแรก ขอให้ศึกษาเพิ่มเติมในแนวทางการดำเนินงาน ซึ่งอยู่ในบทต่อไป

๓) กิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๓.๑ สถานที่จัดกิจกรรมเรียนรู้ อาจดำเนินการได้ทั้งในอาคารศูนย์ฯ และนอกอาคารศูนย์ฯ โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน เช่น บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ในไร่นา เพื่อสาธิตกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียน/การสอน การจัดการความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ ชนบประเพณี วัฒนธรรม การรับความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การจัดเวทีประชาคมเพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน การเรียนรู้ผ่าน E-Learning การสาธิต การจัดนิทรรศการ การจัดสัมมนา อภิปราย ฯลฯ

สรุปได้ว่า การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้เป็นวิธีการหนึ่งเพื่อการพัฒนาประชาชนและชุมชนท้องถิ่น เป็นการเรียกกระบวนการแบ่งปันความรู้ถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคน กลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่ม หรือจะเป็นจากองค์กรหนึ่งไปยังอีกองค์กร กล่าวคือเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปยังผู้ที่ต้องการความรู้หรือการได้มาซึ่งความรู้ของผู้ที่ต้องการความรู้

๒.๕ ความหมายของความรู้ และภูมิปัญญา

ความหมายของความรู้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔^{๕๒} ให้ความหมายความรู้ หมายถึง น. สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ เช่น ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์, สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ เช่น ความรู้เรื่องสุขภาพ ความรู้เรื่องนิทานพื้นบ้าน

การจัดการความรู้ คือ การรวบรวม สร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ความรู้ ในองค์กร โดยพัฒนาระบบจาก ข้อมูล ไปสู่ สารสนเทศ เพื่อให้เกิด ความรู้ และปัญญา ในที่สุด

^{๕๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๒๔๓.

การจัดการความรู้ประกอบไปด้วยชุดของการปฏิบัติงานที่ถูกใช้โดยองค์กรต่าง ๆ เพื่อที่จะระบุ สร้าง แสดงและกระจายความรู้ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้และการเรียนรู้ภายในองค์กร อันนำไปสู่การจัดการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการธุรกิจที่ดี องค์กรขนาดใหญ่โดยส่วนมากจะมีการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการจัดการองค์ความรู้ โดยมักจะเป็นส่วนหนึ่งของแผนกเทคโนโลยีสารสนเทศหรือแผนกการจัดการทรัพยากรมนุษย์

รูปแบบการจัดการองค์ความรู้โดยปกติจะถูกจัดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรและ ประสงค์ที่จะได้ผลลัพธ์เฉพาะด้าน เช่น เพื่อแบ่งปันภูมิปัญญา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขัน หรือเพื่อเพิ่มระดับนวัตกรรมให้สูงขึ้น

ปัจจุบันโลกได้เข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy – KBE) งานต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้ความรู้มาสร้างผลผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น การจัดการความรู้เป็น คำกว้าง ๆ ที่มีความหมายครอบคลุมเทคนิค กลไกต่าง ๆ มากมาย เพื่อสนับสนุนให้การทำงานของ แรงงานความรู้ (Knowledge Worker) มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กลไกดังกล่าวได้แก่ การรวบรวมความรู้ ที่กระจัดกระจายอยู่ที่ต่างๆ มารวมไว้ที่เดียวกัน การสร้างบรรยากาศให้คนคิดค้น เรียนรู้ สร้างความรู้ ใหม่ ๆ ขึ้น การจัดระเบียบความรู้ในเอกสาร และทำสมุดหน้าเหลืองรวบรวมรายชื่อผู้มีความรู้ในด้าน ต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุด คือการสร้างช่องทาง และเงื่อนไขให้คนเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน เพื่อนำไปใช้พัฒนางานของตนให้สัมฤทธิ์ผล^{๕๓}

ประเภทของความรู้

ความรู้สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้สองประเภท คือ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้แฝงเร้น หรือความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) ความรู้ชัดแจ้งคือ ความรู้ที่เขียนอธิบายออกมาเป็นตัวอักษร เช่น คู่มือปฏิบัติงาน หนังสือ ตำรา เว็บไซต์ Blog ฯลฯ ส่วนความรู้แฝงเร้นคือความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ไม่ได้ถอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร หรือบางครั้ง ก็ไม่สามารถถอดเป็นลายลักษณ์อักษรได้ ความรู้ที่สำคัญส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นความรู้แฝงเร้น อยู่ใน คนทำงาน และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง จึงต้องอาศัยกลไกแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้คนได้พบกัน สร้างความไว้วางใจกัน และถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันและกัน

ความรู้แบบฝังลึก

ความรู้แบบฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ไม่สามารถอธิบายโดยใช้คำพูดได้ มีรากฐานมาจากการกระทำและประสบการณ์ มีลักษณะเป็นความเชื่อ ทักษะ และเป็นอัตวิสัย (Subjective) ต้องการการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล มีบริบท เฉพาะ (Context-specific) ทำให้เป็นทางการและสื่อสารยาก เช่น วิจารณ์ญาณ ความลับทางการค้า วัฒนธรรมองค์กร ทักษะ ความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ การเรียนรู้ขององค์กร ความสามารถในการชิม รสไวน์ หรือกระทั่งทักษะในการสังเกตเปลวควันจากปล่องโรงงานว่ามีปัญหาในกระบวนการผลิต หรือไม่

^{๕๓} KM UDRU. โครงการสนทนาวิชาการสานฝันสู่วันสำเร็จการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี , ๒๕๕๓.

ความรู้ชัดแจ้ง

ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่รวบรวมได้ง่าย จัดระบบและถ่ายโอนโดยใช้วิธีการดิจิทัล มีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (Objective) เป็นทฤษฎี สามารถแปลงเป็นรหัสในการถ่ายทอดโดยวิธีการที่เป็นทางการ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อถ่ายทอดความรู้ เช่น นโยบายขององค์กร กระบวนการทำงาน ซอฟต์แวร์ เอกสาร และกลยุทธ์ เป้าหมายและความสามารถขององค์กรความรู้ยังมีลักษณะไม่ชัดแจ้งมากเท่าไร การถ่ายโอนความรู้ยิ่งกระทำได้ยากเท่านั้น ดังนั้นบางคนจึงเรียกความรู้ประเภทนี้ว่าเป็นความรู้แบบเหนียว (Sticky Knowledge) หรือความรู้แบบฝังอยู่ภายใน (Embedded Knowledge) ส่วนความรู้แบบชัดแจ้งมีการถ่ายโอนและแบ่งปันง่าย จึงมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า ความรู้แบบรั่วไหลได้ง่าย (Leaky Knowledge) ความสัมพันธ์ของความรู้ทั้งสองประเภทเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน (Mutually Constituted) ความรู้ทั้งแบบแฝงเร้นและแบบชัดแจ้งจะมีการแปรเปลี่ยนถ่ายทอดไปตามกลไกต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดความรู้ การผสานความรู้ และการซึมซับความรู้ การจัดการความรู้นั้นมีหลายรูปแบบ มีหลากหลายโมเดล แต่ที่น่าสนใจ คือ การจัดการความรู้ ที่ทำให้คนเคารพศักดิ์ศรีของคนอื่น เป็นรูปแบบการจัดการความรู้ที่เชื่อว่า ทุกคนมีความรู้ปฏิบัติในระดับความชำนาญที่ต่างกัน เคารพความรู้ที่อยู่ในคน เพราะหากถ้าเคารพความรู้ในตำราวิชาการอย่างเดียวนั้น ก็เท่ากับว่าเป็นการมองว่าคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ เป็นคนที่ไม่มีความรู้

การแบ่งประเภทของความรู้ สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับแนวคิดที่ใช้ในการจำแนกประเภทของความรู้ แต่แนวคิดที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ “รูปแบบที่มองเห็น” ซึ่งสามารถจำแนกความรู้ออกเป็น ๒ ประเภท^{๕๔} ดังนี้ คือ

๑. ความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) มีชื่อเรียกที่หลากหลาย อาทิเช่น ความรู้ไม่ชัดแจ้ง ความรู้ในตัวคน ความรู้ซ่อนเร้น ความรู้ฝังลึก เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้จัดเป็นความรู้ที่ไม่เป็นทางการ หากแต่เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล แฝงอยู่ในความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคล ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ การสังเกต การเรียนรู้ พรสวรรค์ต่าง ๆ และภูมิปัญญาเฉพาะบุคคลที่สั่งสมมานาน เป็นความรู้ที่มีคุณค่าสูง เช่น ทักษะ ความเชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ ทักษะในการทำอาหาร ทักษะการทอผ้า เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้ทำให้เป็นทางการและถ่ายทอดสื่อสารในรูปของตัวเลข สูตร หรือลายลักษณ์อักษรได้ยาก แต่สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ได้โดยการสังเกตและเลียนแบบ ซึ่งใช้เวลาและต้นทุนสูงในการถ่ายทอดความรู้ ความรู้ประเภทนี้ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน

๒. ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) มีชื่อเรียกที่หลากหลายเช่นเดียวกัน อาทิ ความรู้เด่นชัด ความรู้เปิดเผย ความรู้ที่ชัดเจน เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้เชิงทฤษฎี หรือความรู้ที่เป็นเหตุและผลที่สามารถเขียนบรรยาย ถอดความ หรืออธิบายออกมาเป็นตัวอักษร หรือสามารถถ่ายทอดอย่างเป็นทางการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ เอกสาร เว็บไซต์ และอินทราเน็ต

^{๕๔} พรธิดา วิเชียรปัญญา, การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕.

ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้ที่แสดงออกมาโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ จึงสามารถสื่อสารและเผยแพร่ได้อย่างสะดวก

ได้กล่าวถึงประเภทของความรู้ ว่าความรู้มีหลายประเภท ซึ่งอย่างน้อยความรู้น่าจะแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท วิจารย์ พานิช^{๕๕} ได้แก่

๑. ความรู้เปิดเผย (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ง่าย อาจค้นหาได้ในหนังสือ ห้องสมุด หรือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๒. ความรู้แฝง (embedded knowledge) เป็นความรู้แฝง อยู่ในกระบวนการทำงาน หรือขั้นตอนการทำงาน แฝงอยู่ในวัฒนธรรมองค์กรหรืออยู่ในแบบแผน ธรรมเนียมปฏิบัติ กฎเกณฑ์ กติกา และข้อตกลงต่าง ๆ ของการทำงานร่วมกันในกลุ่มหรือองค์กร

๓. ความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์สั่งสมของบุคคล เป็นความรู้ที่มีพลังสูงสุด ใช้ประโยชน์ได้มาก แต่นำมาใช้ยากที่สุด จะต้องทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนถึงจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกแล้วนำไปสู่การใช้ประโยชน์

ดังนั้นสรุปได้ว่าการแบ่งประเภทความรู้ดังกล่าวข้างต้น สามารถแบ่งประเภทความรู้ได้หลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิดที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่ง อาทิ การแบ่งประเภทความรู้ตามรูปแบบหรือการมองเห็น ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ความรู้โดยนัยกับความรู้ชัดแจ้ง ถ้าแบ่งตามแหล่งที่มาของความรู้ ได้แก่ ความรู้ภายในกับความรู้ภายนอกองค์กรหรือชุมชนท้องถิ่น หากแบ่งความรู้ตามลักษณะความเป็นเจ้าของ ได้แก่ ความรู้ของบุคคล ความรู้ขององค์กร และความรู้ของชุมชนท้องถิ่น ดังเช่นความรู้จากการแปรสภาพพริกเป็นน้ำพริกต่าง ๆ ของกลุ่มแม่บ้านหนองโพธิ์ เป็นต้น

ระดับของความรู้

หากจำแนกระดับของความรู้ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ระดับ คือ^{๕๖}

ความรู้เชิงทฤษฎี (Know-What) เป็นความรู้เชิงข้อเท็จจริง รู้อะไร เป็นอะไร จะพบในผู้ที่สำเร็จการศึกษามาใหม่ ๆ ที่มีความรู้โดยเฉพาะความรู้ที่จำมาได้จากความรู้ชัดแจ้งซึ่งได้จากการได้เรียนมาก แต่เวลาทำงาน ก็จะไม่มั่นใจ มักจะปรึกษารุ่นพี่ก่อน

ความรู้เชิงทฤษฎีและเชิงบริบท (Know-How) เป็นความรู้เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง ภายใต้สภาพความเป็นจริงที่ซับซ้อนสามารถนำเอาความรู้ชัดแจ้งที่ได้มาประยุกต์ใช้ตามบริบทของตนเองได้ มักพบในคนที่ทำงานไปหลาย ๆ ปี จนเกิดความรู้ฝังลึกที่เป็นทักษะหรือประสบการณ์มากขึ้น

ความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผล (Know-Why) เป็นความรู้เชิงเหตุผลระหว่างเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลของประสบการณ์แก้ปัญหาที่ซับซ้อน และนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น เป็นผู้ทำงานมาระยะหนึ่งแล้วเกิดความรู้ฝังลึก สามารถถอดความรู้ฝังลึกของตนเองมา

^{๕๕} วิจารย์ พานิช, การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้. (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔.

^{๕๖} KM UDRU. โครงการสนทนาวิชาการสานฝันสู่ความสำเร็จการศึกษา, หน้า ๔๖.

แลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้พร้อมทั้งรับเอาความรู้จากผู้อื่นไปปรับใช้ในบริบทของตนเองได้

ความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อ (Care-Why) เป็นความรู้ในลักษณะของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ซบตันมาจากภายในตนเองจะเป็นผู้ที่สามารถสกัด ประมวล วิเคราะห์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับความรู้ที่ตนเองได้รับมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ เช่น สร้างตัวแบบหรือทฤษฎีใหม่หรือนวัตกรรม ขึ้นมาใช้ในการทำงานได้

การถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ อันเป็นส่วนประกอบของการจัดการองค์ความรู้ ถูกประพจน์ปฏิบัติกันมานานแล้ว ตัวอย่างรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ เช่น การอภิปรายของเพื่อนร่วมงานในระหว่าง การปฏิบัติงาน การอบรมพนักงานใหม่อย่างเป็นทางการ ห้องสมุดขององค์กร โปรแกรมการฝึกสอนทางอาชีพและการเป็นพี่เลี้ยง ซึ่งรูปแบบการถ่ายทอดความรู้มีการพัฒนารูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่กระจายอย่างกว้างขวางในศตวรรษที่ ๒๐ ก่อให้เกิดเทคโนโลยีฐานความรู้ ระบบผู้เชี่ยวชาญ และคลังความรู้ ซึ่งทำให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ง่ายมากขึ้น

ความหมายของภูมิปัญญา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔^{๕๗} ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญา หรือ Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ที่นำมาไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์หรือภูมิปัญญา คือ พื้นความรู้ของปวงชนในสังคมนั้น ๆ และปวงชนในสังคมยอมรับรู้ เชื่อถือ เข้าใจ ร่วมกัน เรียกว่า ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการ สังคมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านเช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา

ศักดิ์ชัย เกียรติจินา^{๕๘} ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง

^{๕๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๘๗๒.

^{๕๘} ศักดิ์ชัย เกียรติจินา, ภูมิปัญญาไทยพัฒนาไทย, วารสารวัฒนธรรมไทย, ๓๗(๔) : ๗-๑๗ ; เมษายน-พฤษภาคม, ๒๕๔๒. หน้า ๒.

จารุวรรณ ธรรมวัต^{๕๙} ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

จันทิรา ธนสงวนวงศ์^{๖๐} ให้ความหมาย ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่คนไทยได้ศึกษา เก็บรวบรวมความรู้และจัดเป็นองค์ความรู้ ปรับปรุง พัฒนา ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ นำไปแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง สิ่งที่แสดงความรู้ ความคิด และการกระทำของบรรพบุรุษของเรา เพื่อที่จะดำรงชีวิตรอดอย่างมีความสุข ดังนั้น การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องศึกษาควบคู่ไปกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสอดคล้องสัมพันธ์กัน ในขณะเดียวกัน การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านก็ต้องเกี่ยวข้องกับงานที่ทำได้ง่าย ๆ คือ งานทำด้วยมือหรืองานหัตถกรรม และศิลปกรรมพื้นบ้าน

ประเภทของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ชาติ และระดับท้องถิ่น

๑. ภูมิปัญญาระดับชาติ เป็นภูมิปัญญาที่พัฒนาสังคมไทยให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในอดีตเช่น การกอบกู้เอกราชโดยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และการเสียแผ่นดินบางส่วนของประเทศไทย ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อรักษาเอกราชชาติไทย ทำให้ประเทศไทยไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกในยุคล่าอาณานิคม หรือจักรวรรดินิยม

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ สิ่งที่แสดงความรู้ ความคิดและการกระทำของบรรพบุรุษของเรา เพื่อที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย มีดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior)

๒. ภูมิปัญญาไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

๓. ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต

๔. ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อคงความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม

๕. ภูมิปัญญา เป็นแกนหลัก หรือกระบวนการทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

๖. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

^{๕๙} จารุวรรณ ธรรมวัต, ภูมิปัญญาอีสาน, (อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๖๐} จันทิรา ธนสงวนวงศ์. วิชาชีวิตและวัฒนธรรมไทย, (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://e-learning.e-tech.ac.th/learninghtml/s๑๓๐๑/unit๑๑.html>, (๑๘ มีนาคม ๒๕๖๑).

๗. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาไทย สรุปได้ดังนี้

๑. เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาชีพ การพัฒนาท้องถิ่น และเป็นผู้ใช้หลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต

๒. ขยันหมั่นเพียร ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ได้ลงมือทดลองทำตามสิ่งที่ได้ศึกษา จนประสบความสำเร็จเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แนะนำนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ชัดเจน ไปปรับปรุงใช้ในชุมชนสังคมอยู่เสมอ

๓. เป็นผู้ผู้นำท้องถิ่น คนในสังคมให้การยอมรับยกย่องนับถือ ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างดี สนใจแก้ไขปัญหาท้องถิ่น หาทางช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างดี

๔. เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นเกิดความรัก ความเข้าใจความเห็นอกเห็นใจ และมีความสามัคคี ซึ่งจะทำให้ท้องถิ่นหรือสังคมมีความเจริญ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้คนในท้องถิ่นผลิตผลงานที่มีคุณค่า และเป็นที่ยอมรับ

๕. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เป็นวิทยากรรับเชิญไปภายนอก หรือมี ประชาชนเข้ามาชมผลงาน และถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจเป็นอย่างดี

๖. เป็นผู้มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญ ได้รับการยกย่อง สามารถสร้างผลงานใหม่ ๆ ที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคมจนได้รับการยอมรับจากสาธารณชน

สาขาภูมิปัญญาไทย

การกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ โดยภาพรวม ภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๑๐ สาขา ดังนี้

๑. สาขาเกษตร
๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
๓. สาขาแพทย์แผนไทย
๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕. สาขาภาษาและวรรณกรรม
๖. สาขาศิลปกรรม
๗. ศาสนาและประเพณี
๘. สาขาสวัสดิการ
๑๐. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

คุณค่าของภูมิปัญญาไทยสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากบรรพบุรุษที่ได้สร้างความเป็น ปึกแผ่นมั่นคงให้ชาติบ้านเมือง มีการดำรงชีวิตที่อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ทำให้คนในชาติเกิดความรัก และความภาคภูมิใจเพื่อสืบสานไปสู่อนาคต สรุปความสำคัญได้ดังนี้

๑. สร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง พระมหากษัตริย์ไทยทรงใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นของประเทศ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน

๒. สร้างความภาคภูมิใจ และเกียรติภูมิศักดิ์ศรีของความเป็นไทย

๓. การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตอย่างเหมาะสม ทำให้รู้จักพึ่งพาอาศัยกันให้ถ้อยกัน

๔. การนำธรรมชาติมาใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหารไทย มักเป็นอาหาร หวาน มันมีกะทิเป็นส่วนประกอบ หากรับประทานมากก็จะทำให้เกิดท้องอืดได้ ดังนั้น จึงมีการนำพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ใบมะกรูดมาใส่เพื่อช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว

สรุปได้ว่าจากการศึกษาความหมายและแนวคิดของภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ และกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคนซึ่งจะเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพการปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคม

๒.๖ แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ

ความเป็นมาของวิธีการเชิงระบบ

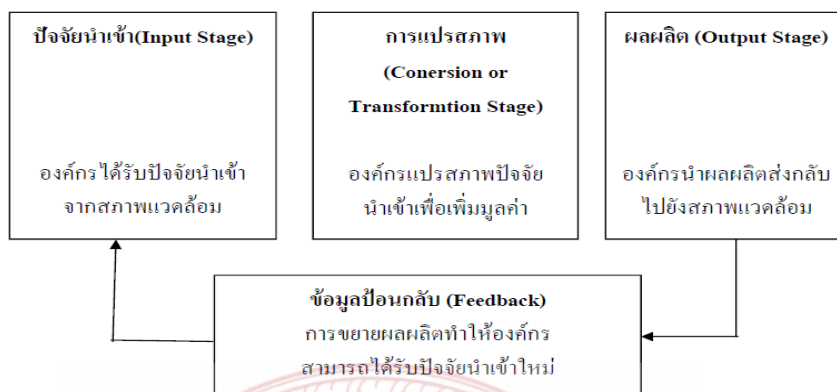
ทฤษฎีระบบ (System Theory) เมื่อประมาณปี ค.ศ. ๑๙๕๐ เริ่มจากนักชีววิทยาชาวออสเตรเลีย นำมาใช้อธิบายความหมายของระบบต่าง ๆ ในระบบกายภาพ ชีวภาพ และระบบสังคม เขามีความเห็นว่างค์กรเปลี่ยนแปลงได้ เป็นระบบมีความเกี่ยวพันกันหลายด้านมีหลายระดับ และได้ให้ทัศนะถึงระบบไว้ว่า ระบบ คือ กลุ่มขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและคุณลักษณะที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นระบบน่าจะหมายถึงส่วนต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยต่อกันกลุ่มหนึ่งซึ่งเมื่อรวมกันแล้ว จะกระทำหน้าที่บางประการ เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุวัตถุประสงค์^{๖๑}

ต่อมาในทศวรรษที่ ๑๙๖๐ แดเนล แคทซ์ (Daniel Katz) โรเบิร์ต คาห์น (Robert Kahn) และเจมส์ ทอมป์สัน (James Thomson) นักทฤษฎีเหล่านี้มีมุมมองเกี่ยวกับองค์กรเป็นระบบเปิด (Open System) ซึ่งเป็น “ระบบองค์กรที่ได้นำทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมภายนอกมาแปรสภาพเป็นสินค้าและบริการ เพื่อส่งกลับไปยังสภาพแวดล้อมในที่ซื้อสินค้าและบริการได้ขายให้กับลูกค้า” นอกจากนั้นผู้นำทางทฤษฎีเชิงระบบ เช่น ฟรีมอนท์ คาสท์ (Fremon Kast) และเจมส์โรเซนซ์เวจ (James Rosenzweig) ผู้นำทางทฤษฎีเชิงระบบ ริชาร์ด จอห์นสัน (Richard Johnson) ได้ให้ความหมายของระบบว่าเป็นการรวบรวมหรือการผสมกันของสิ่งหรือส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบด้วย ๒ ส่วนขึ้นไป ที่ไม่สามารถแบ่งแยกกันได้อย่างสมบูรณ์

ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) จึงเป็นวิธีการจัดการที่ผสมผสานหน้าที่การจัดการ กิจกรรมการจัดการและการวางแผนเชิงกลยุทธ์เข้าด้วยกัน โดยพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมภายนอก

^{๖๑} วิเชียร วิทยาอุดม, **ทฤษฎีองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเทกซ์, ๒๕๔๘), หน้า ๖๖-๖๗.

ดังภาพแสดงถึงระบบหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (Input Stage) ขั้นตอนการแปรสภาพ (Conersion or Transformtion Stage) และขั้นตอนผลผลิต (Output Stage) และมีข้อมูลป้อนกลับ (Feedback)^{๖๒}

ภาพที่ ๒.๑๒ ความสัมพันธ์ของระบบต่าง ๆ
ที่มา: อำนาจ ธีระวิช

David Easton และ Thomas R. Dye เป็นนักวิชาการ ที่มุมมององค์กรว่าเป็นองค์กรระบบเปิด ที่ทำงานสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมระบบย่อยต่าง ๆ จะต้องทำงานสัมพันธ์กัน และเทคโนโลยีในการปฏิบัติงานขององค์กรจะต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กร^{๖๓}

Hicks^{๖๔} กล่าวว่า ระบบ คือ การรวมตัวของสิ่งหลายสิ่ง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยแต่ละสิ่งนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหรือขึ้นต่อกันและกันหรือมีผลกระทบต่อกันและกัน เพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

Robbins, Bergman, Stagg, and Coulter^{๖๕} ให้นิยาม ระบบ คือ สิ่งที่เกี่ยวข้องกันและสัมพันธ์ซึ่งกัน ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติให้เป็นเอกภาพหรือ บรรลุวัตถุประสงค์

Scott^{๖๖} นำแนวคิดและทฤษฎีระบบ เข้ามามีบทบาทกำหนดแนวคิด ทฤษฎีหลักการและเทคนิคต่าง ๆ เกี่ยวกับองค์กรและการบริหารโดยเน้นให้มององค์กรในสภาพที่เป็นระบบ

^{๖๒} อำนาจ ธีระวิช, การจัดการยุคใหม่ ฉบับสมบูรณ์, คณะบริหารธุรกิจ ภาควิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓, หน้า ๙๓-๙๔.

^{๖๓} วันชัย มีชาติ, การบริหารองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕๙.

^{๖๔} Kindred, Alton R. *Data System and Management : Introduction to SystemsAnalysis and Design*. ๒ nd ed. (New Jersey: Prentice Hall, 1980), p. 416.

^{๖๕} Robbins, Bergman, Stagg, and Coulter. *Organization Behavior*. 11 thed. (New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2006), p. 54.

^{๖๖} Scott, W.A. *Introduction to Psychology Research*. (New York: Wiley and Son, 1967), p. 122.

ความหมายของวิธีการเชิงระบบ

วิธีการเชิงระบบหรือเทคนิคเชิงระบบ (System Approach) หมายถึง วิธีการนำเอาความรู้เรื่องระบบเข้ามาเป็นกรอบช่วยในการค้นหาปัญหา กำหนดวิธีการแก้ปัญหาและใช้แนวทางการคิดเชิงระบบช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหา

Schoderbek, Schoderbek and Kefalas^{๖๗} เสนอว่า การแก้ปัญหาในปัจจุบันจำเป็นต้องมองที่ระบบมากกว่าพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัญหา ดังนั้นจึงมองปัญหาโดยรวมหรือที่เรียกว่า Systems view or Systems Approach และได้ขยายความว่า วิธีการเชิงระบบ มีความแตกต่างกับ วิธีการเชิงวิเคราะห์ (Analytical Approach) ตรงที่วิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการแยกแยะจากส่วนรวมทั้งหมด ออกเป็นส่วน ๆ ที่เล็กกว่า เพื่อให้เข้าใจการทำหน้าที่ของส่วนร่วมวิธีการเชิงระบบอยู่บนพื้นฐานของ ทฤษฎีระบบทั่วไป ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการรวมเอาแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ มารวมกันเข้าเพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

สมยศ นาวิกการ^{๖๘} ได้กล่าวถึง ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้นักบริหาร สามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมดตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาองค์การในลักษณะระบบนั้นจะก่อให้เกิดการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาขององค์การทั้งระบบ คำว่าระบบ (System) อาจจัดได้ว่าเป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องกันและมีความสัมพันธ์กันในเชิงที่จะต้องบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันดังนี้ คือ ส่วนต่าง ๆ ของระบบ อยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ การเคลื่อนไหวหรือแสดงออกของส่วนต่างๆ จะมีปฏิริยากระทบต่อกันเสมอ โดยที่ในระบบหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) และภายในระบบย่อยก็จะประกอบไปด้วย ระบบย่อยเล็กลงไปอีก หากมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ ส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Chain of Effects)

ระบบประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

(๑) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

(๒) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่าง ๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

(๓) ปัจจัยนำออก (Outputs) ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุน และผลที่คาดหวังอื่น ๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น

(๔) ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ จากทฤษฎีระบบ นั้น องค์การจะใช้กระบวนการแปรสภาพเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าไปเป็นผลผลิต และในขณะเดียวกันกลไก

^{๖๗} Schoderbek, C. G., Schoderbek, P. P. and Kefalas, A. G. **Management System: Conceptual Consideration.** (Texas: Business Publications, 1990), p. 6-10

^{๖๘} สมยศ นาวิกการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙.

ในระบบก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ และปรับปรุงปัจจัยนำเข้า

สรุปได้ว่า วิธีการเชิงระบบ หมายถึง วิธีการทางความคิดที่เป็นรูปแบบ ซึ่งแสดงให้เห็นวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบมีแบบแผน โดยเน้นการมองปัญหาอย่างองค์รวม ทั้งนี้รูปแบบของวิธีการหาความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิเคราะห์สังเคราะห์และวางรูปแบบการดำเนินการ โดยต้องเกี่ยวพันกับรูปแบบปฏิบัติทั้งภายในและภายนอกโดยใช้ระบบมาเป็นพื้นฐานทางความคิด

ความสำคัญของวิธีการเชิงระบบ

ในการศึกษาพฤติกรรมองค์กรจะศึกษาแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงเท่านั้นอาจจะทำให้ไม่ครอบคลุม พฤติกรรมองค์กรทั้งระบบ ทฤษฎีระบบจะเอื้อต่อการอธิบายพฤติกรรมองค์กรทุกระดับ ทั้งบุคคล กลุ่ม และองค์กร ดังนั้นการนำเอาทฤษฎีระบบเข้ามาใช้ในการบริหารงานด้วยเหตุผลที่ว่าสิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็ว องค์กรมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงยากที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรมองค์กรได้ทุกแง่มุม Bertalanffy^{๖๙} นำระบบชีววิทยา ซึ่งเป็นระบบเปิด มามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้แต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น คำว่า “ระบบ” Systems จึงเป็นกลุ่มองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อกระทำกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร^{๗๐} ทักษะเกี่ยวกับระบบได้ให้ข้อเสนอแนะว่าผู้บริหารจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน และคลุมเครือ ผู้บริหารไม่อาจจะควบคุมปัจจัยการผลิตทุกอย่างได้อย่างเต็มที่ตามข้อเสนอแนะของทฤษฎีสมัยเดิม จึงมีความสำคัญที่จะต้องรับรู้และกำหนดความสัมพันธ์ด้านสภาพแวดล้อมและการออกแบบระบบย่อยภายใน หน้าที่หลักของผู้บริหารอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาความสอดคล้องระหว่างองค์กรและสภาพแวดล้อมขององค์กร และการออกแบบระบบย่อยภายในที่ทำให้เป้าหมายประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและให้ความพอใจกับพนักงาน แนวความคิดระบบจะให้พื้นฐานที่สำคัญในการทำความเข้าใจองค์กร จะเป็นรากฐานแนวความคิดในขั้นตอนต่อไป^{๗๑}

ขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ

วิธีการหรือเทคนิคเชิงระบบ เป็นการทำงานจากสภาพที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพที่ต้องการของงานนั้นทั้งระบบ โดยขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ในเทคนิคเชิงระบบ ได้แก่

๑. กำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไขและความต้องการในการพัฒนาของระบบให้ชัดเจน
๒. การกำหนดวัตถุประสงค์ย่อยที่สัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาและสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์รวมของระบบใหญ่ทั้งระบบ เพื่อสร้างกรอบหรือขอบเขตในการทำงาน
๓. ศึกษาถึงสิ่งแวดล้อมหรือข้อจำกัดในการทำงานของระบบและทรัพยากรที่หามาได้
๔. สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาหรือวิธีการในการพัฒนา

^{๖๙} Bertalanffy, L. von. *General System Theory*. (New York: George Braziller, 1969), p. 10.

^{๗๐} ดร. สุนทรายุทธ, *ปรัชญาการบริหารจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓-๓๓๔.

^{๗๑} สมยศ นาวิการ, *การบริหารเชิงกลยุทธ์*, หน้า ๒๗-๒๘.

๕. ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสม ด้วยวิธีการที่มีเหตุผลเป็นระบบ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ

๖. ทดลองปฏิบัติทางเลือกที่ได้ตัดสินใจเลือกไว้

๗. ประเมินผลการทดลองหรือผลการทดสอบ

๘. เก็บรวบรวมข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงระบบนั้นให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๙. ดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของระบบปกติ

จากแนวคิดจากการนำเสนอขั้นตอนวิธีการเชิงระบบของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พอจะสรุปเป็นขั้นตอนหลัก ๆ ได้ ๕ ขั้นตอน คือ

๑. ระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข

๒. ระบุทางเลือกหรือทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหา

๓. เลือกทางเลือก

๔. ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เลือกไว้

๕. ประเมินความสำเร็จของการปฏิบัติตามทางเลือกและนำไปปรับปรุง

วันทีย์ แสนภักดี, พรทิพย์ วีระสวัสดิ์และธิดา พาหอม^{๗๒} ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการจัดระบบงาน ดังนี้

๑. กำหนดวัตถุประสงค์

๒. กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร

๓. การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

๓.๑ แผนภูมิต่าง ๆ

๓.๒ แผนผังการจัดองค์การ

๓.๓ คู่มือการปฏิบัติงาน

๓.๔ เอกสารของกิจการ

๓.๕ การสังเกตงาน

๓.๖ จากการสนทนากับผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

๔. การวิเคราะห์จัดระบบและปรับปรุงงาน

การประยุกต์ใช้วิธีการเชิงระบบ

การประยุกต์ใช้วิธีการเชิงระบบในภาพรวมนั้น ได้สรุปขั้นตอนสำคัญ ๆ ไว้ ๕ ขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. จะต้องทราบปัญหาที่จะต้องแก้ไขให้แจ่มชัด ว่าเป็นปัญหาของระบบนั้นที่แท้จริง (Need Identification and Objective Setting)

๒. คิดหาวิธีการหรือแนวทางเลือก (Alternative) ในการแก้ไขอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ระบบและทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของระบบ ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีต่อการทำงานของระบบ

^{๗๒} วันทีย์ แสนภักดี, พรทิพย์ วีระสวัสดิ์, ธิดา พาหอม, การจัดการพัสดุและสำนักงาน. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็กซ์เพอร์เน็ท, ๒๕๕๓), หน้า ๖๒.

๓. เลือกวิธีการใดวิธีหนึ่งที่พิจารณาว่าเหมาะสมที่สุด ดีที่สุด และนำออกปฏิบัติ (Designing and Implementing)

๔. ประเมินผลการปฏิบัติ (Evaluation) เพื่อทราบผล และเพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับ

๕. รับข้อมูลป้อนกลับและปรับระบบต่อไป (Feedback and Modification) วิธีการเชิงระบบนั้น หากพิจารณาในด้านประโยชน์ที่นำมาใช้งานด้านต่าง ๆ แล้ว จะพบว่า เหมาะกับปัญหาที่มีความซับซ้อนและลึกซึ้ง เพราะจะทำให้มองงานนั้นทั้งภาพรวมและส่วนปลีกย่อยอย่างทั่วถึงสัมพันธ์กัน เราสามารถนำแนวคิดของวิธีการเชิงระบบไปประยุกต์กับการบริหารจัดการในองค์การประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีโดยยึดสาระสำคัญและขั้นตอนการดำเนินงานของวิธีการเชิงระบบเป็นสำคัญ

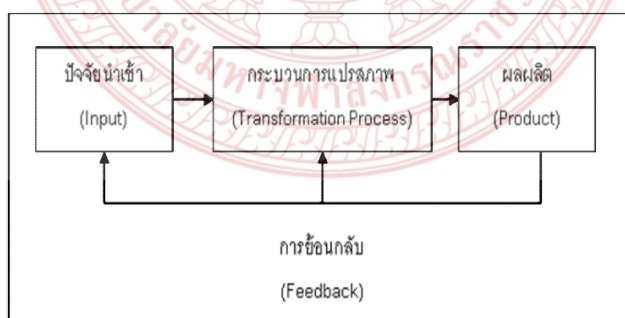
สรุปได้ว่าวิธีการเชิงระบบ เป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานในองค์การประเภทต่าง ๆ โดยที่พิจารณาการบริหารในลักษณะองค์รวมที่มีเป้าหมาย กระบวนการ ระบบย่อย และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการบริหาร ประโยชน์จากการใช้วิธีการเชิงระบบ คือ วิธีการนี้จะเป็นการประกันว่า การดำเนินงานจะดำเนินต่อไปตามขั้นตอนที่วางไว้โดยช่วยให้การทำงานตามระบบบรรลุตามเป้าหมาย โดยใช้เวลา งบประมาณ และบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด แนวคิดวิธีการเชิงระบบเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะมีบทบาทในการสร้างสรรค์งานและแก้ปัญหาในองค์การได้เป็นอย่างดีทฤษฎีระบบ (System Theory) ประกอบด้วย ๔ ส่วน ที่เกี่ยวข้องกัน คือ^{๗๓}

๑. ปัจจัยนำเข้า (Input)

๒. กระบวนการแปรสภาพในการจัดการ (Transformation Process)

๓. ผลผลิต (Product)

๔. การป้อนกลับ (Feedback)

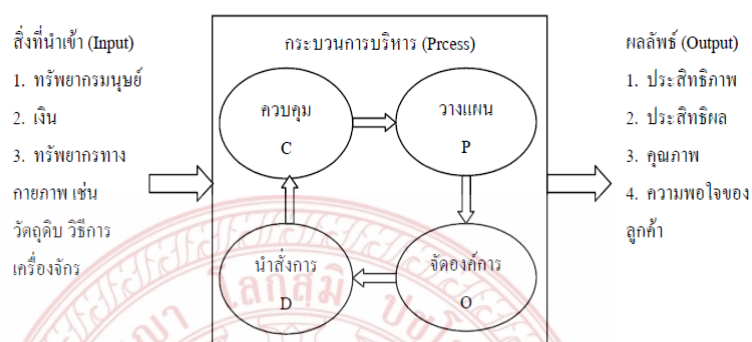
ภาพที่ ๒.๑๓ ทฤษฎีระบบ (System Theory)

ที่มา: Bartol, Kathryn M. & David^{๗๔}

^{๗๓} วิทยา ด้านธำรงกุล, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจ็ดเทพ เอ็ด ดูเคชั่น, ๒๕๕๖), หน้า ๖๒-๖๓.

^{๗๔} Bartol, Kathryn M. & David C. Martin. **Management**. ๒nd ed. (New York : McGraw-Hill, 1994), p. 32.

Certo, S. C., & Certo, S. T^{๗๕} ได้กล่าวถึง ระบบการบริหารงาน คือ ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารจัดการงานและคน ซึ่งจัดเป็น “สิ่งนำเข้า” (Input) โดยผ่าน “กระบวนการ” (Process) ในกิจกรรมการวางแผนการจัดองค์การ การนำสั่งการ และการควบคุม ให้สามารถประสานทำงานร่วมกันไปเพื่อให้ได้ “ผลลัพธ์” (Output) ซึ่งก็คือ การบรรลุถึงเป้าหมายผลสำเร็จต่าง ๆ ทั้งทางด้านประสิทธิภาพประสิทธิผล คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า โดยที่กระบวนการบริหารจัดการนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา

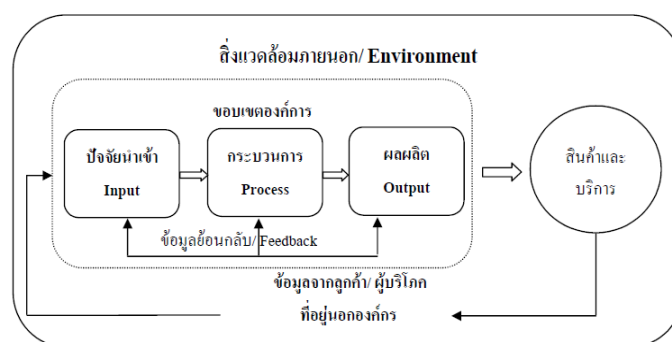
ภาพที่ ๒.๑๔ ระบบการบริหารโดยรวมและความสัมพันธ์ของกระบวนการบริหารจัดการทั้ง ๔ ด้าน
ที่มา: Certo, S. C., & Certo, S. T

นอร์เบิร์ต วีเนอร์^{๗๖} เป็นวิทยาศาสตร์ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ราว ค.ศ. ๑๙๔๘ ได้ให้แนวคิดในเรื่ององค์การว่า องค์การเป็นระบบหนึ่ง ประกอบด้วยปัจจัย ๕ ประการ ดังนี้

๑. ปัจจัยนำเข้า เช่น วัสดุ แรงงาน ทุน
๒. กระบวนการ เป็นกระบวนการผลิตซึ่งเปลี่ยนจากวัตถุดิบ เป็นสินค้าและบริการ
๓. ผลผลิต ได้แก่ สินค้าและบริการ
๔. ข้อมูลย้อนกลับ จากภายในองค์การ เช่น ข้อมูลพนักงานเกี่ยวกับผู้บริหาร เครื่องจักร ล้าสมัย สภาพภายในโรงงานไม่ดี เป็นต้น
๕. สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์การ ได้แก่ ผู้บริโภค สภาพเศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย สังคม ประเพณี และค่านิยม ฯ

^{๗๕} Certo, S. C., & Certo, S. T. **Modern management**. (10th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2006), p. 23.

^{๗๖} Norbert Wiener. *Annals of the New York Academy of Sciences*. Volume 50, **Teleological Mechanisms**. (pages 197-200, October 1948), p. 16.

ภาพที่ ๒.๑๕ องค์กรในฐานะเป็นระบบ
ที่มา: สมคิด บางโม^{๗๗}

สมคิด บางโม^{๗๘} เขียนในหนังสือ องค์กรและการจัดการ ได้ให้ ความหมาย คำว่า การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management : RBM) คือ การบริหารที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลขององค์กรเป็นหลักทุกด้าน การปฏิบัติงานขององค์กรมีผลสัมฤทธิ์เพียงใดพิจารณาได้จากผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงตามเป้าหมายที่กำหนด (ผลสัมฤทธิ์ = ผลผลิต + ผลลัพธ์)

ผลผลิต (Output) หมายถึง งานหรือบริการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐส่งมอบให้ประชาชน ผลผลิตเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานของเจ้าหน้าที่ หรือเกิดจากกิจกรรมของส่วนราชการโดยตรง เช่น การสร้างถนน ๑๐ กิโลเมตร การทำบัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น

ผลลัพธ์ (Outcome) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากผลผลิตซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชนผู้มารับบริการ เช่น ประชาชนได้รับความสะดวกในการเดินทาง เป็นผลลัพธ์จากการสร้างถนน เป็นต้น

กระบวนการจัดการเชิงระบบ มีแนวคิดว่า กระบวนการจัดการมีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันเป็นระบบ และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระเบียบ ต่างมีปฏิสัมพันธ์กับระบบอื่น ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนป้อนเข้า (Input) ผ่านกระบวนการบริหารจัดการ (Process) จนถึงขั้นสุดท้าย คือ ผลสำเร็จออกมา (Output)

แนวคิดด้านการบริหารการเงิน

การบริหารการเงิน หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาและการใช้ไปของเงินทุนด้วยวิธีการที่จะทำให้ธุรกิจเกิดมูลค่าสูงสุด รวมทั้งการที่จะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการตัดสินใจด้านระยะเวลาในการให้สินเชื่อ การดูแลจำนวนเงินสด สินค้าคงเหลือ รายได้ การจ่ายเงินปันผล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ธุรกิจหรือองค์กรมีผลกำไรสูงสุด (Maximum The Value of The Firm) รับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของสังคม และผลตอบแทนของผู้ถือหุ้นสูงสุด (Maximization of Shareholders Wealth) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการตัดสินใจและความสามารถในการบริหารของผู้บริหาร นั่นคือ การตัดสินใจใด ๆ ทางการเงินนั้นผู้บริหารต้องพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างผลตอบแทนที่

^{๗๗} สมคิด บางโม, องค์กรและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิทย์พัฒนา, ๒๕๕๓), หน้า ๓๖.

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๕.

ได้รับกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยยึดหลักการตัดสินใจที่ให้ผลตอบแทนที่น่าพอใจและ มีความเสี่ยงต่ำ สภาพคล่องอยู่ในระดับที่เหมาะสม

แนวคิดด้านการบริหารการเงินนี้นั้นมีความสำคัญไม่ว่าธุรกิจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็ก ก็ตาม โดยมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ๓ ประการ^{๗๙} คือ

๑. การวางแผนหรือคาดการณ์ถึงความต้องการของเงินทุน (Anticipating Financial Needs) หมายถึง การพยากรณ์และจัดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเงินที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับธุรกิจนั้นในอนาคต ทั้งนี้โดยวิธีการเน้นให้เห็นถึงกระแสเงินสดที่เข้ามาและกระแสเงินสดที่ออกไปจากธุรกิจนั้น

๒. การจัดหาเงินทุน (Acquiring Financial Resources) หมายถึง การจัดหาเงินทุนมาเพื่อใช้ในการดำเนินกิจการนั้นเป็นเรื่องของการบอกให้รู้ว่า กิจการจะหาเงินทุนมาใช้จ่ายตามที่ต้องการ ได้เมื่อไร หาได้จากแหล่งใด และด้วยวิธีการอย่างไร ทั้งนี้รวมถึงเรื่องที่จะต้องค้นหาผู้มีเงินทุน วิธีการที่จะหาให้ได้ตรงตามกำหนดเวลาและรวมถึงการสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้ที่มีเงินทุนที่จะ ยอมให้กู้ยืม ทั้งนี้โดยการหาข้อเท็จจริงและให้ตัวเลขประกอบสนับสนุนค่าขอที่สมจริงที่สุด

๓. การจัดสรรเงินทุนไปในธุรกิจ (Allocating Fund in The Business) หมายถึง การจัดสรรเงินทุนไปในสินทรัพย์อย่างไร ที่จะก่อให้เกิดความเหมาะสมที่สุด นั่นคือ จะต้องให้ความสำคัญระหว่างความสามารถในการทำกำไร (Profitability) และสภาพคล่อง (Liquidity) ของกิจการโดยความสามารถในการทำกำไร หมายถึง กำลังความสามารถที่ทำให้ได้มาซึ่งรายได้ (Earning Power) ส่วนสภาพคล่องของกิจการ หมายถึง การมีสินทรัพย์ที่มีสภาพใกล้เคียงกับเงินสด

แนวคิดด้านการจัดการ

การจัดการ หมายถึง กระบวนการออกแบบและรักษาภาวะแวดล้อมของบุคคลในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

Bovee and Others^{๘๐} ได้ให้แนวคิดในด้านการจัดการว่า การจัดการนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับหน้าที่การบริหาร (Management Functions) ซึ่งเป็นกระบวนการของกิจกรรม ที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้จัดการหรือประธานต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร อันประกอบไปด้วย

การวางแผน (Planning)

การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนด (การเลือก) ภารกิจ (Missions) และวัตถุประสงค์ (Objectives) ตลอดจนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น อีกทั้งยังต้องอาศัย การตัดสินใจ การเลือกระหว่างทางเลือก การปฏิบัติในอนาคต การวางแผนจะเป็นการสร้างสะพานเพื่อให้เดินไปถึงสิ่งที่ต้องการ จากผลของการวางแผนจะได้แผน (Plan) ออกมา ดังนั้นแผนจึงเป็นเครื่องมือหรือวิธีการในการบรรลุจุดหมาย รูปแบบของแผน (Type of Plan) ประกอบด้วย ภารกิจ

^{๗๙} ธงชัย สันติวงษ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๕.

^{๘๐} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพชรธรรมแก้วแห่งโลกธุรกิจ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๙-๒๑.

(Missions) หรือจุดมุ่งหมาย (Purposes) วัตถุประสงค์ (Objectives) หรือ เป้าหมาย (Goals) กลยุทธ์ (Strategies) นโยบาย (Policies) กระบวนการ (Procedures) กฎ (Rules) โปรแกรม (Programs) และ งบประมาณ (Budgets) ในการวางแผนนั้นมักต้องกำหนดระยะเวลาไว้ว่า แผนดังกล่าวจะทำขึ้นสำหรับระยะเวลาานานเท่าใด ๑. แผนระยะสั้น (Short-range Planning) เป็นแผนงานในรูปของกิจกรรมเฉพาะอย่าง ที่มุ่งหวังให้เกิดในอนาคตอันใกล้และสอดคล้องกับแผนระยะยาว โดยมากมักกำหนดระยะเวลาเป็น ๑ ปี หรือสั้นกว่า ๒. แผนระยะปานกลาง (Medium-range Planning) เป็นแผนที่มีระยะเวลาปฏิบัติการ มากกว่า ๑ ปี โดยทั่วไปแล้วอยู่ในช่วง ๓-๕ ปี ๓. แผนระยะยาว (Long-range Planning) เป็นแผนกิจกรรมขนาดใหญ่ที่มีความเกี่ยวข้อง กับหน่วยงานหลายฝ่าย หลายสาขา ต้องใช้กระบวนการวางแผนและการทำงานสลับซับซ้อน ตลอดจนถึงใช้การศึกษาวิจัยเป็นเวลานานกว่า ๕ ปีขึ้นไป

การจัดองค์กร (Organizing)

การจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบหน้าที่งานต่าง ๆ ภายในองค์กร หน้าที่การจัดองค์กรจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแบ่งงานกันทำ พร้อมกับการแบ่งส่วนอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสม รวมถึงการรวมอยู่เป็นกลุ่มของโครงสร้างเดียวกัน ที่ยังคงมีระเบียบ ที่จะติดต่อสัมพันธ์กันได้ตามปกติและเป็นกลุ่มที่มุ่งสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมอันเดียวกันตลอดเวลา

กระบวนการจัดองค์กร ประกอบด้วยขั้นตอน ๓ ขั้นตอน คือ

๑. การพิจารณาแยกประเภทงาน การจัดกลุ่มงาน และการออกแบบงานสำหรับผู้ทำงานแต่ละคน โดยที่ผู้บริหารต้องพิจารณา ตรวจสอบ แยกประเภทว่า กิจกรรมของตนมีงานอะไร ที่ต้องจัดทำ เพื่อให้กิจการได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ต่อมาจึงทำการจัดกลุ่มงาน หรือจำแนกประเภทงาน โดยมีหลักพิจารณาว่างานที่เหมือนกันควรอยู่รวมกัน เพื่อให้เป็นไปตามหลักของ การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) จากนั้นจึงแบ่งงานของแต่ละกลุ่มนั้น ออกเป็นส่วนตาม ความสามารถ จนในที่สุดได้เป็นชิ้นงานต่าง ๆ ที่แต่ละส่วนเหมาะกับคุณสมบัติของผู้ที่จะทำงาน ในแต่ละระดับ

๒. การระบุขอบเขตของงานและมอบหมายงาน พร้อมทั้งการกำหนดความรับผิดชอบ และการให้อำนาจหน้าที่ โดยระบุให้เห็นขอบเขตของงานที่แบ่งให้ผู้ปฏิบัติแต่ละคน ตามที่ได้ออกแบบไว้แล้ว เพื่อให้ทราบว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร มีขอบเขตของงานเพียงใด และระบุชื่อตำแหน่งพร้อมกับให้รายละเอียดกับงานชิ้นนั้น ๆ ไว้ จากนั้นผู้บริหารจึงทำ การมอบหมายงาน ด้วยการกำหนดความรับผิดชอบ (Responsibility) ที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานที่ มอบหมายให้ทำ พร้อมกันนั้นก็มอบหมายอำนาจหน้าที่ (Authority) ให้เพื่อใช้สำหรับการทำงาน ตามความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นไป

๓. การจัดวางความสัมพันธ์ เพื่อให้งานในส่วนต่าง ๆ ที่แบ่งกันนั้น สามารถทำงาน ร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่กระจัดกระจายและให้อยู่รวมกันอย่างมีระเบียบและไม่มี ความขัดแย้งต่อกัน เมื่อได้ดำเนินการจนเสร็จสิ้นตามกระบวนการแล้ว สิ่งที่จะได้และปรากฏเป็นหลักฐาน สำหรับองค์กรและผู้ปฏิบัติงานทุกคน ได้แก่ ฝั่งแสดงการจัดองค์กรที่เป็นทางการ หรือ คำบรรยาย ลักษณะงาน (Job Description) ของงานแต่ละตำแหน่ง ซึ่งประกอบไปด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ ชื่อ ตำแหน่ง รายละเอียดของงานที่จะต้องทำ ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ต่าง ๆ การจัด

องค์กรที่เป็นทางการ (Formal Organization) เป็นการจัดโครงสร้างขององค์กรตาม เจตนาหรือ บทบาท (Intentional Structure of Role) ในการปฏิบัติภายในองค์กร สามารถแสดงเป็น แผนภูมิ โครงสร้างองค์กร (Organization Chart) ผู้บริหารจำเป็นต้องวางโครงสร้างที่แน่นอน เพื่อให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบถึงอำนาจหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติงานและบ่งบอกถึงขอบเขต ความ รับผิดชอบของแต่ละบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อความเป็นระเบียบโดยไม่มีการทำงานซ้ำซ้อน แต่การ จัดโครงสร้างแบบทางการก็สามารถยืดหยุ่นได้บ้าง ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ และ สภาพแวดล้อม (Situation and Environment) การจัดองค์กรที่เป็นทางการ มักจะเกิดขึ้นในองค์กร ที่มีขนาดกลางไปจนถึงขนาดใหญ่ ในองค์กรที่มีขนาดเล็กหรือที่เรียกว่า องค์กรผู้ประกอบการ (The Entrepreneurial Organization) การจัดองค์กรจะมีลักษณะโครงสร้างเป็นโครงสร้างแบบง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นมาก มีสายการบังคับบัญชาสั้น โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะขึ้นตรงต่อ ผู้บริหารที่จะควบคุม ดูแล และจัดการ อย่างใกล้ชิด

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องเลือกบุคคล เพื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ หน้าที่การจัดคนเข้าทำงานนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหาร งานบุคคลที่สำคัญ คือ

๑. การวางแผนกำลังคน (Manpower Planning) ผู้บริหารจะต้องวางแผนและคาดการณ์ ว่า ในอนาคตจะมีความต้องการตัวบุคคลที่จะเข้ามารับตำแหน่งมากน้อยเพียงใด และควรมีคุณสมบัติ อย่างไร

๒. การสรรหา (Recruitment) เป็นการพยายามสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติตามต้องการ ใน จำนวนที่ต้องการ โดยส่วนใหญ่จะหาได้จาก ๒ แหล่ง คือ จากแหล่งภายนอกกิจการและการเลื่อน ขึ้น จากแหล่งภายในกิจการ

๓. การคัดเลือก (Selection) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการสรรหาวิธีที่ นิยมใช้ คือ การดูจากประวัติส่วนตัว การสัมภาษณ์ การทดสอบ

๔. การฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล (Training and Development) เป็นการประเมินผล การทำงานและการฝึกอบรม การพยายามรักษาคุณสมบัติของพนักงานให้มีคุณภาพสูงอยู่เสมอ มีการ พัฒนาความรู้ เพิ่มทักษะในการทำงาน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต วิธีที่ใช้ คือ การให้คำแนะนำ การสอนงาน การให้ลงมือปฏิบัติงาน การพัฒนาอาชีพ

๕. การบริหารค่าตอบแทนในการทำงาน (Compensation Management) การจ่าย ค่าจ้างแรงงาน เงินเดือน และผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น สวัสดิการเรื่องการประกันภัย การลาหยุด การพักร้อน รายได้พิเศษ ผลประโยชน์ต่าง ๆ

๖. การประเมินผลพนักงาน (Employee Evaluation) เป็นกระบวนการหนึ่งในการ ประเมิน คุณภาพในการทำงานของพนักงานภายในองค์กรว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด ซึ่งสิ่งนี้จะมีผล สะท้อน กลับไปให้พนักงาน เช่น เป็นการปรับตำแหน่ง การจ่ายเงินโบนัสประจำปี

๗. การย้ายพนักงานและการแทนที่ (Employee Movement and Replacement) พนักงานที่ ผลิตจากตำแหน่งในการทำงานภายในองค์กรจะถูกแทนที่โดยบุคคลอื่น ซึ่งสาเหตุของการ

ผลจาก งานของพนักงานมีหลายสาเหตุ เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การย้าย การลดตำแหน่ง การเลิกจ้าง ในขั้นตอนสุดท้ายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์นี้จะกลับสู่ขั้นตอนแรกและขั้นตอนที่สอง เพราะการแทนที่ของพนักงานภายในองค์กรกระทำได้ยากและอาจจะไม่สามารถแทนที่สมาชิกภายในองค์กรได้จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ต่อไป

การชักนำ (Leading)

การชักนำ (Leading) เป็นการสั่งการ (Directing) การจูงใจ (Motivation) ตลอดจนการจัดการกับความขัดแย้ง (Managing Conflict) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑. การสั่งการ (Directing) การเป็นผู้นำในการสั่งการนั้น เป็นความสามารถในการจูงใจ และมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เพื่อให้การทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

ลักษณะของการสั่งการที่ดี

๑.๑ เป็นการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) คือ ผู้บริหารในฐานะเป็นผู้สั่ง และผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้รับคำสั่ง มีโอกาสซักถามและตอบคำถามซึ่งกันและกันได้

๑.๒ การสั่งการควรสั่งให้ชัดเจน (Clear) ว่าควรจะทำอะไรให้ใครทำอะไร เมื่อใด ที่ไหน อย่างไร

๑.๓ การสั่งการควรสั่งในเรื่องที่เป็นไปได้ ไม่เกินความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาว่าจะสามารถดำเนินการตามที่ได้สั่งได้เพียงใด

๑.๔ การสั่งการต้องพิจารณาตามสภาพเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมว่าเป็นอย่างไรเมื่อศึกษาแล้วจึงค่อยดำเนินการสั่งการ

๒. การจูงใจ (Motivation) เป็นสิ่งเร้าที่ทำให้บุคคลเกิดความคิดริเริ่ม ควบคุม รักษา พฤติกรรมและการกระทำ มนุษย์มีความต้องการด้านร่างกาย เช่น น้ำ อากาศ อาหาร การพักผ่อน และที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ยังมีความต้องการอื่น ๆ เช่น การยกย่อง สถานะ ความรัก ความผูกพัน การประสบความสำเร็จ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วความต้องการนี้จะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเวลาผ่านไป อีกทั้งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เทคนิคการจูงใจพนักงานที่สำคัญ ประกอบด้วย

๒.๑ เงินเป็นสิ่งกระตุ้นที่อยู่ในรูปต่าง ๆ เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส ประกันต่าง ๆ เช่น ประกันสุขภาพหรือประกันชีวิต

๒.๒ การมีส่วนร่วมรวมถึงการยอมรับ ทำให้พนักงานรู้สึกถึงความสำเร็จ

๒.๓ คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เช่น การจัดสถานที่ทำงานให้ถูกสุขลักษณะ มีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างที่เหมาะสม เป็นต้น

๓. การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Managing Conflict) หมายถึง สิ่งที่มีความเห็นไม่ตรงกัน (Disagreement) ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างกันระหว่างบุคคลแต่ละคนมากกว่า ๒ คนขึ้นไป หรือกลุ่มตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป ความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ความขัดแย้งในเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Conflict) กับ ความขัดแย้งที่มุ่งทำลาย (Destructive Conflict) โดย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรนั้นมีทั้งที่เป็นประโยชน์และโทษ ดังนั้นในการจัดการกับความขัดแย้ง (Managing Conflict) ผู้บริหารจึงต้องกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในเชิงสร้างสรรค์ เช่น

การแข่งขันยอดขายระหว่างบุคคลหรือแผนก จะสามารถนำมาใช้กระตุ้นผลการปฏิบัติงานของพนักงานได้ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันผู้บริหารสามารถใช้วิธีการเจรจา การต่อรองและการใช้บุคคลที่สามเพื่อระงับหรือลดความขัดแย้งที่มุ่งทำลายต่อองค์กร

การควบคุม (Controlling)

การควบคุม (Controlling) เป็นการวัดและแก้ไขการทำงานเพื่อให้แน่ใจว่าวัตถุประสงค์และแผนขององค์กรมีการใช้เพื่อให้บรรลุประสงค์ การวางแผนและการควบคุมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยกระบวนการควบคุมมีขั้นตอนที่สำคัญ ๔ ขั้นตอน

๑. การกำหนดมาตรฐาน (Establish Standards) ผู้บริหารจะรับผิดชอบในการแปลความหมายต่อเป้าหมายแผนขององค์กรให้เป็นมาตรฐานในการวัดที่เหมาะสมเพื่อติดตามกระบวนการที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้บริหารกำหนดและติดตามการวัดผลที่สำคัญสำหรับกระบวนการในองค์กร แล้วจะคาดหวังการทำงานในการติดต่อสื่อสารสำหรับพนักงาน การกำหนดมาตรฐานการทำงานเป็นสิ่งสำคัญเพื่อใช้ในการวัดผลการทำงานและการจูงใจพนักงานด้วย

๒. การวัดผลการทำงาน (Measure Performance) กำหนดกระบวนการวัดผลการทำงานเป็นการวัดผล เพื่อว่าสิ่งที่แตกต่างจากมาตรฐานจะสามารถป้องกันมิให้เกิดขึ้นอีก และหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

๓. การเปรียบเทียบการทำงานกับมาตรฐาน (Compare Performance to Standards) เป็นการนำผลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ได้วางไว้

๔. การปฏิบัติการแก้ไข (Take Action) การแก้ไขที่สาเหตุ มาตรฐาน วิธีการดำเนินงาน หรือปรับปรุงแผนใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมหรือมาตรฐานที่ใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้บริหารได้ทราบว่าผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ นั้นมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ปริมาณงาน หมายถึง จำนวนชิ้นงานที่จะต้องทำให้ได้ตามมาตรฐาน
๒. คุณภาพ หมายถึง ผลผลิตที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้
๓. เวลา หมายถึง เวลาที่ใช้ในการทำงานให้เสร็จสิ้น
๔. ต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย นิยมใช้ในการตั้งงบประมาณ

แนวคิดด้านการจัดการผลิต

การจัดการผลิต หมายถึง การแปรสภาพทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นสินค้าหรือบริการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและการไหลของงาน (Work Flow) ทรัพยากร (Resources) และวัตถุดิบ (Materials) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในเวลาที่กำหนด การจัดการผลิตประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ ๓ ขั้นตอน คือ^{๘๑}

๑. การวางแผนการผลิต หมายถึง การกำหนดแนวทางในการดำเนินการผลิต เช่น การพิจารณาตัดสินใจว่าจะเลือกผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใด จำนวนเท่าไร ใช้ระบบการปฏิบัติ อย่างไร ประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

^{๘๑} ญัฐพันธ์ เขจรนันท์, การจัดการการผลิตและการดำเนินงาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

๑.๑ การวางแผนระบบการผลิต เป็นกิจกรรมทางด้านการวางแผนรวมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิต (Input) ได้แก่

๑.๑.๑ การวางแผนกำลังการผลิต (Capacity Planning) เป็นการกำหนดกำลังการผลิตสินค้าและบริการในปริมาณที่ต้องการ

๑.๑.๒ การวางแผนที่ตั้งโรงงาน (Plant Location Planning) เป็นการศึกษาวางแผนเพื่อเลือกตำแหน่งที่ตั้งโรงงาน

๑.๑.๓ การวางแผนกระบวนการผลิต (Process Planning) เป็นการผลิตสินค้าและบริการ

๑.๑.๔ การวางแผนผังโรงงาน (Plant Layout Planning) เป็นการกำหนดรูปแบบของแผนผังโรงงานให้สอดคล้องกับกิจกรรมการผลิตและบริการ

๑.๑.๕ การวางแผนผลิตภัณฑ์ (Product Planning) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และพัฒนา เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบสินค้าอย่างต่อเนื่อง

๑.๒ การวางแผนการใช้ระบบการผลิต

๑.๒.๑ การพยากรณ์การผลิต (Product Forecasting) การพยากรณ์การผลิตนั้นจัดว่าเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารการผลิตและการปฏิบัติการ ด้วยการพยากรณ์ที่ถูกต้องนั้น ทำให้ผู้บริหารสามารถวางแผนการผลิตและปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพยากรณ์ การผลิตนี้เป็น การคาดหมายถึงความต้องการของสินค้าและบริการในอนาคต โดยอาศัยข้อมูลจาก อดีตที่ผ่านมา

๑.๒.๒ การวางแผนการผลิตรวม (Aggregate Planning) เป็นการวางแผนการผลิต ในช่วงแผนที่ต้องการซึ่งอาจเป็น ๓ เดือน หรือ ๖ เดือน การวางแผนการผลิตจะเป็นการศึกษา และ

๑.๒.๓ การจัดลำดับการผลิต (Job Scheduling) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการผลิต ตามงาน (Job Shop Production) เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเพราะประสิทธิภาพของระบบการผลิต มีผลจากลำดับการผลิตมาก การจัดลำดับการผลิต คือ การจัดลำดับความสำคัญของงานหรือสินค้าที่ อยู่ระหว่างการผลิต เพื่อเข้ารับการผลิตในเครื่องจักร งานที่ให้ความสำคัญมากกว่าก็จะได้ รับการจัด ให้ทำก่อน

๑.๒.๔ การควบคุมการผลิต (Product Control) เมื่อถึงขั้นตอนการผลิตสินค้า และ บริการ สิ่งที่เป็นประการหนึ่ง คือ การควบคุมการผลิตและการแปลงสภาพเพื่อให้ได้สินค้าและ บริการในปริมาณและคุณภาพที่ต้องการและทันตามเวลาที่กำหนด

๑.๓ การวางแผนและจัดลำดับโครงการ (Project Planning and Scheduling) เมื่อองค์กรมีโครงการที่จะต้องจัดทำ การวางแผนและจัดลำดับโครงการก็จะเป็นกิจกรรมหลักที่ผู้บริหารต้องทำ การวางแผนและจัดลำดับโครงการประกอบด้วย

๑.๓.๑ การกำหนดกิจกรรมที่ต้องทำในโครงการ

๑.๓.๒ การกำหนดลำดับก่อน-หลังของการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ

๑.๓.๓ การประมาณการเวลาของกิจกรรมที่ต้องทำ

๑.๓.๔ การคำนวณหาเวลาแล้วเสร็จของโครงการ

๑.๔ การวางแผนกำลังคน (Personal Planning) เนื่องจากงานส่วนใหญ่ในองค์กรต้อง ทำ โดยคน การวางแผนกำลังคนจึงเป็นกิจกรรมหลักอย่างหนึ่ง ซึ่งการวางแผนกำลังคน ประกอบด้วย

กิจกรรมต่าง ๆ คือ การจัดทำรายละเอียดของงาน การจัดเลือกและว่าจ้างคนงานการจัด ปฐมนิเทศ คนงานใหม่ การประเมินผลการทำงานของคนงาน การกำหนดระดับเงินเดือนและ ผลตอบแทนในการทำงาน

๒. การปฏิบัติการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติงานทางด้านการผลิตเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ล่วงหน้า

๓. การควบคุมการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการตรวจสอบและติดตามผลการผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่าผลงานมีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จทุกประการ

แนวคิดด้านการตลาด

การจัดการด้านการตลาด คือ การที่ธุรกิจต้องการทำให้ผู้บริโภคมีความต้องการและเกิดความพึงพอใจในตัวสินค้า ได้รับความสะดวกในการซื้อสินค้า ตลอดจนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้า ธุรกิจหรือองค์กรต้องทำการวางแผนการจัดการด้านส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ในขั้นต้นธุรกิจต้องกำหนดตลาดเป้าหมายและระบุตำแหน่งทางการตลาดให้ชัดเจนโดยอาศัยกระบวนการ STP marketing (Segmenting, Targeting, Positioning) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, ๒๕๔๒, หน้า ๑๘)^{๘๒} ซึ่งประกอบด้วย

๑. การแบ่งส่วนตลาด (Segmenting หรือ Market Segmentation) หมายถึง การแบ่งตลาด ของผลิตภัณฑ์ชนิดใดชนิดหนึ่งออกตามลักษณะความต้องการที่คล้ายคลึงกันออกเป็นตลาดย่อย (Sub Market) หรือ ส่วนตลาด (Market Segment) เพื่อที่จะเลือกตลาดใดตลาดหนึ่งเป็นตลาดเป้าหมายแล้วใช้ส่วนประสมทางการตลาดเฉพาะอย่าง เพื่อให้เข้าถึงลูกค้าตามตลาดเป้าหมาย

๒. การกำหนดตลาดเป้าหมาย (Targeting หรือ Market Targeting) หมายถึง การประเมิน และเลือกหนึ่งส่วนตลาดหรือมากกว่าเป็นเป้าหมาย เป็นงานที่ต้องทำเมื่อมีการแบ่งส่วนตลาดแล้ว ซึ่งประกอบด้วยส่วนของการประเมินส่วนตลาดและการเลือกส่วนตลาด

๓. การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Positioning หรือ Market Positioning) หมายถึง กิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ของธุรกิจและภาพลักษณ์ของสิ่งที่นำเสนอเพื่อให้เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญและตำแหน่งในการแข่งขันที่แตกต่างในจิตใจของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย การจัดการเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง การจัดการเครื่องมือทางการตลาด ที่ควบคุมได้และนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ทางการตลาดที่กำหนดไว้ ส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย

๑. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมิตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์ (Product) นี้ ประกอบด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคล ผลิตภัณฑ์ต้องมีสรรพประโยชน์ หรือมีมูลค่าในสายตาลูกค้า จึงมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้

๒. ราคา (Price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุนของลูกค้าโดยลูกค้าจะเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าผลิตภัณฑ์กับราคาผลิตภัณฑ์ ถ้ามูลค่าสูงกว่าราคา ลูกค้าจึงตัดสินใจซื้อ การกำหนดราคาควรจะเป็นที่ยอมรับของลูกค้าโดยควรคำนึงถึงต้นทุนและการแข่งขัน

^{๘๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, องค์กรและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์, หน้า ๑๘.

๓. การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทาง ซึ่งประกอบด้วย สถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และการบริการจากองค์กรไปยังตลาด สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมาย ซึ่งก็คือ สถาบันตลาด ส่วนกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้า คงคลัง

๔. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจเป็นการขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) และการติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อ (Non Personal Selling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ การโฆษณา (Advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์กรและผลิตภัณฑ์ บริการ หรือแนวความคิด ที่ต้องการจ่ายเงินโดยผู้อุปถัมภ์รายการ เช่น การโฆษณาสินค้าหรือบริการผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฯลฯ

๔.๒ การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) เป็นกิจกรรมการแจ้งข่าวสารและ จูงใจตลาดโดยใช้บุคคล

๔.๓ การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relation) การให้ข่าว เป็นการเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ต้องมีการจ่ายเงิน ส่วนการประชาสัมพันธ์ หมายถึง การพยายามที่มีการวางแผนโดยองค์กรหนึ่ง เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์กรให้เกิดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

๔.๔ การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) หมายถึง กิจกรรมการส่งเสริมที่นอกเหนือจากการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน และการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจ ทดลองใช้หรือการซื้อโดยลูกค้าชั้นสุดท้ายหรือบุคคลอื่นช่องทาง การส่งเสริมการขายอาจมุ่งผู้บริโภค เช่น การแจกของแถม ลดราคา แจกของตัวอย่าง ฯลฯ หรือ อาจจะมุ่งที่คนกลาง เช่น การให้ส่วนลด การให้คูปองการค้า ฯลฯ หรืออาจมุ่งที่พนักงานขาย เช่น การให้รางวัล การประชุมพนักงานขาย ฯลฯ

ความพึงพอใจของลูกค้า

การให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้รับบริการ ควรจัดให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการควรที่จะคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการเป็นหลัก เพื่อให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ และกลับมาใช้บริการอีก โดยความพึงพอใจสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ^{๘๓} คือ

๑. ลูกค้าไม่พอใจถ้าประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับต่ำกว่าความคาดหวัง
๒. ลูกค้าพอใจเมื่อผลิตภัณฑ์มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับความคาดหวัง
๓. ลูกค้าพอใจมากเมื่อประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสูงกว่าความคาดหวังและความพอใจมาก เป็นสิ่งสร้างความผูกพันทางจิตใจให้กับลูกค้ามีความจงรักภักดีในตราผลิตภัณฑ์ โดยการบริหารความพึงพอใจของลูกค้า องค์กรธุรกิจต้องตรวจสอบวัดระดับความพอใจของลูกค้า

^{๘๓} ปราณี เอี่ยมล่อ, การบริหารการตลาด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธนาเพลส, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔-๒๕.

อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า โดยวิธีวัดระดับความพอใจของลูกค้ามีหลายวิธี ดังนี้

๑. การพิจารณาข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะของลูกค้า (Complaint and suggestion systems) องค์กรธุรกิจกับทุกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากลูกค้า ผ่านศูนย์รับข้อร้องเรียนหรือตั้งกล่องรับความคิดเห็นหรือผ่านเว็บไซต์หรือส่งมาทางอีเมลโดยตรง

๒. การสำรวจความพึงพอใจของลูกค้า (Customer satisfaction surveys) ปัญหาสำคัญของการรับรู้ความพอใจของลูกค้า คือ ลูกค้าไม่ร้องเรียนเกี่ยวกับความไม่พอใจ ดังนั้นการสำรวจความพึงพอใจของลูกค้าโดยการสอบถามกลุ่มตัวอย่างลูกค้า เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ทราบสถานะความไม่พอใจ

๓. การปลอมตัวเป็นลูกค้า (Ghost shopping) การให้บุคคลปลอมตัวแสร้งว่ามาซื้อผลิตภัณฑ์ขององค์กรธุรกิจและซื้อผลิตภัณฑ์ของคู่แข่ง โดยรายงานผลเปรียบเทียบกับการบริหารงานขององค์กรธุรกิจคู่แข่ง เป็นการทดสอบพนักงานขายในด้านความสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ

๔. การวิเคราะห์ผลของการสูญเสียลูกค้า (Lost customer analysis) การมุ่งเน้นการศึกษากลุ่มลูกค้าที่เปลี่ยนไปใช้ผลิตภัณฑ์ของคู่แข่ง เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงที่ส่งผลให้ลูกค้าไม่พอใจเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงส่วนประสมผลิตภัณฑ์ในทุกด้าน

ความพึงพอใจของลูกค้าเป็นอีกส่วนสำคัญที่ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจำเป็นต้องคำนึงถึง เนื่องจากเมื่อลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ลูกค้าก็จะกลับมาใช้บริการในครั้งต่อไป ความพึงพอใจของลูกค้าควรที่จะแสดงในรายการพึงพอใจในคุณภาพของสินค้าและบริการจากทางร้านจัดจำหน่าย และควรที่จะมีการหาวิธีตรวจวัดความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อนำผลที่ได้นั้นมาพัฒนาหรือปรับปรุงให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบในการเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ กระบวนการแปรสภาพ ได้แก่ การบริหาร การผลิต การแปรรูป และปัจจัยนำออก ได้แก่ ผลผลิต คุณภาพ ความพึงพอใจของลูกค้า และข้อมูลย้อนกลับ

๒.๗ สภาพทั่วไป และการผลิตพริกของอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

สภาพทั่วไปของอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

อำเภอขามสะแกแสง แหล่งพริกพันธุ์ดี หน่อเส้นสวย กล้วยลูกใหญ่ แต่งไทยหวาน สืบสานวัฒนธรรม อำเภอขามสะแกแสงเดิมเป็นตำบลหนึ่งในเขตการปกครองอำเภอโนนสูง กรมการปกครองประกาศจัดตั้งเป็น กิ่งอำเภอขามสะแกแสง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะเป็นอำเภอขามสะแกแสง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ นับเป็นอำเภอที่ ๑๙ ของจังหวัดนครราชสีมา ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอขามสะแกแสงอยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือ ๕๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอคง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอโนนสูง
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอโนนไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอพระทองคำ

พื้นที่ : ๒๙๘.๐ ตารางกิโลเมตร

ประชากร : ๔๓,๓๐๐ คน (พ.ศ. ๒๕๖๐)

ความหนาแน่น : ๑๔๕.๓๐ คน / ตารางกิโลเมตร

การปกครองส่วนภูมิภาค : อำเภอขามสะแกแสง แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น ๗ ตำบล ๗๒ หมู่บ้าน

ภาพที่ ๒.๑๖ แผนที่อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา: เทศบาลตำบลขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา^{๘๔}

ลักษณะภูมิประเทศ และลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอขามสะแกแสง ตั้งอยู่ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ระดับความสูง ๑๗๐ เมตร ถึง ๒๑๐ เมตร จากการวัดพื้นที่ตามระดับเส้นความสูง จะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีความลาดเทจากด้านทิศเหนือไปสู่ทิศใต้ของอำเภอ ประกอบด้วยพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นทางทิศเหนือของอำเภอ และพื้นที่ราบในตอนกลางถึงตอนใต้ของพื้นที่อำเภอ

ลักษณะภูมิอากาศ มีลักษณะภูมิอากาศแห้ง ความชื้นของอากาศมีน้อย ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนถึงร้อนชื้น ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ มีอากาศหนาว และแห้งแล้งมีลมกรรโชกแรง

ลักษณะด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ จากข้อมูลพื้นฐานพบว่าประชากรในเขตอำเภอขาม ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเดิมนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่จะประกอบอาชีพทำนา เป็นหลัก รองลงมาคือทำไร่ ทำสวน งานจักสาน และหัตถกรรม แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศที่แห้งแล้ง มีปริมาณน้ำฝนน้อย ไม่มีแหล่งน้ำสายหลักหล่อเลี้ยงการทำเกษตรกรรมเพียงพอ เกิดภาวะขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคทุกปี ทำให้เกษตรกรจำต้องเปลี่ยนจากการทำนา หันมาปลูกพันธุ์พืชที่ทนต่อสภาพอากาศแห้งแล้งได้ดี และ "พริก" ก็คือพืช ที่เกษตรกรเลือกปลูก ทำให้พริกกลายเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร และชุมชนสืบมาจนถึงปัจจุบัน อำเภอขามสะแกแสง จึงเป็นแหล่ง

^{๘๔} เทศบาลตำบลขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา, ๒๕๖๑.

ปลูกพริกที่สำคัญ และมีพื้นที่ เพาะปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๖,๙๔๔ ไร่ มีเกษตรกรในพื้นที่ปลูกพริกกว่า ๒,๔๙๑ ครอบครัว และมีผลผลิตต่อปีประมาณ ๗,๗๐๘ ตัน สำหรับพริกขึ้นชื่อของอำเภอขามสะแกแสง ที่เกษตรกรนิยมปลูกมี ๒ สายพันธุ์ คือ "พริกจินดา" มีทรงพุ่มกว้างประมาณ ๕๐-๖๐ เซนติเมตร ลำต้นสูงประมาณ ๔๕-๖๐ เซนติเมตร ผลมีสีเขียว และสีแดง มีรสชาติเผ็ดจัดจ้าน ให้ผลผลิตต่อต้นผลสดประมาณ ๑.๕-๒ กิโลกรัม ผลแห้งประมาณ ๐.๗ กิโลกรัม อายุเก็บเกี่ยวหลังการย้ายกล้าประมาณ ๙๐ วัน สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ประมาณ ๖๐-๙๐ วัน เจริญเติบโตดี ในทุกสภาพดิน สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี และ "พริกยอดสน" เป็น พริกขี้หนูชนิดหนึ่ง ซึ่งแต่ละสายพันธุ์มีความยาวผลระหว่าง ๕-๗ เซนติเมตร ลำต้นสูงปานกลาง ผลเรียวยาว สุกสีแดง เนื้อผลแน่น ผลแห้ง ผิวไม่มัน เมล็ดมาก เผ็ดหอม เหมาะสำหรับทำพริกแห้ง ตลาดพริกชนิดนี้อยู่ทางภาคใต้ นิยมใช้ทำเครื่องแกง พริกป่น ซึ่งราคาพริกแห้งจะสูงกว่าพริกชนิดอื่น นิยมปลูกในจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ หนองคาย นครพนม และศรีสะเกษ กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการโอท็อป ในพื้นที่อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ รายชื่อกลุ่มโอท็อปในพื้นที่อำเภอขามสะแกแสง

ชื่อกลุ่ม	ประธาน	ที่อยู่
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองไข่น้ำ	นางสะอาด การรุ่งเรือง	25 หมู่ 4 ต.พะวงด
กลุ่มอาชีพทำหมี่	นางสมศรี แจ่มกลาง	41 หมู่ 3 ต.หนองหัวฟาน
กลุ่มชุมชนเมืองเกษตร	นายพล ตากิมนอก	62 หมู่ 3 ต.เมืองเกษตร
กลุ่มแปรรูปพริก ขามสะแกแสง	นางทิม ปลั่งกลาง	233 หมู่ 1 ต.ขามสะแกแสง
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขามสะแกแสง	นางเสอ อัง สุขสมศรี	131 หมู่ 1 ต.ขามสะแกแสง
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์	นางกฤติยา กฤษาธิศ	38/1 หมู่ 6 ต.ชีวิ๊ก
กลุ่มคัดเย็บเสื้อผ้า	นางจุฑามาศ คาวเรือง	266/1 หมู่ 4 ต.ขามสะแกแสง
กลุ่มทอผ้าพัฒนาบ้านดอนพะวงด	คุณสายทอง แต้กลาง	60 หมู่ 5 ต.พะวงด
กลุ่มทำขนมและดอกไม้ประดิษฐ์	นางสุชาดา จุ้ยสัย	98 หมู่ 5 ต.พะวงด

ที่มา: คณะทำงานโครงการทศวรรษใหม่ปฏิรูปโครงสร้าง ปฏิรูปประเทศไทย อำเภอขามสะแกแสง^{๘๔}

ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

งานประเพณีที่สำคัญประจำปีคือ งานวันพริกของดีอำเภอขามสะแกแสง โดยมีการจัดกิจกรรมจากประชาชนทุกตำบล ตั้งริ้วขบวนที่ประดับด้วยเมล็ดพริก และพืชเกษตรอื่น ๆ มีการประกวดการพ้อนรำ ประกวดการปลิดเมล็ดพริก การประกวดธิดาวนพริก มีมหรสพฉลอง ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญกับงานวันพริกมาก โดยมีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมนี้จากองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด นักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

งานวันพริกของดีอำเภอขามสะแกแสง

^{๘๔} คณะทำงานโครงการทศวรรษใหม่ปฏิรูปโครงสร้าง ปฏิรูปประเทศไทย อำเภอขามสะแกแสง, ๒๕๕๔.

เมื่อผลผลิต "พริก" สร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกร หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจัดงาน "วันพริกและของดีอำเภอขามสะแกแสง" เป็นประเพณีทุก ๆ ปี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กระตุ้นเศรษฐกิจภายในจังหวัด และส่งเสริมสินค้าประจำอำเภอให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย "การจัดงานวันพริกและของดีขามสะแกแสง จัดขึ้นต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี จะเห็นได้ว่า พริกของอำเภอขามสะแกแสงมีความโดดเด่นในด้านรสชาติ และความเผ็ดที่ไม่เป็นรองใคร สร้างรายได้ให้เกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงระดับอำเภอ และจังหวัด การจัดงานในครั้งนี้ เพื่อแสดงถึงศักยภาพผลผลิตของอำเภอขามสะแกแสง ซึ่งเป็นแหล่งปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา และยังเป็นการสืบสานประเพณีการทำกรเกษตรพื้นบ้าน ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดี งานวันพริก ของดี อ.ขามสะแกแสง นอกจากจะมีผู้มาเที่ยวชมในงานวันพริกและมาซื้อพริกแล้ว ประชาชนยังไปจับจ่ายซื้อสินค้าเกษตร งานหัตถกรรมของกลุ่มแม่บ้านในราคาพิเศษ โดยเฉพาะพริกขามสะแกแสงที่งานนี้ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า เรียกได้ว่า เข้าร้านไหนก็มีแต่คนถามหา รวมถึงผลิตผลอื่น ๆ ก็ขายดีไม่แพ้กัน ซึ่งกิจกรรมในช่วงบ่ายประกอบไปด้วย การประกวดพริกนานาชนิด ประกวดมะละกอ มะพร้าว กล้วยน้ำว้า และมันหัวใหญ่ และมีการแข่งขันเด็ดขั้วพริก ซึ่งผู้เข้าแข่งขันเป็นตัวแทนจาก ๗ ตำบล จะต้องเด็ดพริกแห้งปริมาณ ๓ ขีด ภายในเวลา ๕ นาที ใครเด็ดได้จำนวนมากที่สุดเป็นผู้ชนะ ซึ่งจะได้เงินรางวัล ๘๐๐ บาท พร้อมด้วยพริกแห้ง ๑๐ กิโลกรัมติดไม้ติดมือกลับบ้าน สำหรับ ผู้ชนะเด็ดขั้วพริกประจำปีนี้ เป็นตัวแทนจากตำบลขามสะแกแสง สามารถเด็ดพริกได้ทั้งหมด ๖๓๕ เม็ด ล้มแชมป์เก่า ๓ สมัย ที่ทำไปได้ ๕๙๙ เม็ด พ่วงด้วยการสร้างสถิติใหม่ได้ชนิดที่เรียกว่า ลุ้นกันจนเสียงแหบเสียงแห้ง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมกินวิบาก และการประกวดสาวงามขามสะแกแสงรอบคัดเลือก และปิดท้ายด้วยสิ่งที่ประชาชนทุกๆ คนต่างรอคอย นั่นคือ การแสดงในช่วงค่ำของคณะ "เสียงอีสาน" วงดนตรีลูกทุ่งอีสานชื่อดัง ของเมืองไทยที่มีคิวการแสดงเต็มยาวเหยียดตลอดทั้งปี สิ่งที่ได้จากงานครั้งนี้ คือการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมอันดีงาม และคุณค่าของวิถีชีวิตพื้นบ้านอีสาน ที่บ่งบอกถึงความเป็นนักสู้ผู้ไม่ยอมแพ้ และสามารถสร้างคุณค่าของเกษตรกรให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยได้ในที่สุด กระทั่งรู้สึกวาระยะเวลาสองวันนั้นผ่านไปอย่างรวดเร็ว แม้อากาศจะร้อนผิดธรรมชาติของฤดูร้อนไปบ้าง หรือ การจราจรจะแออัดคับคั่งไปสักหน่อย แต่สุดท้ายงาน "พริก" ครั้งนี้นับเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมดี ๆ ที่ร่วมสืบสานคุณค่า และวิถีชีวิตของชาวไทยอีสาน ได้อย่างลงตัว

ในริ้วขบวนยาวเหยียดที่มุ่งมาตามถนน ริ้วขบวนคือกลุ่มคนสวมเสื้อแดงและสวมหมวกทรงพริกจำลองเป็นฝักสีแดงครอบหัว อีกทั้งรถขบวนแต่ละคันยังใช้พริกแห้งสีแดงเม็ดใหญ่จำนวนมากมหาศาลประดับประดาเป็นลวดลายต่าง ๆ ทั้งที่ตัวรถและบนตัวหุ่นสัตว์ต่าง ๆ

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP ความเป็นมาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

ในช่วงเวลาที่ประเทศชาติกำลังเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่าง ๆ ปัญหาหนึ่งที่ประชาชนระดับบรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศถูกรุมเร้า คือปัญหาความยากจน รัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่าจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้าโดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในและต่างประเทศ และได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ประกาศ ณ วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๔๔ ขึ้น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จึงเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลในการเพิ่มอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนในระดับบรากหญ้า ซึ่งประกอบไปด้วยผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของการกระทรวง ทบวง กรม และฝ่ายสนับสนุนที่เป็นภาคเอกชน และถือเป็นรูปแบบของการกระจายรายได้สู่ชุมชนที่ดีที่สุดรูปแบบหนึ่ง

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวทางประการหนึ่ง ที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ทั้งนี้มีหลักการพื้นฐาน ๓ ประการ คือ

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global)
๒. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity)
๓. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

“ผลิตภัณฑ์” ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิด รวมถึงการบริการ การดูแลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

วัตถุประสงค์ของหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

จากนโยบายของรัฐบาล ที่แถลงต่อรัฐสภา และตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ การดำเนินงานตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. สร้างงาน สร้างรายได้ แก่ชุมชน
๒. สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น
๓. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น
๔. ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
๕. เพื่อดำเนินการสนับสนุนการพัฒนาสินค้ากลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดในแต่ละระดับ
๖. เพื่อให้เกิดเครือข่ายบริหารระบบการเชื่อมโยงแหล่งผลิตให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตตามห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) สู่การตลาดในแต่ละระดับ
๗. เพื่อให้เครือข่ายบริหารการเชื่อมโยงศูนย์กระจายสินค้า และหรือแหล่งจำหน่ายสินค้า ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศต่างกำลังแข่งขันกันอย่างมาทั้งด้านการค้าการลงทุน และการสื่อสาร ท่ามกลางบรรยากาศของกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของวิทยาการแขนงต่าง ๆ การพัฒนาเพื่อการส่งออกผลิตภัณฑ์ OTOP นับเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศอีกทางหนึ่งที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในตลาดโลก ด้วยการอาศัยการพึ่งพาเศรษฐกิจในประเทศและต่างประเทศควบคู่กันด้วย ซึ่งการที่จะพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์ OTOP มีคู่ทางการส่งออกสดใสจำเป็นที่ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนและแก้ไขปัญหาคอขวดที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับสร้างจุดแข็งและเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อดึงดูดความสนใจจากตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมรายได้ ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความแข็งแกร่งแก่ชุมชนระดับฐานรากแล้ว ใน

ระดับมหภาคยังเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น ดังนั้น การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อการส่งออกจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนภาคการส่งออกของไทยให้ขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องควบคู่กับการพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจทุกๆ ด้าน เพื่อก้าวให้ทันกับความเคลื่อนไหวในตลาดโลกอันจะนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงแก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่อไปในภายหน้า

ยุทธศาสตร์การพัฒนา OTOP

การดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงจากท้องถิ่นสู่สากลในการพัฒนา คุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย จึงได้กำหนดให้ “การส่งเสริมอาชีพผลิตสินค้า OTOP” เป็นนโยบายเร่งด่วนที่สำคัญ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืนเป็นรากฐานเศรษฐกิจ ของประเทศ ซึ่งเริ่มจากการรวมกลุ่มของประชาชนระดับฐานรากในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ในท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างพลังการพึ่งตนเองและช่วยเหลือกันของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล ตลอดจนเครือข่ายกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้มีความสามารถในการบริหารจัดการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพัฒนา ต่อยอดไปถึงระดับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต่อไป

บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน ได้เข้าไปมีบทบาทในโครงการ OTOP ทุกขั้นตอนซึ่งสอดคล้องกับภารกิจในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นให้ เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วม ในการ ดำเนินงาน ได้มอบหมายให้ กรมฯ เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานกิจกรรม ที่สำคัญโดยสังเขป ดังนี้

๑. การสำรวจและลงทะเบียนผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP เพื่อจัดทำฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนา

๒. การคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ OTOP ไทย

๓. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปของการพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ (Knowledge Based OTOP : KBO)

๔. การดำเนินงานหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว

๕. การพัฒนาเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

๖. การส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับภูมิภาค

กรมการพัฒนาชุมชนได้ พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและสนับสนุนให้เครือข่ายองค์ความรู้ (KBO) จังหวัด เป็นศูนย์กลางช่วยเหลือการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดระดับประเทศในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่สามารถระบายสินค้าได้มากที่สุด

จากผลสำเร็จของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โครงการ OTOP ของกรมการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา มีผลงานเป็นรูปธรรมและมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน บริหารงบประมาณได้คุ้มค่าและตอบสนอง

ตรงตามความต้องการของผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และประชาชน โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่ไปกับการยกระดับความสามารถในการบริหารจัดการของผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ตั้งแต่การพัฒนาคน พัฒนาระบบการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาอาชีพ กระบวนการผลิต การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและการตลาด ตามหลักการพัฒนาชุมชน และปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างครบวงจร ส่งผลให้ชุมชนมีความพอมีพอกิน อยู่ดีกินดีจนถึงระดับมั่งมี ศรีสุข สังคมเกิดความสงบสุข มีความสมานฉันท์ เกิดความมั่นคงและความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจฐานรากของประเทศต่อไป (สำนักงานพัฒนาชุมชน, ๒๕๖๑)

วิเคราะห์ศักยภาพและความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

จุดแข็ง (S)

- มีแหล่งเงินทุนในชุมชน
- มีภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ หลายสาขา
- ศูนย์การเรียนรู้ในทุกตำบล
- มีวัดฤดูบิณฑบาตในท้องถิ่น เช่น พริก ชุมชนมะขามป้อม
- มีตลาดประจำเช่นตลาดนัดชุมชนระดับอำเภอและระดับตำบล เป็นต้น

จุดอ่อน (W)

- ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำธรรมชาติเพื่อการอุปโภค/บริโภค/เกษตร
- วัดฤดูบิณฑบาตไม่ต่อเนื่อง
- ความไม่เข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ ทำให้กลุ่มผลิตไม่ต่อเนื่อง/หยุดผลิต
- ขาดความน่าสนใจ
- กำลังการผลิตมีจำกัด ขยายกำลังการผลิตได้ยาก

โอกาส (O)

- เป็นนโยบายรัฐบาล ทุกส่วนราชการ ทั้งภูมิภาค และท้องถิ่น ให้การสนับสนุน
- มีเครือข่ายกลุ่ม/องค์กร ให้การสนับสนุน
- มีตลาดนัดชุมชน สัปดาห์ ละ ๔ วัน

อุปสรรค (T)

- ภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง

ประวัติกลุ่มแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ ตำบลชีวิ๊ก อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ ตั้งอยู่เลขที่ ๓๘/๑ บ้านหนองโพธิ์ หมู่ที่ ๖ ตำบลชีวิ๊ก อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จัดตั้งกลุ่มเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๒ สมาชิกเริ่มก่อตั้ง ๓๕ คน ปัจจุบัน ๖๕ คน จัดตั้งเป็นกลุ่มแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ปี ๒๕๔๘ ทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเลขที่ ๔๐๓๐๑๑๐๔/๑-๐๐๖

แต่เดิมนั้นชาวบ้านหนองโพธิ์ ดำรงชีวิตอยู่กันแบบเรียบง่ายตามวิถีชนบทพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านมีอาชีพทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย เป็นอาชีพหลักและปลูกพริกเป็นอาชีพรอง มีการปลูกพริกกันอย่างแพร่หลายจนเป็นที่ขึ้นชื่อถ้าพริกต้องขามสะแกแสง ปัจจุบันมีการจัดงานวันพริกเป็นประจำทุกปี ต่อมาพริกมีราคาไม่แน่นอน ราคาตกต่ำ และถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ ชาวบ้านไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่มีสิทธิ์ต่อรองราคา จึงได้คิดรวมตัวกันขึ้นเพื่อจะได้เป็นฝ่ายกำหนดราคาและมีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง ประกอบกับมีส่วนราชการจากสำนักงานพัฒนาชุมชนและส่วนราชการอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มแปรรูปพริกขึ้น ครั้งแรกมีสมาชิกเริ่มก่อตั้งจำนวน ๓๕ คน โดยได้ลงทุนกันคนละ ๑ หุ่นๆ ละ ๑๐๐ บาท และได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์วันละ ๑ บาท ขึ้น ต่อมากลุ่มมีความคิดว่าน่าจะทำการแปรรูปพริกเพื่อเพิ่มมูลค่า จึงได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษางานจากมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย สาขาขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ทัศนศึกษาดูงานและกลับมาแปรรูปพริกเป็นอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้กับสมาชิกหลังฤดูเก็บเกี่ยว ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่ม ๖๕ คน สำหรับสมาชิกที่มาทำงานที่กลุ่มจะมีค่าแรงรายวันให้ด้วย และเมื่อถึงกำหนดสิ้นปีจะมีการจ่ายเงินปันผลและเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกทุกคน ปัจจุบันกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้องค์กรเกษตรและเครือข่าย ของจังหวัดนครราชสีมา สมาชิกกลุ่มยังสามารถเป็นวิทยากรทั้งภายในและภายนอกได้ นอกจากกลุ่มจะแปรรูปพริกแล้ว ยังสามารถให้การอบรมเรื่องการทำขนมทั้งไทย และการทำผลไม้แช่อิ่ม ซึ่งเป็นการถนอมอาหารต่าง ๆ อีกด้วย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สมาชิกกลุ่มแปรรูปพริกได้มีการไปออกร้านสินค้า OTOP ที่เมืองทองธานี และได้รับรางวัลที่ ๒ งานวันเกษตรกรแห่งชาติ ปี ๒๕๔๖ (ระดับประเทศ) รางวัลสินค้ามีคุณภาพปลอดภัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมทั้งได้รับรางวัลที่ ๓ ประเภทกลุ่ม/องค์กร โครงการเชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๓

คุณกฤติยา กฤษเชิด
ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านหนองโพธิ์

ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์
ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านหนองโพธิ์

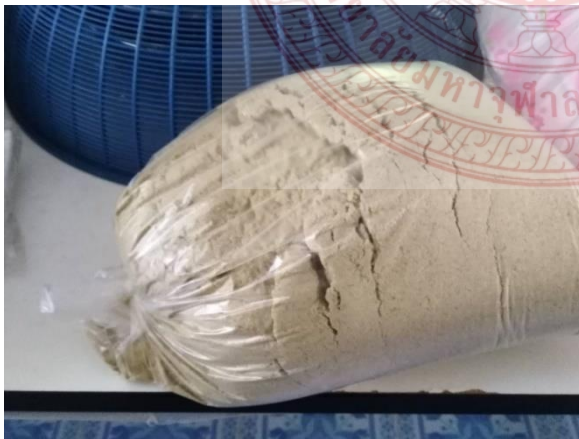
ซึ่งกลุ่มแปรรูปพริกได้มีการจัดทำน้ำพริกต่าง ๆ อาทิเช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกเผา น้ำพริกเผากุ้ง น้ำพริกปลาร้าบองสุก น้ำพริกปลาช่อน และพริกป่นโดยน้ำพริกจะไม่มีสารกันบูด ซึ่งวัตถุดิบจะมาจากพริกปลอดสารของในพื้นที่ที่ชาวบ้านปลูก เช่น พริกจินดา พริกยอดสน ซึ่งวัตถุดิบจะมีตลอด แต่หากวัตถุดิบที่ต้องจัดทำน้ำพริกไม่เพียงพอก็จะจัดหาซื้อจากภายนอกซึ่งต้องเป็นแหล่งที่

เชื่อถือได้ของวัตถุดิบที่มีคุณภาพ เช่น ปลาแห้งที่นำมาทำน้ำพริกนรก ซึ่งจะมีจะมีราคาสูงกว่าที่อื่น ๆ กลุ่มแปรรูปพริกก็จะจัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพเพื่อให้ น้ำพริกที่มีคุณภาพสูง^{๘๖}

แปลงปลูกพริกของ
กลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านหนองโพธิ์

^{๘๖} กฤติยา กฤษเชิด, การปลูกพริกและแปรรูปพริก, สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

ซึ่งกลุ่มแปรรูปพริกได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลัง กระทรงพลังงาน อบต. อบจ. มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น ได้รับงบประมาณในการสร้างศาลาศูนย์กลุ่มแปรรูปพริก และโครงการนำร่องส่งเสริมระบบอบแห้งพลังแสงอาทิตย์แบบเรือนกระจก สำหรับชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ ผลิตภัณฑ์น้ำพริกมีมาตรฐานผ่าน อย. และเป็นสินค้า OTOP ๕ ดาว

ผลิตภัณฑ์ที่ทำขายของกลุ่มแปรรูปพริกจากเดิมเริ่มแรกน้ำพริกจะใส่เป็นถุง จนพัฒนาเป็นกล่องบรรจุภัณฑ์ และมีพัฒนาเป็นสติ๊กเกอร์ จะมีการนำสินค้ามาวางขาย ณ ศูนย์กลุ่มแปรรูปพริก ในชุมชนขามแกแสง และสำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง ซึ่งปัจจุบันปรับเปลี่ยนเป็นการจัดกระเช้าสำหรับมอบเป็นของขวัญซึ่งกำลังได้รับความนิยมอย่างสูง

๒. ด้านการบริหารเงินทุน

๑. สมาชิกระดมหุ้น และออมทุกเดือน
 ๒. การผลิตใช้วัตถุดิบในพื้นที่ ร้อยละ ๑๐๐
 ๓. มีเงินทุน และทุนสำรอง
 ๔. การบริหารงานโปร่งใส ตรวจสอบได้โดยสมาชิก
 ๕. จัดทำบัญชีรับจ่ายเป็นปัจจุบัน
 ๖. จัดทำทะเบียนคุมพัสดุ ครุภัณฑ์ เป็นปัจจุบัน
๓. ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่ม/องค์กร
๑. ในรอบปีที่ผ่านมาคณะกรรมการและสมาชิกได้รับการอบรม และทัศนศึกษาดูงาน
 ๒. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน และองค์กรภาคเอกชนอื่น ๆ
 ๓. เป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การผลิตอาหารปลอดภัยไร้สารเคมี
๔. ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก
๑. จัดเวทีประชาคมและประชุมใหญ่สามัญประจำปี
 ๒. ช่วยเหลือสมาชิกในการแก้ไขปัญหาด้านเงินทุน
 ๓. สมาชิกมีรายได้เพิ่ม
 ๔. สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข
 ๕. กลุ่มจัดสรรผลประโยชน์ตามระเบียบข้อบังคับ
 ๖. กลุ่มจัดสรรผลประโยชน์ให้สมาชิกและชุมชน เช่น สงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส การกุศล

คุณกฤติยา กฤษเชิด กล่าวว่าเริ่มแรกทำน้ำพริกกันใต้ถุนบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่บ้านของคุณกฤติยาเอง และต่อมาได้สร้างเป็นห้องทำน้ำพริกด้วยงบประมาณตนเองก่อน และต่อมาได้รับงบประมาณสนับสนุนจากวิสาหกิจชุมชนในการปรับปรุงและต่อเติมห้องสำหรับปรุงน้ำพริกที่มีความสะอาดและปลอดภัย เนื่องจากในการจัดทำน้ำพริกสมาชิกทุกท่านต้องแต่งกายด้วยความสะอาด ใส่ผ้ากันเปื้อน ใส่หมวก เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพสูง สถานที่จัดทำน้ำพริกก็ต้องมีความสะอาด

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล^{๘๗} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออก ของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์พริก เพื่อการส่งออก ได้ศึกษาสภาพการดำเนินการและสภาพปัญหาของการดำเนินการในการพัฒนาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์พืชเกษตรพริก ซึ่งได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกในจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา โดยผลการศึกษตามวัตถุประสงค์พบว่า ๑) แนวทางการสนับสนุนการแปรรูปพริก เพื่อการส่งออกคือ ๑.๑) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ๑.๒) สร้างผลิตภัณฑ์ดีจากวัตถุดิบที่ดี ๑.๓) เชื่อมโยงเครือข่ายการแปรรูปแบบครบวงจร ๒) แนวทางการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของประชาชน ผู้ปลูกพริก คือ ๒.๑) กำหนดความชัดเจนของหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ ๒.๒) สร้างและสานสัมพันธ์ให้เกิด ขึ้นในชุมชน ๒.๓) การสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานของรัฐ ๒.๔) สร้างภาวะผู้นำสู่การสร้างเครือข่าย ๓) แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์พริก คือ ๓.๑) เพิ่มความหลากหลายในการแปรรูป ๓.๒) ออกแบบ บรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย ๓.๓) จุดจำหน่ายสะดวกตามาซื้อขาย ๔) แนวทางการเพิ่มช่องทางการตลาดให้ กับผลิตภัณฑ์พริก คือ ๔.๑) กำหนดราคากลางที่ชัดเจน ๔.๒) สร้างโอกาสทางการตลาด ๔.๓) สร้างมาตรฐาน และปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด

วีระ ภาคอุทัย และคณะ^{๘๘} ได้ทำการวิจัยโครงการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกปลอดภัยเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการปลูกพริกปลอดภัยในจังหวัดชัยภูมิเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการปลูกพริกปลอดภัยในจังหวัดชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์หลักการศึกษา ๓ ข้อ ข้อแรก เพื่อติดตามผลและให้การอบรมตลอดจนให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกผู้ปลูกพริกปลอดภัยรายเดิม ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดความมั่นใจในระบบการปลูกพริกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ข้อที่สอง เพื่อขยายและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เพาะปลูกพริกปลอดภัย ข้อที่สาม เพื่อคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริกปลอดภัยที่มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในการเพาะปลูกพริกปลอดภัยขึ้นมาจำนวนหนึ่ง โดยการวิจัยเน้นการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) จากการขยายและพัฒนาเครือข่ายของโครงการ พบว่า ปี ๒๕๕๓ อำเภอเกษตรสมบูรณ์มีสมาชิกทั้งหมด ๑๓๗ ราย โดยเป็นสมาชิกรายใหญ่ ๓๗ ราย และสมาชิกรายเดิม ๑๐๐ ราย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสมาชิกเดิมของโครงการเมื่อปี ๒๕๕๑ พบว่า มีสมาชิกรายเดิมของโครงการเลิกเพาะปลูกพริกไปจำนวน ๕๖ ราย โดยหันไปเพาะปลูกอ้อยและพืชไร่อื่นแทน เนื่องจาก

^{๘๗} เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออก ของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐) ฉบับพิเศษ ธรรมทรรศน์, ๒๕๖๐. หน้า ๒๗๕.

^{๘๘} วีระ ภาคอุทัย และคณะ. โครงการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกปลอดภัยเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการปลูกพริกปลอดภัยในจังหวัดชัยภูมิ. เอกสารวิจัยเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓. หน้า ๖๒-๖๔.

ราคาอ้อยและมันสำปะหลังเพิ่มสูงขึ้น สำหรับที่อำเภอจัตุรัส ปี ๒๕๕๓ มีจำนวนสมาชิก ๑๐๕ ราย เป็นสมาชิกรายใหม่ ๔๐ ราย และมีสมาชิกรายเดิมที่เลิกเพาะปลูกพริกเพียง ๓ ราย เนื่องจากย้ายไปทำงานที่อื่น ส่วนปัญหาในการผลิตที่เกษตรกรประสบส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ ๕๐ ประสบปัญหาเรื่องโรคและแมลง ส่วนปัญหาทางด้านการตลาดคือ ราคาพริกปลอดภัยที่เกษตรกรขายได้นั้นค่อนข้างต่ำ ทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจ ดังนั้น ในการแก้ปัญหาของจังหวัดในเรื่องของการเพาะปลูกพริกปลอดภัย จังหวัดชัยภูมิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องพิจารณาและวางแผนในการจัดการตลาดทั้งโซ่อุปทานของพริก ทั้งทางด้านผลิตและการตลาด โดยหน่วยงานรัฐบาลมีการประสานงานกันและควรมีการประสานกับทางพ่อค้าหรือผู้รับซื้อ เพื่อนำเงื่อนไขทางการตลาดไปจัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาต่อไป เนื่องจาก พริกเป็นพืชชนิดหนึ่งที่ช่วยสร้างมูลค่ารวมให้แก่จังหวัดไม่น้อยกว่าปีละ ๑,๐๐๐-๑,๒๐๐ ล้านบาท

อัญชัญ จงเจริญ^{๔๔} ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนารูปแบบ และมาตรฐานการจัดการธุรกิจร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของผู้ประกอบการ และรูปแบบการจัดการธุรกิจของร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง และเพื่อพัฒนารูปแบบและมาตรฐานการจัดการธุรกิจที่เหมาะสม เพื่อนำไปเป็นต้นแบบการจัดการร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐและเอกชน จำนวน ๓ ท่าน และผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง ๖ ร้าน จำนวน ๖ คน และผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณจากการสอบถามลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้าจากร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง จำนวน ๔๐๐ คน จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการประชุมกลุ่มย่อยผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ ดังนี้ผลการวิจัยพบว่า ด้านการผลิต มีการบริหารจัดการด้านการผลิตโดยมีผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะที่คล้ายกันเกือบทุกร้าน คือ เม็ดมะม่วงหิมพานต์ กะปิ และอาหารทะเลแห้ง จุดเด่นของผลิตภัณฑ์ อยู่ที่ความสด ใหม่ และความสะอาดของผลิตภัณฑ์ และกระบวนการผลิตที่ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้าเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด ตั้งแต่การคัดเลือกวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การบรรจุภัณฑ์ และการออกวางจำหน่าย ด้านราคา ผู้ประกอบการมีการตั้งราคาสินค้าที่มีความเหมาะสม ด้านการจัดจำหน่าย ร้านจำหน่ายสินค้าสะอาด มีการจัดวางสินค้าได้อย่างเหมาะสม และสะดวกในการเลือกซื้อสินค้าของลูกค้า ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการให้ความเป็นกันเองกับลูกค้า มีการสื่อสารแนะนำผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้ประกอบการเป็นผู้ขายสินค้าหน้าร้านด้วยตนเองสภาพและปัญหาผู้ประกอบการเห็นว่าร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง ยังไม่มีกลยุทธ์ที่สามารถดึงดูดลูกค้า ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ในด้านการตลาด หรือการจัดการผลิตภัณฑ์เท่าที่ควร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้มีการจัดฝึกอบรมผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชนในหัวข้อ ดังนี้ ๑) เกณฑ์มาตรฐานร้านขายของชำ ๒) การบริหารจัดการด้าน

^{๔๔} อัญชัญ จงเจริญ. พัฒนารูปแบบ และมาตรฐานการจัดการธุรกิจร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และของฝากชุมชน จังหวัดระนอง. รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕). หน้า ๖๓-๖๕.

การเงินและมาตรฐานการจัดการ ๓) การจัดตกแต่งสินค้าและการจัดการสินค้า ๔) เทคนิคการสร้างภาพลักษณ์ของตนเองด้วยกลยุทธ์การตลาด

วีระยุทธ คงพิบูลย์^{๙๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง กิจการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้านตราวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงาน และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้านตราวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอ เมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มอาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้าน ตราวังทองจำนวน ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า ทางกลุ่มให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในด้านการบริหารการเงิน เป็นอันดับที่ ๑ รองลงมา คือ การดำเนินงานด้านการจัดการ การผลิต และการตลาด ผลการดำเนินงานด้านการจัดการ พบว่า กลุ่มอาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้านตราวังทองมี การวางแผนการดำเนินงานราย ๖ เดือน โดยมุ่งเน้นการเพิ่มยอดขาย มีการมอบหมายหน้าที่แก่ สมาชิกเป็นครั้งคราว ควบคุมการทำงานโดยใช้เวลาในการทำงานและปริมาณงานที่กำหนดให้ นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลสมาชิกจากความรู้ความสามารถ และจ่ายค่าตอบแทนตามความยาก ง่ายของงานที่ทำ ด้านการผลิต พบว่า กลุ่มอาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้านตราวังทอง มีการวางแผนการผลิต โดยกำหนดให้ผลิตจำนวนเท่าเดิมทุกรอบการผลิต วัตถุดิบส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบภายในท้องถิ่นที่ มักจัดซื้อจากผู้ขายรายเดิม ในการควบคุมการผลิตพบว่า ทางกลุ่มมีการควบคุมและตรวจสอบ คุณภาพโดยใช้เครื่องมือมาตรฐานของกลุ่มเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มยังได้รับการแต่งตั้งเป็นสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ ๔ ดาว ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ด้านการตลาด กลุ่มทำน้ำพริกได้มีการพัฒนารูปแบบสินค้าอยู่เสมอ แต่เป็นการพัฒนาใน ลักษณะตามคู่แข่งขึ้น โดยราคาสินค้าที่ตั้งไว้จะเทียบเท่ากับคู่แข่งรายอื่นๆ ในตลาด ไม่มีการกำหนด กลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่วนใหญ่จำหน่ายโดยผ่านคนกลาง นอกจากนี้พบว่ากลุ่มทำน้ำพริกยังให้ความสนใจในการส่งเสริมการตลาดน้อยมาก ด้านการบริหารการเงิน กลุ่มทำน้ำพริกตราวังทองมีแหล่งเงินทุนโดยการระดมทุนจากสมาชิกและได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ในการผลิตจากหน่วยราชการ คือ องค์การบริหารส่วน ตำบล (อบต.) กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ และกลุ่มยังขาดประสบการณ์ในการการจัดทำ งบการเงิน โดยที่มีการจัดทำเพียงงบกำไรขาดทุนเท่านั้น ในด้านรายรับทางกลุ่มได้รับชำระค่าสินค้า เป็นรายงวดจากลูกค้าทำให้กลุ่มประสบปัญหาด้านการขาดเงินทุนหมุนเวียน และส่วนใหญ่ทาง กลุ่มไม่มีหนี้สินค้างชำระ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโดยรวม พบว่า กลุ่มทำน้ำพริกมีปัญหา ด้านการผลิตเล็กน้อย ส่วนด้านการจัดการ ด้านการตลาด และด้านการบริหารการเงิน พบว่าไม่มีปัญหา

^{๙๐} วีระยุทธ คงพิบูลย์. กิจการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษากลุ่มอาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้านตราวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, การจัดการทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๐). หน้า ๖๑-๖๔.

จิตต์ไส แก้วบุญเรือง^{๑๑} ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานโครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดลำปาง โดยทำการศึกษาในกลุ่มชุมชนที่ผลิต และจำหน่ายสินค้าอาหารและมีใช้อาหาร จำนวน ๕๓ ราย จากการศึกษาพบว่ากลุ่มชุมชนส่วนใหญ่มี อายุการรวมกลุ่มมากกว่า ๕ ปีขึ้นไปแต่เป็นกลุ่มขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน ๒๐ คน และมีเงินทุน หมุนเวียนต่ำ ด้านการจัดการกลุ่มชุมชนสินค้าอาหารส่วนใหญ่มีการวางแผนการดำเนินงานและ แบ่งหน้าที่ของสมาชิกอย่างชัดเจน ด้านการผลิตสินค้าอาหารส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีในการผลิตต่ำ แต่ส่วนใหญ่จะใช้ภูมิปัญญาในชุมชน และแรงงานสมาชิก ด้านการตลาดชุมชนที่ผลิตสินค้าอาหาร ให้ความสนใจกับส่วนผสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย ราคา และการส่งเสริม การตลาดตามลำดับ และพบว่ากลุ่มชุมชนเหล่านี้ยังขาดการวางแผนและความรู้ด้านบัญชีการเงิน ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ทางการตลาด ประสบปัญหา ราคาวัตถุดิบที่ไม่แน่นอนแต่ละช่วงการผลิต ขาดเงินทุน และความรู้ทางการเงินทุกประเภท

อภิวัฒน์ อะภิวงษา^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่องการรวมกลุ่มผู้ทำน้ำพริกปรุงอาหาร พื้นเมืองบ้านสันมะนะ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่าผู้ทำ น้ำพริก มีระดับอายุ การศึกษา อาชีพหลักแตกต่างกัน รวมทั้งระยะเวลาและประสบการณ์ในการทำน้ำพริกก็แตกต่างกันด้วย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านความคิด สำหรับปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มตั้งใหม่ ทำให้ไม่สามารถรับสมาชิกใหม่ได้มากนัก เพราะการมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจะทำให้มีกำลังการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น แต่การขายสินค้าถูกจำกัดด้วยตลาดที่ยังไม่กว้างพอ นอกจากนี้แล้วทางกลุ่มยังขาดความรู้เกี่ยวกับการผลิต การตลาด การบรรจุภัณฑ์และการส่งเสริมการขายอีก รวมถึงการทำบัญชีทั้งในเรื่องจำนวนสินค้าและการเงินด้วย

^{๑๑} จิตต์ไส แก้วบุญเรือง, การดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖). หน้า ๑๖๐-๑๖๕.

^{๑๒} อภิวัฒน์ อะภิวงษา. การรวมกลุ่มผู้ทำน้ำพริกปรุงอาหารพื้นเมืองบ้านสันมะนะ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต อาชีวศึกษา : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖. หน้า ๔๖-๔๙.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริก และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ๒. เพื่อศึกษาศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และ ๓. เพื่อการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ รายงานการวิจัย รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก การถ่ายทอดความรู้ และแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

๑.๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก การถ่ายทอดความรู้ และแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบเป็นกรอบในการศึกษา

๑.๒) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๑.๓) ทำการศึกษาวเคราะห์การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก

๑.๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกและปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มแปรรูปพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัด นครราชสีมา ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก และการพัฒนาศักยภาพและเครือข่าย โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

ขั้นตอนการสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นเป็นทางการ (Infomal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐ คน ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำมาทำการประชุมกลุ่มย่อย

๑) ติดต่อประสานงานกับประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง และสมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔ คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงพร้อมชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลา ในการสนทนากลุ่ม

๒) จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และเอกสาร ให้เพียงพอกับผู้สนทนากลุ่ม

๓) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ กับผู้สนทนากลุ่มทุกท่าน

๔) จัดเตรียมสถานที่ ที่มุงาน และดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง

๕) ดำเนินการศึกษาวเคราะห์แนวคิดศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก และแนวทางกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสงในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย ด้วยการจัดอบรมและให้ความรู้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริก

๖) การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการส่งเสริมความรู้การพัฒนาและการสร้างเครือข่าย และการเพิ่มทักษะให้กับเกษตรกร

๗) สรุปและนำเสนอผลการศึกษารวมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้และนำมาเผยแพร่ให้ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของได้รับทราบ

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมุ่งเน้นการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ (กลุ่มแปรรูปพริก) และจากองค์กรที่ทำงานด้านการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๖๔ คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย ๑. ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง ๒. รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง ๓. นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง ๔. สมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษา โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

๑) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด กระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง

๒) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง และสมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก และสัมมนาร่วมกับนักพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง เพื่อทราบถึงทิศทางและการพัฒนาแนวคิดกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก

๓) ศึกษาและติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์

๔) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก

ดังนั้น จึงมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ (Inter-view Guideline) และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) การลงพื้นที่ในอำเภอขามสะแกแสงผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์

๓) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ โดยก่อนลงสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก การถ่ายทอดความรู้ และแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ เพื่อให้เห็นการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์

๕) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง

๕.๑) ติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) รวมทั้งสิ้นจำนวน ๔ คน พร้อมชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลา ในการสนทนากลุ่มย่อย

๕.๒) จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และเอกสาร ให้เพียงพอต่อการสนทนากลุ่มย่อย

๕.๓) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการประชุมกลุ่มย่อย ทุกท่าน

๕.๔) จัดเตรียมสถานที่ ที่มุงาน และดำเนินการสนทนาด้วยตนเอง

๕.๕) ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล ในแต่ละประเด็นคำถาม และรายงานผลการวิจัย

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญ ด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

๑) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก และแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริก

๒) ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก

๓) การนำเสนอรูปแบบและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก

๔) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาศักยภาพ และเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสำหรับ ชุมชน และท้องถิ่น

๕) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้ปรากฏกระบวนการและแนวทางการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกเพื่อนำไปประยุกต์ในระดับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยและคณะทำการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก การถ่ายทอดความรู้ และแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ทำการประสานงานกับ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่ จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ๒) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์และเริ่มการสัมภาษณ์ตามแบบข้อสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้

ขั้นตอนที่ ๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำมาทำการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย ๑) ติดต่อบริษัทประสานงานกับประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง และสมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๔ คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงพร้อมชี้แจงรายละเอียดวัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ สถานที่ วัน และเวลา ในการสนทนากลุ่ม ๒) จัดเตรียมประเด็นคำถาม โครงร่าง และเอกสาร ให้เพียงพอกับผู้สนทนากลุ่ม ๓) ประสานงานเพื่อยืนยัน วัน เวลา สถานที่ กับผู้สนทนากลุ่มทุกท่าน ๔) จัดเตรียมสถานที่ ทีมงาน และดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง ๕) ดำเนินการสนทนากลุ่มและดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริก และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก แนวคิดศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก และแนวทางกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและในอำเภอขามสะแกแสง ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย รวมทั้งดำเนินการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการส่งเสริมความรู้การพัฒนาและการสร้างเครือข่าย และการเพิ่มทักษะให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ขั้นตอนที่ ๔ สรุปการนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะการพรรณนาความ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้และนำมาเผยแพร่ให้ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของได้รับทราบ

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ๒. เพื่อศึกษาศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ๓. เพื่อการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๐ คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน ๔ คน ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ : ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๒ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ : ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ : การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ : ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน โดยสรุปได้ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ มีอาชีพเกษตรกร มีอายุระหว่าง ๕๑ – ๖๕ ปี มีรายได้เสริมจากการปลูกพริกและแปรรูปพริกเฉลี่ยเดือนละ ๑,๐๐๐ – ๔,๐๐๐ บาท ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

๑) กลุ่มผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ให้สรุปว่าปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ที่เกษตรกรพบปัญหาในการปลูกพริก คือ การเกิดโรคระบาดคือ โรคกุ้งแห้ง ซึ่งจะทำให้ไม่มีเมล็ด ลำต้นจะตายแห้ง

๒) เมื่อพริกเกิดโรคกุ้งแห้งก็จะทำให้มีผลิตภัณฑ์พริกผลิตไม่พอขายต่อความต้องการของตลาดประกอบกับยังทำให้สมาชิกทุกท่านขาดรายได้จากการปลูกพริกเช่นกัน

๓) ช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาวจะเกิดโรคระบาดกับพริกที่เกษตรกรปลูก คือ โรคกุ้งแห้ง โรครา ใบชอด/เหี่ยว ทำให้ได้ปริมาณการผลิตลดลง

๔) ในช่วงฤดูฝน หรือในช่วงที่มีฝนตกติดต่อกันหลายวัน ความชื้นในอากาศมีมากจนทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้ดี และปัจจัยเสริมที่ทำให้โรคระบาดรุนแรงก็คือ พริกขาดแคลเซียมที่จะเป็นตัวช่วยให้เซลล์แข็งแรงต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรีย เมื่อเกิดโรคระบาดไม่มีการป้องกันที่ถูกต้อง

๕) เมื่อมีอากาศแล้งมากพริกจะเกิดโรคระบาดขึ้นได้ง่าย จะเกิดโรคใบเหี่ยว ใบชอด โรคเน่า (รา) เม็ดพริกจะหดแห้ง เหตุเพราะสภาพอากาศ

๖) พริกที่เกิดโรคระบาดจะเกิดโรคราเน่า โดยจะยกกอเน่า และทำให้พริกเสียหายทั้งหมด

๗) พริกที่เก็บไว้จะเก็บได้ไม่นาน ถ้ามีการเก็บพริกไว้นานพริกจะเป็นสีดำ และสีไม่สวย

๘) เกษตรผู้ปลูกพริกมีอาชีพเกษตรกรจึงต้องดำเนินการประกอบอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าว ไร่ ดังนั้น การรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มน้อย

๙) ผู้ปลูกพริกให้ข้อมูลปัจจุบันจะพบว่าพริกที่ปลูกเป็นโรคกุ้งแห้ง และโรคราเน่า เกษตรกรจะลดพื้นที่ในการปลูกพริกลง โดยในช่วงเดือนกันยายนมีโรคระบาด จึงทำให้ลดพื้นที่ในการเพาะปลูก โดยจะเหลือต่อครอบครัวประมาณ ๒ ไร่ หรือ ๑ ไร่ เท่านั้น และมีหน่วยงานเข้ามาอบรมให้ความรู้กับสมาชิกและเกษตรกรผู้ปลูกพริก

สรุปได้ว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัด นครราชสีมา ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร โดยมีอาชีพเสริมจากการปลูกพริกและแปรรูปพริก โดยมี ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์พริก คือ ส่วนใหญ่ที่เกษตรกรพบปัญหาในการ ปลูกพริก ผลิตสินค้าไม่พอขายต่อความต้องการของตลาด ประกอบกับยังทำให้สมาชิกทุกคนต้องพบกับโรคระบาดของการปลูกพริก คือ โรคกุ้งแห้ง ซึ่งจะทำให้ไม่มีเมล็ดลำต้นจะตายแห้ง และเมื่อพริกเกิดโรค กุ้งแห้ง ก็จะทำให้มีผลิตภัณฑ์พริกไม่เพียงพอต่อการขาย เกษตรกรขาดรายได้จากการปลูกพริก เช่นกัน โดยจะพบในช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาวจะเกิดโรคระบาดกับพริกที่เกษตรกรปลูก คือ โรคกุ้งแห้ง โรครา ใบชอด/เหี่ยว โรคเน่า (รา) ทำให้ได้ปริมาณการผลิตลดลง และในฤดูฝนหรือในช่วงที่มีฝนตก ติดต่อกันหลายวันความชื้นในอากาศมีมากจนทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้ดี และปัจจัยเสริมที่ทำให้โรคร ะบาดรุนแรงก็คือ พริกขาดแคลเซียมที่จะเป็นตัวช่วยให้เซลล์แข็งแรงต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรีย เมื่อเกิดโรคระบาดไม่มีการป้องกันที่ถูกต้อง เมื่อมีอากาศแล้งมากจะเกิดโรคระบาดขึ้นได้ง่าย เม็ดพริก จะหดแห้ง เหตุเพราะสภาพอากาศ พริกที่เก็บไว้จะเก็บได้ไม่นาน ถ้ามีการเก็บพริกไว้นานพริกจะเป็นสีดำ และสีไม่สวย

๔.๒ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ : ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา

ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอลำดวน จังหวัด นครราชสีมา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน เกี่ยวกับประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ปัจจัยนำเข้าของกระบวนการปลูกพริกและการแปรรูปพริก : ความรู้ ภูมิปัญญา คน งาน เงิน เป็นอย่างไร ได้ข้อมูลสรุปดังนี้

๑) เริ่มแรกเกษตรกรจะปลูกพริกตามจอมปลวกที่อยู่ในนา ต่อมาเริ่มมีการค้าขายจึงปลูกขาย ๒ - ๓ ไร่ ต่อครัวเรือน

๒) ปลูกพริกตามจอมปลวกที่อยู่ในนา ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา บางครัวเรือนปลูกจำนวน ๓ - ๔ ไร่ต่อครัวเรือนเพื่อขาย มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเป็นจุดศูนย์รวมการรวมพริกแห้ง ทำรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่บ้านหนองโพธิ์ บ้านหนองแห่น บ้านหัวบึง มีรายได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท เป็นการขายพริกแห้ง ส่วนพริกสดก็จะส่งขายตลาด รายได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท และประมาณในเดือนกันยายน จะมีโรคระบาด คือ โรคกุ้งแห้ง

๓) เริ่มแรกเกษตรกรจะปลูกกินเอง ประมาณ ๒ งาน และต่อมาได้ปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจ โดยมีการปลูก ๒ ไร่ เพื่อขาย โดยจะทำการขายในกลุ่มวิสาหกิจฯ ขายประมาณ ๑๐๐ กิโลกรัม

๔) เริ่มต้นจากการไว้กินเองประมาณ ๒ งาน ปลูกพอได้กินไม่ได้เอามาเพื่อจำหน่ายในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์

๕) เริ่มแรกทำการปลูกพริก ๑ ไร่ ปลูกกินเอง หากเหลือจะทำการจำหน่าย และทำการเพิ่มการปลูกเป็น ๒ ไร่ เพื่อนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว

๖) สำหรับที่บ้านปลูกกันประมาณ ๑๐๐ หลุม จำนวน ๑๐๐ ต้น สามารถเก็บไว้กินได้สบาย และปลูกพริก ๕ ไร่ เพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจ

๗) อาชีพปลูกพริกปลูกกันมาตั้งแต่แรก ปลูกพริกสืบทอดกันมา รวมทั้งทำน้ำพริกด้วย บางปีทำเยอะแต่ก็ไม่ค่อยได้ผลผลิต โดยจะมีการจ่ายเงินปันผลเป็นปีก็มีรายได้พอสมควร จะได้รับเงิน ปันผลประมาณ ๕,๐๐๐ บาท/ปี โดยในช่วงเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ กลุ่มสมาชิกจะมีการจัดทำเป็นกระเช้าน้ำพริกเพื่อจำหน่ายในชุมชน

๘) เกษตรส่วนใหญ่จะปลูกไว้เพื่อกินก่อน หากถ้าเหลือถึงจะขาย ซึ่งขายให้กับพ่อค้าคนกลางพริก กิโลกรัมละ ๒๕ - ๓๕ บาท ซึ่งราคาพริกสดในแต่ละวันก็จะไม่แน่นอน

๙) ปัจจุบันเกษตรกรจะปลูกพริกเครือ พริกยอดสน และพริกจินดาเป็นส่วนใหญ่ ระยะเวลาปลูกพริกประมาณ ๕ - ๖ เดือน

๔.๒.๒ กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก : การบริหาร การผลิต และการแปรรูป เป็นอย่างไร

๑) เกษตรกรจะมีกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ คือ จะทำการส่งพริกมาตากแห้งแล้วใช้ห้องพลังงานแสงอาทิตย์ในการอบเพื่อนำไปแปรรูปเป็นน้ำพริกต่าง ๆ เช่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกตาแดง พริกป่น พริกแกง น้ำพริกปลาร้าบอง เพื่อจำหน่าย

๒) สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมกันในการเข้ามาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกในตอนบ่ายเพื่อมาแกะกระเทียม และตำพริก และทำการบรรจุผลิตภัณฑ์โดยบางครั้งจะทำการจัดกระเช้าน้ำพริกตามยอดการสั่งทำ

๓) บางครั้งมียอดการสั่งสินค้ามาก ก็จะใช้ประชุมสมาชิกเพื่อช่วยกันจัดทำน้ำพริก

๔) กระบวนการแปรรูปพริกโดยนำพริกมาขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริกนรก น้ำพริกเผา น้ำพริกปลาช่อน พริกแกง และน้ำพริกกุ้งเสียบ เพื่อขายตามออเดอร์

๕) เกษตรกรจะนำพริกที่ปลูกไว้มาขายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ โดยนำพริกสดมาตากให้แห้งเพื่อขายและทำการช่วยกันแปรรูปพริกให้กับกลุ่ม โดยช่วยทำการแกะกระเทียม เพื่อทำน้ำพริก รวมทั้งช่วยกันบรรจุใส่กล่อง กระจุก เพื่อนำไปจำหน่าย

๖) เกษตรกรมีรายได้เป็นเงินปันผลเมื่อสิ้นปี

๗) สมาชิกกลุ่มจะทำการรวมกลุ่มรับซื้อพริกแห้ง เพื่อมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริกต่าง ๆ

๘) รวบรวมพริกจากเครือข่ายเกษตรกรที่ปลูก มาช่วยกันคัดเป็นพริกแห้ง ร่วมกันแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริก และจัดทำตามความต้องการของตลาด

๙) ด้านการบริหาร คือ จะมารวมกลุ่มกัน จะมีการแบ่งเป็นเงินปันผล ซึ่งจะได้ประมาณคนละ ๔,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท/ปี

๔.๒.๓ ปัจจัยนำออกของผลิตภัณฑ์พริก : ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า เป็นอย่างไร

๑) ลูกค้าพอใจในรสชาติอร่อยของผลิตภัณฑ์น้ำพริก

๒) ลูกค้าจะบอกว่าน้ำพริกจะมีรสชาติที่เผ็ดมาก ซึ่งน้ำพริกจะมีรสชาติที่เผ็ดน้อย

๓) พริกมีรสชาติดี และปลอดสารพิษ

๔) มี อ.ย. รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์น้ำพริก ทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาลูกค้ามีความพึงพอใจในการได้บริโภค

๕) พริกมีรสชาติดี รสชาติอร่อย

๖) ลูกค้าพึงพอใจในรสชาติมีการส่งผลิตภัณฑ์น้ำพริกเข้ามาเรื่อย ๆ

๗) ความพึงพอใจของผู้บริโภค คือ เป็นพริกที่ปลอดสารพิษ

๘) ความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์น้ำพริก คือ รสชาติอร่อยดี ไม่เผ็ดจนเกินไป น้ำพริกที่อยู่กับตลาดในเมืองได้ดี คือ น้ำพริกนรก เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่รับประทานได้ง่าย

๙) ผู้บริโภคพึงพอใจที่รสชาติมีความลงตัวอร่อย เวลาผู้บริโภคจะสั่งต้องใช้วิธีการโทรศัพท์สั่งเท่านั้น

๑๐) ผลิตตามออเดอร์การสั่งซื้อ คุณภาพของพริก คือ เป็นพริกปลอดสารพิษ รสชาติเผ็ดมัน เป็นพริกที่ขึ้นชื่อว่ารสชาติ คือ พริกยอดสน

๑๑) เป็นพริกปลอดสารพิษ เรื่องรสชาติพริกอร่อย การแปรรูปเป็นพริกแห้ง พริกปั่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อนย่าง น้ำพริกปลาร้าบองสุก พริกแกง และยังมีน้ำพริกตาแดง

๔.๒.๔ ปัจจุบันศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของกลุ่ม เป็นอย่างไร

๑) มีศักยภาพในการปลูกพริกดี และแปรรูปดีมาก มีการจัดทำเป็นแบบกระเช้า ในช่วงเทศกาลปีใหม่ หรือการมอบในพิธีต่าง ๆ ทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น

๒) กลุ่มมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลาย เช่น น้ำพริกปลาร้าบอง พริกแกง พริกป่น น้ำพริกปลาช่อน โดยจะมีการผลิตตามยอดออเดอร์การสั่งซื้อมา ซึ่งจะมีการนำผลิตภัณฑ์ไปวางขายตามชุมชน เมื่อตอนเริ่มแรกมีวางขาย แต่ด้วยปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีอาชีพหลักที่ต้องทำงานหลัก คือ อาชีพเกษตรกร จึงไม่ค่อยมีเวลาในการมาจัดทำเพื่อไปวางขาย

๓) ปัจจุบันมีสมาชิกบางคนไม่ได้ปลูกพริก แต่มาช่วยกันแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม

๔) สมาชิกจำนวน ๖๔ คน มารวมกลุ่มเพื่อทำพริก และทำน้ำพริกชนิดต่าง ๆ เพื่อจำหน่าย เช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อน น้ำพริกเผา เป็นต้น

๕) การแปรรูปพริกมาจากสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ปรุง โดยมีคุณอำไพ เป็นผู้ปรุงทั้งหมดตั้งแต่เริ่มแรก โดยพริกนั้นจะซื้อมาจากสมาชิก การแปรรูปใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ในการปรุงน้ำพริก เช่น น้ำพริกปลาช่อนอย่าง ต้องใช้เวลานาน ใช้หอมกระเทียมในการปรุง พริกก็ต้องคัดให้ได้คุณภาพ

๖) ปัจจุบันการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกดีมากซึ่งจะใช้เวลาหลังจากทำเกษตรเรียบร้อยแล้วจะมารวมกลุ่มกันเพื่อทำน้ำพริกตามยอดการสั่งซื้อ

๗) สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ และความเข้าใจด้านการตลาดและการขายสินค้าออนไลน์

สรุปได้ว่าศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรมีศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกเนื่องจากมีผลิตภัณฑ์น้ำพริกที่ให้ผู้บริโภคเลือกหลายหลายและมีรสชาติอร่อยเนื่องจากผลิตจากพริกของเกษตรกรที่ปลูกเองโดยปลอดสารพิษ เพียงแต่การรวมกลุ่มของสมาชิกใช้เวลาหลังจากเลิกงานประจำจากการทำการเกษตรจึงจะมารวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริก จึงทำให้มีผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดน้อย เนื่องจากเกษตรกรต้องประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรก่อน ซึ่งเริ่มแรกเกษตรกรจะปลูกพริกเพื่อไว้บริโภคเองในครัวเรือนก่อน จากนั้นจึงเริ่มมีการปลูกพริกเพื่อขาย โดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเป็นจุดศูนย์รวมการรวมพริก ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพริกมากขึ้น ซึ่งเกษตรกรมีการร่วมกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ จังหวัดนครราชสีมา เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์พริก โดยการแปรรูปเป็นน้ำพริกต่าง ๆ ซึ่งเริ่มแรกมีการวางขายผลิตภัณฑ์ตามชุมชนและสำนักงานเกษตรอำเภอแต่ด้วยอาชีพหลักของสมาชิกมีอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก จึงจะใช้เวลาวางเท่านั้นในการมารวมกลุ่มเพื่อทำผลิตภัณฑ์น้ำพริกนรก น้ำพริกเผา น้ำพริกปลาช่อน พริกแกง และน้ำพริกกุ้งเสียบ ประกอบกับปัจจุบันการผลิตน้ำพริกจะทำการผลิตตามยอดการสั่งซื้อเท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลปีใหม่จะได้รับความนิยมจากผู้บริโภคในการให้จัดทำเป็นกระเช้าน้ำพริกเพื่อเป็นของขวัญมอบในเทศกาลปีใหม่ และผู้บริโภคตั้งใจในรสชาติอร่อยของผลิตภัณฑ์น้ำพริกเนื่องจากพริกของอำเภอขามสะแกแสงเป็นพริกที่มีรสชาติดี และปลอดสารพิษ สมาชิกส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ และความเข้าใจด้านการตลาด รวมทั้งการขายสินค้าออนไลน์ซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบันนี้

๔.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ : การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน เกี่ยวกับประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก เป็นอย่างไร

๑) เกษตรกรผู้ปลูกพริกมีเครือข่ายกับเกษตรกรตำบลเมืองนาท เมืองเกษตร และขามสะแกแสงโดยมีการให้คำแนะนำการแปรรูป การใช้ยากำจัดศัตรูพืช

๒) เกษตรกรมีเครือข่ายระหว่างผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เนื่องจากได้มีการสร้างสัมพันธภาพในการไปออกบูทนอกสถานที่จึงทำให้มีเครือข่ายกันระหว่างเกษตรกรมีเครือข่ายกับสำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง เป็นต้น

๓) ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทำขึ้นในตอนนี้มีจำหน่ายที่ดีมาก เพียงแต่การช่องทางการจำหน่ายยังมีน้อยผู้บริโภคต้องสั่งซื้อด้วยวิธีทางโทรศัพท์

๔) เกษตรกรมีเครือข่ายความร่วมมือกับตำบลขามสะแกแสง กลุ่มเครือข่ายได้มาให้ความรู้เรื่องการกำจัดโรคระบาดในพริก เป็นการนำยาฉีดแมลงป้องกัน ตั้งแต่เริ่มต้น/เมล็ดพันธุ์ จนกระทั่งการเก็บผลผลิตเพื่อป้องกันโรคระบาด

๕) เมื่อสมาชิกกลุ่มเกษตรกรไปออกบูทจะพบเครือข่ายระหว่างเกษตรกรที่มาทำการออกบูทด้วยกันก็จะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

๖) โรงตากแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ หมู่บ้านอื่น ๆ สามารถมาตากพริกที่โรงอบพริกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ได้

๗) กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐให้เข้ารับการอบรมการจัดทำบรรจุภัณฑ์ และการปลูกพริกปลอดสาร

๘) เกษตรกรตำบลบ้านขามก็ปลูกพริกเช่นกันจึงเป็นเครือข่ายกัน เป็นแหล่งเพาะกล้า ซึ่งกลุ่มก็นำกล้าจากกลุ่มเครือข่ายมาปลูกในตำบลชีวิ๊กเช่นกัน โดยส่วนใหญ่แล้วเครือข่ายกันจะขายพริกสด แต่กลุ่มสมาชิกบ้านหนองโพธิ์จะขายทั้งพริกสด และพริกแห้ง

๙) สมาชิกเครือข่ายจะให้ความร่วมมือในการนำพริกมาทำเป็นน้ำพริกแปรรูปซึ่งเป็นอาชีพเสริมหลังจากเก็บเกี่ยวพริก รวมทั้งมีศูนย์เรียนรู้ในการให้ความรู้

๔.๓.๒ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกต้องการให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้างอย่างไร

๑) เกษตรกรผู้ปลูกพริกต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยในด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์

๒) เกษตรกรผู้ปลูกพริกต้องการให้เกษตรอำเภอ และพัฒนาชุมชน เข้ามาช่วยในการพัฒนาสินค้า OTOP ต้องการให้หาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ช่วยขยายตลาดสินค้าเพื่อการ

จำหน่ายสินค้าที่ดีขึ้น และสหกรณ์ในการเก็บออมเงินให้กับเกษตรกร รวมทั้งให้ความรู้เรื่องเกษตร เรื่องการทำปุ๋ยหมัก การป้องกันโรคต่าง ๆ ของการปลูกพริก

๓) ต้องการให้สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น มาช่วยในการพัฒนาด้านเครื่องมือในการปลูกพริก

๔) ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐช่วยด้านเงินทุน และช่วยด้านกระจายสินค้าหรือ ช่องทางการจัดจำหน่าย

๕) ต้องการให้ภาครัฐนำวิธีการใช้สมุนไพรเข้ามาช่วยกำจัดโรคระบาดพริก

๖) ต้องการให้เกษตรกรอำเภอ ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรทั้งหมดรวมทั้ง ด้านการออกแบบ และตั้งโรงเรียน

๗) ต้องการให้พัฒนาชุมชน เข้ามาช่วยดูแลสินค้าที่จำหน่าย

๘) เกษตรต้องการให้ อบต. สนับสนุนในการสร้างอาชีพให้กับเกษตรกร

๙) ต้องการให้มหาวิทยาลัยขอนแก่นทำการวิจัยต้นพริก และทำการปลูกพริกระบบน้ำหยด

๑๐) ต้องการให้พัฒนาชุมชน ช่วยในการแปรรูปสินค้าโอท็อป และพัฒนาสินค้าให้ ได้คุณภาพ ๕ ดาว

๑๑) ต้องการให้ภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยในด้านการทำเตาอบ

๑๒) ต้องการให้สำนักงานเกษตรเข้ามาให้ความรู้เรื่องโรคกุ้งแห้ง โรคราเน่าของพริก

ผลการสัมภาษณ์และนำมาสรุปโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การสัมภาษณ์และนำมาสรุปโดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ซึ่งผู้วิจัยได้ ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพและ เครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีผู้เข้าร่วมการ สนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มย่อย	ตำแหน่ง
๑	นางกฤติยา กฤษเชิด	ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง
๒	นางอำไพ แสนเมือง	รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง
๓	นายเฉลิมศักดิ์ รุ่งสันเทียะ	สมาชิกกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง
๔	นายจักรพงศ์ พงษ์ไพฑูรย์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง
๕	นายธนเดช เอื้อศรี	ผู้วิจัย
๖	นายภูดิศ นอขุนทด	ผู้วิจัย
๗	นางสาวกมลทิพย์ สัตบุษ	ผู้ช่วยวิจัย

ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แนวทางการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของ เกษตรกรผู้ปลูกพริกอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าปัญหาและอุปสรรคของกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา คือ เกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกร โดยจะทำการปลูกพริก

เป็นอาชีพเสริมรวมทั้งการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก จึงทำให้บางครั้งเกษตรกรมักจะไม่ค่อยมีเวลาในการมารวมกลุ่มในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก โดยจะมีการผลิตตามยอดออเดอร์การสั่งซื้อ เริ่มแรกจะมีการนำผลิตภัณฑ์แปรรูปพริกไปวางขายตามชุมชน แต่ด้วยปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีอาชีพหลักที่ต้องทำงาน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการมาจัดทำเพื่อไปวางขายทำให้การสั่งซื้อผลิตภัณฑ์จากพริกจะมีเพียงการสั่งซื้อจากโทรศัพท์ และช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาวจะเกิดโรคระบาดกับพริกที่เกษตรกรปลูก คือ โรคกุ้งแห้ง โรครา ใบขอด/เหี่ยว โดยจะยกกองเนา และทำให้พริกเสียหายทั้งหมดทำให้ได้ปริมาณการผลิตลดลง อุปกรณ์การผลิตยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะต้องการเครื่องหั่นตะไคร้ และพริกที่เก็บไว้จะเก็บได้ไม่นาน ถ้ามีการเก็บพริกไว้นานพริกจะเป็นสีดำ และสีไม่สวย สำหรับการขายพริกนั้นเกษตรกรจะทำการขายพริกให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงบ้าน ซึ่งราคาในแต่ละวันก็จะมีราคารับซื้อที่ไม่แน่นอน โดยเฉลี่ยจะอยู่ที่กิโลกรัมละ ๒๕ - ๓๕ บาท โดยคุณจักรพงษ์ พงษ์ไพฑูรย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ได้กล่าวถึงพริกเมื่อเกิดโรคกุ้งแห้ง หรือโรคแอนแทรกโนส ทำลายพริกได้ทุกระยะการเจริญเติบโต โดยเกิดรอยช้ำเป็นแอ่งยุบลงไปกลายเป็นแผลสีน้ำตาล รูปร่างกลุ่มรีขนาดใหญ่ มีจุดเล็ก สีดำ เรียงซ้อนกันเป็นวง โรคนี้มักเกิดขึ้นได้ง่ายในฤดูที่มีฝนตกชุก หรือในแหล่งปลูกพริกที่มีความชื้นสูง ตลอดจนในแหล่งพริกที่ปลูกแน่น และต้นพริกที่มีทรงพุ่มหนาทึบ ต้นเตี้ย การแพร่ระบาดก็เกิดขึ้นโดยสปอร์ของเชื้อราลอยไปตามลม หรือไปกับน้ำในเวลาฝนตก หรือรดน้ำ บางทีอาจติดไปกับพวกแมลงต่าง ๆ ที่วนเวียนอยู่ภายในแปลงพริกซึ่งที่ผ่านมาก็ได้จัดให้มีการให้ความรู้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริกอยู่บ่อยครั้ง รวมทั้งมีการใช้น้ำสมุนไพรจากใบสะเดาในการกำจัดโรคกุ้งแห้ง กลุ่มผู้ปลูกพริกควรมีการเพิ่มเครือข่ายเกษตรกรและกลุ่มแปรรูปพริกเพื่อเป็นการขยายฐานเครือข่ายผู้ร่วมขับเคลื่อนหน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาช่วยในการให้ความรู้ เทคโนโลยีที่จะพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ และช่องทางการจำหน่ายสินค้าสู่ตลาดต่าง ๆ โดยในการสนทนาได้ให้ข้อคิดเห็นว่า กลุ่มเกษตรกรควรมีการไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อนำวิธีการแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีจุดเด่น หรือการแก้ปัญหาโรคกุ้งแห้งให้ขาดหายไป ส่วนประเด็นด้านแนวทางและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก ได้ข้อสรุปจากการสนทนากลุ่ม คือ ควรมีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายด้านการขายให้เป็นที่ต้องการของตลาด การเข้าถึงได้ของกลุ่มลูกค้า ไม่เพียงแค่ออเดอร์สั่งซื้อด้วยวิธีการทางโทรศัพท์เท่านั้น ควรมีการเปิดช่องทางการตลาดหลาย ๆ ช่องทาง เช่น Line, Facebook, Webpage การขายตามแหล่งขายสินค้า OTOP และห้างสรรพสินค้า เป็นต้น ควรมีผู้ดูแลด้านระบบเพื่อเป็นการเปิดช่องทางการตลาดให้กว้างขึ้นซึ่งจะทำให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น สร้างเศรษฐกิจนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพิ่มการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและการตลาด ซึ่งในท้ายของการสนทนากลุ่มอาจารย์ภูติศ นอขุนทด ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักธรรมเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง คือ หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ด้วยความสามัคคีกัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^๑ ประกอบด้วย ๑.ทาน ให้ปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา ๒. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็น โยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๓. อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม และประการสุดท้าย ๔. สมานัตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน กล่าวสรุปคือ ให้แนวคิดกับการสนทนากลุ่มและการนำแนวคิดนี้ไปถ่ายทอดกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสงเกี่ยวกับการนำหลักธรรมอันเป็นเครื่องจรโลงสังคม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสงบสุข สร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใครกลมเกลียว การไม่เอาัดเอาเปรียบผู้บริโภครวมทั้งการเชื่อมสัมพันธ์กันของคนในชุมชนและท้องถิ่นให้มีความสามัคคีกัน

การประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้ได้จัดกิจกรรมในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการส่งเสริมความรู้การพัฒนาและการสร้างเครือข่าย และการเพิ่มทักษะให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ประกอบด้วย ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย โดยมีวิทยากรผู้ให้ความรู้ในครั้งนี้ คือ คุณจักรพงศ์ พงษ์ไพฑูรย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมและทีมวิจัยรวมทั้งวิทยากรผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกได้ข้อสรุปกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา คือ

๑. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา โดยการเพิ่มศักยภาพการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกให้กับเกษตรกร อีกทั้งสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรมีส่วนร่วมและเห็นประโยชน์ที่ได้รับการแปรรูป การรับการฝึกอบรมเพิ่มความรู้จากหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการสนับสนุนพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าแปรรูปจากผลิตภัณฑ์พริก ซึ่งสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสงได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่มาให้ความรู้กับเกษตรกรเกี่ยวกับการรักษาโรคพริกเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ต้นพริก ตลอดจนการใช้สมุนไพรจากใบสะเดาในการฉีดพ่นเพื่อป้องกันรักษาโรคที่เกิดกับการปลูกพริกให้กับเกษตรกร

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **ธรรมานุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

๒. สร้างผลิตภัณฑ์ดีจากวัตถุดิบพริกที่ดี ซึ่งเกษตรกรกลุ่มแปรรูปพริกต้องมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลายให้ผู้บริโภคมีทางเลือก และพริกที่นำมาแปรรูปต้องได้มาตรฐานและปลอดภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค อีกทั้งต้องสนับสนุนให้เกิดการคิดค้นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปในรูปแบบใหม่ ๆ และต้องจดทะเบียนนวัตกรรมเพื่อสร้างเป็นลิขสิทธิ์ให้กับตัวสินค้า รวมทั้งต้องมีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และตราสัญลักษณ์สินค้าของไทยให้มีความแตกต่างโดดเด่นที่เป็นลักษณะเฉพาะ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเลือกซื้อสินค้าให้กับผู้บริโภค

๓. เชื่อมโยงเครือข่ายการแปรรูปแบบครบวงจร การสนับสนุนการแปรรูปต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เพื่อให้ได้ข้อมูลและความร่วมมือในการพัฒนาการแปรรูปผลผลิตพริก ด้วยการบูรณาการข้อมูลความต้องการของตลาดสินค้าพริก ของหน่วยงานเกี่ยวข้องที่มีฐานข้อมูล เพื่อให้บริหารจัดการวางแผนระบบการทำเกษตรพริกได้อย่างเหมาะสม ตั้งแต่การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว การแปรรูป และช่องทางการตลาดแบบครบวงจร

๔. แนวทางการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก สร้างและสานสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกพริก การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนและสมาชิกกลุ่ม โดยอาจมีกิจกรรมสานสัมพันธ์ กิจกรรมแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ตลอดเวลา การสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานของรัฐ เช่น งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์สิ่งของหรือปัจจัยอย่างอื่นที่เอื้อและจำเป็นในกิจการต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริก เช่น การกำจัดโรคพริก สนับสนุนชีวภัณฑ์ ยารักษาโรคพริก

๕. สร้างภาวะผู้นำสู่การสร้างเครือข่าย คือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครราชสีมา เพราะถือว่าเป็นผู้ที่สามารถกำหนดทิศทางของกลุ่ม นำพากลุ่มไปสู่ความเข้มแข็ง ฉะนั้น ในการสร้างกลุ่มเครือข่าย จึงต้องการกระบวนการสร้างผู้นำกลุ่ม สร้างภาวะผู้นำให้เกิดกับหัวหน้ากลุ่ม ให้มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ และอดทน มีลักษณะกระตือรือร้น มีศักยภาพในการโน้มน้าวและจูงใจทำให้สมาชิกร่วมมือร่วมใจกัน

๖. แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์พริก เพิ่มความหลากหลายในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตพริกนี้อาจจะอยู่ในรูปแบบของการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกเป็นรูปแบบอื่น เช่น พริกอบแห้ง พริกป่น ทำซอสพริก เพื่อเพิ่มมูลค่าพริก เนื่องจากการขายเฉพาะพริกสดนั้นประสบปัญหาในด้านการกำหนดราคาจากพ่อค้าคนกลางหรือเกษตรกร ไม่ทราบราคากลางที่แน่นอน

๗. ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย เนื่องจากการแปรรูปนั้นมีประโยชน์หลายด้าน ทั้งเก็บได้นานและมูลค่าจากผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และสิ่งที่สนับสนุนให้การแปรรูปผลผลิตพริกนั้น ได้ผลดีมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้เลย คือ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้กับสินค้าผลผลิตพริกที่ได้รับการแปรรูปแล้วนั้นให้และดูสะอาด ดูแปลกตาและดูน่ารับประทานมากยิ่งขึ้น มีวันเดือนปีที่ผลิตและหมดอายุกำกับไว้ที่บรรจุภัณฑ์เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภค

๘. กลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครราชสีมา ต้องสร้างจุดจำหน่ายสะดวกน่าซื้อขาย ต้องส่งเสริมให้มีการนำสินค้าที่ได้จากการแปรรูปนั้นออกวางขาย ณ สถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน และสถานที่ที่สำคัญของจังหวัด ที่มีผู้คนผ่านไปมาและสามารถ

มองเห็นสินค้าได้ชัดเจน รวมไปถึงการส่งไปขาย ณ สถานที่ขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วประเทศ หรือการส่งเสริมผลักดันให้น้ำขึ้นวางขายในห้างสรรพสินค้าของจังหวัด หรือพื้นที่ใกล้เคียง รวมไปถึงการสนับสนุนพัฒนาให้ก้าวไปถึงการส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศปัจจุบันโดยผู้วิจัยและทีมวิทยากร ได้เสนอแนวทางกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ติดต่อประสานงานกับร้านปิ้งหีงเชียงใหม่ในการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำพริกของกลุ่มแม่บ้านเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า

๙. แนวทางการเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก การกำหนดราคากลางที่ชัดเจน การเพิ่มช่องทางการตลาดควรเริ่มที่นโยบายของภาครัฐต้องเข้ามาดูแลทั้งระดับชาติและระดับจังหวัดในการกำหนดนโยบาย ให้มีราคากลางพริกให้เหมือนกับพืชเกษตรชนิดอื่นที่มีการประกาศราคากลางอย่างชัดเจนมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศเพื่อแก้ปัญหาพ่อค้าคนกลาง

๑๐. แนวทางการเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก คือ ช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ ในยุค ๔.๐ ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้ทำการฝึกอบรมการจัดทำเวปเพจเพื่อจำหน่ายสินค้าออนไลน์และการขายผลิตภัณฑ์พริกให้กับกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่รู้จักของผู้บริโภค

๑๑. สร้างโอกาสทางการตลาด หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์หาช่องทางการตลาด จัดงานเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกได้พบกับกลุ่มบริษัทแปรรูปพริกเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาด ผู้ปลูกพริกที่มีคุณภาพปลอดภัยจะได้มีโอกาสทำสัญญาซื้อขายพริกกับบริษัทสามารถทำให้ราคาสูงขึ้น

สรุปผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

จากข้อมูลการลงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเกษตรกร กลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และการสนทนากลุ่ม นั้นผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพและเครือข่าย การปลูกพริกปลอดภัย การกำจัดศัตรูพืชเกี่ยวกับโรคกุ้งแห้ง โรคยอดแห้ง โรคเหี่ยวจากเชื้อรา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญยิ่งของเกษตรกร โดยวิทยากรผู้ให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร คือ คุณจักรพงษ์ พงษ์ไพฑูรย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และทีมผู้วิจัย ซึ่งได้พัฒนาความรู้และทักษะให้กลุ่ม

เกษตรกรในด้านการปลูกพริก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับภาวการณ์ตลาด เพื่อยกระดับธุรกิจของชุมชนให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการใช้สมุนไพรจากใบสะเดาในการฉีดพ่นเพื่อป้องกันรักษาโรคที่เกิดกับการปลูกพริกให้กับเกษตรกร การดูแลบำรุงรักษาต้นพริกเพื่อตรวจสอบการเจริญเติบโต และทำการสำรวจโรคและแมลงที่ระบาดในแปลงเป็นประจำ ตลอดจนการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้ต้นพริกโดยฉีดพ่นด้วยน้ำปูนใส รวมถึงขั้นตอนสุดท้าย การเก็บเกี่ยวพริกประมาณ ๑๐๐ - ๑๒๐ วัน โดยเก็บเกี่ยวผลที่ห้ามไปถึงสุก ผลผลิตที่เก็บได้ควรเอาไว้ในที่ร่มและไม่ควรกองสุ่มกันเพราะจะทำให้เกิดการเน่าเสียได้ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตร

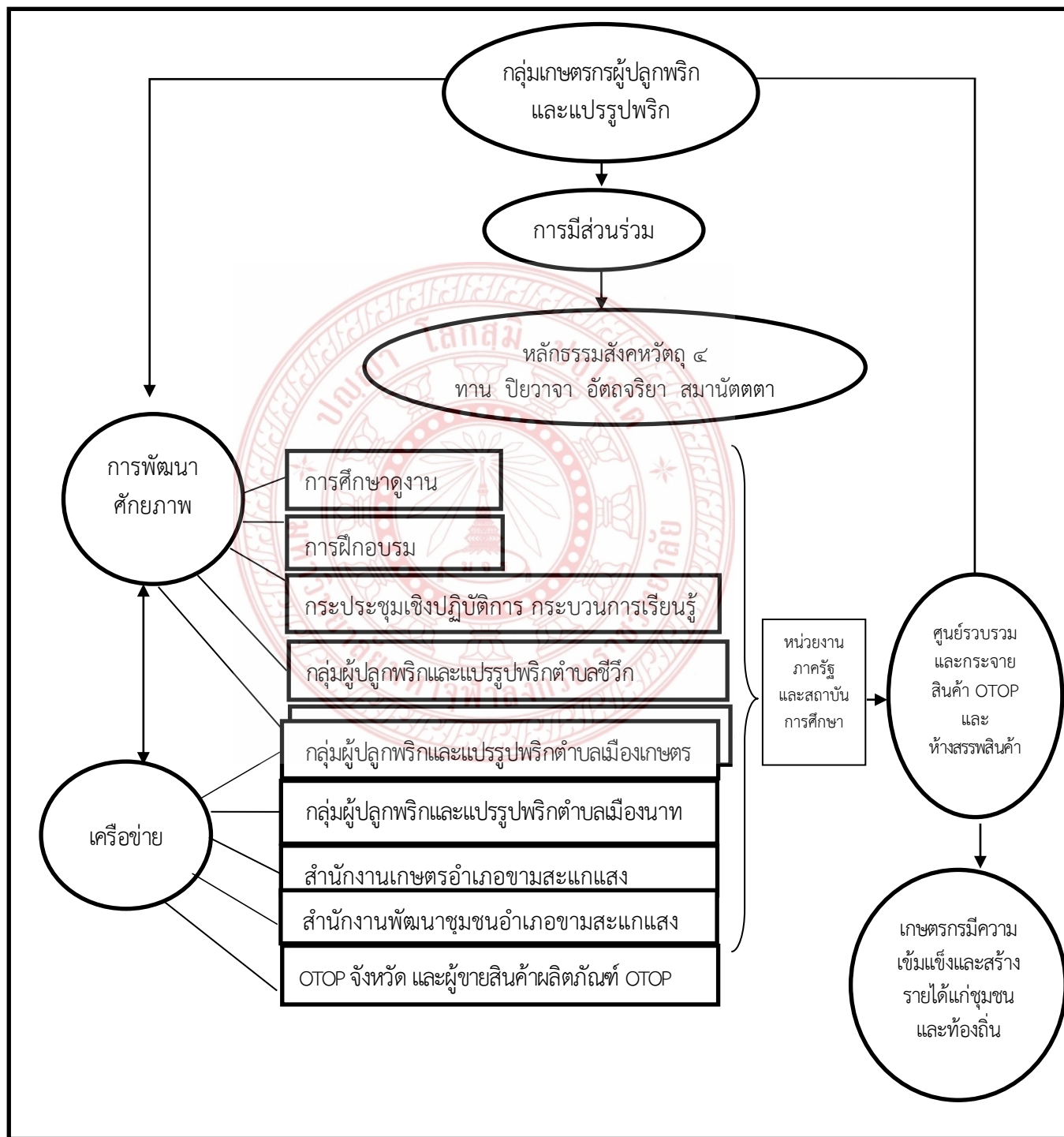
ส่วนการพัฒนาเครือข่ายผู้วิจัยได้ให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพการสร้างเครือข่ายกับเกษตรกรในการเชื่อมโยงเครือข่าย การสร้างเครือข่ายเกษตรกร หรือหน่วยงานภาครัฐที่ดี การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเครือข่ายจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเกษตร เน้นสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และเครือข่าย โดยใช้กลวิธีการเรียนรู้ทั้งแบบเน้นกระบวนการพัฒนาความคิด และแบบเน้นการเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรม การประชาสัมพันธ์กลุ่มและเครือข่าย เป็นการให้ผู้นำกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร กล่าวถึงสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมขึ้นในชุมชนหรือการมีประชุม อบรมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในเครือข่าย ให้ความรู้กับเกษตรกรในการรวมกลุ่มเพื่อขายสินค้าให้กับพ่อค้าคนกลาง เพื่อมิให้เกิดการขายแบบถูกเอาเปรียบกับเกษตรกร จึงเกิดการร่วมมือเป็นเครือข่ายเกษตรกรชุมชน เป็นกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง รวมทั้งเกษตรกรและกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ยังได้มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ในการร่วมอบรม การเรียนรู้ การขายสินค้าออนไลน์ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกตำบลชีวิ๊ก เกษตรกรผู้ปลูกพริกตำบลขามสะแกแสง และเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกพริกเมืองเกษตร และเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกพริกตำบลเมืองนาท และหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายในด้านการส่งเสริมความรู้ เครือข่ายกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง และเครือข่ายผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โอท็อป ร่วมกันประสานหรือชักชวนกันเพื่อไปออกร้านขายผลิตภัณฑ์ตามงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่าย โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การมีแนวคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน รวมทั้งมีความร่วมมือกับอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ในการให้ความรู้การพัฒนา ศักยภาพของเกษตรกรด้วยการนำหลักพุทธธรรม มาปรับใช้ในการบริหารจัดการหรือใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร อันได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา โดยมีแนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้แนวคิดและการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร เช่น การจัดทำเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก หรือช่องทางการขายสินค้าออนไลน์ การสร้างเว็บเพจให้กับเกษตรกรและกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร

เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเพราะปัจจุบันชุมชนและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง มีเพียงการสั่งซื้อสินค้าทางโทรศัพท์เท่านั้น รวมทั้งให้ความรู้ด้านการเพิ่มความหลากหลายในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกเป็นรูปแบบอื่น เช่น ทำซอสพริก เพื่อเพิ่มมูลค่าพริกให้มากขึ้น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย ซึ่งวิธีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ถือเป็นการสร้างและเพิ่มแรงจูงใจในการเลือกซื้อสินค้าเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งได้ทำการแนะนำเกษตรกรให้นำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปไปวางจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ ของจังหวัด รวมไปถึงการส่งผลิตภัณฑ์ไปขายตามสถานที่ขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อเป็นการสนับสนุนพัฒนาให้ก้าวไปถึงการส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศในอนาคต และสำหรับการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการส่งเสริมความรู้การพัฒนาและการสร้างเครือข่าย และการเพิ่มทักษะให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรได้ดังนี้

๑. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา
๒. สร้างผลิตภัณฑ์ดีจากวัตถุดิบพริกที่ดี ซึ่งเกษตรกรกลุ่มแปรรูปพริกต้องมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลายให้ผู้บริโภคมีทางเลือก และพริกที่นำมาแปรรูปต้องได้มาตรฐาน และปลอดภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค
๓. เชื่อมโยงเครือข่ายการแปรรูปแบบครบวงจร การสนับสนุนการแปรรูปต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เพื่อให้ได้ข้อมูลและความร่วมมือในการพัฒนาการแปรรูปผลผลิตพริก ด้วยการบูรณาการข้อมูลความต้องการของตลาดสินค้าพริกของหน่วยงานเกี่ยวข้อง
๔. แนวทางการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก สร้างและสานสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกพริก กิจกรรมแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน
๕. สร้างภาวะผู้นำสู่การสร้างเครือข่าย คือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพราะถือว่าเป็นผู้ที่สามารถกำหนดทิศทางของกลุ่ม นำพากลุ่มไปสู่ความเข้มแข็ง
๖. แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์พริก เพิ่มความหลากหลายในการแปรรูป
๗. ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย เนื่องจากการแปรรูปนั้นมีประโยชน์หลายด้าน ทั้งเก็บได้นานและมูลค่าจากผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นด้วย
๘. กลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ ต้องสร้างจุดจำหน่ายสะดวกต่อนำซื้อขายต้องส่งเสริมให้มีการนำสินค้าที่ได้จากการแปรรูปนั้นออกวางขาย ณ สถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน และสถานที่ขายของฝากของจังหวัด
๙. แนวทางการเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก การกำหนดราคากลางที่ชัดเจน การเพิ่มช่องทางการตลาดควรเริ่มต้นนโยบายของภาครัฐต้องเข้ามาดูแล
๑๐. การเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก คือ ช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ ในยุค ๔.๐ ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน และประการสุดท้าย สร้างโอกาสทางการตลาด หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์หาช่องทางการตลาด จัดงานเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกได้พบกับกลุ่มบริษัทแปรรูปพริกเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาด ผู้ปลูกพริกที่มีคุณภาพปลอดภัยจะได้มีโอกาสทำสัญญาซื้อขายพริกกับบริษัทสามารถทำให้ราคาสูงขึ้น

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยดังแผนภาพ

ภาพที่ ๔๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้

การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ เกษตรกรผู้ปลูกพริกเกิดการรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จัดตั้งกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพริกในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริกต่าง ๆ เช่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกตาแดง พริกป่น พริกแกง น้ำพริกปลาร้าบอง เป็นต้น

การนำหลักหลักการธรรม สัจจกัณฑ์ ๔ มาใช้ในการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ๑. ทานให้ปัน คือ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสองเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือ ทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา หากเครือข่ายหรือกลุ่มผู้ปลูกพริกขาดเหลืออุปกรณ์ สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้ การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอกจะช่วยสร้างนิสัยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน โดยในชุมชนได้มีการแบ่งปันการใช้โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ร่วมกันทุกหมู่บ้าน ๒. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๓. อตถจริยา ทำประโยชน์แก่กัน คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม และประการสุดท้าย ๔. สมานัตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหามาให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

การพัฒนาศักยภาพ มีการพัฒนาศักยภาพให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปพริก โดยการอบรมการประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายให้กับเกษตรกรเพื่อให้ความรู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง การให้ความรู้การปลูกพริก การใช้สมุนไพรในการกำจัดศัตรูโรคที่เกิดกับต้นพริก การฝึกอบรมทักษะการผลิตหรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กับสมาชิกในกลุ่มให้มีความเชี่ยวชาญและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัย มีกระบวนการเรียนรู้ การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการตลาด เพื่อเพิ่มช่องทางการขายผลิตภัณฑ์ การสร้างเว็บเพจเพื่อขายสินค้าออนไลน์ ร้านค้าประชารัฐ รวมทั้งการนำผลิตภัณฑ์ไปหาผู้บริโภคเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ นำสินค้าไปจำหน่ายในสถานที่ท่องเที่ยวตามแหล่งชุมชนที่เป็นจุดเด่นของจังหวัด

การพัฒนาเครือข่าย มีการพัฒนาและสร้างเครือข่ายกับกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของชุมชน และกลุ่มผู้ปลูกพริกตำบลชีวิ๊ก ตำบลขามสะแกแสง ตำบลเมืองเกษตรและตำบลเมืองนาท เครือข่ายสำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง เครือข่ายสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง OTOP จังหวัด รวมทั้งเครือข่ายกับผู้ขายสินค้าผลิตภัณฑ์ OTOP ของแต่ละจังหวัด เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มและการสร้างเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรให้เกิดเครือข่ายในการประสานงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันต่อไป

การเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาด ผลิตภัณฑ์จากชุมชนสู่ศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า OTOP และห้างสรรพสินค้า เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกของอำเภอขามสะแกแสง และชุมชนได้มีความรู้และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน และท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง และมั่นคงต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาศักยภาพในการปลูกพริก และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และเพื่อการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๒๐ คน ส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ มีอาชีพเกษตรกร มีอายุระหว่าง ๕๑ - ๖๕ ปี มีรายได้เสริมจากการปลูกพริกและแปรรูปพริกเฉลี่ยเดือนละ ๑,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท โดยข้อมูลสรุปดังนี้

๕.๑.๑ ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริก คือ โรคกุ้งแห้ง ซึ่งจะทำให้ไม่มีเมล็ดลำต้นจะตายแห้ง เมื่อพริกเกิดโรคกุ้งแห้งก็จะทำให้มีผลิตภัณฑ์พริกผลิตไม่พอขายต่อความต้องการของตลาด ประกอบกับยังทำให้สมาชิกทุกคนขาดรายได้จากการปลูกพริกเช่นกัน ช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาวจะเกิดโรคระบาดกับพริกที่เกษตรกรปลูก คือ โรคกุ้งแห้ง โรครา ใบขอด/เหี่ยว โรคเน่า (รา) ทำให้ได้ปริมาณการผลิตลดลงในช่วงฤดูฝน หรือในช่วงที่มีฝนตกติดต่อกันหลายวัน ความชื้นในอากาศมีมากจนทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้ดี และปัจจัยเสริมที่ทำให้โรคระบาดรุนแรงก็คือ พริกขาดแคลเซียมที่จะเป็นตัวช่วยให้เซลล์แข็งแรงต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรีย เมื่อเกิดโรคระบาดไม่มีการป้องกันที่ถูกวิธี เมื่อมีอากาศแล้งมากจะเกิดโรคระบาดขึ้นได้ง่าย เม็ดพริกจะหดแห้ง เหตุเพราะสภาพอากาศผู้ปลูกพริกกล่าวว่าพริกจะเกิดโรคราเน่า โดยจะยกกองเน่า และทำให้พริกเสียหายทั้งหมด พริกที่เก็บไว้จะเก็บได้ไม่นาน ถ้ามีการเก็บพริกไว้นานพริกจะเป็นสีดำ และสีไม่สวย เกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรจึงต้องดำเนินการประกอบอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าว ทำให้ ด้งนั้น การรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มน้อย ผู้ปลูกพริกให้ข้อมูลปัจจุบันจะพบว่าพริกที่ปลูกเป็นโรคระบาดบ่อยเกษตรกรจะลดพื้นที่ในการปลูกพริกลง โดยในช่วงเดือนกันยายนมีโรคระบาด จึงทำให้ลดพื้นที่ในการเพาะปลูกโดยจะเหลือต่อครอบครัว

ประมาณ ๒ ไร่ หรือ ๑ ไร่ เท่านั้น โดยจะมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชนเข้ามาอบรมให้ความรู้กับสมาชิกและเกษตรกรผู้ปลูกพริกเป็นประจำ

๕.๑.๒ ศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๑) ปัจจัยนำเข้าของกระบวนการปลูกพริกและการแปรรูปพริก : ความรู้ ภูมิปัญญา คนงาน เงิน พบว่า เริ่มแรกจะปลูกพริกตามจอมปลวกที่อยู่ในนา ต่อมาเริ่มมีการค้าขายจึงปลูกขายเป็นไร่ และ ๒ - ๓ ไร่ เกษตรกรปลูกพริกตามจอมปลวกที่อยู่ในนา ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา บางครัวเรือนปลูกพริกจำนวน ๓ - ๔ ไร่ต่อครัวเรือนเพื่อขาย มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเป็นจุดศูนย์รวมการรวมพริกแห้ง ทำรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่บ้านหนองโพธิ์ บ้านหนองแหน บ้านหัวบึง มีรายได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท เป็นการขายพริกแห้ง ส่วนพริกสดก็จะส่งขายตลาด รายได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท และประมาณในเดือนกันยายน จะมีโรคระบาด คือ โรคกุ้งแห้ง เริ่มแรกเกษตรกรจะปลูกกินเองและต่อมาได้ปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจเพื่อทำการจำหน่าย และทำการเพิ่มการปลูกเป็น ๒ ไร่ โดยจะทำการขายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว โดยเกษตรกรส่วนมากจะมีอาชีพปลูกพริกปลูกกันมาตั้งแต่แรก ปลูกพริกสืบทอดกันมา รวมทั้งทำน้ำพริกด้วย บางปีทำเยอะแต่ก็ไม่ค่อยได้ผลผลิต โดยจะมีการจ่ายเงินปันผลเป็นปีกับสมาชิกกลุ่มก็มีรายได้พอสมควร จะได้รับเงินปันผลประมาณ ๕,๐๐๐ บาท/ปี โดยในช่วงเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ กลุ่มก็จะมีการจัดทำเป็นกระเช้าน้ำพริกเพื่อจำหน่ายในชุมชน เกษตรกรส่วนมากจะปลูกไว้เพื่อกินก่อน หากถ้าเหลือถึงจะขาย ซึ่งขายให้กับพ่อค้าคนกลางพริก กิโลกรัมละ ๒๕ - ๓๕ บาท ซึ่งราคาในแต่ละวันก็ไม่แน่นอน ปัจจุบันเกษตรกรจะปลูกพริกเครือ พริกยอดสน และพริกจินดาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีระยะเวลาปลูกพริกประมาณ ๕ - ๖ เดือน

๒) กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก : การบริหาร การผลิต และการแปรรูป พบว่า กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ คือ จะทำการล้างพริกมาตากแห้งแล้วใช้ห้องพลังงานแสงอาทิตย์ในการอบเพื่อนำไปแปรรูปเป็นน้ำพริกต่าง ๆ เช่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกตาแดง พริกป่น พริกแกง น้ำพริกปลาร้าบอง เพื่อจำหน่าย สมาชิกกลุ่มจะเข้ามาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดภัยบ้านหนองโพธิ์เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกในตอนบ่ายเพื่อมาแคะกระเทียม และตำพริก และทำการบรรจุผลิตภัณฑ์ โดยบางครั้งจะทำการจัดกระเช้าน้ำพริกตามยอดการสั่งทำ ในบางครั้งมียอดการสั่งสินค้ามาก ก็จะเรียกประชุมสมาชิกเพื่อช่วยกันจัดทำน้ำพริก กระบวนการแปรรูปพริก โดยนำพริกมาขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดภัยบ้านหนองโพธิ์ เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ น้ำพริกนรก น้ำพริกเผา น้ำพริกปลาช่อน พริกแกง และน้ำพริกกุ้งเสียบ เพื่อขายตามออเดอร์ที่กลุ่มได้รับนำพริกที่ปลูกไว้มาขายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดภัยบ้านหนองโพธิ์ โดยนำพริกสดมาตากให้แห้งเพื่อขาย และมีส่วนร่วมในการช่วยกันแปรรูปพริกให้กับกลุ่มโดยช่วยทำการแคะกระเทียมเพื่อทำน้ำพริก รวมทั้งช่วยกันบรรจุใส่กล่อง กระปุก เพื่อนำไปจำหน่าย เกษตรกรมีรายได้เป็นเงินปันผลเมื่อสิ้นปี สมาชิกกลุ่มจะทำการรวมกลุ่มรับซื้อ พริกแห้ง เพื่อมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริกต่าง ๆ รวบรวมพริกจากเครือข่าย มาช่วยกันคัดเป็นพริกแห้ง รวมกันแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริก และจัดทำตามความต้องการของตลาด ด้านการบริหาร คือ จะมารวมกลุ่มกัน จะมีการแบ่งเป็นเงินปันผลซึ่งจะได้ประมาณคนละ ๔,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ บาท/ปี

๓) ปัจจัยนำออกของผลิตภัณฑ์พริก : ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า พบว่า ลูกค้าใส่ใจในรสชาติอร่อยของผลิตภัณฑ์น้ำพริก พริกมีรสชาติดี และปลอดภัย มี อ.ย. รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์น้ำพริก ทำให้ผลิตที่ออกมาทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจในการได้บริโภค พริกมีรสชาติดี รสชาติอร่อย สรุปลงโดยรวมลูกค้าพึงพอใจในรสชาติจึงมีการสั่งผลิตภัณฑ์น้ำพริกเข้ามาบ่อย ๆ ความพึงพอใจของผู้บริโภค คือ เป็นพริกที่ปลอดภัย ความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์น้ำพริก คือ รสชาติอร่อยดี ไม่เผ็ดจนเกินไป น้ำพริกที่อยู่กับตลาดในเมืองได้ดี คือ น้ำพริกนรก ผู้บริโภคพึงพอใจที่รสชาติมีความลงตัวอร่อย แต่มีประเด็นตรงเวลาผู้บริโภคจะสั่งต้องใช้วิธีการโทรศัพท์สั่งเท่านั้น ผลิตตามออเดอร์การสั่งซื้อ เป็นพริกที่ขึ้นชื่อรสชาติดี คือ พริกยอดสน เป็นพริกปลอดภัย เรื่องรสชาติพริกอร่อย การแปรรูปเป็น พริกแห้ง พริกป่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อนย่าง น้ำพริกปลาร้าบองสุก พริกแกง และยังมีน้ำพริกตาแดง

๔) ปัจจุบันศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของกลุ่มพบว่า มีศักยภาพในการปลูกพริกดี และแปรรูปดีมาก มีการจัดทำเป็นแบบกระเช้าในเทศกาลปีใหม่หรือการมอบในพิธีต่าง ๆ ทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาดทำให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น กลุ่มมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลาย เช่น น้ำพริกปลาร้าบอง พริกแกง พริกป่น น้ำพริกปลาช่อน โดยจะมีการผลิตตามออเดอร์การสั่งซื้อมา ซึ่งจะมีการนำผลิตภัณฑ์ไปวางขายตามชุมชน เมื่อตอนเริ่มแรกมีวางขาย แต่ด้วยปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีอาชีพหลักที่ต้องทำงาน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการมาจัดทำเพื่อไปวางขาย ปัจจุบันมีสมาชิกบางคนไม่ได้ปลูกพริก แต่มาช่วยกันแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม สมาชิกจำนวน ๒๔ คน มารวมกลุ่มเพื่อทำพริก และทำน้ำพริกชนิดต่าง ๆ เพื่อจำหน่าย เช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อน น้ำพริกเผา เป็นต้น การแปรรูปพริกมาจากสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ปรุง โดยมีคุณอำไพ เป็นผู้ปรุงทั้งหมดตั้งแต่เริ่มแรก โดยพริกนั้นจะซื้อมาจากสมาชิก การแปรรูปใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ในการปรุงน้ำพริก เช่น น้ำพริกปลาช่อนย่าง ต้องใช้เวลานาน ใช้หอมกระเทียมในการปรุง พริกก็ต้องคัดเลือกให้ได้คุณภาพ ปัจจุบันการแปรรูปผลิตภัณฑ์ดีมากซึ่งจะนำเวลาหลังจากทำเกษตรเรียบร้อยแล้วจะมารวมกลุ่มกันเพื่อทำน้ำพริกตามออเดอร์การสั่งซื้อ แต่สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ด้านการตลาด และการขายสินค้าออนไลน์หรือทางเว็บเพจ

๕.๑.๓ การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๑) การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก พบว่า เกษตรกรมีเครือข่ายกับตำบลเมืองนาท เมืองเกษตร และตำบลขามสะแกแสง มีการให้คำแนะนำการแปรรูป การใช้จ่ายจัดตั้งตู้แช่ มีเครือข่ายระหว่างผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เนื่องจากได้มีการสร้างสัมพันธ์ภาพหรือการสร้างเครือข่ายในการไปออกบูทจำหน่ายสินค้านอกสถานที่ จึงทำให้มีเครือข่ายกันระหว่างเกษตรกร เครือข่ายกับสำนักงานเกษตรอำเภอ และพัฒนาชุมชน ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทำขึ้นในตอนนี้มีการจำหน่ายที่ดีมาก เพียงแต่ช่องทางการจำหน่ายยังมีน้อยผู้บริโภคต้องสั่งซื้อด้วยวิธีทางโทรศัพท์เท่านั้น จึงต้องเพิ่มการพัฒนาด้านการเรียนรู้การขายสินค้าออนไลน์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้า เพิ่มการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและการตลาด เพิ่มการสร้างเครือข่ายกับองค์กรของรัฐและ

เครือข่ายชุมชนผู้ปลูกพริก ภาครัฐและกลุ่มเครือข่ายได้มาให้ความรู้เรื่องการฆ่าโรคระบาดในพริก เป็นการนำยาฉีดแมลง ป้องกัน ตั้งแต่เริ่มต้น/เมล็ดพันธ์ จนกระทั่งการเก็บผลผลิตเพื่อป้องกันโรคระบาด เวลาไปออกบูธจะพบกับเครือข่ายระหว่างเกษตรกรที่มาทำการออกบูธด้วยกันก็จะมีพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งโรงตากแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ของกลุ่มผู้ปลูกพริก และแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์นั้น หมู่บ้านอื่น ๆ สามารถมาตากพริกที่โรงอบพริกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ได้เช่นกัน รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐให้เข้ารับการอบรมการขายสินค้าออนไลน์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เกษตรกรตำบลบ้านขามก็ปลูกพริกเช่นกันจึงเป็นเครือข่ายกัน เป็นแหล่งเพาะกล้า ซึ่งกลุ่มก็นำกล้าจากกลุ่มเครือข่ายมาปลูกในตำบลซีริกเช่นกัน โดยส่วนใหญ่แล้วเครือข่ายกันจะขายพริกสด แต่กลุ่มสมาชิกเราจะขายทั้งพริกสด และพริกแห้ง สมาชิกเครือข่ายจะให้ความร่วมมือในการนำพริกมาทำเป็นน้ำพริกแปรรูปซึ่งเป็นงานหลังจากเก็บเกี่ยวพริก รวมทั้งมีศูนย์เรียนรู้ในการให้ความรู้ รวมทั้งการเสนอแนวคิดหลักกรรมเพื่อนำมาปรับใช้กับกระบวนการปฏิบัติงาน โดยนำหลักกรรมของสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นหลักกรรมอันเป็นเครื่องจรโลงสังคม เป็นหลักกรรมที่สร้างความสุขสมานสามัคคี สร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใครกลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันของคนในสังคมเพื่อให้เกิดเครือข่ายร่วมกัน การไม่เอาเปรียบผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน ปิยวาจา คือ การสื่อสารกันด้วยถ้อยคำที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อตถจริยา คือ การสร้างสร้างสิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม สัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน การร่วมกันทำงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบให้ดีที่สุดเพื่อให้การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสงเคราะห์ การดูแลเอาใจใส่การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การส่งเสริมกันให้เกิดผลสำเร็จของงาน และสมานัตตตา คือ การประพฤติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย การไม่เลือกปฏิบัติ การรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามกาลเวลา สถานที่ และตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง การร่วมทุกข์และสุขระหว่างเพื่อนร่วมกลุ่ม ชุมชน และท้องถิ่น

๒) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกต้องการให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้าง พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกพริกต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยในด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และสหกรณ์ในการการเก็บออมเงิน ด้านสำนักงานเกษตรอำเภอให้ความรู้เรื่องการพัฒนาเกษตร เรื่องการทำปุ๋ยหมัก ต้องการให้แนะนำการป้องกันโรคให้สำนักงานเกษตรเข้ามาให้ความรู้เรื่องโรคกุ้งแห้ง โรคราเน่าของพริก ต้องการให้พัฒนาชุมชนหาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ดูแลสินค้าที่จำหน่าย ช่วยขยายตลาดสินค้าเพื่อการจำหน่ายที่ดีขึ้น ช่วยในการแปรรูปสินค้าไอทีอป และพัฒนาสินค้าให้ได้คุณภาพ ๕ ดาว ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น มาช่วยในการพัฒนาด้านเครื่องมือในการปลูกพริก ต้องการให้มหาวิทยาลัยขอนแก่นมาวิจัยต้นพริก และทำการปลูกพริกระบบน้ำหยด เข้ามาช่วยในด้านการทำเตาอบ ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐช่วยด้านเงินทุน และช่วยด้านกระจายสินค้าหรือช่องทางการจัดจำหน่าย ต้องการให้ภาครัฐนำวิธีการใช้สมุนไพรเข้ามาช่วยกำจัดโรคระบาดพริก รวมทั้งด้านการออกแบบ และตั้งโรงเรือนเกษตรกรต้องการให้ อบรม สนับสนุนในการสร้างอาชีพเสริม

การประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา การวิจัยครั้งนี้ได้จัดกิจกรรมในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นการส่งเสริมความรู้การพัฒนาและการสร้างเครือข่าย และการเพิ่มทักษะให้กับเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ประกอบด้วย ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย โดยมีวิทยากรผู้ให้ความรู้ในครั้งนี้ คือ คุณจักรพงศ์ พงษ์ไพฑูรย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมและทีมวิจัยรวมทั้งวิทยากรผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกได้ข้อสรุปกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา คือ ๑. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา ในการให้ความรู้กับกลุ่มเกษตรกรอยู่ตลอดเวลา ๒. สร้างผลิตภัณฑ์ดีจากวัตถุดิบพริกที่ดี ซึ่งเกษตรกรกลุ่มแปรรูปพริกต้องมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลายให้ผู้บริโภคมีทางเลือก และพริกที่นำมาแปรรูปต้องได้มาตรฐาน และปลอดภัย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ๓. เชื่อมโยงเครือข่ายการแปรรูปแบบครบวงจร การสนับสนุนการแปรรูปต้องมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เพื่อให้ได้ข้อมูลและความร่วมมือในการพัฒนาการแปรรูปผลผลิตพริก ด้วยการบูรณาการข้อมูลความต้องการของตลาดสินค้าพริกของหน่วยงานเกี่ยวข้อง ๔. แนวทางการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก สร้างและสานสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกพริก กิจกรรมแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ๕. สร้างภาวะผู้นำสู่การสร้างเครือข่าย คือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพราะถือว่าเป็นผู้ที่สามารถกำหนดทิศทางของกลุ่มนำพากลุ่มไปสู่ความเข้มแข็ง ๖. แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์พริก เพิ่มความหลากหลายในการแปรรูป ๗. ออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย เนื่องจากการแปรรูปนั้น มีประโยชน์หลายด้าน ทั้งเก็บได้นานและมูลค่าจากผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นด้วย ๘. กลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ ต้องสร้างจุดจำหน่ายสะดวกน่าซื้อขาย ต้องส่งเสริมให้มีการนำสินค้าที่ได้จากการแปรรูปนั้นออกวางขาย ณ สถานที่ต่าง ๆ ของชุมชน และสถานที่สำคัญของจังหวัด ๙. แนวทางการเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก การกำหนดราคากลางที่ชัดเจน การเพิ่มช่องทางการตลาดควรเริ่มที่นโยบายของภาครัฐต้องเข้ามาดูแล ๑๐. การเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก คือ ช่องทางการจำหน่ายสินค้าออนไลน์ในยุค ๔.๐ ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาศักยภาพให้กับเกษตรกรเพื่อจัดทำเว็บเพจสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากพริก และประการสุดท้าย สร้างโอกาสทางการตลาดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์หาช่องทางการตลาด จัดงานเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกได้พบกับกลุ่มบริษัทแปรรูปพริกเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาดผู้ปลูกพริกที่มีคุณภาพปลอดภัยจะได้มีโอกาสทำสัญญาซื้อขายพริกกับบริษัทสามารถทำให้ราคาสูงขึ้น

สรุปผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอ ขามสะแกแสง คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้เรื่องการปลูกพริกปลอดภัย การกำจัดศัตรูพืชเกี่ยวกับโรคกุ้งแห้ง โรคยอดแห้ง โรคเหี่ยวจากเชื้อรา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญยิ่งของเกษตรกร โดยวิทยากรผู้ให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกร คือ คุณจักรพงษ์ พงษ์ไพฑูรย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และทีมผู้วิจัยซึ่งได้พัฒนาความรู้และทักษะให้กลุ่มเกษตรกรในด้านการปลูกพริก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ที่มีความทันสมัยและการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับภาวะการตลาด เพื่อยกระดับธุรกิจของชุมชนให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรส่วนการพัฒนาเครือข่ายผู้วิจัยได้ให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพการสร้างเครือข่ายกับเกษตรกรและการจัดทำเว็บเพจสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในการเชื่อมโยงเครือข่าย การสร้างเครือข่ายเกษตรกร หรือหน่วยงานภาครัฐที่ดี การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเครือข่ายจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเกษตร เน้นสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และเครือข่าย โดยใช้กลวิธีการเรียนรู้ทั้งแบบเน้นกระบวนการพัฒนาความคิด และแบบเน้นการเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติ เช่น การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์กลุ่มและเครือข่าย เป็นการให้ผู้นำกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรกล่าวถึงสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมขึ้นในชุมชน หรือการมีประชุมอบรมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในเครือข่าย ให้ความรู้กับเกษตรกรในการรวมกลุ่มเพื่อขายสินค้าให้กับพ่อค้าคนกลาง เพื่อมิให้เกิดการขายแบบถูกเอาเปรียบกับเกษตรกร จึงเกิดการร่วมมือเป็นเครือข่ายเกษตรกรชุมชน รวมทั้งเกษตรกรและกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ยังได้มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในการร่วมอบรมการเรียนรู้ การขายสินค้าออนไลน์ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกตำบลซิวัก ตำบลขามสะแกแสง ตำบลเมืองเกษตร และตำบลเมืองนาท เครือข่ายกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง และเครือข่ายผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โอท็อป ร่วมกันประสานหรือชักชวนกันเพื่อไปออกร้านขายผลิตภัณฑ์ตามงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่ายโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การมีแนวคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน รวมทั้งมีความร่วมมือกับอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ในการให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรด้วยการ นำหลักพุทธธรรม มาปรับใช้ในการบริหารจัดการหรือใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร อันได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา โดยมีแนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้แนวคิดและการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร เช่น การจัดทำเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก หรือช่องทางการขายสินค้าออนไลน์ การสร้างเว็บเพจให้กับเกษตรกรและกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรในการจำหน่าย

ผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด รวมทั้งให้ความรู้ด้านการเพิ่มความหลากหลายในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกเป็นรูปแบบอื่น เช่น ทำซอสพริก เพื่อเพิ่มมูลค่าพริกให้มากขึ้น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย ซึ่งวิธีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ถือเป็น การสร้างและเพิ่มแรงจูงใจในการเลือกซื้อสินค้าเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งได้ทำการแนะนำเกษตรกรให้นำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปไปวางจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ ที่มีคนผ่านไปมาและสามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ได้ชัดเจน รวมถึงการส่งผลิตภัณฑ์ไปขายตามสถานที่ขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อเป็นการสนับสนุนพัฒนาให้ก้าวไปถึงการส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศในอนาคต

๕.๒ อภิปรายผล

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริก คือ โรคกุ้งแห้ง ซึ่งจะทำให้ไม่มีเมล็ดลำต้นจะตายแห้ง เมื่อพริกเกิดโรคกุ้งแห้งก็จะทำให้มีผลิตภัณฑ์พริกผลิตไม่พอขายต่อความต้องการของตลาด ช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาวจะเกิดโรคระบาดกับพริกที่เกษตรกรปลูก คือ โรคกุ้งแห้ง โรครา ใบชอด/เหี่ยว ทำให้ได้ปริมาณการผลิตลดลง ในช่วงฤดูฝน หรือในช่วงที่มีฝนตกติดต่อกันหลายวัน ความชื้นในอากาศมีมากจนทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้ดี และปัจจัยเสริมที่ทำให้โรคระบาดรุนแรงก็คือ พริกขาดแคลนเชื้อราที่เป็น ตัวช่วยให้เซลล์แข็งแรงต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรีย เมื่อเกิดโรคระบาดไม่มีการป้องกันที่ถูกต้อง เมื่อมีอากาศแล้งมากจะเกิดโรคระบาดขึ้นได้ง่าย จะเกิดโรคใบเหี่ยว ใบชอด โรคเน่า (รา) เม็ดพริกจะหดแห้ง พริกที่เก็บไว้จะเก็บได้ไม่นาน ถ้ามีการเก็บพริกไว้นานพริกจะเป็นสีดำ และสีไม่สวย ซึ่งที่ผ่านมามีหน่วยงานเข้ามาอบรมให้ความรู้กับสมาชิกและเกษตรกรผู้ปลูกพริกในเรื่องการรักษาโรคกุ้งแห้งแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาในระยะยาวได้ เกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนใหญ่อาชีพเกษตรกรจึงต้องดำเนินการประกอบอาชีพหลักคือการปลูกข้าว ทำไร่นั้น การรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มน้อย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกต้องการให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยในด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ด้านสำนักงานเกษตรอำเภอให้ความรู้เรื่องการพัฒนาเกษตร เรื่องการทำปุ๋ยหมัก ต้องการให้แนะนำการป้องกันโรค ให้สำนักงานเกษตรเข้ามาให้ความรู้เรื่องโรคกุ้งแห้ง โรคราเน่าของพริก ต้องการให้พัฒนาชุมชน หาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ดูแลสินค้าที่จำหน่าย ช่วยขยายตลาดสินค้าเพื่อการจำหน่ายที่ดีขึ้นช่วยในการแปรรูปสินค้าโอท็อป สอดคล้องกับ Paul Starkey^๑ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่าย ข้อหนึ่งว่าการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ก็คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึก ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้

^๑ Starkey, Paul, **Networking for Development**, IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development, 1997), p. 23.

ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น นอกจากนี้ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงเป็นทั้งแนวคิด กระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย เป็นกระบวนการสร้างข้อมูล ที่ต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันที่มาจากการมีส่วนร่วมแล้ว พัฒนาการของเครือข่ายจะเป็นไปอย่างช้าๆ และอาจถดถอยลง ดังนั้น การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน จึงเสมือนกลไกที่เป็นแรงผลักดันให้ความเป็นเครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสำนักพัฒนาเกษตรกรจังหวัดชุมพร^๒ ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของเครือข่ายบูรณาการภาคการผลิตทางการเกษตร ประกอบด้วยความเข้าใจและความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่ในการพัฒนากลุ่มสินค้าเกษตรหนึ่ง ๆ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและการวางเป้าหมายการพัฒนาร่วมกัน และเกิดการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถสร้างให้กลุ่มสินค้าการเกษตรมีความแตกต่างและได้เปรียบในการแข่งขัน และสวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^๓ ได้กล่าวถึง โรคที่เกิดจากเชื้อรา แล้วมีผลเสียหายต่อการปลูกพริกที่พบได้ในขณะนี้ คือ โรคกุ้งแห้งหรือแอนแทรคโนสในพริกมีสาเหตุมาจากเชื้อรา พบระบาดมากใน ระยะที่ผลผลิตพริกกำลังเจริญเติบโตการทำลาย โรคกุ้งแห้งจะเห็นได้ชัดเจนบนผลพริกที่แก่จัดหรือสุก อาการเริ่มแรกจะเห็นเป็นจุดสีน้ำตาล ข้ำเนื้อเยื่อบวมไปจากเดิมเล็กน้อยและจุดสีน้ำตาลจะค่อย ๆ ขยายวงกว้างออกเป็นแผลวงกลมหรือวงรีโดยมีขนาดแผลไม่จำกัด จะทำให้ผลพริกเน่า และจะระบาด ติดต่อกันอย่างรวดเร็ว และโรคเหี่ยวเหี่ยวของพริกจากเชื้อราหรือโรคหัวโกรนการทำลาย โรคนี้จะแตกต่างจากอาการเหี่ยวที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย โดยอาการเหี่ยวจากเชื้อราจะเริ่มจากใบล่างก่อน แล้วจึงค่อยแสดงอาการที่ใบบน ต่อมาใบที่เหลืองจะเหี่ยวลู่ลงดินและร่วง ต้นพริกจะแสดงอาการในระยะผลดอกออกผล ฉะนั้น อาจทำความเสียหายต่อดอกและลูกอ่อนด้วย เมื่อตัดดูลำต้นจะพบว่า เนื้อเยื่อท่อลำเลียงอาหารเป็นสีน้ำตาล หรือน้ำตาลไหม้ แสดงว่าต้นจะเหี่ยวตายในที่สุด ประกอบกับ ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร^๔ ได้ทำการการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ของการผลิตพริกของประเทศไทย พบว่า ด้านอุปสรรค สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงโดยไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ ก่อให้เกิดความเสียหาย และก่อให้เกิดศัตรูพืชใหม่ ๆ และปริมาณผลผลิตพริกไม่สม่ำเสมอ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เนื่องจากพริกจะให้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพมากที่สุด ในฤดูหนาว ทำให้ผลผลิตล้นตลาด แต่ผลผลิตน้อยในช่วงฤดูฝน เนื่องจากการเข้าทำลายของโรค ในฤดูดังกล่าว และสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ โชควรรกุล และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง

^๒ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพังงา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. **ความเป็นมาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์**, ๒๕๖๑. หน้า ๔๐.

^๓ สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, **การปลูกพริก**, ๒๕๖๑. หน้า ๒๘.

^๔ ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร, ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: www.doa.go.th/hortold/images/stories/strategyplanhort/strategychili.doc. (๕ มกราคม ๒๕๖๑).

^๕ เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. **การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออก ของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐) **ฉบับพิเศษ ธรรมทรรศน์**, ๒๕๖๐. หน้า ๒๗๕.

การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออกของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์พริก เพื่อการส่งออกได้ศึกษาสภาพการดำเนินการและสภาพปัญหาของการดำเนินการในการพัฒนา เพื่อยกระดับ ผลิตภัณฑ์พืชเกษตรพริก ซึ่งได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกในจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา โดยผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์พบว่า แนวทางการสนับสนุนการแปรรูปพริก เพื่อการส่งออกคือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

ศึกษาสภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

๑) ปัจจัยนำเข้าของกระบวนการปลูกพริกและการแปรรูปพริก : ความรู้ ภูมิปัญญา คน งาน เงิน พบว่า เริ่มแรกจะปลูกพริกตามจอมปลวกที่อยู่ในนา ต่อมาเริ่มมีการค้าขายจึงปลูกขายเป็นไร่ บางครัวเรือนปลูกจำนวน ๓ - ๔ ไร่ต่อครัวเรือนเพื่อขาย มีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อเป็นจุดศูนย์รวมการรวมพริกแห่งทำรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ มีรายได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท เป็นการขายพริกแห้ง ส่วนพริกสดก็จะส่งขายตลาด รายได้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ บาท เริ่มต้นจากการไว้กินเอง หากเหลือจะทำการจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจ อาชีพปลูกพริกปลูกกันมาตั้งแต่แรก ปลูกพริกสืบทอดกันมา รวมทั้งทำน้ำพริกด้วย บางปีทำเยอะแต่ก็ไม่ค่อยได้ผลผลิต โดยจะมีการจ่ายเงินปันผลเป็นปีก็มีรายได้พอสมควร จะได้รับเงินปันผลประมาณ ๕,๐๐๐ บาท/ปี โดยในช่วงเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ กลุ่มเกษตรกรก็จะมีการจัดทำเป็นกระเช้าน้ำพริกเพื่อจำหน่ายในชุมชน ปัจจุบันเกษตรกรจะปลูกพริกเครือ พริกยอดสน และพริกจินดาเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับสวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม^๖ ได้กล่าวถึง การปลูกพริก “พริก” เป็นพืชผักที่มีความสำคัญในการประกอบอาหารประจำวันสำหรับคนไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากคนไทยนิยมรับประทานอาหารที่มีรสชาติค่อนข้างเผ็ดจึงนิยมปลูกพริกเพื่อบริโภคในครัวเรือนและมีการปลูกพริกเพื่อการค้า อีกทั้งเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเครื่องปรุงแต่งรส เช่น พริกแห้ง พริกป่น น้ำพริกเผา เป็นต้น พริกที่ปลูกกันมากในปัจจุบันสามารถแบ่งตามขนาดของผลพริกได้ ๒ ชนิด ดังนี้ ๑. พริกใหญ่ ได้แก่ พริกชี้ฟ้า พริกมัน พริกเหลือง พริกหยวก พริกยักษ์บางซอ ๒. พริกเล็กหรือพริกชี้หนู ได้แก่ พริกจินดา พริกหัวเรือ พริกหัวสี่ทนต์ พริกจินดายอดสน พริกจินดาลาดหญ้า พริกชี้หนูสวน ประกอบกับ พสุ เดชรินทร์^๗ กล่าวถึง แนวทางในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อการพัฒนาความรู้มี ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นที่หนึ่ง คือ การถ่ายทอดโดยการบรรยายหรือชี้แนะ ขั้นที่สอง คือ การถ่ายทอดผ่านสูตรสำเร็จภายใต้แนวทางนี้ตัวผู้สอนจะรวบรวมประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้มาแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นแนวทาง ประโยค หรือข้อคิดสั้น ๆ ที่ถ่ายทอดต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ขั้นที่สามคือ การถ่ายทอดผ่านทางเรื่องราวหรือนิทานซึ่งถือเป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการถ่ายทอด หรือบอกเล่าประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง และทำให้เรื่องราวเหล่านั้น ได้ถูกจดจำได้ง่ายขึ้นขั้นที่สี่คือการถ่ายทอดผ่านทาง การตั้งคำถามซึ่งเป็นแนวทางในการถ่ายทอดความรู้ที่มีมานานตั้งแต่สมัยปราชญ์โบราณ โดยผู้สอนจะใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียน

^๖ สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม, การปลูกพริก, ๒๕๖๑. หน้า ๒๘

^๗ พสุ เดชรินทร์, การยอมรับของเกษตรกรในการปลูกผักปลอดสารพิษ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาธารณสุขศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘). หน้า ๔๖.

ได้คิดและจากการที่ได้คิดนั้น จะทำให้สามารถได้คำตอบนั้นมาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยการบอกเล่าจากผู้สอน ขั้นที่ห้า คือ การถ่ายทอดความรู้โดยผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีผู้ที่มีประสบการณ์คอยให้คำแนะนำ เป็นแนวทางการถ่ายทอดความรู้ที่ทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดจะมาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยผู้รับการถ่ายทอดได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างใกล้ชิดถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า โดยสรุปการถ่ายทอดความรู้เป็นวิธีการหนึ่งเพื่อการพัฒนาประชาชนและชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในการถ่ายทอดความรู้เพื่อการส่งเสริมและพัฒนากิจการทางความรู้ นั้น จะต้องประกอบไปด้วยหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการ วิทยากรฝึกอบรม และผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องสามารถติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลซึ่งกันและกันได้มีโอกาสตรวจสอบ ซักถาม และพึงพาอาศัยกันได้ และสอดคล้องกับเอกพงศ์ มุสิกะเจริญ^๘ การถ่ายทอดเทคโนโลยีน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานส่งเสริมเพราะหากกล่าวถึงงานส่งเสริมแล้ว มิใช่เป็นเพียงการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่บุคคลเป้าหมายเท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้นในด้านการเรียนรู้ (learning) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ความรู้ (knowledge) จากที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจเป็นรู้และเข้าใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องหนึ่งเรื่องใด ๒) ทักษะ (skill) หรือการปฏิบัติ (practice) เปลี่ยนแปลงจากที่ไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้เป็นทำได้ปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ๓) ทศคติ (attitude) เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเป็นเห็นดี เห็นชอบในสิ่งหนึ่งสิ่งใด เรื่องหนึ่งเรื่องใดการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือการส่งเสริม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการทำงานวิจัย เพื่อการพัฒนาทั้งระบบให้ครบทุกองค์ประกอบ โดยมุ่งเน้นที่การนำความรู้ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารไปสนับสนุนการพัฒนาโดยตรงรวมทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนขามสะแกแสง^๙ ได้กล่าวถึงศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชนเป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่ง เรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นศูนย์ฯ ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งวิจารณ์ พานิช^{๑๐} กล่าวถึง ประเภทของความรู้ ว่า ความรู้มีหลายประเภทซึ่งอย่างน้อยความรู้น่าจะแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ๑. ความรู้เปิดเผย เป็นความรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนกันได้ง่าย ๒. ความรู้แฝง เป็นความรู้แฝง อยู่ในกระบวนการทำงานหรือขั้นตอนการทำงาน แฝงอยู่ในวัฒนธรรมองค์กรหรืออยู่ในแบบแผน ธรรมเนียมปฏิบัติ กฎเกณฑ์

^๘ เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ, การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของผักปลอดสารพิษกรณีศึกษา : เกษตรกร ตำบลบ้านรน และตำบลดอนตาล, ภาคนิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, พัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย :สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖). หน้า ๕๓.

^๙ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://district.cdd.go.th/khamsakaesaeng/services/>. (๑๙ มกราคม ๒๕๖๑).

^{๑๐} วิจารณ์ พานิช, การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๕๖), หน้า ๔๔.

กตিকা และข้อตกลงต่าง ๆ ของการทำงานร่วมกันในกลุ่มหรือองค์กร ๓. ความรู้ฝังลึก เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ประสบการณ์สั่งสมของบุคคล เป็นความรู้ที่มีพลังสูงสุด ใช้ประโยชน์ได้มาก แต่นำมาใช้ยากที่สุด จะต้องทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนถึงจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึกแล้วนำไปสู่การใช้ประโยชน์รวมทั้งจันทิรา ธนสงวนวงศ์^{๑๑} ให้ความหมาย ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ วิธีการ ผลงานที่คนไทยได้ศึกษา เก็บรวบรวมความรู้และจัดเป็นองค์ความรู้ ปรับปรุง พัฒนา ถ่ายทอดจากคนได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ประกอบกับสมัยศ นาวีการ (รุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลดีงาม มีคุณค่ามีประโยชน์ นำไปแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนไทย^{๑๒} ได้กล่าวถึง ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้นักบริหาร สามารถที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมดตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาองค์การในลักษณะระบบนั้นจะก่อให้เกิด การวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาขององค์การทั้งระบบ คำว่าระบบ (System) อาจจัดได้ว่าเป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน และมีความสัมพันธ์กันในเชิงที่จะต้องบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันดังนี้ คือ ส่วนต่าง ๆ ของระบบอยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ การเคลื่อนไหวหรือแสดงออกของส่วนต่าง ๆ จะมีปฏิริยากระทบต่อกันเสมอ โดยที่ในระบบหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ (Subsystems) และภายในระบบย่อยก็จะประกอบไปด้วย ระบบย่อยเล็กลงไปอีก หากมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ ส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อน้องกันเป็นลูกโซ่ ระบบประกอบไปด้วย (๑) ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ (๒) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่าง ๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (๓) ปัจจัยนำออก (Outputs) ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุน และผลที่คาดหวังอื่น ๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น (๔) ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้จากทฤษฎีระบบ นั้น องค์การจะใช้กระบวนการแปรสภาพเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าไปเป็นผลผลิต และในขณะเดียวกันกลไกในระบบก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ และปรับปรุงปัจจัยนำเข้า

๒) กระบวนการแปรสภาพผลิตภัณฑ์จากพริก : การบริหาร การผลิต และการแปรรูปพบว่า กระบวนการแปรสภาพผลิตภัณฑ์ คือ จะทำการล้างพริกมาตากแห้งแล้วใช้ห้องพลังงานแสงอาทิตย์ในการอบเพื่อนำไปแปรรูปเป็นน้ำพริกต่าง ๆ เช่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกตาแดง พริกป่น พริกแกง น้ำพริกปลาร้าบอง เพื่อจำหน่าย สมาชิกกลุ่มจะเข้ามาที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์เพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกในตอนบ่ายเพื่อมาแกะกระเทียม และตำพริก และทำการบรรจุผลิตภัณฑ์ โดยบางครั้งจะทำการจัดกระเช้าน้ำพริกตามยอดการสั่งทำ ในบางครั้งมียอด

^{๑๑} จันทิรา ธนสงวนวงศ์, วิชาชีวิตและวัฒนธรรมไทย, (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://e-learning.e-tech.ac.th/learninghtml/s๑๓๐๑/unit๐๑๑.html>, (๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑).

^{๑๒} สมยศ นาวีการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙.

การสั่งสินค้ามาก ก็จะใช้เรียกประชุมสมาชิกเพื่อช่วยกันจัดทำน้ำพริก เกษตรกรมีรายเป็นเงินปันผล เมื่อสิ้นปี สมาชิกกลุ่มจะทำการรวมกลุ่มรับซื้อ พริกแห้ง เพื่อมาทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริกต่าง ๆ รวบรวมพริกจากเครือข่าย มาช่วยกันคัดเป็นพริกแห้ง รวมกันแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์น้ำพริก และจัดทำตามความต้องการของตลาด ด้านการบริหาร คือ จะมารวมกลุ่มกัน จะมีการแบ่งเป็นเงินปันผล ซึ่งจะได้ประมาณคนละ ๔,๐๐๐ – ๕,๐๐๐ บาท/ปี สอดคล้องกับสมยศ นาวิการ^{๑๓} ได้กล่าวถึง ทฤษฎีระบบ (System Theory) ประการหนึ่งที่ว่ากระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่าง ๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

๓) ปัจจัยนำออกของผลิตภัณฑ์พริก : ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า พบว่าลูกค้าใส่ใจในรสชาติอร่อยของผลิตภัณฑ์น้ำพริก พริกมีรสชาติดี และปลอดภัย มี อ.ย. รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์น้ำพริก ทำให้ผลิตที่ออกมาทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจในการได้บริโภค พริกมีรสชาติดี รสชาติอร่อย สรุปลงโดยรวมลูกค้าพึงพอใจในรสชาติจึงมีการสั่งผลิตภัณฑ์น้ำพริกเข้ามาบ่อย ๆ น้ำพริกที่อยู่กับตลาดในเมืองได้ดี คือ น้ำพริกนรก ผู้บริโภค พึงพอใจที่รสชาติมีความลงตัว อร่อย แต่มีประเด็นตรงเวลาผู้บริโภคจะสั่งต้องใช้วิธีการโทรศัพท์สั่งเท่านั้น ผลิตตามออเดอร์การสั่งซื้อ เป็นพริกที่ขึ้นชื่อรสชาติ คือ พริกยอดสน เป็นพริกปลอดภัย เรื่องรสชาติพริกอร่อย การแปรรูปเป็น พริกแห้ง พริกป่น น้ำพริกเผา น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อนย่าง น้ำพริกปลาร้าบองสุก พริกแกง และยังมีน้ำพริกตาแดง สอดคล้องกับ ญัฐพันธ์ เขจรนันท์^{๑๔} ได้กล่าวถึง แนวคิดด้านการจัดการการผลิต การจัดการผลิต หมายถึง การแปรสภาพทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นสินค้าหรือบริการ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและการไหลของงาน (Work Flow) ทรัพยากร (Resources) และวัตถุดิบ (Materials) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในเวลาที่กำหนด การจัดการผลิต ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ ๓ ขั้นตอน คือ ๑. การวางแผนการผลิต หมายถึง การกำหนดแนวทางในการดำเนินการผลิต เช่น การพิจารณาตัดสินใจว่าจะเลือกผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใด จำนวนเท่าไร ใช้ระบบการปฏิบัติ อย่างไร ๒. การปฏิบัติการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติงานทางด้านการผลิตเพื่อให้ เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ล่วงหน้า ๓. การควบคุมการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการตรวจสอบและติดตามผลการผลิตทั้ง ด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่าผลงานมีความก้าวหน้า และประสบผลสำเร็จทุกประการ และปราณี เอี่ยมล่ออภักดี^{๑๕} ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจของลูกค้า คือ การให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้รับบริการควรจัดให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของลูกค้า หรือผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการควรที่จะคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการเป็นหลัก เพื่อให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ และกลับมารับบริการอีก โดยความพึงพอใจสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ ๑. ลูกค้าไม่พอใจถ้าประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับต่ำกว่าความคาดหวัง ๒.ลูกค้าพอใจเมื่อผลิตภัณฑ์ มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับความคาดหวัง ๓. ลูกค้าพอใจมากเมื่อประสิทธิภาพของ

^{๑๓} สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์, หน้า ๔๙.

^{๑๔} ญัฐพันธ์ เขจรนันท์, การจัดการการผลิตและการดำเนินงาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๕.

^{๑๕} ปราณี เอี่ยมล่ออ. การบริหารการตลาด, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธนาเพลส, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔-๒๕.

ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสูงกว่าความคาดหวังและความพอใจมาก เป็นสิ่งสร้างความผูกพันทางจิตใจให้กับลูกค้ามีความจงรักภักดีในตราผลิตภัณฑ์โดยการบริหารความพึงพอใจของลูกค้า องค์กรธุรกิจต้องตรวจสอบวัดระดับความพอใจของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า

๔) ปัจจุบันศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของกลุ่มพบว่า มีศักยภาพในการปลูกพริกดี และแปรรูปดีมาก มีการจัดทำเป็นแบบกระเช้าในงานปีใหม่ หรือการมอบในพิธีต่าง ๆ ทำให้กลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาดทำให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น กลุ่มมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกที่หลากหลาย เช่น น้ำพริกปลาร้าบอง พริกแกง พริกป่น น้ำพริกปลาช่อน โดยจะมีการผลิตตามยอดออเดอร์การสั่งซื้อมา ซึ่งจะมีการนำผลิตภัณฑ์ไปวางขายตามชุมชน เมื่อตอนเริ่มแรกมีวางขาย แต่ด้วยปัจจุบันสมาชิกกลุ่มมีอาชีพหลักที่ต้องทำงาน จึงไม่ค่อยมีเวลาในการมาจัดทำเพื่อไปวางขาย ปัจจุบันมีสมาชิกบางคนไม่ได้ปลูกพริก แต่มาช่วยกันแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม สมาชิกจำนวน ๖๔ คน มารวมกลุ่มเพื่อทำพริก และทำน้ำพริกชนิดต่าง ๆ เพื่อจำหน่าย เช่น น้ำพริกนรก น้ำพริกปลาช่อน น้ำพริกเผา เป็นต้น การแปรรูปพริกมาจากสมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ปรุง โดยมีคุณอำไพ เป็นผู้ปรุงทั้งหมดตั้งแต่เริ่มแรก โดยพริกนั้นจะซื้อมาจากสมาชิก การแปรรูปใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ในการปรุงน้ำพริก เช่น น้ำพริกปลาช่อนอย่างต้องใช้เวลาานาน ใช้หอมกระเทียมในการปรุง พริกก็ต้องคัดให้ได้คุณภาพ ปัจจุบันการแปรรูปผลิตภัณฑ์ดีมากซึ่งจะเอาเวลาหลังจากทำเกษตรเรียบร้อยแล้วจะมารวมกลุ่มกันเพื่อทำน้ำพริกตามยอดการสั่งซื้อ สอดคล้องกับศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ^{๑๖} ได้กล่าวถึง แนวคิดด้านการตลาด การจัดการด้านการตลาด คือ การที่ธุรกิจต้องการทำให้ผู้บริโภคมีความต้องการและเกิดความพึงพอใจในตัวสินค้า ได้รับความสะดวกในการซื้อสินค้า ตลอดจนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้า ธุรกิจหรือองค์กรต้องทำการวางแผนการจัดการด้านส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ในขั้นต้นธุรกิจต้องกำหนดตลาดเป้าหมายและระบุตำแหน่งทางการตลาดให้ชัดเจนโดยอาศัย กระบวนการ STP marketing (Segmenting, Targeting, Positioning) ซึ่งประกอบด้วย ๑. การแบ่งส่วนตลาด หมายถึง การแบ่งตลาดของผลิตภัณฑ์ชนิดใดชนิดหนึ่งออกตามลักษณะความต้องการที่คล้ายคลึงกันออกเป็นตลาดย่อย (Sub Market) หรือ ส่วนตลาด (Market Segment) เพื่อที่จะเลือกตลาดใดตลาดหนึ่งเป็นตลาดเป้าหมาย แล้วใช้ส่วนประสมทางการตลาดเฉพาะอย่าง เพื่อให้เข้าถึงลูกค้าตามตลาดเป้าหมาย ๒. การกำหนดตลาดเป้าหมาย หมายถึง การประเมิน และเลือกหนึ่งส่วนตลาดหรือมากกว่าเป็นเป้าหมาย เป็นงานที่ต้องทำเมื่อมีการแบ่งส่วนตลาดแล้ว ซึ่งประกอบด้วย ส่วนของการประเมินส่วนตลาดและการเลือกส่วนตลาด ๓. การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ หมายถึง กิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ของธุรกิจและภาพลักษณ์ของสิ่งที่นำเสนอเพื่อให้เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญและตำแหน่งในการแข่งขันที่แตกต่างในจิตใจของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย การจัดการเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด หมายถึง การจัดการเครื่องมือทางการตลาด ที่ควบคุมได้และนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดที่กำหนดไว้ ส่วนประสมทางการตลาด

^{๑๖} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, **องค์การและการจัดการ**, ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เพชรธรรมแก้วแห่งโลกธุรกิจ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

ประกอบด้วย ๑. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์ (Product) นี้ประกอบด้วยสินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคล ผลิตภัณฑ์ต้องมีสรรพประโยชน์ หรือมีมูลค่าในสายตาลูกค้า จึงมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ ๒. ราคา (Price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุนของลูกค้าโดย ลูกค้าจะเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าผลิตภัณฑ์กับราคาผลิตภัณฑ์ ถ้ามูลค่าสูงกว่าราคา ลูกค้าจึง ตัดสินใจซื้อ ๓. การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทาง ซึ่งประกอบด้วย สถาบันและกิจกรรมใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และการบริการ จากองค์กรไปยังตลาด สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมาย ซึ่งก็คือ สถาบันตลาด ส่วนกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้า คงคลัง ๔. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่าง ผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจเป็นการขายโดยใช้พนักงานขาย และการติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อ (Non Personal Selling) และ สอดคล้องกับอภิวัดน์ อะภิวงษา^{๑๗} ได้ศึกษาเรื่องการรวมกลุ่มผู้ทำน้ำพริกปรุงอาหารพื้นเมืองบ้านสันมะนะ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่า ผู้ทำน้ำพริก มีระดับอายุ การศึกษา อาชีพหลักแตกต่างกัน รวมทั้งระยะเวลาและประสบการณ์ในการทำน้ำพริกก็แตกต่างกันด้วย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านความคิด สำหรับปัญหาการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มตั้งใหม่ทำให้ไม่สามารถรับสมาชิกใหม่ได้มากนัก เพราะการมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจะทำให้มีกำลังการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น แต่การขายสินค้าถูก กำจัดด้วยตลาดที่ยังไม่กว้างพอ นอกจากนี้แล้วทางกลุ่มยังขาดความรู้เกี่ยวกับการผลิต การตลาด การบรรจุภัณฑ์และการส่งเสริมการขาย

การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอลำปางสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก พบว่าเกษตรกรมีเครือข่ายกับตำบลเมืองนาท มีการให้คำแนะนำการแปรรูป การใช้ยากำจัดศัตรูพืช มีเครือข่ายระหว่างผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เนื่องจากได้มีการสร้างสัมพันธ์ภาพในการไปออกบูทจำหน่ายสินค้านอกสถานที่จึงทำให้มีเครือข่ายกันระหว่างเกษตรกร ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทำขึ้นในตอนนี้มีการจำหน่ายที่ดีมาก มีเครือข่ายความร่วมมือกับตำบลลพบุรีสะแกแสง กลุ่มเครือข่ายได้มาให้ความรู้เรื่องการฆ่าโรคราบในพริก เป็นการนำยาฉีดแมลง ป้องกัน ตั้งแต่เริ่มต้น/เมล็ดพันธุ์ จนกระทั่งการเก็บผลผลิตเพื่อป้องกันโรคราบ เวลาไปออกบูทจะพบกับเครือข่ายระหว่างเกษตรกรที่มาทำการออกบูทด้วยกันก็จะมีพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โรงตากแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ หมู่บ้านอื่น ๆ สามารถมาตากพริกที่โรงอบพริกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์

^{๑๗} อภิวัดน์ อะภิวงษา, การรวมกลุ่มผู้ทำน้ำพริกปรุงอาหารพื้นเมืองบ้านสันมะนะ ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖-๔๙.

ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐให้เข้ารับการอบรมการขายสินค้าออนไลน์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ประกอบกับทีมผู้วิจัยและวิทยากรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสงได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งการจัดทำเว็บเพจให้กับกลุ่มสมาชิกเกษตรกรผู้ปลูกพริก เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกร เกษตรกรตำบลบ้านขามก็ปลูกพริกเช่นกันจึงเป็นเครือข่ายกัน เป็นแหล่งเพาะกล้า ซึ่งกลุ่มก็นำกล้าจากกลุ่มเครือข่ายมาปลูกในตำบลซีริกเช่นกัน โดยส่วนใหญ่แล้วเครือข่ายกันจะขายพริกสด แต่กลุ่มสมาชิกแม่บ้านหนองโพธิ์จะขายทั้งพริกสด และพริกแห้ง สมาชิกเครือข่ายจะให้ความร่วมมือในการนำพริกมาทำเป็นน้ำพริกแปรรูปซึ่งเป็นงานหลังจากเก็บเกี่ยวพริก รวมทั้งมีศูนย์เรียนรู้ในการให้ความรู้ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างขึ้นในปัจจุบัน เช่น การขายผลิตภัณฑ์ทางเวปเพจ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชนและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับสนธิยา พลศรี^{๑๘} ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิก ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่ายกลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้ เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้ เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกัน พบปะสังสรรค์ และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมาย และจุดประสงค์ เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือวัตถุประสงค์ หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน และวีระ ภาคอุทัย และคณะ^{๑๙} ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการขยายและพัฒนาเครือข่ายแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ ได้แก่ การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้หลักโดยโครงการเอง การจัดอบรมร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการนำเกษตรกรไปเยี่ยมชมเพื่อศึกษาดูงานโรงงานแปรรูปพริกในพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเน้นกิจกรรมการพัฒนาทางด้านการตลาดโดยการจัดให้ผู้ผลิตพบผู้ซื้อเพื่อให้ผู้ผลิตทราบถึงมาตรฐานผลผลิตที่ตลาดต้องการ รวมทั้ง สำนักพัฒนาเกษตรจังหวัดชุมพร^{๒๐} ได้กล่าวถึง กลุ่ม/เครือข่าย คือ ปัญหา/กิจการใด ไม่สามารถทำคนเดียวได้ให้รวมกลุ่มกันทำ “กลุ่ม” และปัญหา/กิจการใดไม่สามารถทำกลุ่มเดียวได้ให้รวมกลุ่มกันหลายกลุ่ม “เครือข่าย” โดยการส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายการเกษตรเป็นภารกิจหนึ่งของงานส่งเสริมการเกษตรโดยมีเป้าหมาย ๒ มิติ ๑. มิติด้านองค์กรเป็นเครื่องมือส่งผ่านและสร้างองค์ความรู้ ด้านเทคโนโลยีและการจัดการการเกษตรแก่

^{๑๘} สนธิยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๖.

^{๑๙} วีระ ภาคอุทัย และคณะ, โครงการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกปลอดภัยเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการปลูกพริกปลอดภัยในจังหวัดชัยภูมิ, เอกสารวิจัยเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓. หน้า ๓๙.

^{๒๐} สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพังงา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ความเป็นมาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, ๒๕๖๑. หน้า ๔๐.

เกษตรกร และ ๒. มิติด้านเกษตรกร มุ่งเน้นให้เกษตรกรใช้กลไกความร่วมมือเพื่อสร้างความสามารถในการจัดการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งสำนักพัฒนาเกษตรจังหวัดชุมพร^{๒๑} ได้กล่าวถึง “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวทางประการหนึ่ง ที่จะสร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ทั้งนี้มีหลักการพื้นฐาน ๓ ประการ คือ ๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) ๒. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) ๓. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) “ผลิตภัณฑ์” ไม่ได้หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึง การบริการ การดูแลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก วัตถุประสงค์ของหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อ ๑. สร้างงาน สร้างรายได้ แก่ชุมชน ๒. สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น ๓. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ๔. ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๕. เพื่อดำเนินการสนับสนุนการพัฒนาสินค้ากลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดในแต่ละระดับ ๖. เพื่อให้เกิดเครือข่ายบริหารระบบการเชื่อมโยงแหล่งผลิตให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตตามห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) สู่การตลาดในแต่ละระดับ ๗. เพื่อให้เครือข่ายบริหารการเชื่อมโยงศูนย์กระจายสินค้า และหรือแหล่งจำหน่ายสินค้าภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ โชควรรกุล และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล^{๒๒} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออกของจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์พริก เพื่อการส่งออกได้ศึกษาสภาพการดำเนินการและสภาพปัญหาของการดำเนินการในการพัฒนา เพื่อยกระดับ ผลิตภัณฑ์พืชเกษตรพริก ซึ่งได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกในจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา โดยผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ พบว่า แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์พริก คือ ออกแบบ บรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย จุดจำหน่ายสะดวกน่าซื้อขาย และแนวทางการเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์พริก

^{๒๑} สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพังงา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ความเป็นมาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, หน้า ๔๘

^{๒๒} เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออก ของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐) ฉบับพิเศษ ธรรมทรรศน์., ๒๕๖๐. หน้า ๒๗๕.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๑) จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปพริกที่พบมาก คือ โรคและแมลง ดังนั้นเกษตรกรควรหมั่นตรวจแปลงพริกอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อพบโรคหรือแมลงให้รีบกำจัด เนื่องจากโรคที่พบเป็นโรคที่เกิดขึ้นบ่อย เช่น โรคกุ้งแห้ง โรคเหี่ยวเฉียว โรครากรากและโคนเน่า ซึ่งเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อราซึ่งมีสาเหตุมาจากการปลูกพืชซ้ำในพื้นที่เดิม ดังนั้นเกษตรกรควรมีการปลูกพืชหมุนเวียน และไถตากดินเพื่อลดปัญหาโรคสะสมในดิน

๒) เกษตรกรควรทำการคัดเลือกพริกก่อนขายให้กับพ่อค้าคนกลาง เพื่อที่จะทำให้มีราคาขายที่สูงขึ้น และควรรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกขายเองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้ได้ราคาขายที่เป็นธรรมมากขึ้น ประกอบกับเนื่องจากราคารพริกมีราคาขึ้นลงไม่แน่นอน ดังนั้นพาณิชย์จังหวัดควรเข้ามามีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของราคารพริกในช่วงเวลาต่าง ๆ ของฤดูกาลผลิตพริก เพื่อให้เกษตรกรรับทราบข้อมูลเพื่อจะได้มีการวางแผนการปลูกพริกได้ เพื่อหาตลาดรองรับพริกให้มั่นคงและมีการประกันราคาที่แน่นอน

๓) สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ควรมีผู้ดูแลระบบการตลาดสำหรับการขายผลิตภัณฑ์พริกผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อจะทำการขายสินค้ามียอดขายที่เพิ่มมากขึ้น

๔) ควรนำผลิตภัณฑ์แปรรูปพริกไปวางจุดจำหน่ายที่สะดวกตามาซื้อขาย ต้องมีการส่งเสริมให้มีการนำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปนั้นออกวางขาย ณ สถานที่ต่าง ๆ ที่มีผู้คนผ่านไปมา และสามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ได้ชัดเจน รวมไปถึงการส่งไปขาย ณ สถานที่ขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมไปถึงการสนับสนุนพัฒนาให้ก้าวไปถึงการส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศ

๕) ควรมีการพัฒนาด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยเพื่อดึงดูดความสนใจในการซื้อผลิตภัณฑ์น้ำพริก เพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้สะดวกตาในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปมาจากผลผลิตพริก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข้อมูลวิทยุภูมิ

หนังสือ

กรมส่งเสริมการเกษตร. วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง, ๒๕๔๘.

..... คู่มือโครงการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง, ๒๕๕๒.

กลุ่มงานพัฒนากลุ่มเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. การสร้างและพัฒนาเครือข่ายภาค

การผลิตทางการเกษตร. ชุมพร: สำนักพัฒนาเกษตรกรจังหวัดชุมพร, ๒๕๖๑.

กรุง สีตะธนี. คู่มือปลูกพริก. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๕๖.

จากรุวรรณ ธรรมวัตร. ภูมิปัญญาอีสาน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรมออฟเซ็ท, ๒๕๔๓.

ชบา บานใบ. โครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานด้านการตลาดของพริกชี้หูใน

จังหวัดเชียงใหม่. วิทยาลัยเกษตรกรรมมหาบัณฑิต สาขาธุรกิจเกษตรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๖.

ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. การจัดการการผลิตและการดำเนินงาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ธร สุนทรายุทธ. ปรัชญาการบริหารจัดการ. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๕๔.

ธงชัย สันติวงษ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ปราณี เอี่ยมละออ. การบริหารการตลาด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธนาเพลส, ๒๕๕๑.

พระมหาสุทนต์ อาภากร (อบอูน). เครื่องช่วย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ธรรมนุญชีวิตร. พิมพ์ครั้งที่ ๘๒. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย,

๒๕๕๐.

พรธิดา วิเชียรปัญญา. การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๗.

มณีฉัตร นิกรพันธ์. พริก. ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖.

..... พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วิรัช วัชชนิภาวรรณ. หลักการพัฒนาชุมชนการพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒.

วิทยา ด้านอำนวยการ. การบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เวิร์ดเวฟ เอ็ด ดูเคชั่น,

๒๕๔๖.

วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. น้ำพริก : น้ำพริกสู่โลกาภิวัตน์ มุลนิธิชีววิถี (Bio Thai). กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๐.

วิจารณ์ พานิช. การจัดการความรู้ในยุคสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้. กรุงเทพมหานคร :

- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๖.
- วันทนี้อย่างศักดิ์สิทธิ์, พรทิพย์ วีระสวัสดิ์, ธิดา พาหอม. **การจัดการพัสดุและสำนักงาน.**
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็กซ์เพอร์เน็ท, ๒๕๕๓.
- วันชัย มีชาติ. **การบริหารองค์กร พิมพ์ครั้งที่ ๒.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๐.
- วิเชียร วิทยาอุดม. **ทฤษฎีองค์การ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธีระฟิล์มและไซเทกซ์, ๒๕๔๘.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. **องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์.** กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์เพชรธรรมแก้วแห่งโลกธุรกิจ, ๒๕๔๒.
- สนธนา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนส์ไตร์,
๒๕๕๐.
- สมคิด บางโม. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิทยาพัฒน์, ๒๕๕๓.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.
- _____ . **การบริหารแบบมีส่วนร่วม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๕.
- สนธนา พลศรี. **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนส์ไตร์,
๒๕๕๐.
- เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพมหานคร:
สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ๒๕๔๘.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔).** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี,
๒๕๖๐.
- อำนาจ ธีระวนิช. **การจัดการยุคใหม่ ฉบับสมบูรณ์.** คณะบริหารธุรกิจ ภาควิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓.

บทความ

- กมล เลิศรัตน์. การผลิต การปลูก การแปรรูป และการตลาดของพริกในประเทศไทย.
จดหมายข่าวประชาคมวิจัย. ๑๓(๗๙): ๑๐-๑๔, ๒๕๕๐.
- เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล, และเศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. **การพัฒนาเครือข่ายและยกระดับผลิตภัณฑ์
การเกษตร “พริก” เพื่อการส่งออก ของจังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ. ปีที่ ๑๗
ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๐) ฉบับพิเศษ ธรรมทรรศน์: ๒๗๕, ๒๕๖๐.**
- ศักดิ์ชัย เกียรติดิโนคินทร. **ภูมิปัญญาไทยพัฒนาไทย. วารสารวัฒนธรรมไทย. ๓๗(๔) : ๗-๑๗ ;
เมษายน-พฤษภาคม, ๒๕๔๒.**
- สุชีลา เตชะวงศ์เสถียร. **พริกยอดสนเข็ม ๘๐: พริกพันธุ์พื้นบ้านสู่การใช้ประโยชน์ใน
อุตสาหกรรมยา. แก่นเกษตร ๔๒ (๒): ๑๔๗-๑๕๒, ๒๕๕๗.**
- KM UDRU. **โครงการสนทนาวิชาการสานฝันสู่วันสำเร็จการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี,
๒๕๕๓.**

รายงานการวิจัย

จิตต์ไส แก้วบุญเรือง. การดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จ

ในจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บริหารธุรกิจ,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

จุฑา พีรพัชระ. การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๑.

พสุ เดชรินทร์. การยอมรับของเกษตรกรในการปลูกผักปลอดสารพิษ. วิทยานิพนธ์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๘.

วีระ ภาคอุทัย, และคณะ. โครงการพัฒนาและสร้างเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริกปลอดภัย

เพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการปลูกพริกปลอดภัยในจังหวัดชัยภูมิ.

เอกสารวิจัยเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓.

วีระยุทธ คงพิบูลย์. กิจกรรมดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษากลุ่ม

อาชีพทำน้ำพริกไทยพื้นบ้านตราวังทอง ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา

จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต การจัดการทั่วไป,

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๐.

สายสอางค์ แก้วเกษตรกรรม. พลวัตชุมชนบ้านเป็ดในภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.

วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต พัฒนาชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย

มหาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

อัญชัญ จงเจริญ. พัฒนารูปแบบ และมาตรฐานการจัดการธุรกิจร้านจำหน่ายสินค้า OTOP และ

ของฝากชุมชน จังหวัดระนอง. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.

อภิวัฒน์ อะภิวงษา. การรวมกลุ่มผู้ทำน้ำพริกปรุงอาหารพื้นเมืองบ้านสันมะนะ

ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหา

บัณฑิต อาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ. การศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของผักปลอดสารพิษกรณีศึกษา:

เกษตรกร ตำบลบ้านรน และตำบลดอนตาล. ภาคนิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

พัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ขามสะแกแสง. วิเคราะห์ศักยภาพและความเป็นไปได้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP อำเภอ

ขามสะแกแสง. สืบค้นเมื่อ มกราคม ๓, ๒๕๖๑, จาก <http://district.cdd.go.th>

/kham_sakaesaeng/services/.

คณะทำงานโครงการทศวรรษใหม่ปฏิรูปโคราช ปฏิรูปประเทศไทย อำเภอขามสะแกแสง.

สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๑ จาก <http://www.koratcf.or.th/pdf/distircts/11>.

ขามสะแกแสง%20p%20394-418.pdf, ๒๕๕๔.

- โครงการความร่วมมือทางวิชาการ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). **ต้นฉบับคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ต้นแบบนิทรรศการ: เรื่องเผ็ดๆ ของพริก.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๑๐, ๒๕๖๑, จาก <https://www.tkpark.or.th/download.php?file=001dd8.pdf&name=HOTChilli...pdf>.
- จันทิรา ธนสงวนวงศ์. **วิชาชีวิตและวัฒนธรรมไทย.** ๒๕๕๕ สืบค้นเมื่อวันที่ มีนาคม ๒๘, ๒๕๖๑, จาก <http://e-learning.e-tech.ac.th/learninghtml/s๑๓๐๑/unit๐๑๑.html>.
- ชัยวัฒน์ สุรวิชัย. **การพัฒนาศักยภาพตนเอง.** สยามรัฐออนไลน์ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙ สืบค้นเมื่อ มกราคม ๓, ๒๕๖๑, จาก <https://www.siamrath.co.th/n/๑๐๓๐>.
- เทศบาลตำบลขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. สืบค้นเมื่อ ๓, ๒๕๖๑ จาก <https://www.kham-saengcity.go.th/th>.
- พริกร้านสไปซ์ สตอรี่ ที่ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน สืบค้นเมื่อ มกราคม ๑๐, ๒๕๖๑ จาก <https://maejo.wordpress.com/tag/>.
- ระบบพัฒนาศักยภาพมนุษย์. สืบค้นเมื่อ มกราคม ๕, ๒๕๖๑, จาก <http://theicon.global/posts/vRn8Dw>.
- รุ่งนภา โบวิเชียร. **ราคาผลผลิตเฉลี่ยรายเดือนของพริกพันธุ์ต่าง ๆ ปี ๒๕๕๙ (บาท/กิโลกรัม).** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๓, ๒๕๖๑, จาก http://www.agriman.doae.go.th/home/news/year%202017/022_chilli.pdf, ๒๕๖๐.
- วิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์ จังหวัดนครราชสีมา. **ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากพริก.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๓, ๒๕๖๑, จาก <http://market.newtronauction.com/product/>.
- ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร. **ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๓.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๕, ๒๕๖๑, จาก www.doa.go.th/hortold/images/stories/strategyplanhort/strategychili.doc.
- สวนเกษตรผสมผสาน นครปฐม. **การปลูกพริก.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๑๙, ๒๕๖๑, จาก <http://www.kasetkawna.com/article/234/>, ๒๕๖๑.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง. **ศูนย์เรียนรู้ชุมชน.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๑๙ ๒๕๖๑, จาก <http://district.cdd.go.th/khamsakaesaeng/services/>.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพังงา กรมการพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. **ความเป็นมาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๓, ๒๕๖๑, จาก <http://phangnga.cdd.go.th/services/>.
- สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง. **พริก.** สืบค้นเมื่อ มกราคม ๑, ๒๕๖๑, จาก http://khamsakaesaeng.khorat.doae.go.th/Links_Data/Data_Left/prig2.html, ๒๕๖๑.
- อำเภอขามสะแกแสง โคราช จัดงานวันพริก ประจำปี๒๕๕๗ สีสันขบวนพาเหรดพริกสวยงามตระการตา. สืบค้นเมื่อ มกราคม ๓, ๒๕๖๑, จาก http://region1.prd.go.th/ewt_news.php?nid=13696.

สัมภาษณ์

กฤติยา กฤษเชิด. การปลูกพริกและแปรรูปพริก. สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ:

SECONDARY SOURCES:

Bertalanffy, L. von. **General System Theory**. New York: George Braziller, ๑๙๖๙.

Certo, S. C., & Certo, S. T. **Modern management**. (10th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall, ๒๐๐๖.

Kindred, Alton R. **Data System and Management : Introduction to Systems Analysis and Design**. ๒ nd ed. New Jersey: Prentice Hall, ๑๙๘๐.

Pickersgill, B.P. Heiser, C.B. **Origins and distribution of plants domesticated in the New World Tropics**. In **Origins of Agriculture**; Reed, C.A., Ed.; Mouton: The Netherlands, ๑๙๗๗.

Robbins, Bergman, Stagg, and Coulter. **Organization Behavior**. 11th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall, ๒๐๐๖.

Schoderbek, C. G., Schoderbek, P. P. and Kefalas, A. G. **Management System: Conceptual Consideration**. Texas: Business Publications, ๑๙๙๐.

Scott, W.A. **Introduction to Psychology Research**. New York: Wiley and Son, ๑๙๖๗.

Starkey, Paul. **Networking for Development**. IFRTD The International Forum for Rural Transport and Development, ๑๙๙๗.

Books

Boissevain, Jeremy and J. Clyde Mitchell. **Network Analysis : Studies in Human Interaction**. Netherlands: Mouton & Co, ๑๙๗๓.

Bartol, Kathryn M. & David C. Martin. (1994). **Management**. ๒nd ed. New York : McGraw-Hill.

De, Candolle. A. **Origin of cultivated plant**. ๒nd Edition. New York : Hafner Publishing co., ๑๙๖๗, ๑๙๘๖.

Articles

Norbert Wiener. **Annals of the New York Academy of Sciences**. Volume ๕๐, **Teleological Mechanisms**. pages ๑๙๗-๒๒๐, October ๑๙๔๘.

Victor, R. Boswell. The Original publication of Our Vegetable Travelers. **National Geographic Magazine**. Volume ๙๖(๒): ๒๐, ๑๙๙๖.

เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ๒๕๖๑
: การวิจัยรับใช้ชุมชน สร้างสังคมฐานความรู้
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วันศุกร์ที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑
ณ ห้องประชุมเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร ๑๔๔๑ - ๒๕๖๑

ประชุมวิชาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
๗๐ ปี แห่งความภาคภูมิใจ

ISBN 978-616-7929-03-3

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

1. พระมหา ดร.ภเวียงศักดิ์	อินทพัฒน์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.รจนา	สุนทรานนท์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเทพ	มุสิกะปาน
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุ่งสรรค์	บัวทอง
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประบูร	สุขะใจ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจนพล	ทองเย็น
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชยา	ถุ่นสกุล
8. พันตำรวจโทธิตี	มหาเจริญ
9. อาจารย์ ดร.ณัชชา	พัฒนะนุกิจ
10. ดร.พรศิริ	ทองนวล
11. อาจารย์สุพรรณิ	ปลัดศรีช่วย

**การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก
ในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา**
**The Capacity Improvement and Cooperation of Chillies Agriculturalists in Kham
Sakaesaeng District, Nakhon Ratchasima Province**

ภูติศ นอขุนทด¹ อินทร์นุช สุวรรณโณ (บุญตอง)² สวัสดิ์ อภินนุโท (ขันติธรรม)³ และ ธนเดช เอื้อศรี⁴

Pudhit Nokhunto¹, Innuch Suwanno (Boontong)², Sawat Aphinandho (Kuntitham)³
and Tanadatch Ua-sri⁴

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์พัฒนารอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา กรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพและเครือข่าย ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และ 1) ปัจจัยนำเข้า โดยมีองค์ประกอบ คือ คน งาน เงิน 2) กระบวนการแปรรูป โดยองค์ประกอบ คือ การบริหาร การผลิต และการแปรรูป 3) ปัจจัยนำออก โดยมีองค์ประกอบ คือ ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า 4) ผลย้อนกลับ และพบว่าปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกมีอาชีพเกษตรกรต้องดำเนินการอาชีพหลักในการปลูกข้าว ทำให้ การรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกลุ่มน้อย ประกอบกับการแปรรูปพริกจะจัดทำตามยอดการสั่งซื้อเท่านั้น ไม่ได้มีการผลิตแบบต่อเนื่อง รวมทั้งช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีน้อยจึงทำให้เป็นที่รู้จักของประชาชนยังมีน้อยอยู่ ดังนั้นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกต้องมีการประชุมเพื่อหารือแนวทางให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ/เครือข่าย/เกษตรกรผู้ปลูกพริก

Abstract

The objective of this study was to develop a conceptual framework for developing potentials and networks of chilli farmers and to study the problems and obstacles of chilli growers and the processing of chilli products In Kham Sakaesaeng District Nakhon Ratchasima province The results showed that Conceptual framework for

¹ อาจารย์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

² อาจารย์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

³ อาจารย์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

⁴ อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

potential development and networking: Knowledge wisdom and 1) Input factors include: people work Money 2) Converting process by There is an element Production management and processing 3) Removal Factor by There is an element Product quality and customer satisfaction 4) Feedback and found difficulty and obstacle Of group Housewives Group Chili processing home Nong Pho Kham Sakaesaeng District Nakhon Ratchasima province is Housewives Group Chili processing The farmer must perform his main occupation in growing rice so that Grouping for chili processing So it is time to join the group The chili processing is done according to the order No continuous production There are also few distribution channels It is also known to the public so that Housewives Group Chili processing There is a meeting to discuss the way the group operates according to its intended purpose This will lead to income generation for local communities and related agencies.

Keywords: The Capacity Improvement/Cooperation/Chilli Agriculturalists

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พริกเป็นพืชที่มีแนวโน้มในการส่งออกสูง โดยได้รับความสนใจจากต่างประเทศมาก ซึ่งตลาดที่สำคัญในการส่งออกพริกของไทย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไต้หวัน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย อิสราเอล และซาอุดีอาระเบีย นอกจากนี้ยังมีการส่งออกในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมีมูลค่าทางอนาคตที่สดใส ทั้งในแง่การผลิต การจำหน่าย การส่งออก ปัญหาสำคัญอยู่ที่การควบคุมคุณภาพของพริก ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขเพื่อผลักดันให้พริกเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง (ชบา บานใบ, 2556) พริกยอดสนเป็นพริกพันธุ์ท้องถิ่นของไทยที่ได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคในไทยอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากผลพริกแห้งมีสีแดงสด มีขั้วผลสีเขียวเหลืองทอง เมื่อนำไปทำพริกป่นมีสีส้มแดงและกลิ่นหอม ที่ผ่านมามีการนำพริกพันธุ์นี้ไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งได้มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ของพริกพันธุ์นี้ในรูปแบบพริกแห้ง พริกป่น และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไปจำหน่ายยังต่างประเทศในปริมาณและมูลค่าสูงเป็นประจำทุกปี พื้นที่ผลิตพริกยอดสนเป็นการค้าอยู่ในเขตภาคใต้ ภาคกลาง แต่ส่วนใหญ่อยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแหล่งผลิตใหญ่ของพริกพันธุ์นี้อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และชัยภูมิ (สุชีลา เตชะวงศ์เสถียร, 2557) พริก เป็นเครื่องเทศที่มีเป็นที่รู้จักทั่วไปของคนไทย มีความสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในทางเศรษฐกิจ พริกเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ทั่วไป ในทุกภาคของประเทศไทย เป็นได้ทั้งพืชหลัก และพืชเสริมรายได้ สำหรับเกษตรกร เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้เป็นอย่างดีให้กับผู้รวบรวมผลผลิตเป็นวัตถุดิบสำคัญในอุตสาหกรรมแปรรูปทั้งอาหาร และยา สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่นำรายได้จากการส่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่งออกไปยังต่างประเทศ ในทางสังคม ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อประกอบธุรกิจขนาดเล็กในครอบครัว และขนาดกลางในระดับหมู่บ้านจนถึงระดับจังหวัด ในแง่วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา เนื่องจากอาหารไทยแทบทุกชนิดจะต้องมีพริกเป็นส่วนประกอบ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นเมื่อก้าวถึงพริกเชื่อว่าคนไทยทุกคนจะต้องรู้จัก พริกในประเทศไทย หากมองในแง่ของพืชผัก พริกมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดเมื่อเทียบกับพืชผักชนิดอื่น ๆ และหากมองในแง่ของเครื่องเทศที่สามารถปลูกเป็นการค้ายังมีปริมาณพื้นที่ปลูกมากกว่าหลายเท่า เมื่อเปรียบเทียบกัน จุดเด่นที่สำคัญของพริกในประเทศไทยที่นอกเหนือจากความหลากหลายของชนิดและสายพันธุ์แล้ว พริกของไทยยังมีคุณลักษณะที่ดีเด่นกว่าพริกของแหล่งอื่น ๆ ที่มีคุณภาพที่ดี สีสันสดใสรสชาติที่กลมกล่อม กลิ่นหอมที่ไม่ปรากฏในพริกของชาติใด ๆ ในโลก ในการกำหนดนโยบายด้านการเกษตร ไม่ว่าจะของภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพืช มักจะมีพริกรวมอยู่ด้วยแทบทุกครั้งเนื่องจากความสำคัญหลายด้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามในแง่การพัฒนาส่งเสริมการผลิตพริกเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการที่หลากหลายของผู้เกี่ยวข้อง สำหรับพริกสำคัญนี้มีความซับซ้อนในหลายแง่มุม และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา โดยเป้าหมายหลักที่ต้องการในการผลิตพริกในประเทศไทย คือ ทำอย่างไร พริกของประเทศไทยจึงจะเป็นพริกที่มีตรงกับความต้องการของตลาดที่มีความหลากหลายของการนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งลักษณะของพริก และปริมาณ พริกที่ผลิตได้มีความปลอดภัย โดยมีมาตรฐานสากลเป็นเกณฑ์สำหรับเปรียบเทียบ

และเนื่องจากสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนไป ทั้งช่วงเวลา ความเปลี่ยนแปลงของความนิยม พฤติกรรมการกินที่เปลี่ยนไป และเงื่อนไขทางการค้า ที่มีข้อจำกัดมากขึ้นเมื่อเทียบกับกับช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา จึงต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและเป็นแนวทางในการดำเนินงานสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ (ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. 2559-2563, 2559)

สืบเนื่องดังที่กล่าวมา จึงมีการกำหนดพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีเจตนารมณ์ให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548) โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบที่ครอบคลุมกิจกรรม การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร องค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไม้ผลไม้อินทรีย์ การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติ และอื่น ๆ จากสถานการณ์การผลิตและการตลาดของพริกในปัจจุบันทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดในด้านการผลิตไม่ว่าจะเป็นผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำ คุณภาพผลิต ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น การใช้สารเคมีในการผลิตและการใช้สารเคมีที่เกินขนาดที่ระบุในฉลาก ทำให้ส่งผลต่อสุขภาพทั้งของเกษตรกรผู้ปลูกและผู้บริโภค รวมทั้งต้นทุนการผลิตพริกที่สูงขึ้น (Taneepanichskul et al., 2012)

อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งปลูกพริกที่สำคัญ และมีพื้นที่เพาะปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา สำหรับพริกขึ้นชื่อของอำเภอขามสะแกแสง ที่เกษตรกรนิยมปลูกมี 2 สายพันธุ์ คือ "พริกจินดา" และ "พริกยอดสน" (สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง, 2561) มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ในปริมาณจำกัด เนื่องจากปริมาณและคุณภาพของน้ำไม่เพียงพอและเหมาะสม บางส่วนใช้ประโยชน์ในการเพาะกล้าพริกของเกษตรกร สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดปี มีสินค้าเกษตรที่ขึ้นชื่อคือ พริก เป็นแหล่งปลูกพริกที่มีคุณภาพดี แต่มีประเด็นด้านการพัฒนาการเกษตรกรรมเนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันสินค้าเกษตรราคาตกต่ำ แต่ว่าต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาดินเสื่อมสภาพ และภัยแล้งทำให้ต้องมีการพัฒนาและเตรียมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสมลงทุนน้อยได้ปริมาณผลผลิตสูง และมีคุณภาพสูงด้วยประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสม ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกของอำเภอขามสะแกแสงควรมีการทำเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนครบวงจรให้มีความร่วมมือเกื้อกูลเชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร มีภาครัฐร่วมกำกับดูแลราคาที่เป็นธรรมส่งเสริมให้แต่ละชุมชนร่วมกันผลิตโดยใช้ตลาดนำ การผลิตจะทำให้แต่ละชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นมีการกำหนดกลไกการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบคณะกรรมการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมและเกิดเครือข่ายประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผลผลิตและผลิตภัณฑ์รวมทั้งการสร้างเครือข่ายตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน นอกจากนั้นกลุ่มแปรรูปพริกยังขาดการบูรณาการและมีส่วนร่วมเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและดำเนินกิจกรรมปัจจัยพื้นฐานของชุมชนการแปรรูปและผลิตพริกที่มีในท้องถิ่น การจำหน่ายก็เน้นการจำหน่ายในชุมชน แต่ยังไม่เป็นรูปแบบเครือข่ายที่เป็นระบบ บางกลุ่มมีความสามารถในการทำการตลาดแต่เมื่อจำหน่ายหมดก็หยุดทำการผลิต ทำให้การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ซึ่งขณะนี้กลุ่มแปรรูปพริกจะมีเพียงแต่การส่งสินค้าเข้า และไม่มีกลยุทธ์หรือกลวิธีในการหาช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทันสมัยมากขึ้น อาทิ นำผลิตภัณฑ์ไว้วางขายในร้านสะดวกซื้อ การสร้างเว็บไซต์ หรือตามร้านขายของฝากของจังหวัดต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้รับความนิยมนเท่าที่ควร ไม่ดึงดูดความสนใจจากผู้ซื้อเท่าใดนัก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกเพื่อให้ได้แนวทางและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกร คือ แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ซึ่งได้แก่ ความรู้

ภูมิปัญญา ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ คน งาน เงิน รวมทั้ง กระบวนการแปรสภาพ ได้แก่ การบริหาร การผลิต การแปรรูป และปัจจัยนำออก ได้แก่ ผลผลิต คุณภาพ ความพึงพอใจของลูกค้า และผลย้อนกลับ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้น การพัฒนากรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อสร้างแนวทางและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก และเพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและศึกษาทฤษฎีพื้นฐานที่สามารถพัฒนาเป็นกรอบ แนวความคิดการวิจัยที่ใช้อธิบายการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งศึกษาเลือกใช้ทฤษฎีเชิงระบบเป็นกรอบแนวความคิด ประกอบด้วย ความรู้ ภูมิปัญญา และ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการแปรสภาพ 3) ปัจจัยนำออก และ 4) ผลย้อนกลับ จากทฤษฎีดังกล่าวผู้ศึกษา ได้ทบทวนศึกษาจนสามารถสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นกรอบในการอธิบายผลการวิจัย ดังนี้

ความรู้และภูมิปัญญา

ความรู้ สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับแนวคิดที่ใช้ในการจำแนกประเภทของความรู้ แต่แนวคิด ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ “รูปแบบที่มองเห็น” ซึ่งสามารถจำแนกความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความรู้ โดยนัยมีชื่อเรียกที่หลากหลาย อาทิเช่น ความรู้ไม่ชัดแจ้ง ความรู้ในตัวคน ความรู้ซ่อนเร้น ความรู้ฝังลึก เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้จัดเป็นความรู้ที่ไม่เป็นทางการ หากแต่เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล แฝงอยู่ในความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของบุคคล ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ การสังเกต การเรียนรู้ พรสวรรค์ต่าง ๆ และภูมิปัญญา เฉพาะบุคคลที่สั่งสมมานาน เป็นความรู้ที่มีคุณค่าสูง เช่น ทักษะ ความเชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ ทักษะใน การทำอาหาร ทักษะการทอผ้า เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้ทำให้เป็นทางการและถ่ายทอดสื่อสารในรูปของตัวเลข สูตร หรือ ลายลักษณ์อักษรได้ยาก แต่สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ได้โดยการสังเกตและเลียนแบบ ซึ่งใช้เวลาและ ต้นทุนสูงในการถ่ายทอดความรู้ ความรู้ประเภทนี้ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน 2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง มีชื่อเรียก ที่หลากหลายเช่นเดียวกัน อาทิ ความรู้เด่นชัด ความรู้เปิดเผย ความรู้ที่ชัดเจน เป็นต้น ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้ เชิงทฤษฎี (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547) ภูมิปัญญา หรือ Wisdom ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ที่นำมาไปสู่ การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์ หรือ ภูมิปัญญา คือ พื้นความรู้ของปวงชนในสังคมนั้น ๆ และปวงชนในสังคม ยอมรับรู้ เชื่อถือ เข้าใจ ร่วมกัน เรียกว่า ภูมิปัญญา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556) ส่วนภูมิ ปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็น ศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง (ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์, 2542)

จากการทบทวนแนวคิดความรู้และภูมิปัญญา ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นพื้นฐานในการอธิบาย กรอบแนวความคิดในการศึกษาครั้งนี้ ด้วยองค์ประกอบดังกล่าวมุ่งอธิบายความรู้และภูมิปัญญา ความสามารถและ ทักษะของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดสืบทอด กันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของเกษตรกรให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญา ไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาของ องค์ความรู้ที่ตงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาที่มีความเด่นชัดใน หลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ซึ่งความรู้และภูมิปัญญาดังกล่าวมุ่งอธิบายแนวทาง และกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชนและท้องถิ่น

แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ

ทฤษฎีระบบ เริ่มจากนักชีววิทยาชาวออสเตรีย นำมาใช้อธิบายความหมายของระบบต่าง ๆ ในระบบกายภาพ ชีวภาพ และระบบสังคม เขามีความเห็นที่ว่า องค์กรเปลี่ยนแปลงได้ เป็นระบบมีความเกี่ยวพันกันหลายด้านมีหลายระดับ และได้ให้ทัศนะถึงระบบไว้ว่า ระบบ คือ กลุ่มขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและคุณลักษณะที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นระบบน่าจะหมายถึงส่วนต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยต่อกันกลุ่มหนึ่งซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะกระทำหน้าที่บางประการ เพื่อให้ภารกิจนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ (วิเชียร วิทยาอุดม, 2548) ทฤษฎีเชิงระบบ จึงเป็นวิธีการจัดการที่ผสมผสานหน้าที่การจัดการกิจกรรมการจัดการและการวางแผนเชิงกลยุทธ์เข้าด้วยกัน ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ขั้นตอนการแปรสภาพ และขั้นตอนผลผลิต และมีข้อมูลป้อนกลับ (อำนาจ ธีระวนิช, 2553) และระบบประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ (2) กระบวนการแปรสภาพ ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่าง ๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (3) ปัจจัยนำออก ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุน และผลที่คาดหวังอื่น ๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น (4) ข้อมูลย้อนกลับ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมขององค์การ ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ จากทฤษฎีระบบ นั้น องค์กรจะใช้กระบวนการแปรสภาพเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าไปเป็นผลผลิต และในขณะที่เดียวกันกลไกในระบบก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์ และปรับปรุงปัจจัยนำเข้า สมยศ นาวิการ (2544) และระบบการบริหารงาน คือ ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารจัดการงานและคน ซึ่งจัดเป็น “สิ่งนำเข้า” โดยผ่าน “กระบวนการ” ในกิจกรรมการวางแผนการจัดองค์การ การนำสั่งการ และการควบคุม ให้สามารถประสานทำงานร่วมกันไป เพื่อให้ได้ “ผลลัพธ์” (Output) ซึ่งก็คือ การบรรลุถึงเป้าหมายผลสำเร็จต่าง ๆ ทั้งทางด้านประสิทธิภาพประสิทธิผล คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า โดยที่กระบวนการบริหารจัดการนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา (Certo & Certo, 2006) อีกทั้งการแก้ปัญหาในปัจจุบันจำเป็นต้องมองที่ระบบมากกว่าพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัญหา ดังนั้นจึงมองปัญหาโดยรวมหรือที่เรียกว่า Systems view or Systems Approach และได้ขยายความว่าวิธีการเชิงระบบ มีความแตกต่างกับ วิธีการเชิงวิเคราะห์ (Analytical Approach) ตรงที่วิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการแยกแยะจากส่วนรวมทั้งหมด ออกเป็นส่วน ๆ ที่เล็กกว่า เพื่อให้เข้าใจการทำหน้าที่ของส่วนร่วมวิธีการเชิงระบบอยู่บนพื้นฐานของ ทฤษฎีระบบทั่วไป ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการรวมเอาแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ มารวมกันเข้าเพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ (Schoderbek, Schoderbek & Kefalas, 1990)

ความสำคัญของวิธีการเชิงระบบ ในการศึกษาพฤติกรรมองค์กรจะศึกษาแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพียงเท่านั้นอาจจะทำให้ไม่ครอบคลุม พฤติกรรมองค์กรทั้งระบบ ทฤษฎีระบบจะเอื้อต่อการอธิบายพฤติกรรมองค์กรทุกระดับ ทั้งบุคคล กลุ่ม และองค์กร ดังนั้นการนำเอาทฤษฎีระบบเข้ามาใช้ในการบริหารงานด้วยเหตุผลที่ว่าสิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็ว องค์กรมีความซับซ้อนมากขึ้นจึงยากที่จะพิจารณาถึงพฤติกรรมองค์กรได้ทุกแง่มุม Bertalanfy (1969) นำระบบชีววิทยา ซึ่งเป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยให้แต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น คำว่า “ระบบ” จึงเป็นกลุ่มองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และมีความเกี่ยวข้องกันในลักษณะที่ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อกระทำการกิจกรรมให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร (จร สุนทรายุทธ, 2554)

แนวคิดด้านการบริหาร คน งาน และเงิน

Phangprayong and Jantornnumcho (2013) ได้ศึกษาผลการงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งผลการวิจัยพบว่าแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรสร้างผลิตภัณฑ์ ให้มีความแตกต่าง ปรับปรุงให้มีคุณภาพ และควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้ให้คนในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้คนนอกชุมชน แล้วนำมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับกลุ่มของตน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542) การจัดการคนเข้าทำงาน หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องเลือกบุคคล เพื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หน้าที่การจัดคนเข้าทำงานนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหารงานบุคคลที่สำคัญ ประกอบด้วย 1. การวางแผนกำลังคน ผู้บริหารจะต้องวางแผนและคาดการณ์ว่า ในอนาคตจะมีความต้องการตัวบุคคลที่จะเข้ามารับตำแหน่งมากน้อยเพียงใด และควรมีคุณสมบัติอย่างไร 2. การสรรหาเป็นการพยายามสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติตามต้องการใน จำนวนที่ต้องการ โดยส่วนใหญ่จะหาได้จาก 2 แหล่ง คือ จากแหล่งภายนอกกิจการและการเลื่อนชั้นจากแหล่งภายในกิจการ 3. การคัดเลือก เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการสรรหา 4. การฝึกอบรมและพัฒนาบุคคล เป็นการประเมินผล การทำงานและการฝึกอบรม การพยายามรักษาคุณสมบัติของพนักงานให้มีคุณภาพสูงอยู่เสมอ มีการพัฒนาความรู้ เพิ่มทักษะในการทำงาน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต วิธีที่ใช้ คือ การให้คำแนะนำ การสอนงาน การให้ลงมือปฏิบัติงานการพัฒนาอาชีพ 5. การบริหารค่าตอบแทนในการทำงาน การจ่าย ค่าจ้างแรงงาน เงินเดือน และผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น สวัสดิการ เรื่องการประกันภัย การลาหยุด การพักร้อน รายได้พิเศษ ผลประโยชน์ต่าง ๆ

การวางแผนงาน หมายถึง การกำหนด ภารกิจ และวัตถุประสงค์ ตลอดจนถึงกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น อีกทั้งยังต้องอาศัย การตัดสินใจ การเลือกระหว่างทางเลือก การปฏิบัติในอนาคตการวางแผนจะเป็น การสร้างสะพาน เพื่อให้เดินไปถึงสิ่งที่ต้องการ จากผลของการวางแผนจะได้แผนออกมา ดังนั้นแผนจึงเป็น เครื่องมือ หรือวิธีการในการบรรลุจุดมุ่งหมาย รูปแบบของแผน ประกอบด้วย ภารกิจ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ นโยบาย กระบวนการ กฎ โปรแกรม และ งบประมาณ ในการวางแผนนั้นมักต้องกำหนดระยะเวลาไว้ว่าแผนดังกล่าว จะทำขึ้น สำหรับระยะเวลาอันเท่าใด 1. แผนระยะสั้น 2. แผนระยะปานกลาง 3. แผนระยะยาว

ด้านการเงินนั้น มีความสำคัญไม่ว่าธุรกิจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ตาม โดยมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ 3 ประการ (ธงชัย สันติวงษ์, 2543) คือ 1. การวางแผนหรือคาดการณ์ถึงความต้องการของเงินทุน หมายถึง การพยากรณ์และจัดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเงินที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับธุรกิจ นั้นในอนาคต ทั้งนี้ โดยวิธีการเน้นให้เห็นถึงกระแสเงินสดที่เข้ามาและกระแสเงินสดที่ออกไปจากธุรกิจนั้น 2. การจัดหาเงินทุน หมายถึง การจัดหาเงินทุนมาเพื่อใช้ในการดำเนินกิจการนั้นเป็นเรื่องของการบอกให้รู้ว่า กิจการจะหาเงินทุนมาใช้จ่ายตามที่ต้องการได้เมื่อไร หาได้จากแหล่งใด และด้วยวิธีการอย่างไร ทั้งนี้รวมถึงเรื่องที่จะต้องค้นหาผู้มีเงินทุน วิธีการที่จะหาให้ได้ ตรงตามกำหนดเวลาและรวมถึงการสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้ที่มีเงินทุนที่จะ ยอมให้กู้ยืม ทั้งนี้โดยการหาข้อเท็จจริง และให้ตัวเลขประกอบสนับสนุนค่าข้อที่สมจริงที่สุด 3. การจัดสรรเงินทุนไปในธุรกิจ หมายถึง การจัดสรรเงินทุนไปในสินทรัพย์อย่างไรที่จะก่อให้เกิดความเหมาะสมที่สุด นั่นคือ จะต้องให้ ความสำคัญระหว่างความสามารถในการทำกำไร และสภาพคล่องของกิจการ

แนวคิดด้านการบริหาร การผลิต และการแปรรูป

การจัดการผลิต หมายถึง การแปรสภาพทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นสินค้าหรือบริการ ที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมและการไหลของงาน (Work Flow) ทรัพยากร (Resources) และวัตถุดิบ (Materials) โดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานในเวลาที่กำหนด การจัดการผลิตประกอบด้วยขั้นตอนหลัก ๆ 3 ขั้นตอน คือ (ณัฐพันธ์ เขจรนนท์, 2542) 1. การวางแผนการผลิต หมายถึง การกำหนดแนวทางในการดำเนินการผลิต เช่น การพิจารณาตัดสินใจว่าจะเลือกผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใด จำนวนเท่าไร ใช้ระบบการปฏิบัติ อย่างไร ประกอบด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนระบบการผลิต เป็นกิจกรรมทางด้านการวางแผนรวมทั้งที่เกี่ยวข้องกับ ปัจจัยการผลิต (Input) ได้แก่ การวางแผนกำลังการผลิต การวางแผนที่ตั้งโรงงาน การวางแผนกระบวนการผลิต การวางแผนผังโรงงาน การวางแผนผลิตภัณฑ์ 2) การวางแผนการใช้ระบบการผลิต การพยากรณ์การผลิต การวางแผนการผลิตรวม การจัดลำดับการผลิต ควบคุมการผลิต 3) การวางแผนและจัดลำดับโครงการ เมื่อองค์กรมีโครงการที่จะต้องจัดทำ การวางแผนและจัดลำดับโครงการก็จะเป็นกิจกรรมหลักที่ผู้บริหารต้องทำการวางแผนและจัดลำดับโครงการประกอบด้วย การกำหนดกิจกรรมที่ต้องทำในโครงการ การกำหนดลำดับก่อน-หลังของการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการ การประมาณการเวลาของกิจกรรมที่ต้องทำ การคำนวณหาเวลาแล้วเสร็จของโครงการ 4) การวางแผนกำลังคน เนื่องจากงานส่วนใหญ่ในองค์กรต้อง ทำ โดยคน การวางแผนกำลังคนจึงเป็นกิจกรรมหลักอย่างหนึ่ง ซึ่งการวางแผนกำลังคน ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ คือ การจัดทำรายละเอียดของงาน การจัดเลือกและว่าจ้าง

คนงานการจัด การกำหนดผลตอบแทนในการทำงาน 2. การปฏิบัติการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติงาน ทางด้านการผลิตเพื่อให้ เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ล่วงหน้า 4. การควบคุมการผลิต หมายถึง ขั้นตอนการตรวจสอบ และติดตามผลการผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อให้มั่นใจว่าผลงานมีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จทุกประการ

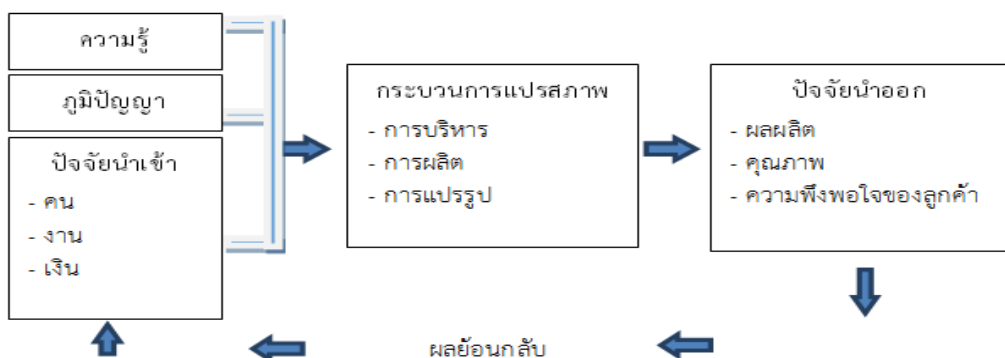
แนวคิดการควบคุมผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า

การควบคุมการผลิต และคุณภาพ เป็นการวัดและแก้ไขการทำงานเพื่อให้แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ และแผนขององค์กรมีการใช้เพื่อให้บรรลุประสงค์ การวางแผนและการควบคุมมีความสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิด โดยกระบวนการควบคุมมีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2542) 1. การกำหนดมาตรฐาน ผู้บริหารจะรับผิดชอบในการแปล ความหมายต่อเป้าหมายแผนขององค์กรให้เป็นมาตรฐานในการวัดที่เหมาะสม เพื่อติดตาม กระบวนการที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้บริหารกำหนดและติดตามการวัดผลที่สำคัญสำหรับกระบวนการในองค์กร แล้วจะคาดหวังการทำงานในการติดต่อสื่อสารสำหรับพนักงานการกำหนดมาตรฐาน การทำงานเป็นสิ่งสำคัญเพื่อใช้ในการวัดผลการทำงานและการจูงใจพนักงานด้วย 2. การวัดผลการทำงาน กำหนดกระบวนการวัดผลการทำงาน เป็นการวัดผล เพื่อว่าสิ่งที่แตกต่างจากมาตรฐานจะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก และหลีกเลี่ยงการปฏิบัติการที่ไม่เหมาะสม 3. การเปรียบเทียบการทำงานกับมาตรฐาน เป็นการนำผลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ได้วางไว้ 4. การปฏิบัติการแก้ไข การแก้ไขที่สาเหตุ มาตรฐาน วิธีการดำเนินงาน หรือปรับปรุงแผนใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมหรือมาตรฐานที่ใช้ในการเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้บริหารได้ทราบว่าผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่

ความพึงพอใจของลูกค้า การให้บริการแก่ลูกค้าหรือผู้รับบริการ ควรจัดให้เหมาะสมและตรงตามความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการ โดยผู้ให้บริการควรที่จะคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการ เป็นหลัก เพื่อให้ลูกค้าหรือผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ และกลับมารับบริการอีก โดยความพึงพอใจสามารถแบ่งได้ เป็น 3 ระดับ (ปราณี เอี่ยมละออภักดี, 2551) คือ 1. ลูกค้าไม่พอใจถ้าประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับต่ำกว่า ความคาดหวัง 2. ลูกค้าพอใจเมื่อผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับความคาดหวัง 3. ลูกค้าพอใจมาก เมื่อประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสูงกว่าความคาดหวังและความพอใจมาก เป็นสิ่งสร้างความผูกพันทางจิตใจ ให้กับลูกค้ามีความจงรักภักดีในตราผลิตภัณฑ์ โดยการบริหารความพึงพอใจของลูกค้า องค์กรธุรกิจต้องตรวจสอบ วัดระดับความพอใจของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับ ความต้องการของลูกค้า เนื่องจากเมื่อลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ลูกค้าก็จะกลับมาใช้บริการในครั้งต่อไป ความพึงพอใจของ ลูกค้าควรที่จะแสดงในรายการพึงพอใจในคุณภาพของสินค้าและบริการจากทางร้านจัดจำหน่าย และควรที่จะมีการหาวิธีตรวจวัดความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อนำผลที่ได้นั้นมาพัฒนาหรือปรับปรุงให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า

กรอบแนวความคิด

จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถแสดงกรอบแนวความคิดในการศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพและ เครื่องมือของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ มากำหนด ได้ดังนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. เพื่อทราบข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่งจะสนับสนุนประเด็นการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 20 คน

เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมทั้ง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) การลงพื้นที่ในอำเภอขามสะแกแสงผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำให้ควบคู่กับการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์
- 2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์ โดยก่อนลงสนามเพื่อทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่ จะสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ข้อมูลเกี่ยวกับพริก และการแปรรูปพริก การถ่ายทอดความรู้ และแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบเพื่อให้เห็นการพัฒนาศักยภาพ และเครือข่ายของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหนองโพธิ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

สรุปผล

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงกรอบแนวคิดในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่เครือข่ายจังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปลูกพริกยอดสนมากที่สุดและเป็นพริกที่ขึ้นชื่อของจังหวัดนครราชสีมา และวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดความรู้และภูมิปัญญา มาเป็นพื้นฐานในการอธิบายกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ ด้วยองค์ประกอบดังกล่าวมุ่งอธิบายความรู้และภูมิปัญญา ความสามารถและทักษะของเกษตรกรผู้ปลูกพริกอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของเกษตรกรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย รวมทั้งได้นำทฤษฎีเชิงระบบมาเป็นแนวคิดในการวิจัย ซึ่งเป็นวิธีการที่ผสมผสานหน้าที่การจัดการกิจกรรมและการวางแผนเชิงกลยุทธ์เข้าด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้าโดยมีองค์ประกอบ คือ คน งาน เงิน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ต้องใช้ในการกระบวนการบริหาร 2) กระบวนการแปรรูป โดยองค์ประกอบ คือ การบริหาร การผลิต และการแปรรูป โดยเป็นเทคนิคในการบริหารจัดการต่าง ๆ รูปแบบการผลิต

และการแปรรูปสินค้า 3) ปัจจัยนำออก โดยมีองค์ประกอบ คือ ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งเป็นการบรรลุถึงเป้าหมายผลสำเร็จต่าง ๆ 4) ผลย้อนกลับ ข้อมูลที่เกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมที่สามารถนำไปพิจารณาปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคของการกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกมีอาชีพเกษตรกรต้องดำเนินการอาชีพหลักในการปลูกข้าว ทำไร่ ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกลุ่มน้อย ประกอบกับการจัดทำแปรรูปพริกจะจัดทำตามยอดการสั่งซื้อเท่านั้นไม่ได้มีการผลิตแบบต่อเนื่อง รวมทั้งช่องการจัดจำหน่ายยังมีน้อยจึงทำให้เป็นที่รู้จักของประชาชนยังน้อยอยู่ ดังนั้นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกต้องมีการประชุมเพื่อหารือแนวทางให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษากรอบแนวคิดในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากแนวคิดความรู้และภูมิปัญญาของเกษตรกรซึ่งสอดคล้องกับพรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) ความรู้และภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลแฝงอยู่ในความคิด ความเชื่อ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ การเรียนรู้ และสอดคล้องกับศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) กล่าวว่าภูมิปัญญาเฉพาะบุคคลที่สั่งสมมานานเป็นความรู้ที่มีคุณค่าสูง ทักษะในการทำอาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่น คือองค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตัว เรียนรู้ และได้นำทฤษฎีเชิงระบบมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับสมยศ นาวิการ (2544) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า โดยมีองค์ประกอบ คือ คน งาน เงิน 2) กระบวนการแปรรูป โดยองค์ประกอบ คือ การบริหาร การผลิต และการแปรรูป 3) ปัจจัยนำออก โดยมีองค์ประกอบ คือ ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า 4) ผลย้อนกลับ โดยนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพให้ดีขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพศักยภาพและเครือข่ายซึ่งนำไปสู่ผลการดำเนินการที่ดีของเกษตรกรต่อไป จากผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มแปรรูปพริกมีอาชีพเกษตรกรต้องดำเนินการอาชีพหลักในการปลูกข้าว ทำไร่ ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกลุ่มน้อย ประกอบกับการจัดทำแปรรูปพริกจะจัดทำตามยอดการสั่งซื้อเท่านั้นไม่ได้มีการผลิตแบบต่อเนื่อง รวมทั้งช่องการจัดจำหน่ายยังมีน้อยจึงทำให้เป็นที่รู้จักของประชาชนยังน้อยอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพันธ์ เจริญนันท์, 2542) คือ การวางแผนการผลิตการกำหนดแนวทางในการดำเนินการผลิต เช่น การพิจารณาตัดสินใจว่าจะเลือกผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใดจำนวนเท่าไรใช้ระบบการปฏิบัติอย่างไร ประกอบด้วยกิจกรรม เช่น การวางแผนระบบการผลิต เป็นกิจกรรมทางด้านวางแผนรวมทั้งเกี่ยวข้องกับ ปัจจัยการผลิต (Input) ได้แก่ การวางแผนกำลังการผลิต การวางแผนกระบวนการผลิต การวางแผนผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. ควรมีการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
2. ควรมีผู้ดูแลระบบการขายสินค้าผ่านทางออนไลน์เพื่อจะทำให้มีการขายสินค้าที่เพิ่มมากขึ้น
3. ควรมีการสำรวจสถานที่ในการนำสินค้าไปวางตามร้านค้าทั่วไป สหกรณ์ประจำอำเภอของจังหวัดหรือร้านค้าขายของที่ระลึกจะสามารถทำให้ขยายตลาดได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยให้ครอบคลุมทุกอำเภอของจังหวัดนครราชสีมาเพื่อให้เกิดเครือข่ายหรือมีการพัฒนากระบวนการแปรรูปพริกที่สมบูรณ์ของชุมชนและท้องถิ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). **วิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ชบา บานใบ. (2556). **โครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานด้านการตลาดของพริกชี้หนูในจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาธุรกิจเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). **หลักการจัดการ**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธร สุนทรายุทธ. (2554). **ปรัชญาการบริหารจัดการ**. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. (2542). **การจัดการการผลิตและการดำเนินงาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี เอี่ยมละออภักดี. (2551). **การบริหารการตลาด**. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). **การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ยุทธศาสตร์การพัฒนางานวิจัยพริก พ.ศ. 2559-2563. (2559). สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561, จาก www.doa.go.th/hortold/images/stories/strategyplanhort/strategychili.doc.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- วิเชียร วิทยาอุดม. (2548). **ทฤษฎีองค์การ**. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเทกซ์.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร. (2542). ภูมิปัญญาไทยพัฒนาไทย. **วารสารวัฒนธรรมไทย**. 37(4): 7-17.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2542). **องค์การและการจัดการ ฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: เพชรธรรมแก้วแห่งโลกธุรกิจ.
- สมยศ นาวิการ. (2544). **การบริหารเชิงกลยุทธ์**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สุชีลา เตชะวงศ์เสถียร. (2557). พริกยอดสนเข็ม 80: พริกพันธุ์พื้นบ้านสู่การใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมยา. **แก่นเกษตร**. 42(2): 174-152.
- สำนักงานเกษตรอำเภอขามสะแกแสง. (2561). **พริก**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2561, จาก http://khamsakaesaeng.khorat.doae.go.th/Links_Data/Data_Left/prig2.html.
- อำนาจ ชีระวนิช. (2553). **การจัดการยุคใหม่ ฉบับสมบูรณ์**. คณะบริหารธุรกิจ ภาควิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Bertalanffy, L. von. (1969). **General System Theory**. New York: George Braziller.
- Certo, S. C., & Certo, S. T. (2006). **Modern management**. (10th ed.). New Jersey : Pearson Prentice Hall.
- Phangprayong, K. and Jantornnumcho, N. (2013). **The Development Approach of Small and Micro Community Enterprise Processing and Product Group Samutsongkram Province**. Bangkok : Silpakorn University.
- Schoderbek, C. G., Schoderbek, P. P. & Kefalas, A. G. (1990). **Management System : Conceptual Consideration**. Texas: Business Publications.
- Taneepanichskul, N., S. Norkaew, W. Siriwong, and M.G.Robson. (2012). Health effects related to pesticide using and practicing among chili growing farmers, Northeastern, Thailand. **Journal of Medicine and Medical Science**. 3: 319-325.

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก
ในอำเภอขามสะแกแสงจังหวัดนครราชสีมา

ชื่อ - สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์
ปัจจุบันอายุ
อาชีพหลัก
รายได้ประจำ (บาท/เดือน)
รายได้อื่น ๆ (ประมาณ บาท/เดือน)
วัน / เดือน / ปี ที่สัมภาษณ์

๑. ปัจจัยนำเข้าของกระบวนการปลูกพริกและการแปรรูปพริก : ความรู้ ภูมิปัญญา คน งาน เงิน เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๒. กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก : การบริหาร การผลิต และการแปรรูป เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๓. ปัจจัยนำออกของผลิตภัณฑ์พริก : ผลผลิต คุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า เป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

๔. ปัจจุบันกลุ่มแปรรูปพริกมีปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์พริก อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๕. ปัจจุบันศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของกลุ่ม เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๖. ปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๗. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกต้องการให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้างอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

จบการสัมภาษณ์

ชื่อผู้จดคำสัมภาษณ์.....

การประชุมกลุ่มย่อย

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริก
ในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

วันที่.....

เวลา..... ณ.....

ผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย

๑. ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง
๒. รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอขามสะแกแสง
๓. นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง
๔. สมาชิกกลุ่มแปรรูปพริก

ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

๑. แนวทางและกระบวนการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริก
๒. ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
๓. ข้อเสนอแนะ

(.....)

ผู้รายงาน

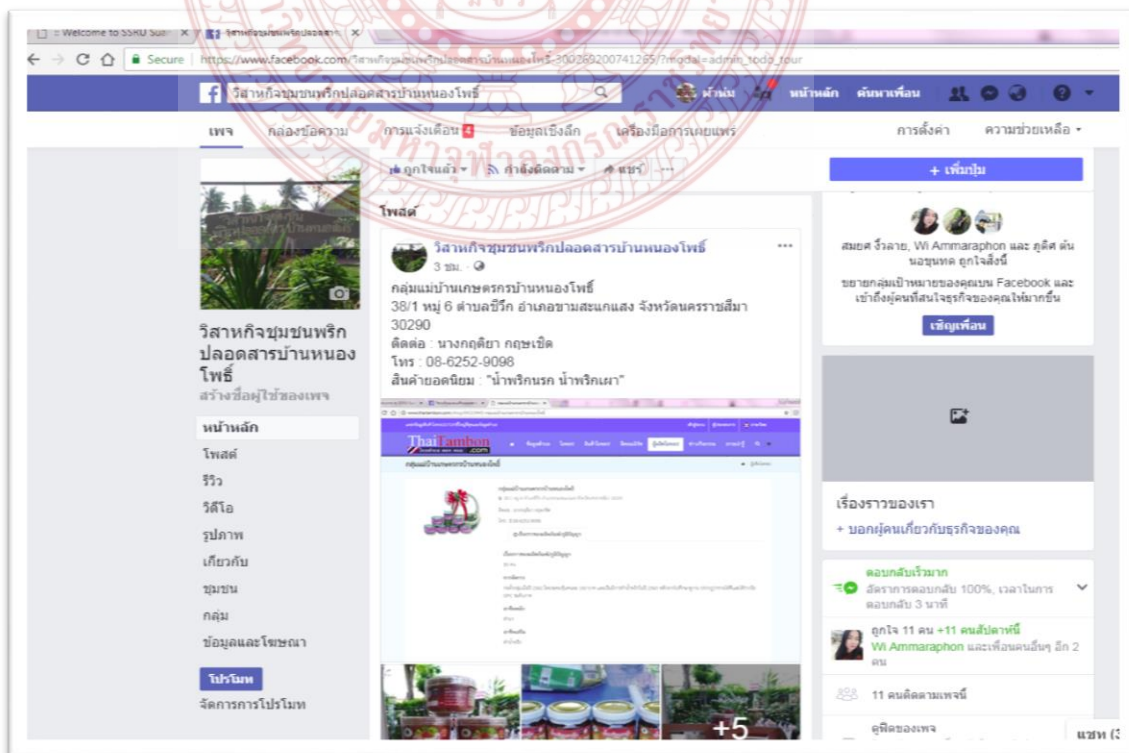
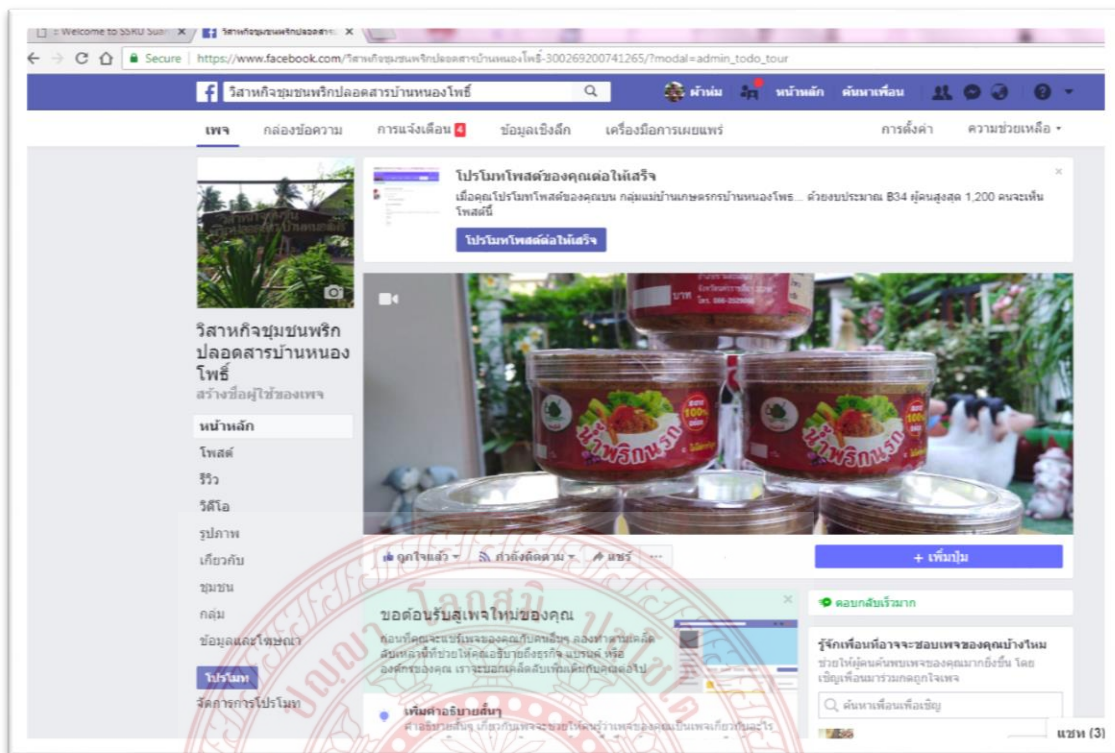
ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย
การสัมภาษณ์และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ

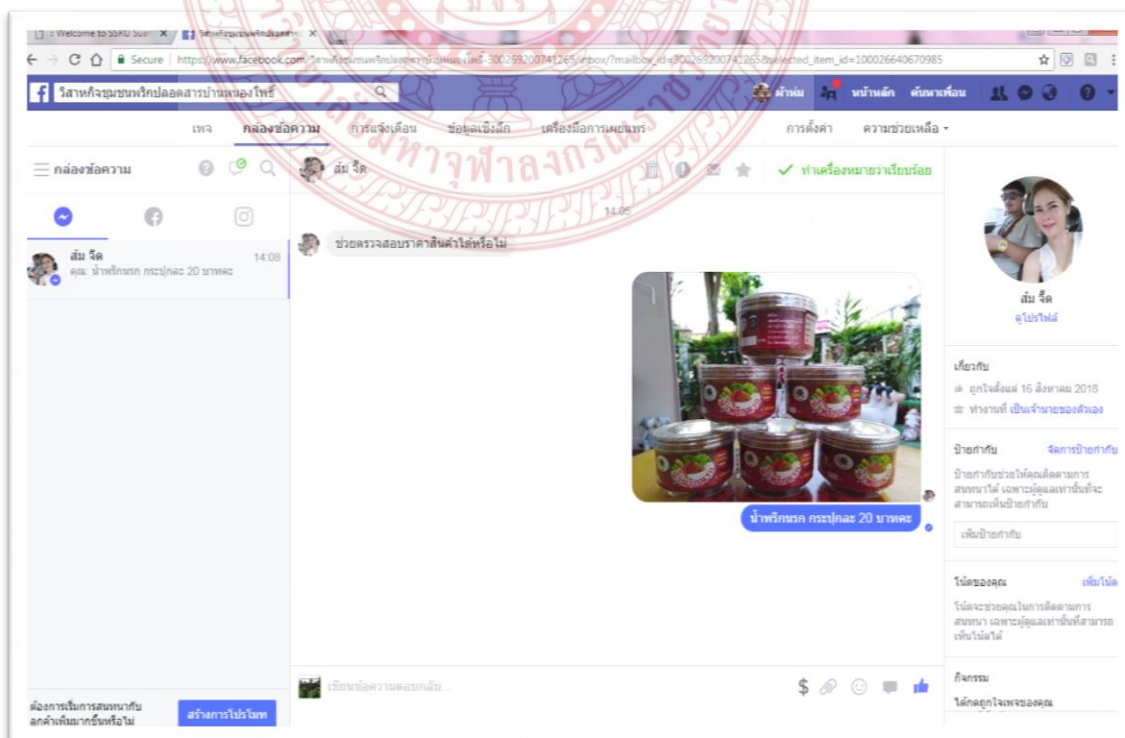
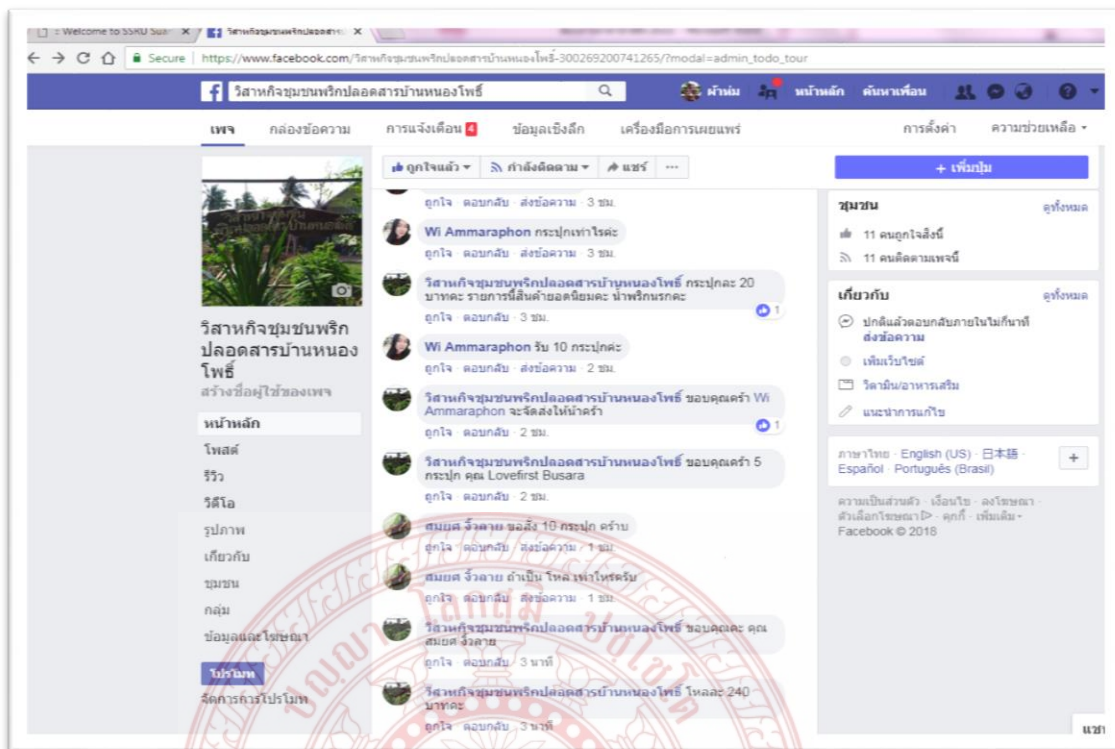

ภาคผนวก ง
การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายให้กับเกษตรกรโดยการจัดทำ Webpage

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	อายุ (ปี)	อาชีพหลัก	รายได้ เสริม/เดือน
๑	นางกฤติยา กฤษเชิด	ประธานกลุ่ม	55	เกษตรกร	4,000
๒	นางอำไพ แสนเมือง	รองประธาน	55	เกษตรกร	4,000
๓	นางสงัด น้อยไพล	เลขานุการ	55	เกษตรกร	4,000
๔	นางวิไลวรรณ สร้อยมณี	ผู้ช่วยเลขานุการ	54	เกษตรกร	3,000
๕	นางสมหมาย หวังพลกลาง	เหรัญญิก	51	เกษตรกร	3,000
๖	นางทองเมียน ก้ามสันเทียะ	ผู้ช่วยเหรัญญิก	53	เกษตรกร	3,000
๗	นางเที่ยง เอื้อเฟื้อกลาง	ประชาสัมพันธ์	53	เกษตรกร	4,000
๘	นายเฉลิมศักดิ์ รุ่งสันเทียะ	หัวหน้าฝ่ายการเงิน	58	เกษตรกร	3,000
๙	นางจันทร์ ม่วงค้ำพลู	กรรมการ	65	เกษตรกร	3,000
๑๐	นางทองร่วม ขอพรกลาง	กรรมการ	59	เกษตรกร	2,000
๑๑	นางแจ่ม มุ่งแฝงกลาง	กรรมการ	52	เกษตรกร	1,000
๑๒	นางฉลอง ม่วงค้ำพลู	กรรมการ	65	เกษตรกร	1,000
๑๓	นางแจ้ว พวงสันเทียะ	กรรมการ	63	เกษตรกร	4,000
๑๔	นางสมหมาย ภัคดี	กรรมการ	52	เกษตรกร	3,000
๑๕	นางประเสริฐ แจ้งไพร	กรรมการ	54	เกษตรกร	1,000
๑๖	นายเสริม ม่วงค้ำพลู	กรรมการ	55	เกษตรกร	1,000
๑๗	นางพัฒนา ปานสันเทียะ	กรรมการ	53	เกษตรกร	1,000
๑๘	นางประนอม แสงทอง	กรรมการ	52	เกษตรกร	1,000
๑๙	นางปวีณา คลังพิมาย	กรรมการ	53	เกษตรกร	1,000
๒๐	นางประคอง ชูเกษม	กรรมการ	54	เกษตรกร	1,000

รายชื่อการสนทนากลุ่ม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
๑	นางกฤติยา กฤษเชิด	ประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอลำปางสะแกแสง
๒	นางอำไพ แสนเมือง	รองประธานกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอลำปางสะแกแสง
๓	นายเฉลิมศักดิ์ รุ่งสันเทียะ	สมาชิกกลุ่มแปรรูปพริกอำเภอลำปางสะแกแสง
๔	นายจักรพงษ์ พงษ์ไพฑูรย์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอลำปางสะแกแสง
๕	นายภูติศ นอขุนทด	ผู้วิจัย
๖	นายธนเดช เอื้อศรี	ผู้ร่วมวิจัย
๗	นางสาวกมลทิพย์ สัตบุษ	ผู้ช่วยวิจัย

รายชื่อการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
๑	นายจักรพงษ์ พงษ์ไพฑูรย์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง
๒	นางกฤติยา กฤษเชิด	ประธานกลุ่ม
๓	นางอำไพ แสนเมือง	รองประธาน
๔	นางสัจด์ น้อยไพล	เลขานุการ
๕	นางวิไลวรรณ สร้อยมณี	ผู้ช่วยเลขานุการ
๖	นางสมหมาย หวังพลกลาง	เหรัญญิก
๗	นางทองเมียน ก้ามสันเทียะ	ผู้ช่วยเหรัญญิก
๘	นางเที่ยง เอื้อเฟื้อกลาง	ประชาสัมพันธ์
๙	นายเฉลิมศักดิ์ รุ่งสันเทียะ	หัวหน้าฝ่ายการเงิน
๑๐	นางจันทร์ ม่วงค้ำพลู	กรรมการ
๑๑	นางทองร่วม ขอพรกลาง	กรรมการ
๑๒	นางแฉ่ม มุ่งแฝงกลาง	กรรมการ
๑๓	นางฉลอม ม่วงค้ำพลู	กรรมการ
๑๔	นางแจ้ว พวงสันเทียะ	กรรมการ
๑๕	นางสมหมาย ภัคดี	กรรมการ
๑๖	นางประเสริฐ แจ้งไพร	กรรมการ
๑๗	นายเสริม ม่วงค้ำพลู	กรรมการ
๑๘	นางพัฒนา ปานสันเทียะ	กรรมการ
๑๙	นางประนอม แสงทอง	กรรมการ
๒๐	นางปวีณา คลังพิมาย	กรรมการ
๒๑	นางประคอง ชูเกษม	กรรมการ
๒๒	นายภูติศ นอขุนทด	ผู้วิจัย
๒๓	นายธนาเดช เอื้อศรี	ผู้วิจัย
๒๔	น.ส.กมลทิพย์ สัตบุษ	ผู้ช่วยวิจัย

ภาคผนวก ฉ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ชื่อโครงการ หัวหน้าโครงการ	ว.๐๓๘/๒๕๖๑ การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา นายภูติศ นอขุนทด และคณะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา โทรศัพท์ ๐๘๔-๗๑๘-๓๓๘๔
ความเป็นมาและความสำคัญ	
<p>พริกเป็นพืชที่มีแนวโน้มในการส่งออกสูง โดยได้รับความสนใจจากต่างประเทศมาก ซึ่งตลาดที่สำคัญในการส่งออกพริกของไทย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ใต้หวัน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย อิสราเอล และซาอุดีอาระเบีย นอกจากนี้ยังมีการส่งออกในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมีลู่ทางอนาคตที่สดใส ทั้งในแง่การผลิต การจำหน่าย การส่งออก ปัญหาสำคัญอยู่ที่การควบคุมคุณภาพของพริก ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขเพื่อผลักดันให้พริกเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง พริกยอดสนเป็นพริกพันธุ์ท้องถิ่นของไทยที่ได้รับความนิยมจากเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคในไทยอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากผลพริกแห้งมีสีแดงสด มีขั้วผลสีเขียวเหลืองทอง เมื่อนำไปทำพริกป่นมีสีส้มแดงและกลิ่นหอม ที่ผ่านมามีการนำพริกพันธุ์นี้ไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร รวมทั้งได้มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ของพริกพันธุ์นี้ในรูปแบบพริกแห้ง พริกป่น และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ไปจำหน่ายยังต่างประเทศในปริมาณและมูลค่าสูงเป็นประจำทุกปี พื้นที่ผลิตพริกยอดสนเป็นการค้าอยู่ในเขตภาคใต้ ภาคกลาง แต่ส่วนใหญ่อยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแหล่งผลิตใหญ่ของพริกพันธุ์นี้อยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และชัยภูมิ พริก เป็นเครื่องเทศที่มีเป็นที่รู้จักทั่วไปของคนไทย มีความสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในทางเศรษฐกิจ พริกเป็นพืชที่สามารถปลูกได้ทั่วไป ในทุกภาคของประเทศไทย เป็นได้ทั้งพืชหลัก และพืชเสริมรายได้ สำหรับเกษตรกร เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้เป็นอย่างดีให้กับผู้รวบรวมผลผลิตเป็นวัตถุดิบสำคัญในอุตสาหกรรมแปรรูปทั้งอาหาร และยาสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่นำรายได้จากการส่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่งออกไปยังต่างประเทศ ในทางสังคม ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อประกอบธุรกิจขนาดเล็กในครอบครัว และขนาดกลางในระดับหมู่บ้านจนถึงระดับจังหวัด</p> <p>สืบเนื่องดังที่กล่าวมา จึงมีการกำหนดพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีเจตนารมณ์ ให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบที่ครอบคลุมกิจกรรม การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร องค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ไร่ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผัก</p>	

ผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ ผลไม้พันธุ์ยาสมุนไพรร ผลไม้พันธุ์หัตถกรรมพื้นบ้านแหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติ และอื่น ๆ จากสถานการณ์การผลิตและการตลาดของพริกในปัจจุบันทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดในด้านการผลิตไม่ว่าจะเป็นผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำ คุณภาพผลิต ค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น การใช้สารเคมีในการผลิตและการใช้สารเคมีที่เกินขนาดที่ระบุในฉลาก ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งของเกษตรกรผู้ปลูกและผู้บริโภค รวมทั้งต้นทุนการผลิตพริกที่สูงขึ้น

อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เป็นแหล่งปลูกพริกที่สำคัญ และมีพื้นที่เพาะปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา สำหรับพริกขึ้นชื่อของอำเภอขามสะแกแสง ที่เกษตรกรนิยมปลูกมี 2 สายพันธุ์ คือ "พริกจินดา" และ "พริกยอดสน" มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้ในปริมาณจำกัด เนื่องจากปริมาณและคุณภาพของน้ำไม่เพียงพอและเหมาะสม บางส่วนใช้ประโยชน์ในการเพาะกล้าพริกของเกษตรกร สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดปีมีสินค้าเกษตรที่ขึ้นชื่อคือ พริก เป็นแหล่งปลูกพริกที่มีคุณภาพดี แต่มีประเด็นด้านการพัฒนาการเกษตรกรรม เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันสินค้าเกษตรราคาตกต่ำ แต่ว่าต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาดินเสื่อมสภาพ และภัยแล้งทำให้ต้องมีการพัฒนาและเตรียมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสมลงทุนน้อย ได้ปริมาณผลผลิตสูง และมีคุณภาพสูงด้วยประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสม ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกของอำเภอขามสะแกแสงควรมีการทำเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนครบวงจรให้มีความร่วมมือเกื้อกูลเชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร นอกจากนั้นกลุ่มแปรรูปพริกยังขาดการบูรณาการและมีส่วนร่วมเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและดำเนินกิจกรรมปัจจัยพื้นฐานของชุมชนการแปรรูปและผลิตพริกที่มีในท้องถิ่นการจำหน่ายก็เน้นการจำหน่ายในชุมชน แต่ยังไม่เป็นรูปแบบเครือข่ายที่เป็นระบบ บางกลุ่มมีความสามารถในการตลาดแต่เมื่อจำหน่ายหมดก็หยุดทำการผลิต ทำให้การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ซึ่งขณะนี้กลุ่มแปรรูปพริกจะมีเพียงแต่การส่งสินค้าเข้า และไม่มีการหาช่องทางหรือกลวิธีในการหาช่องทางจัดจำหน่ายที่ทันสมัยมากขึ้น อาทิ นำผลิตภัณฑ์ไว้วางขายในร้านสะดวกซื้อ การสร้างเว็บไซต์ หรือตามร้านขายของฝากของจังหวัดต่าง ๆ รวมถึง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้ได้รับความนิยมนเท่าที่ควร ไม่ดึงดูดความสนใจจากผู้ซื้อเท่าใดนัก

จากปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากพริกเป็นพืชเศรษฐกิจของอำเภอขามสะแกแสง และเป็นแหล่งปลูกพริกที่สำคัญ และมีพื้นที่เพาะปลูกพริกใหญ่ที่สุดในจังหวัดนครราชสีมา สำหรับพริกขึ้นชื่อของอำเภอขามสะแกแสงที่เกษตรกรนิยมปลูก คือ พริกจินดา และพริกยอดสน และปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยจึงทำให้ต้องมีการพัฒนาและเตรียมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสมให้ได้ปริมาณผลผลิตสูงมีคุณภาพ และมีกลยุทธหรือกลวิธีในการหาช่องทางจัดจำหน่ายที่ทันสมัยมากขึ้น ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกของอำเภอขามสะแกแสงอันจะนำมาเพื่อสร้างเครือข่ายหรือสร้างตลาดให้ขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับของตลาด เพื่อนำมาต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เกิดแก่ชุมชน ท้องถิ่น อย่างเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
๒. เพื่อศึกษาศักยภาพในการปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
๓. เพื่อการพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มผู้ปลูกพริกและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพริกในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกพริก คือ โรคกุ้งแห้ง ซึ่งจะทำให้ไม่มีเมล็ดลำต้นจะตายแห้ง เมื่อพริกเกิดโรคกุ้งแห้งก็จะทำให้มีผลิตภัณฑ์พริกผลิตไม่พอขายต่อความต้องการของตลาด ประกอบกับยังทำให้สมาชิกทุกคนขาดรายได้จากการปลูกพริกเช่นกัน ช่วงฤดูปลายฝนต้นหนาวจะเกิดโรคระบาดกับพริกที่เกษตรกรปลูก คือ โรคกุ้งแห้ง โรครา ใบขอด/เหี่ยว โรคเน่า (รา) ทำให้ได้ปริมาณการผลิตลดลงในช่วงฤดูฝน หรือในช่วงที่มีฝนตกติดต่อกันหลายวัน ความชื้นในอากาศมีมากจนทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้ดี และปัจจัยเสริมที่ทำให้โรคระบาดรุนแรงก็คือพริกขาดแคลเซียมที่จะเป็นตัวช่วยให้เซลล์แข็งแรงต่อต้านเชื้อราและแบคทีเรีย เมื่อเกิดโรคระบาดไม่มีการป้องกันที่ถูกวิธี เมื่อมีอากาศแล้งมากจะเกิดโรคระบาดขึ้นได้ง่าย เม็ดพริกจะหดแห้ง เหตุเพราะสภาพอากาศผู้ปลูกพริกกล่าวว่าพริกจะเกิดโรคราเน่า โดยจะยกกอน่า และทำให้พริกเสียหายทั้งหมดพริกที่เก็บไว้จะเก็บได้ไม่นาน ถ้ามีการเก็บพริกไว้นานพริกจะเป็นสีดำ และสีไม่สวย เกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรจึงต้องดำเนินการประกอบอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าว ทำไร่ ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อทำการแปรรูปพริกจึงทำให้มีเวลาในการมาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มน้อย ผู้ปลูกพริกให้ข้อมูลปัจจุบันจะพบว่าพริกที่ปลูกเป็นโรคระบาดบ่อยเกษตรกรจะลดพื้นที่ในการปลูกพริกลง

การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในอำเภอขามสะแกแสง คือ มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้เรื่องการปลูกพริกปลอดภัย การกำจัดศัตรูพืชเกี่ยวกับโรคกุ้งแห้ง โรคยอดแห้ง โรคเหี่ยวจากเชื้อรา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญยิ่งของเกษตรกร โดยวิทยากรผู้ให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายของเกษตรกร คือ คุณจักรพงศ์ พงษ์ไพฑูรย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา และทีมผู้วิจัยซึ่งได้พัฒนาความรู้และทักษะให้กลุ่มเกษตรกรในด้านการปลูกพริก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและการแปรรูปสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับภาวการณ์ตลาด เพื่อยกระดับธุรกิจของชุมชนให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตร ส่วนการพัฒนาเครือข่าย

ผู้วิจัยได้ให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพการสร้างเครือข่ายกับเกษตรกรและการจัดทำเว็บไซต์สำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในการเชื่อมโยงเครือข่าย การสร้างเครือข่ายเกษตรกร หรือหน่วยงานภาครัฐก็ดี การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเครือข่ายจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเกษตร เน้นสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรจึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และเครือข่าย โดยใช้กลวิธีการเรียนรู้ทั้งแบบเน้นกระบวนการพัฒนาความคิด และแบบเน้นการเพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติ เช่น การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์กลุ่มและเครือข่าย เป็นการให้ผู้นำกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรกล่าวถึงสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมขึ้นในชุมชนหรือการมีประชุมอบรม กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในเครือข่าย ให้ความรู้กับเกษตรกรในการรวมกลุ่มเพื่อขายสินค้าให้กับพ่อค้าคนกลาง เพื่อมิให้เกิดการขายแบบถูกเอารัดเอาเปรียบกับเกษตรกร จึงเกิดการร่วมมือเป็นเครือข่ายเกษตรกรชุมชน รวมทั้งเกษตรกรและกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้านแปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ยังได้มีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาในการร่วมอบรมการเรียนรู้ การขายสินค้าออนไลน์ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชีวิ๊ก ตำบลลำดวน อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ตำบลเมืองเกษตร และตำบลเมืองนาท เครือข่ายกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานเกษตรอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ และเครือข่ายผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โอท็อป ร่วมกันประสานหรือชักชวนกันเพื่อไปออกร้านขายผลิตภัณฑ์ตามงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเครือข่าย โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีแนวคิดและอุดมการณ์คล้ายกัน รวมทั้งมีความร่วมมือกับอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ในการให้ความรู้การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรด้วยการนำหลักพุทธธรรม มาปรับใช้ในการบริหารจัดการหรือใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร อันได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา โดยมีแนวทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้แนวคิดและการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร เช่น การจัดทำเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก หรือช่องทางการขายสินค้าออนไลน์ การสร้างเว็บไซต์ให้กับเกษตรกรและกลุ่มสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน แปรรูปพริกบ้านหนองโพธิ์ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด รวมทั้งให้ความรู้ด้านการเพิ่มความหลากหลายในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของการแปรรูปผลิตภัณฑ์พริกเป็นรูปแบบอื่น เช่น ทำซอสพริก เพื่อเพิ่มมูลค่าพริกให้มากขึ้น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย ซึ่งวิธีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ถือเป็นการสร้างและเพิ่มแรงจูงใจในการเลือกซื้อสินค้าเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งได้ทำการแนะนำเกษตรกรให้นำผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปไปวางจำหน่าย ณ สถานที่ต่าง ๆ ที่มีคนผ่านไปมาและสามารถมองเห็น

ผลิตภัณฑ์ได้ชัดเจน รวมไปถึงการส่งผลิตภัณฑ์ไปขายตามสถานที่ขายของฝากตามสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อเป็นการสนับสนุนพัฒนาให้ก้าวไปถึงการส่งออกสู่ตลาดต่างประเทศในอนาคต

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาอื่น ๆ ได้
- สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประกอบงานประกันคุณภาพการให้บริการวิชาการ

แก่สังคม

๒. ด้านการพัฒนากิจกรรมมหาวิทยาลัยและชุมชน

- มีการนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปเผยแพร่และนำไปใช้กับชุมชนต่อไป

๓. ด้านการพัฒนาและส่งเสริม

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรนำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงและจัดโครงการอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชนมีความเข้มแข็งและสร้างรายได้แก่ชุมชนต่อไป

- หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ชุมชน และสถาบันการศึกษา ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กับประชาชน

การประชาสัมพันธ์

- มีการประชาสัมพันธ์ผ่านพับสรูปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
- มีการประชาสัมพันธ์โดยการนำเสนอบทความวิจัย
- มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์จากพริกของกลุ่มเกษตรกรทางอินเทอร์เน็ตในเว็บเพจ “วิสาหกิจชุมชนพริกปลอดสารบ้านหนองโพธิ์”

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

- ๑.๑ ภาษาไทย นายภูติศ นอขุนทด
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Mr.Pudhit Nokhuntod

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ -**๓. ตำแหน่งการบริหาร** -**๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา/
คณะสังคมศาสตร์**๕. ที่อยู่ติดต่อได้**

- บ้านเลขที่ ๑๙๙/๖๖ หมู่ที่ ๓
แขวง/ตำบล บางขุนน เขต/อำเภอ บางกรวย
จังหวัด นนทบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๑๑๓๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๔-๗๑๘๓๓๘๔ อีเมล nitisit.mpa4@hotmail.com

๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาโท**๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ** สังคมศาสตร์**๘. ผลงานทางวิชาการ** -

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

- ๑.๑ ภาษาไทย นายธนเดช เอื้อศรี
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Mr.Tanadatch Ua-sri

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ

-

๓. ตำแหน่งการบริหาร

-

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา/
คณะสังคมศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๔๕/๑ หมู่ ๑ บ้านโนนกราด
แขวง/ตำบล หนองงูเห่าล้อม เขต/อำเภอ เฉลิมพระเกียรติ
จังหวัด นครราชสีมา รหัสไปรษณีย์ ๓๐๐๐๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑-๒๖๖๐๔๗๘ อีเมลล์ tanadatchmcu@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา

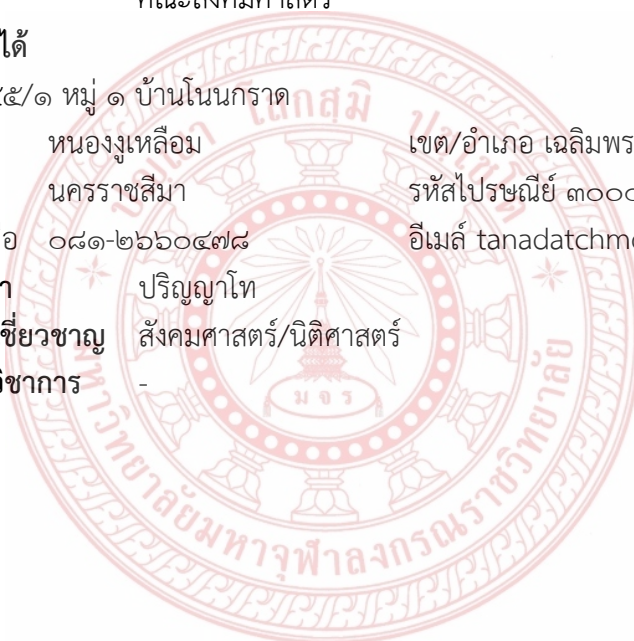
ปริญญาโท

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

สังคมศาสตร์/นิติศาสตร์

๘. ผลงานทางวิชาการ

-

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย พระครูสังฆรักษ์สวัสดิ์ ชันติธรรม

๑.๒ ภาษาอังกฤษ PhrakhrusangkharakSawat Kuntitham

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ

-

๓. ตำแหน่งการบริหาร

-

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา/
คณะสังคมศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๘๘ ถนนพงษ์สุริยา

แขวง/ตำบล ทำราบ

จังหวัด เพชรบุรี

โทรศัพท์มือถือ

๐๙๐-๖๖๒๗๒๗๓

เขต/อำเภอ เมืองเพชรบุรี

รหัสไปรษณีย์ ๗๖๐๐๐

อีเมลล์ sawat.kun@mcu.ac.th

๖. วุฒิการศึกษา

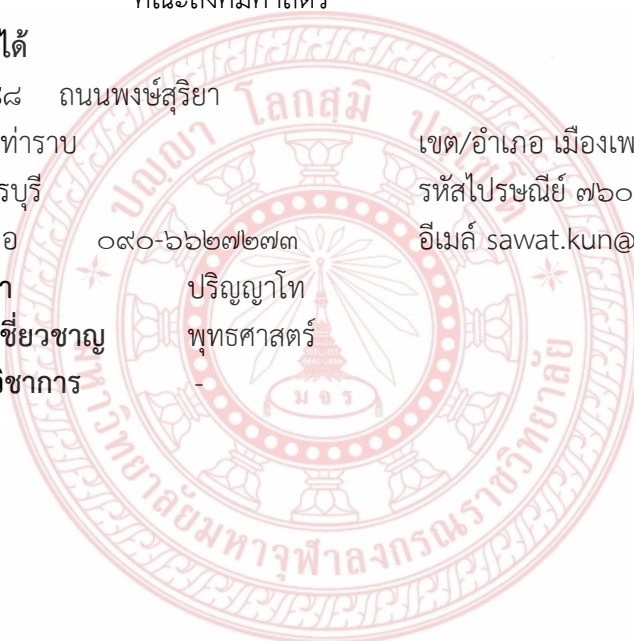
ปริญญาโท

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

พุทธศาสตร์

๘. ผลงานทางวิชาการ

-

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล

๑.๑ ภาษาไทย พระอินทร์นุช บุญต้อง
๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phralnnoch Boontong

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ

-

๓. ตำแหน่งการบริหาร

-

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา/
คณะสังคมศาสตร์

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๒๙ หมู่ ๑๒

แขวง/ตำบล ณรงค์

จังหวัด

โทรศัพท์มือถือ

สุรินทร์

๐๙๒-๓๗๐๗๑๘๘๑

ปริญญาโท

พุทธศาสตร์

เขต/อำเภอ ศรีณรงค์

รหัสไปรษณีย์ ๓๒๑๕๐

อีเมลล์ suwannophd@gmail.com

๖. วุฒิการศึกษา**๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ****๘. ผลงานทางวิชาการ**

-

